

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת יתרו | גיליון 208 | שבט תשפ"ב

גיליון חדש מבית האיזנו

בית ועד

ועדים הנמסרים בהיכלי הישיבות

הגאון רבי דוד ברונר זצ"ל

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

שיעור הקמח לברכת המזון

בענין קליפון של שביעית

הרה"ג מנחם אביטן שליט"א

חלק א

בירור הלכה

בירורי הלכה אקטואליים ומצויים

בענין הכנה משבת לחול

מי באר

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

שבוע "קבלת התורה"

מהו החלץ הכי חשוב ומוכרח בתורה!?

בנתיבות יצחק • שיעור חומש • שיעורי בינה • מגיד דבריו ליעקב • התבוננות בפרשיות התורה • מתוקים מרבש • עטרת השבת • יעלת חן • נחל אליהו • תמצית השי"ס • לדעת תמצית משנה ברורה • פניני הלכה • שיעורי דעה • יסודות אמונה בין בתרי הפרשה • אז נדברו • תוספת שבת • יג עוקרים • בירור הלכה דרישה וחקירה • מים זכים • הפרשה המהכימה מקדשי תיראו • לענין הלכה • טמונה בפרשה • עם הספר

מלאך האומד 'גדר'

נטפי זכרונות וקווים לדמותו הטהורה ולדרכו הייחודית בחינוך של הרב הגאון הצדיק רבי דוד ברונר זצ"ל משגיח בישיבת נתיבות חכמה – הגר"ד זולפסון ברוב חן ותבונה טיפח ודיבה גידל ורומם את תלמידיו הרבים שנקשרו אליו בעבודות אהבה נסתלק בפתע בשנת המ"ד להיו שמוחת תורה תשפ"ב מאת גיסו הרב הגאון רבי הלל מן שליט"א מרבני ישיבת נתיבות חכמה

חשבת דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

סדרת שיעורים מופלאה בענייני תפילה

נמסרו על ידי רבנו בשנים תשמ"ג - תשמ"ד

צורת התפילה -

האדם עומד חסר לפני הקב"ה ומדת הרחמים פועלת להשלים את החיסרון (ח"א)

עומק דעת

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

גדר המצוות שבין אדם לחברו

לקט פנינים יסודות ודברי הדרכה

בענין החיבור לתורה וחיזוק הלימוד ח"ג

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

התורה כוללת כל השובות שבעולם

התבוננות בפרשיות התורה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

מתנת דיבורי התורה במעמד הר סיני

עינינו גל

מבית עין לא ראתה

הפסק הברור

של מרן רשכבה"ג הגר"ח קנייבסקי שליט"א

לעילוי נשמת: הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל
נלב"ע כ"א שבט תשע"ב

לעילוי נשמת: הר"ר מנחם מנדל ב"ר צבי קנול זצ"ל
נלב"ע י"ז שבט תשנ"ח

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת יתרו

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:19	17:42	16:28	ירושלים
18:20	17:44	16:42	בני ברק
18:19	17:42	16:32	חיפה
18:20	17:43	16:37	מודיעין עילית
18:20	17:43	16:27	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

תכנית המנויים נמשכת!

ניתן לשלם ל'אוסף גיליונות'
תשלום חודשי של 15 ₪
ולקחת את כל גיליונות החודש
ממקומות החלוקה הרגילים
יש להקים הו"ק בנדרים פלוס על סך 15 ₪.

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'
לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות "נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפשוט | 58

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 59

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

שיעורי דעה | 67

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 69

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 71

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 77

מעלת השבת וקדושתה

בענין קליפין של שביעית | 79

הרה"ג מנחם אביטן שליט"א חלק א

יג עיקרים | 83

לשון קודשו של הרמב"ם וב' מאמרים ממהר"י אבארבנאל

בירור הלכה | 89

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסק

דרישה וחקירה | 95

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 97

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 99

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

מקדשי תיראו | 103

עלון בנושא קדושת בית הכנסת

לענין הלכה | 105

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

מי באר | 107

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

טמונה בפרשה | 109

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

בנתיבות העיון | 112

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שוורצר שליט"א

מלאך האומר 'גדל' | 115

נשפי זכרונות וקווים לדמותו השהורה ולדרכו הייחודית בחינוך של הרב הגאון הצדיק רבי דוד ברונר זצ"ל

משגיח בישיבת נתיבות חכמה וולפסון. ברוב חן ותבונה שיפח וריבה גידל ורומם את תלמידיו הרבים שנקשרו אליו בעבודות אהבה נסתלק בפתע בשנת המ"ד לחייו שמחת תורה תשפ"ב

עם הספר | 120

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

עומק דעת | 11

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת יד אהרן

בנתיבות יצחק | 13

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 17

שיעורים ע"ס המצוות

מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ועד ליל שבת | 19

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות מפי הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 21

"מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א ראש ישיבת כף החיים"

התבוננות בפרשיות התורה | 23

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

בית ועד | 27

ועדים הנמסרים בהיכלי הישיבות הגאון רבי דוד ברונר זצ"ל

מתוקים מדבש | 31

ליקוט נשפי לקח מפרשיות השבוע מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת השבת | 33

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א שיעורי השבועיים

יעלת חן | 35

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

נחל אליהו | 37

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א על פרשת השבוע ועניני דיומא

תמצית הש"ס | 41

תמצית דף היומי

לדעת | 45

מבחן בדף היומי

תמצית משנה ברורה | 46

סיכום קצר וברור של ספרי החפץ חיים

לדעת | 50

מבחן בחפץ חיים

עינינו גל | 51

מאמרי 'עין לא ראתה'

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "אהבת תורה" קרית צאנז
בית הכנסת "שארית יוסף" טורוצקין
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
ישיבת "בית שמואל"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' טורוצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
בית הכנסת "משכן אסתר" סנהדריה
בית הכנסת "פאג"י אשכנז" סנהדריה
בית הכנסת "אוהל לאה" שיוכן אוריאל
בית הכנסת "בנות עזרת ציון" פאג"י
בית הכנסת "מאור חיים" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "עזרת תורה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "כנסת יהודה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "המרכזי" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "ברסלב" גוש 80
בית הכנסת "אוהל משה" גוש 80
בית הכנסת "בית ישראל" עזרת תורה

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיוית"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A
בית הכנסת "בני הישיבות" גבעה B

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיוכן ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת יתרו – ענייני תפילה ט"ז - תשפ"ב | גליון מס' 204

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

צורת התפילה היא שהאדם עומד חסר לפני הקב"ה – ומדת הרחמים פועלת

להשלים את החיסרון [א']

האדם לא יכול להתקיים במידת הדין

כי הנה, האדם הוא היצור היחידי המצווה, ומשכך, מידת הדין חלה עליו בצורה יותר גבוהה, בצורה יותר חזקה. אצל האדם, אם הוא לא עושה כפי הראוי, הרי שלפי מידת הדין צריך היה להיות, שבדיוק כמו שאש שורפת, מים מרטיבים, וכל דבר ודבר מתנהג בדיוק לטבעו, כך אצל האדם תהיה מערכת רחבה וקבועה של סיבות ומסוככים, כאשר כל מעשה מביא את התוצאות שלו בדרך הכרח, כל מעשה טוב מביא את התוצאות בדרך הכרח. וכל מעשה רע מביא את התוצאות, שוב, בדרך הכרח, ובדיוק כמו שכאשר שמים דבר דליק באש הוא נשרף, כך כשאדם עושה מעשה רע תוצאות המעשה הזה, אשר ודאי יבואו בסופו של דבר, יגיעו באופן מיידי, כך צריך היה להיות.

האדם הוא היצור היחידי בעולם שבלי מידת הרחמים, בלי מידת רחמיו יתברך אז אין לו שום זכות קיום, אין לו קיום, אלו הם דברי חז"ל "ראה שאין העולם מתקיים", העולם הזה שלא מתקיים, הכוונה היא לעולם של האדם, עליו זה מדובר, בלי רחמים האדם הוא אבוד, אכן, כל יתר הדברים, כל העולם כולו, הכל ממשיך להתנהג במידת הדין, ממש כפי שעלה במחשבה לפניו, כך הוא מתנהג. העולם כולו הוא מערכת שכולה דין, כולה כפי הראוי, אין שם מקום לרחמים, אין, וגם לא שייך, כל דבר מתנהג בדיוק לפי המערכת של סיבות ומסוככים, שהיא כולה מערכת של דין.

וכך, האדם חי בתוך העולם הזה. בתוך העולם הזה נמצא יצור אנושי שהקב"ה ציווה אותו מצוות, ושם אותו בתוך מערכת יותר גבוהה של דין, מערכת יותר גבוהה, הכוונה בזה, שכל מעשה יש לו תוצאות, דבר כזה אין בכל יתר יצורי הבריאה, אבל אצל האדם, גם זה צריך היה להיות, אכן, אחר שבאופן כזה האדם לא יכול להתקיים, אין לו קיום, "ראה שאין העולם מתקיים", ואז,

כיצד תפילה משנה את מה שראוי להיות

לכאורה, יש קושי להבין כיצד התפילה פועלת. עניינה של התפילה הוא בקשת רחמים, אולם אפילו אם אדם מעורר רחמים וזה נראה שמוותרים לו על מה שמגיע לו, היינו, שהוא מקבל את מה שלא מגיע לו, בחלק השכר, והוא לא מקבל את מה שמגיע לו, בחלק העונש, הרי לכאורה אלו דברים בלתי אפשריים, כאשר אדם מקבל את מה שלא מגיע לו, זה רע, זה נזק, וכל שכן אם אדם לא מקבל את העונש שמגיע לו, זה לרעתו, אם כן, כיצד יתכן שהתפילה תפעל.

העולם כולו פועל במידת הדין – חוץ מהאדם

ידועים דברי חז"ל, [כפי שמביא רש"י בתחילת התורה], שבתחילת בריאת העולם עלה במחשבה לברוא את העולם כולו במידת הדין, אבל ראה שאין העולם מתקיים, ולכך, עמד ושיתף עמה מידת הרחמים.

והנה, עלינו להבין ולדעת, כל העולם כולו, חוץ מהחלק האנושי של העולם, חוץ ממי שזקוק באמת לרחמים, כולו מתנהג במידת הדין, אין בעולם אפילו קרן זווית אחת שאינה כפי שהיא צריכה להיות, שאינה כפי שזה צפוי מראש, כל הדברים הולכים במערכת של סיבות ומסוככים כאלה שלא שייך לסטות מזה.

כך הוא בעולם הטבע, כך הוא בעולם של כל בעלי החיים, הכל מתנהג במידת הדין, באופן ברור. כאשר אדם שם את ידו באש והאש שורפת אותו, זה במידת הדין, זה לא נלמד מדברים של עונש, אין פה שום עונש, כך הוא בכל העולם כולו, חוץ מהאדם, שהוא היצור היחידי שבלי רחמים אז אין לו קיום.

“עמד ושיתף מידת הרחמים”. הרחמים חלים על האדם, לתת לו אפשרות שהתוצאות של המעשה לא יגיעו מיד, וכאן נמצא המקום, גם לעבודה, גם לבחירה, גם לציווי, גם לתורה, וגם לתפילה. זה המקום, זה השטח, זה התחום שבו חי האדם, הנקרא התחום של הרחמים.

כיצד שייכת שותפות אמיתית של דין ורחמים

עתה עלינו להבין, כי הנה, חז”ל אומרים שהרחמים האלו השתתפו בתוך סדר העולם, זו הרי לא מידה העומדת בפני עצמה, זה גם דבר שלא יתכן, אכן, כיצד ניתן לשיתף שני דברים, שהם כפי הנראה לכאורה, סותרים זה את זה סתירה גמורה, כפי שזה נראה לעינינו, הרי שרחמים ודין, שתי המידות האלו סותרות אחת את השנייה.

במידת הדין, הדברים צריכים להיות כפי הראוי, ואילו הרחמים, זה לא כפי הראוי, אם כן, רחמים בעצם טבעם סותרים דין, זה דבר שמפקיע את עצמו מהמערכת הנקראת סיבות ומסובבים טבעיים, סיבות ומסובבים של דין, הדין פועל כפי שראוי, אולם הרחמים, לעולם הם לא דבר שבא מתוך סיבה מוכרחת, אין סיבה מוכרחת לרחמים. הרחמים הם רחמים, זאת מידה בפני עצמה, וזה לא דבר שבא כפי הראוי, כפי ההכרח, נמצא שיש בעולם דבר הסותר את עצם היסוד שהעולם בנוי עליו.

בלשון חז”ל כתוב עמד ושיתף מידת הרחמים, ידוע אצל כל מי שלמד, כי גדר של שותפות בין שני דברים מחייב תמיד שכוחו של כל צד וצד בשותפות מתפרש על פני כל הדבר המשותף כולו. אין הכוונה בשותפות שהם נזדמנו יחד לפונדק אחד ולכן הם נמצאים יחד אולם יש כאן דבר ועוד דבר, וכלשון הראשונים ‘הרכבה שכונית’, היינו שהם שכנים זה לזה, כאשר האחד נמצא ולצידו נמצא עוד אחד ושניהם שכנים זה לזה, וזה פועל את פעולתו שלו בתוך השטח שלו, והשני פועל את פעולתו שלו בשטח שלו. זו טעות גמורה לחשוב שישנם כאילו שני עולמות, שישנו עולם אחד שמתנהג אך ורק בדין וישנו עוד עולם שהוא שכן לו, והוא לא שכן בלבד אלא בר מצרא, שניהם יחד מצרנים זה לזה, והם חיים זה בצד זה. חוץ ממה שמוכן מאליהו שהדבר הזה לא שייך, הרי כתוב עמד ושיתף עימו מידת הרחמים, כאן ההנהגה היא הנהגה משותפת, היינו, הדין חל על מידת הרחמים והרחמים חלים גם על הדין, חל כאן משהו משני הצדדים.

מידת הרחמים נכנסה לתוך המערכת של הדין

האופן שעלינו להבין כאן הוא, שהחלות של הדין, החלות של אותו טבע של הכרח, של סיבות ומסובבים מוכרחים, חלה על הרחמים, היינו, ההנהגה של דין הכניסה גם את הרחמים לתוך מערכת. גם ההנהגה הזאת מצטרפת פה לתוך סדר הנהגת העולם, גם זה נכנס לתוך סדר. אלו לא סתם רחמים שאין להם מהלך, אלא הרחמים גם נכנסו לתוך מערכת.

וכך, כשם שישנה במערכת הדין מערכת של סיבות המחייבת את אותם המסובבים שבאים מהסיבות האלה, כך גם מידת הרחמים חלה בעולם באופן כזה שישנם סיבות שמביאות, כך הקב”ה ברא את העולם, בשותפות של מידת הדין ומידת הרחמים, וההדגשה כאן היא על השותפות, שניהם יחד שותפים בכל הנהגת העולם כולו.

פירוש הדבר, בעצם, כאשר אדם מרחם אין לדבר הזה שום מהלך, הוא מרחם עד כמה שהוא מרחם, לעולם אי אפשר לתבוע את הרחמים, משכך, אילו הרחמים לא היו בתוך המערכת שנקראת דין אף פעם אי אפשר היה לתבוע אותם, משום שכשתובעים רחמנות זה דבר שסותר את עצמו, ניתן לבקש רחמנות אבל אי אפשר לתבוע אותה, אבל בגודל חסדו של הבורא יתברך, שעמד ושיתף מידת הרחמים בדין, כעת, אחרי שהשותפות חלה, גם הרחמים נכנסים לתוך המערכת, ומעתה יש רחמים וזה חלק מטבע העולם.

ננסה להבין מעט את הדברים, ולהוריד אותם עד אלינו, עד שאף אנחנו נוכל למשש אותם.

הבריאה נבראה חסרה והיא רצה אל השלימות

הבריאה כולה נבראה חסרה, כך היא כל צורת הבריאה מתחילתה ועד לקצה האחרון, הבריאה עובדת על היסוד הזה, שיש דבר והדבר הזה הוא חסר ומבקש השלמה, והקב”ה משפיע עליו שפע ובאופן כזה הוא הולך וגדל ומה שחסר בו הולך ונשלם, באופן כזה הוא יוצא מן הכח אל הפועל, וזה שורש הדברים של כל הבריאה כולה.

זה פירוש המילים של הפסוק הראשון בתורה “בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ”, כי הנה, עיקר הצורה של הבריאה היא שהארץ היא הדבר החסר, הארץ היא הדבר שרץ אל רץ לקראת, היינו שהוא חסר משהו מסוים, והשמים זה הדבר שמשלים, השמים זה השם שאליו רצה הארץ.

[בספרי השורשים כותבים המדקדקים, כי שמים זה מלשון “שם”, היינו כשמצביעים על יעד רחוק הוא נקרא “שם” ויעד קרוב זה כאן, וקבוצת היעדים כולם של כל מציאויות ה”שם”, זה שמים, הסוף של כל הדרכים כולם ולשם הכל יגיע, זה שמים, כולל כל השמים, ועל המילה “ארץ” כתבו כי היא נגזרת מלשון רצון, ומלשון ריצה שעניינה הליכה לקראת, (וכפי שמצאנו שנפתלי נתברך באילה שלוחה בברכת יעקב, על שם הריצה, ובברכת משה נאמר לו שבע רצון, כי עניינם אחד)].^{הערת המשעור אחר}

וכך, “בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ”, זאת היא צורת הבריאה הכוללת את הכל, כל הבריאה כולה נבנתה על היסוד הזה, על הבסיס הזה של שמים וארץ. יש בכריאה דבר שרץ לקראת משהו, דבר שרוצה משהו, יש כאן איזה רצון להתמלא, לצאת לפועל, להגיע הלאה, להשיג, ויש את השמים שמשלימים זאת, זה השם שמשלים את זה, השם שאליו הדבר הזה רץ, ושם נמצאת השלימות של החיסרון הזה. כל החסרונות של הארץ, השלימות שלהם נמצאת בשמים.

במילים אחרות, “בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ”, הפירוש הוא, הקב”ה ברא בריאה שזאת צורתה, שמים וארץ. החלק שהוא דבר חסר אשר רץ לקראת, יחד עם החלק המשלים, זה מה שנקרא בלשון חז”ל העליונים והתחתונים, אלה החסרים ואלה השלמים, והשלמים משלימים את כל מה שנברא למטה.

זאת הצורה של כל הבריאה כולה, כך הדבר הזה נראה בכלל, וכך הדבר הזה נראה בכל פרט ופרט. כל פרט ופרט הוא חסר את השלימות שלו, וזאת היא צורת הבריאה שלו, הוא נמצא פה והוא

הולך לקראת השם, ובשם האמיתי, בשמים, שם נמצאת צורתו האמיתית של הדבר הזה, שם נמצאת ההשלמה שלו.

מהלך הבריאה הולך מהתהו אל הצורה של

הבהו

בהמשך, בפסוק השני בתורה כתוב, "והארץ היתה תהו ובהו", תהו, הכוונה לדבר שהוא חסר בעצם, בתחילת הבריאה הארץ היתה דבר שהוא חסר צורה בכלל, וכמו שהרמב"ן מסביר כאן שזה מה שנקרא ליוונים היולי, דבר בלי צורה בכלל, וממילא חסר לדבר הזה עצם הקיום, הוא רק מעורר תהייה, הוא לא דבר שיכול להיות נתפס, וכלשון רש"י "תהו ובהו, תהו לשון תמה ושממון שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה", אדם תוהא ומשתומם איזה שם לקרא לתהו, כלומר, הדבר הזה חסר את עיקר קיומו, וכך היה התהליך, והארץ הייתה תהו ובהו.

בהו, אומר הרמב"ן, זו הצורה, זו ראשית הצורות, היינו, זו הבריאה המחזיקה בתוכה את הכלל של מה שנקרא צורה בחומר, ומאז ואילך, כך הולכת הבריאה. הבריאה הולכת ורוצה לקבל את הצורה האמיתית שלה. זו היא עיקר צורתה, זה כל התהליך של הבריאה, וכל מה שקורה באמצע, כל אלו הן צורות לא נכונות. דבר הולך לצורה מסוימת, ואז הוא לא שבע רצון בזאת והוא הולך לצורה יותר גבוהה, וכך הוא הולך מצורה לצורה עד לצורה האמיתית, שהיא הצורה האמיתית באמת של העולם, וסוף הדרך, כשהדברים יגיעו באמת לצורתם האמיתית, אבל בינתיים, עד שמגיעים לצורה האמיתית, כל הדברים כולם הם חסרים, הם נמצאים במצב של תהו, והם הולכים לקראת הבהו.

תוהו זו התהייה, ובוהו זאת כבר הגדה שאחרי התהייה. בבוהו, אני אומר שבו הדבר הזה נמצא, בו הוא. כשאמרנו בוהו, תפסנו כאן משהו, יש לנו כבר אחיזה של תפיסה בדבר הזה. בתהו אין לנו כאן שום אחיזה של תפיסה אלא רק דבר שמעורר תהייה, דבר שמעורר שאלה.

כך הוא המהלך של כל הדברים כולם, כך הם הולכים, מצורה אחת לצורה יותר טובה, יותר גבוהה, יותר שלמה, ולגבי הצורה היותר שלמה, הרי שהצורה הקודמת היתה תהו, היא היתה כאילו חומר חסר צורה לגמרי.

היצר הרע עניינו נתנית צורה לרע ולחיסרון

כיצד מתבאר בלשון הקודש פירוש המילה 'יצר הרע', זה הרי לשון הכתוב "יצר לב האדם רע מנעוריו", מאיזה שורש זה מגיע, לכאורה, צריך היה לקרוא לזה רצון רע, מחשבה רעה, מעשה רע, מה הוא שורש המילה יצר בלשון הקודש.

הפירוש בזה, כפי שמוכן מעצם המילה, וכך כתוב בראשונים, יצר, נקרא דבר שנותן צורה, יוצר צורה, היצר הרע יוצר צורה שהיא צורה של רע, וזו כל עבודתו, השם הזה מבטא את מהותו באופן היסודי ביותר, זה עיקרו של היצר הרע, לקחת את הדברים האלה, שבמקום לתפוס אותם כדברים חסרי צורה ולתת להם ללכת הלאה לקראת הצורה האמיתית שלהם, יצר הרע גומר אותם פה, באופן שזאת היא הצורה הרצויה, זה הסוף.

זו כל עבודתו של היצר הרע, הוא גומר את הצורה ואומר שזאת היא הצורה הסופית, עיקר עבודתו היא במתן צורה,

ומשכך, הרי שכל עוד אנו יודעים שלא זאת הצורה הסופית, זה הוא האופן שבו אנחנו יכולים להתגבר על היצר. אנו מתגברים על היצר בזה שנתפוס באמת שלא זאת הצורה שאנחנו מחפשים, ועל ידי זה הוא לא יצר עלינו. הוא נעשה יצר עלינו בזה שהוא צר את הצורה שלנו, הוא צר בשבילנו את הצורה של הדברים.

זה פירוש המילה יצר. יצר רע, הכוונה היא שהוא יוצר את הצורה של רע באופן שהיא הסוף, אבל באמת הרי הדברים האלה הם חומר, הצורה האמיתית שלהם זאת לא הצורה של יצר רע, הצורה האמיתית שלהם נמצאת במקום אחר. את הצורה האמיתית שלהם, אותה אנחנו מחפשים, וכאן באמת נמצאת כל העבודה של האדם, לא להכנע ליצר, הכוונה היא לתפוס שהדברים האלה הם עדיין בתחילת הדרך, לא את זה אני מחפש, אני הולך הלאה. העבודה של היצר היא שהאדם יגמור לרוץ, שהאדם יחשוב שזו כבר צורה, שהוא כבר הגיע למה שהוא צריך, אכן, מי שהולך הלאה, הוא יגיע לשם, היינו, לשמים. מי שממשיך לרוץ, יגיע.

כל צורת הבריאה היא חיסרון שהולך ומתמלא

נתחדש לנו מכח הדברים האלה, שהצורה העיקרית של הבריאה היא הבריאה של מה שנקרא שמים וארץ, ובמילים אחרות, חיסרון ומילוי. החיסרון והמילוי, זאת צורת הבריאה כולה, ברגע שכל מה שחסר מתמלא לגמרי, אנחנו נגיע לעולם הבא. זה בדיוק העולם הבא, העולם הבא שלאחר התחיה, זה קיום אחר, זה החיבור השלם, החיבור המלא של שמים וארץ, אבל כעת, במצב של הבריאה כמו שהוא היום, הדברים נפרדים בעצם זה מזה, היום, הדבר חסר והוא חי רק עם חסרונותיו, וההשלמה, המילוי של החיסרון שלו, נמצא שם, במרחק, וגם במרחק של זמן, זה נמצא רק ב"מחר לקבל שכרם", אבל ב"היום" נמצא רק ה"לעשותם".

היום אנו נמצאים בתוך החיסרון, בתוך ההליכה לקראת ההשלמה, זה עיקר המצב של הבריאה היום, זה עיקר קיומה, זה המצב הבסיסי, עצם קיומה הוא בחיסרון. התהליך של העולם הוא ההליכה לקראת השלימות, הריצה אל השלימות, בקשת השלימות.

מכח מידת הרחמים החיסרון הוא סיבה למילוי

עתה, נוכל לבאר את הנקודה העיקרית, כיצד פועלת מידת הרחמים בבריאה בשיתוף למידת הדין. כי הנה, בתוך המערכת הזאת הנקראת דין, במסגרת הזאת, חיסרון זה דבר גרוע, חיסרון מביא עונש, הוא מביא בעקבותיו שהדבר הזה ראוי שישליכו אותו, החיסרון מצד עצמו לא מביא בעקבותיו כלום, העובדה שיש חיסרון לא גוררת אחריה דבר, אלא להיפך, היא גוררת אחריה תוספת חיסרון, היא גוררת עונש, היא גוררת עוד חיסרון, היא גוררת העדר גמור. זה מה שגוררת אחריה עובדת החיסרון בתוך מערכת הדין.

כאן נמצא החידוש של מידת הרחמים, החידוש הגדול של מידת הרחמים הוא, שהחיסרון הוא סיבה למילוי. עצם העובדה שאדם חסר, זאת עצמה סיבה למלא את החיסרון. זאת היא הרי המהות של מידת הרחמים, מידת הרחמים מרחמת על מי שחסר

לו, וככל שחסר לו יותר, ככל שהוא יותר עני, ככל שהוא יותר מסכן, ככל שהוא יותר חסר, כך מידת הרחמים מתעוררת יותר.

זה מה שהתחדש בעולם, במצב של העולם אחרי השיתוף של מידת הרחמים, שהחיסרון עצמו הפך להיות סיבה למילוי. בתוך המסגרת של מידת הרחמים, החיסרון עצמו הוא סיבה למילוי. כיוון שאני חסר, לכן צריך לרחם עלי, וכאן, ככל שהאדם חסר יותר, ככל שהוא עלוב ומסכן יותר, הוא מפעיל יותר את מידת הרחמים, מידת הרחמים פועלת אז חזק יותר.

כח המשיכה של הריק הוא הכח החזק בעולם

ניתן להשתמש במשל, [שבסוף עומק הדברים אין זה משל, אלא הן הן הדברים], זה משל פיזי פשוט, ידוע, שאם ניצור ריקות באיזה מקום שהוא בעולם, ניצור ריקות אמיתית, יהיה ריק, אז הדבר הזה הוא הכח האדיר ביותר בעולם, כל אדם יכול לראות זאת בניסיון פשוט, כאשר מרוקנים כוס מהאוויר היא נתפסת למקום שרוקנו אותה בכח חזק מאד, ואם הדבר הזה הוא חזק מאוד, אם הריקות היא ריקות מליאה ושום דבר לא חודר לכאן, הכוח הזה יכול להיות הכח הגדול ביותר בעולם, אין אפשרות להתגבר עליו בשום פנים ואופן. אם מרוקנים משהו, כח המשיכה של הריקות הזאת שהיא מושכת להתמלא, זה הכוח האדיר ביותר בעולם, אי אפשר בשום אופן להתגבר עליו, ככל אופן לא בכוחות הידועים לנו, הדבר הזה ניתן בעצם טבע הדברים כבריאה, כך הם בנויים, ככה נבראה הבריאה.

כשמוצאים דבר שהוא חיסרון באמת, אין זו רק היכי תימצי ואפשרות שיחול בו המילוי, אלא שהחיסרון תובע זאת, זה כח שמושך את המילוי, והוא מושך אותו בכח שאין כמותו בעולם, זה פועל באותו כח נורא של חיסרון האוויר, שהוא הדבר השכיח אחר שהאוויר הוא הממלא את החלל הנמצא פה, וכך זה יפעל גם על כוחות אחרים אם נמצא איזו שהיא ריקות אחרת, ויש דברים כאלה. אין כאן אפשרות שיהיה חיסרון בלבד, הדברים לא סובלים זאת בשום אופן.

וכן, אם נמצא שכן אדם יהיה חסר באמת, הוא באמת יעמוד במצב של חסר, הוא יהיה חסר כראוי, היינו, לא שהוא ירצה עוד משהו אלא שהוא באמת יעמוד בדיוק במצב של חיסרון, אז, בעצם טבע הדברים החיסרון הזה יתמלא.

כך פועלת מידת הרחמים, זה כח הפעולה שלה, מידת הרחמים נפעלת בדוקא על ידי החיסרון, החיסרון הוא סיבה לזה, זה החידוש הגדול שיש במידת הרחמים. במידת הדין החיסרון לא נסבל, לא רוצים חיסרון, אלא להיפך, רוצים שהדבר יגיע שלם, במערכת סיבות ומסובבים של מידת הדין, חיסרון הוא סיבה רק ליותר חיסרון, רק לרע, אכן, במידת הרחמים, החיסרון הופך להיות סיבה למילוי. החידוש הזה, שהחיסרון עצמו הוא סיבה למילוי, זה החידוש של מידת הרחמים בעולם, זה השיתוף של מידת הרחמים. כאן התחדשה סיבה נוספת. זו למעשה מערכת שלימה חדשה של סיבות ומסובבים, אבל מה שהתחדש כאן זה הדבר הזה, כאן הפך החיסרון להיות סיבה למילוי.

בתפילה אדם עומד לפני המלך

כאן נמצא הסוד של תפילה. בתפילה, בזמן שהאדם מעמיד את עצמו במצב הנכון, הוא עומד לפני ה'. זה הרי עיקר דין

תפילה, [עיי' רש"י ברכות כ"ה ע"א ד"ה אבל, ועיי' עירובין ס"ד ע"א, ובעוד מקומות], לעמוד לפני הקב"ה כעומד לפני המלך, ישנם דינים על עצם העמידה, איך לעמוד, באיזו צורה לעמוד, האופן שצריך לעמוד הוא כמו שעומדים לפני המלך, זה דבר שנאמר בהלכות תפילה, וזה חלוק מיתר קיום המצוות. ודאי, אף קריאת שמע וברכות וכל הדברים שבקדושה, אסור לאמרם במקומות המטונפים, ואף בכל המצוות כולם אסור לעמוד בצורה של זלזול, ולפי הרבה פוסקים אסור גם לקיים מצוה כגון נטילת לולב אף בלי הברכות, במקום מטונף, [עיי' ביאור הלכה סי' תקפ"ח ד"ה שמע], אבל בתפילה זה דין אחר, בתפילה הדין הוא שעומד לפני מלך, צריך פשוט לעמוד לפניו. צריך להבין מה הוא המושג עומד לפני המלך.

עומד בפני המלך, הכוונה היא, שאני שם את עצמי בצורת קיום אחרת, אני עומד במקום אחר, אני שם את עצמי ככעין מערכת מציאות אחרת. אני עומד בפני המלך, אני עומד שם.

בהעמדת החיסרון לפני המלך פועלת מידת הרחמים למלאות את החיסרון

עתה, עם מה אנו עומדים, באיזה אופן אנו עומדים בפני המלך, מה היא העמידה שלנו בפני המלך, אנו עומדים עם החיסרון שלנו לפניו, היינו, אנו עומדים בצורה כזאת שחסר לנו ממנו, חסר לנו אותו, הוא זה שחסר לנו. בהעמדה כזאת של החיסרון, כאן פועלת מידת הרחמים, כאן החיסרון עצמו הופך להיות הסיבה למילוי. מדוע האדם מקבל את מה שמגיע לו, רק משום שהוא חסר, מכיוון שהוא חסר זאת, כאן פועלת מידת הרחמים. זה ה'רחמי' של תפילה [כלשון הגמרא], כאן פועלת מידת הרחמים, אבל כמוכך, זה בתנאי שהאדם יעמיד את החיסרון שלו במצב הנכון, ושהוא באמת יהיה חסר את מה שהוא צריך להיות חסר. הוא חסר את הרחמים, הוא חסר את רחמי יתברך, וכשהוא חסר את זה, את זה הוא יקבל. העמדת החיסרון בצורה הנכונה היא גופא הסיבה למילוי, כאן זה בדיוק הסיבה למילוי. החיסרון הופך להיות סיבה שמסבכת אחריה, זה החידוש של המערכת של מידת הרחמים, שמסבכת אחריה את המילוי של החיסרון הזה.

יש כמה מעלות בתפילות, יש כל מיני תפילות, אבל התפילה הטובה יותר זו התפילה לעני, זה מפורש בחז"ל, ככל שאדם עני יותר, ככל שאדם חסר יותר, ככל שאדם מסכן יותר, הוא יותר חסר, וכשהוא יותר חסר, יש יותר סיבה שהוא יקבל את המילוי, כך הוא יותר מעורר את הרחמים. זאת היא התפילה שלנו, כך אנו מתפללים, כך אנו צריכים להתפלל, וכאן גם נמצאת התשובה באיזה אופן התפילה פועלת, מה כוח הפעולה שלה, איך זה פועל. זה פועל כך, התפילה היא כולה העמדה נכונה של החיסרון, זה מה שמחייב. זה מה שמביא בעקבותיו את המילוי של החיסרון הזה עצמו.

בעז"ה בשבוע הבא נמשיך לבאר כיצד הוא האופן הנכון של העמידה בתפילה לפני יתברך, כיצד אנו עובדים את הקב"ה על ידי בקשת צרכינו ממנו, ומה האופן הנכון של העמידה בתפילה.

פרשת יתרו

גדר המצוות שבין אדם לחברו

ידוע מה שכתב השל"ה וכן המהר"ל בספר תפארת ישראל, שעשרת הדברות התחלקו לשנים, חמשת הדברות הראשונות אלו דברים שבין אדם למקום, וחמשה דברות האחרונות הם בדברים שבין אדם לחברו. וכתב השל"ה שכשם ששורש כל הציוויים שבין אדם למקום, הוא בציווי הראשון של 'אנוכי ה' אלוקיך', שלולא ציווי זה שמחייב את המציאות שיש אלוקים, כל המצוות אינן מתחילות; כן בדברות שבין אדם לחברו, כל חמשת הציוויים שורשם נמצא בדיבור הראשון מתוכם שהוא 'לא תרצח'.

והנה ביסוד איסור רציחה נאמר בפסוק בפרשת נח "שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם". מבואר שאיסור רציחה גובע מכח זה שהאדם נברא בצלם אלוקים. והיינו שאיסור רציחת אדם אינו כאיסור של 'צער בעלי חיים', ששם החטא אינו כלפי הבעל חי; אלא כאשר אדם חוטא לחברו, חברו נחשב 'בעלים' על החטא והחוטא כנגדו חוטא כלפי אדם שהוא צלם אלוקים.

וכן מתבאר בדברי הב"ח (או"ח סי' תר"ו) בענין בקשת מחילה בבין אדם לחברו שכתב וז"ל: 'מצאתי המבקש מחילה שפשע כנגדו צריך לפרש בשעת המחילה אותה פשיעה. וכן עיקר דלמאי דכתבין לקמן בסימן תר"ז דצריך לפרט החטא בוידויו לפני המקום, הוא הדין נמי בוידויו לפני חברו דבא אין לחלק בין עבירות שבינו לבין המקום לבינו ובין חברו'. מבואר בדבריו שכשם שאדם שחטא כלפי הקב"ה צריך להתוודות ולבקש מחילה מהקב"ה, כך מי שחטא כלפי חברו יש עליו דין להתוודות לפני חברו.

והדברים מבוארים שבחטא שבין אדם לחברו, החבר הוא בעלים על החטא, מצד שהחוטא חטא כלפי אדם שהוא צלם אלוקים, עד שיש דין מיוחד להתוודות לפניו כדרך שצריכים להתוודות לפני הקב"ה על כל החטאים. וזהו מה שכתב השל"ה, שכל איסורים שבין אדם לחברו יסודם בלאו של 'לא תרצח' שבלאו זה נאמר שאסור לחטוא לאדם שהוא צלם אלוקים, שמאחר וברא הקב"ה את האדם בצלם אלוקים, מכח זה גולדו החובות שבין אדם לחברו, ואינם כחטא של צער בעלי חיים ששם הבע"ח אינו בעלים על החטא, וזהו רק חטא של האדם מצד עצמו.

לקט פנינים יסודות ודברי הדרכה ממשנת רבינו שליט"א בענין החיבור לתורה וחיזוק הלימוד

חלק ג'

עץ חיים היא

'תנו רבנן ארבעה דברים צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ' (ברכות לב, ב). הלשון חיזוק הוא על דרך מה שנאמר בפסוק 'עץ חיים היא למחזיקים בה', שצריכים להחזיק חזק בעץ החיים, ורפיון הוא כאשר אחיזה זו מתרופפת. וגמשל הדבר לאדם הנמצא בתוך הנהר ויש לפניו קרש הצלה שיכול הוא להחזיק בו ולהציל את חייו, שוודאי יחזיק בו בכל כוחו על מנת להינצל, ואילו אם ירפה את אחיזתו הוא עלול לטבוע למוות.

וכן גם בלימוד התורה; התורה עבורנו היא 'עץ החיים', שהיא חיותנו, כפשוטו ממש. וצריכים להחזיק בה חזק ולא להרפות. אבל בכדי שבאמת נחזיק בה בכל כוחנו צריכים באמת להכיר בכך שהיא החיים שלנו. ולמשל, כאשר האדם נמצא בנהר מסוכן ומכיר בסכנתו, הוא וודאי יחזיק חזק בקרש ולא ירפה אף במעט מחשש פן יטבע, אבל אם הוא נמצא במקום שאין בו סכנה גדולה, ייתכן ויחזיק ברפיון מסוים שהרי הסכנה אינה גדולה.

וכן בלימוד התורה; כאשר מכירים בכך שהיא עץ החיים, ממילא מחזיקים בה במלוא העוז ולא מרפים בשום מצב, ואילו הרפיון מתחיל בכך שלא מבינים בצורה מספקת את הצורך להחזיק בה ומרגישים שאין באמת הבדל גדול אם נלמד היום או שנתרפה ואז אווזים בה בצורה יותר רופפת. על כן חיזוק הלימוד תלוי מאוד בהכרה שבחשיבות ובנחיצות של לימוד התורה ובכך שהיא 'עץ החיים' שלנו.

בא ליטהר מסייעין אותו

הנפש החיים בשער א' (פרק ו') כותב 'כי מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה, תיכף נעשה רישומו למעלה במקור שרשה העליון, וממשיך משם על עצמו אור מקיף, וקדושה עליונה חופפת עליו וסובבת אותו וזה האור מקיף הוא לו לעזר לגמור המצוה, ועל ידי הגמר האור מתחזק יותר וירים ראש עליון ועל זה אמרו ז"ל הבא ליטהר מסייעים אותו'.

מבואר כאן שעצם המחשבה החיובית לעשיית המצוה משפיעה רבות על האדם ונותנת לו את הכוח לקיים את המצוה. ולכן כאשר מרגישים קושי ורפיון בלימוד, צריכים לזכור שהרבה מן ההצלחה תלוי במחשבה החיובית שרוצים להמשיך הלאה ולהתחזק, ובעוד שהמחשבות הפשוטות הן של רפיון, צריכים לחזק את המחשבה החיובית והרצון להתחזק, ועצם החשיבה הזו מסייעת מאוד להצלחה.

מציאותו האמתית של האדם

ידוע שקודם חטא אדם הראשון היה האדם כולו קדוש והיצר הרע היה מחוץ לאדם, אולם לאחר החטא נתערב באדם כוח הרע ונהיה חלק ממנו. אבל האמת היא שגם אחרי שהיצר הרע נכנס בו, הוא עדיין נמצא בתוכו בצורה חיזונית, ואילו הכוח השורשי והאמתית של האדם הוא כוח הטוב, וכפי שרגילים להביא מדברי הרמב"ם בפ"כ מהל' גירושין בביאור הדין 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני' שזה לא נחשב לגט מעושה משום שיהודי רוצה בפנימיותו בטוב.

לפי זה נראה לומר שהתענוג האמתית שניתן לזכות אליו הוא דווקא תענוג רוחני הבא מלימוד התורה וקיום המצוות משום שזהו תענוג הנוגע באמת בעומק מציאות האדם, אבל תענוגים אחרים, הגם שאף בהם ייתכן ותהיה לו לאדם הנאה ועונג, הם יותר חיזוניים.

ובדרך זו נראה לבאר את דברי חז"ל שאמרו 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה', שהמהר"ל בספר נצח ישראל מבאר שיסוד המושג 'גלות' הוא כאשר האדם אינו נמצא במקומו או במצבו האמתית, ולכן כאשר כלל ישראל אינם בארץ ישראל הם נחשבים בגלות, משום שארץ ישראל הוא מקומם הטבעי, וכאשר הם מחוץ למקומם חסר להם דבר מסוים בעצם המציאות שלהם. וכן יש חלק נוסף בגלות, כאשר האומות משעבדים את עם ישראל, שגם זה אינו לפי המצב הטבעי והראוי שכלל ישראל יהיו ברשות עצמם ללא שעבודים, ולכן השעבוד גם הוא חלק מן הגלות, עיי"ש באריכות.

וכפי שביארנו; המציאות האמתית של כל יהודי הוא כוח הטוב ואילו היצר הרע הוא דבר יותר חיזוני, וממילא כאשר האדם משועבד ליצרו והולך אחר נטיותיו השליליות, הרי שהוא נחשב משועבד ונמצא בגלות מסוימת מאחר והוא אינו במצבו האמתית, ורק כאשר האדם עוסק בתורה ומנצח את היצר הרע נחשב הוא לבן חורין.

לימוד לפי מדרגת הדעת

במשנה במסכת אבות (סו"פ ה') נאמר 'בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן שלש עשרה למצוות, בן חמש עשרה לגמרא' וכו'. שיעורי הגיל הללו הם שיעורים בדרגות של 'דעת'. ורואים כאן בדברי התנא שלכל דרגה של לימוד התורה צריכים שיעור מסוים של דעת, וקודם לכן האדם עדיין אינו מוכשר ללמוד את החלק הזה בתורה.

אחת הבעיות העיקריות הקיימות היום בדרכי הלימוד הוא שמלמדים את הצעירים דברים שהם מעל מדרגת הדעת שלהם, ומתרגלים בזה לגלגל כל מיני סברות הרחוקות מהבנתם, והכל בצורה של 'רייד' ללא הבנה אמיתית. ואף בדרך זו מתרגלים לעקם את הסברא הישרה מאחר ולא באמת מבינים את הדברים, וכתוצאה מכך אף בהמשך הדרך לא מצליחים ללמוד בצורה נכונה.

ואמנם גם כאשר לומדים בצורה כזאת ישנם רבים הנהנים מכך, אבל זאת לא הנאה אמיתית מהתורה אלא סיפוק מסוים של הצלחה. בכדי ליהנות באמת מהתורה צריכים לטעום את הטעם האמתית שלה ולהבין אותה בצורה נכונה, אבל אם לא מבינים באמת את מה שלומדים אלא רק מגלגלים באוויר דברים שהם מעל מדרגת הדעת שלנו בשלב זה, אזי לא מתחברים באמת לתורה ולא נהנים מטעמה. ולפי המציאות נראה שזו אחת הסיבות העיקריות באותם צעירים שלא מצליחים להתחבר לתורה.

חידושי תורה

'כתוב בספר תהילים "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו ועלהו לא יבול", ודרשו חז"ל שעלהו היינו שיחת חולין של תלמידי חכמים שהיא צריכה לימוד. ואם כן הפרי הוא לכאורה החידושי תורה, דפרי הוא העיקר שיוצא מהעץ. והיינו שלתלמיד חכם, העיקר שיוצא ממנו הוא הדברי תורה.

ונראה דמבואר מזה שעיקר חידושי התורה של תלמיד חכם הוא לא דבר חיזוני אליו, אלא יוצא ממנו כמו פרי העץ. ונראה דיסוד הדבר הוא מה שכתוב בפסוק הקודם 'כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגה יומם ולילה', דאז התורה היא המציאות שלו, דתורת ה' היא חפצו ועמל בתורה יומם ולילה, ואז החידושי תורה יוצאים ממנו ממש. ויעוי' שם ברד"ק, דבעץ שתול על פלגי מים הפירות יוצאים מיד ובזמן. ונראה דהכוונה היא על פי מה שכתוב במשנה בפ"ו דאבות דהלומד תורה לשמה נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, דכל שלומד תורה כראוי מתקרב למקור התורה שזה המים החיים כמעין, ואם כן חידושי התורה שזהו הפרי יוצא בזמנו ובעתו, וזוהי המציאות האמתית שלו' (מתוך מכתב).

[החלק האחרון בגליון הבא אי"ה]

[נערך ע"י א. רגוזניצקי 052-7198746]

קבלת עול תורה

והנה דברי הכוכבי אור הם לביאור התוס' בביאור גדול המצווה ועושה, שהוא משום שהאינו מצווה יש לו פת בסלו, משא"כ המצווה ועושה מצטער יותר, ולכך בלימוד התורה יכבד להיות בבחינת מצווה ועושה, ומשום שאדם בנקל מתבטל ממצות ת"ת. אך על דרך זה י"ל גם לביאור התוס' רא"ש והריטב"א הנ"ל שמעלת המצווה ועושה היא משום שעשייתו היא לקיים את ציווי המלך, שהקבלת עול מצוות בלימוד התורה, הוא להיות שייך לבחינה של 'מצווה ועושה' גם בלימוד התורה, וכשאדם לומד גם בזמן שקשה לו ללמוד, הדבר מוכיח שלימוד התורה שלו הוא מחמת הציווי וגזירת המלך.

ובאמת מעלת עסק התורה מתוך קבלת עול תורה היא העולה מעלה ראש, ובה עיקר המעלות וההצלחות וכמו שיתבאר.

איתא בגמ' שבת (פח.) "דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ס' ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע". והטעם שזכיתם הכתרים היא משום שהקדימו נעשה לנשמע ולא על עצם מה שאמרו נעשה ונשמע. ידועים בזה דברי הבית הלוי (בהקדמה) שכתב לבאר ע"פ המבואר בזהר (וזה"ש פרשת אחרי) ד'נעשה' - בעובדין טבין, ו'נשמע' - בפתגמין דאורייתא, הרי דנעשה הוי קבלה על קיום המצוות, ונשמע הוא קבלה על לימוד התורה, וידוע דלימוד התורה הוא משני פנים, האחד כדי לידע היאך ומה לעשות ואם לא ילמוד היאך יקיים ולא עם הארץ חסיד, וגם הנשים שאינם מחויבות בלימוד התורה, מ"מ מחויבות ללמוד במצוות הנוהגות בהן. אך באנשים יש מעלה על הנשים, דאצל הנשים הלימוד אינו התכליתי, אלא הוא רק אמצעי להגיע לקיום המצוות שהם התכליתי, אך באנשים עצם לימוד התורה הוא מצוה בפנ"ע כמו הנחת תפילין וכדו', נמצא דאצל האנשים יש בלימוד התורה ב' ענינים, גם אמצעי להגיע לקיום המצוות, וגם תכלית בפנ"ע.

והנה אם היו ישראל מקדימים נשמע לנעשה, היה משמע שיש בקבלתם רק קבלת עול מצוות, אלא שמוכרחים ללמוד בכדי שידעו מה לעשות, וא"כ ה'נשמע' - בפתגמין דאורייתא, הוא רק אמצעי ל'נעשה' - בעובדין טבין, אך כשהקדימו ישראל נעשה לנשמע, א"כ כבר כשאמרו ישראל נעשה יש בכלל זה שילמדו מקודם בכדי שידעו מה לקיים, ואח"כ כשאמרו 'נשמע' יש בזה קבלה על לימוד התורה כתכלית בפנ"ע.

נמצא שבזה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע קיבלו על עצמם ב' קבלות, האחת קבלת עול מצוות, והשניה קבלת עול תורה, ולכך רק ע"י ההקדמה שהקדימו נעשה לנשמע זכו לשני כתרים על ב' הקבלות שקיבלו עליהם, קבלת עול מצוות וקבלת עול תורה, עכ"ד הבית הלוי. [ונכ"ע"ז בהקדמת החמדת שלמה למס' קידושין].

וצ"ב שהרי לימוד התורה הוא ג"כ מצוה, וא"כ בקבלת עול מצוות, כלול בזה גם קבלה על מצוות לימוד התורה, ולפי"ז כשאמרו 'נעשה' וקיבלו עליהם עול מצוות, ממילא קיבלו עליהם גם את מצוות תלמוד תורה, ומ"ט בעינן לקבלה בפנ"ע על מצוות לימוד תורה.

ונראה מזה שמצוות עסק התורה היא חלוקה מעול מצוות, וכפי שאמרו חז"ל בכמה דוכתי 'תורה ומצוות', שאף שהתורה היא אחת מהמצוות בכ"ז הוזכרה מצוה זו בפנ"ע, והוא משום שעסק התורה היא עבודה בפנ"ע ועולה למעלה ראש מעסק המצוות, כפי שאמרו חז"ל (מו"ק ט:)

קבלת עול מצוות

איתא בגמ' קידושין (לא.) "אמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דהוה אמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצוות, עבידנא יומא טבא לרבנן, דהא לא מיפקידנא והא עבידנא, השתא דשמעיתא להא דא"ר חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן".

וטעם הדבר שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה כתבו התוס' (שם ד"ה גדול) "נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף, לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור, ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח".

וצ"ב שהרי בחינה זו של 'דואג ומצטער' היא בחינה של עבודה מיראה, והאינו מצווה עבודתו היא מאהבה, ועבודה מאהבה גדולה מעבודה מיראה, כמ"ש הרמב"ן (שמות כ"ח) שהטעם שעשה דוחה לא תעשה הוא משום שקיום מצוות עשה הוא מאהבה, והשמירה מעבור על לא תעשה הוא מיראה, ואהבה גדולה מיראה. וא"כ לכאן האינו מצווה שעבודתו מאהבה, הוא גדול מהמצווה ועושה העובד מיראה.

ובתוס' רא"ש ביאר באופן אחר וכתב "שאיין הקב"ה צריך כלום לכל המצוות אלא שאומר ונעשה רצונו, היילך המצווה ועושה הוא עושה רצון קונו, אבל מי שאינו מצווה ועושה, לא שייך לומר ביה עושה רצון קונו, שהרי לא צוה לו כלום", וכדכריו מבואר ג"כ בריטב"א שכתב "ורבינו הגדול ז"ל פירש שהמצוות אינן להנאת הא-ל יתברך הקצנה אלא לזכותינו, ומי שהוא מצווה קיים גזירת המלך".

הרי מבואר בדבריהם שמעלת המצווה ועושה הוא משום שתגדל מעלת קיום המצווה, כשהעשייה היא מתוך קבלת עול הציווי, והמצווה ועושה יש לו מעלה זו של קבלת הציווי, משא"כ האינו מצווה ועושה אין לו מעלה זו של קבלת הציווי.

הקדמת נעשה לנשמע - קבלת עול תורה

והנה מעלת המצווה ועושה יכבד טפי בעסק התורה משאר מצוות, כפי שכתב הכוכבי אור (סימן ח' ד"ה אחת היא) "אחת היא אשר ראוי לשים עליה לב והוא מצות לימוד התורה, אשר שכרה גדול מכל המצוות, אולם דבר אחד יוכל להיות לה לשטן להקטין שכר המצוה הגדולה הזאת, כי אם שאמרו חז"ל בספרי כשם ששכר ת"ת גדול מכל המצוות כן עוון ביטולה גדול מכל העבירות, בכ"ז יורנו הנסיון, כי ביטול מצוה זו של ת"ת, נקל בעיני האדם יותר מביטול שאר מצוות, כי אם במקרה יתבטל האדם מאיזה מצוה, כמו מתפילה ותפילין וכדומה, ידאג ויצטער ע"ז ביותר, ואם יתבטל איזה זמן ממצות לימוד התורה, אף בלי שום סיבה לא יחוש ולא ידאג כלל, כי אם שרידים אשר ה' קורא, להם יהיה המצוה הזאת ככל המצוות, הסיבה לזה הוא יען כי מצות ת"ת ניתן רשות לבטלה להכרח פרנסה או למצוה שא"א לעשות ע"י אחרים, ועכ"פ המצוה הזאת היא אצל כמה בני אדם כמעט בגדר אינו מצווה ועושה, כי יש לו פת בסלו שאם ירצה ילמוד ואם ירצה ינוח, וכמש"כ התוס' בקידושין הנ"ל, וע"כ יהיה נגרע גם משכרה הגדול כנ"ל, ע"כ מה נורא הדבר להיות עמל להעלות מצוה הזאת של ת"ת לכה"פ במדרגה אחת עם כל המצוות, ועון ביטלה כביטול שאר מצוות".

"יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה" דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה, שכל המצוות כולן אינן שוות לדבר אחד מן התורה, [כמבואר בירושלמי ריש פאה והובא בנפח"ח שער ד'].

ועיקר מעלתה של התורה היא בקבלת עול, וכפי שאמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ה) "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". ובנפח"ח (שער ד' פרק ט"ז) כתב "וכפי ערך הקיבול אשר יקבל עליו עול תורה באמת ובכל כוחו, כן לפי זה הערך יסירו ויעבירו ממנו טרדות עניני זה העולם, והשמירה העליונה חופפת עליו, והוא כבן המתחטא על אביו, ואביו עושה לו רצונו ומשלים לו כל חפצו, כמו שאמרו רז"ל (ע"ז ט). כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפצו".

הרי מבואר בדבריו דע"י קבלת עול תורה באמת, נעשה האדם בן לקב"ה, וממילא ההנהגה של הקב"ה עימו היא הנהגה של אב לבנו, ולכך אביו עושה לו רצונו ומשלים לו כל חפצו, ויסיר ויעביר מעליו טרדות עניני זה העולם.

וע"י שאדם מקבל על עצמו עול תורה, מיד חלה עליו קדושת התורה, כפי שכתב הבית הלוי (שם) "דת"ח לא הוי בבחינת תשמיש קדושה, רק בבחינת עצם הקדושה, וכמו דמבואר באו"ח סי' מ"ג דהקלף שכותבין עליה ס"ת לא הוי תשמיש קדושה רק עצם הקדושה, וכמו כן הת"ח הוי גופו הקלף של תורה שבע"פ וכמאמר הכתוב 'כתבם על לוח לבך' וכו', והענין דקיי"ל בתשמישי קדושה דהזמנה לאו מילתא ובעצם הקדושה הוי הזמנה מילתא, וכיון דהת"ח הוי בבחינת עצם הקדושה ומש"ה אמרו כל המקבל עליו עול תורה פורקין ממנו עול דרך ארץ, דמיד שקיבל עליו עול תורה נתקדש גופו בקדושת התורה".

הקדמת נעשה לנשמע – יראתו קודמת לחכמתו

ומצינו בחינה נוספת במעלת הקדמת נעשה לנשמע, כפי שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ב' אות י') "ואמר באבות של רבי נתן (כ"ב א') כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת, שנאמר 'נעשה ונשמע', ביאור הדבר, כי האיש אשר קיבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות על פי התורה אשר יורוהו ועל המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט, יש בידו מן היום הזה שזכר על כל המצוות, על אשר שמעה אוננו מדברי התורה ותבן להם, ועל הדברים אשר לא גלו אזנו עליהם עדנה וכו', ונמצא האיש הזה מעשיו מרובין מחכמתו, כי לא ידע את הדבר, והנה שכרו אתו עליו, וכענין מה שאמרו ישראל 'נעשה ונשמע' שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה, ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מרובין ממה שהוא יודע".

וכן על דברי המשנה (אבות פ"ג מ"ט) "כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת", כתב רבינו יונה (בפי' לאבות שם) "אבל יש לשאול איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו, ואם אינו יודע התורה והמצוה וכי יש לו לעשות המעשים האלו, על מה עשאו, אלא שזו המשנה דברה לפי עצה טובה נאה ומקובלת שיש לו למי שאינו יודע, שלא יאבד נפשו ושיקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו החכמים ולא יסור מהן ימין ושמאל כאשר ידעם, וע"פ התורה אשר יורו אותו ועל המשפט אשר יאמרו לו יעשה, ומיד שקבלה זו יקבל על עצמו בלבב שלם ובנפש חפצה, מעלה שזכר כאילו קבל עליו כל המצוות, ועל דרך זו אמרו 'כל שמעשיו מרובין מחכמתו' כי אף מי שאינו יודע ואינו עושה נקראין מעשה, על שם כי יש לו שזכר עליהם כאילו עשאו וכו', וכן מפורש באבות דרבי נתן, דתנן התם כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר 'נעשה ונשמע', שהקדימו ישראל העשייה לשמיעה, והיה להם לומר 'נשמע ונעשה' כי קודם שיוכל לעשות את המעשה צריכין לשמוע מה יעשו, אלא שקבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה עליהם וישמעו, ומיד קבלו שזכר כאלו עשאו".

ונראה לפי"ז שענין הקדמת ה'נעשה' ל'נשמע' היא בחינת 'יראתו קודמת לחכמתו', דמה שאמרו 'נעשה' וקיבלו עליהם לעשות, קבלה זו היא בחינת היראה (ע"י בזהר הק' פרשת בהר דף קה:), שמחמת היראה אדם מקבל על עצמו לעשות ככל אשר יורוהו, וכפי שאמרו חז"ל (אבות שם) "כל

שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת", וכתב רבינו יונה (בפי' לאבות) לבאר "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת - לענין השתדלות נאמר הדבר, המשתדל לדעת חכמה כדי שידע לשמור את נפשו מן החטא ונחכם, חכמתו מתקיימת בידו ונמצא פורש מן העבירות ועושה מצוה כאשר למד והשכיל". א"כ מה שאמרו 'נעשה' וקיבלו על עצמם לקיים את כל מה שילמדו היא מכח היראה, והיא בחינת 'יראתו קודמת לחכמתו'.

ויראה זו היא קודמת לקבלת עול תורה, כי רק על ידה תהא הקבלת עול תורה מתוך יראה, וכשעסק התורה הוא מתוך יראה הוא מביא את האדם לדביקות בו יתברך, כמבואר באבודרהם (ה' ברכות עמוד שמ"ב) שהטעם שעל חכמי ישראל מברך "שחלק מחכמתו ליראיו" שמזכיר לשון 'חלק', ואילו בחכמי אומות העולם מברך "שנתן מכבודו לבשר ודם" ומזכיר לשון 'מתנה' ולא לשון 'חלק', משום שאדם הנותן לחבירו מתנה היא תלושה ומופסקת מהנותן, ואין המקבל הופך להיות חלק מהנותן, אך 'חלק' הוא דבר המחובר, ועם ישראל הם 'חלק' ה' עמו". וה'חלק' הוא רק ע"י בחינת 'ליראיו' שכשעסק התורה הוא מתוך יראה בזה זוכה לדביקות בקב"ה בבחינת 'קובה' ואורייתא וישראל חד".

ויסעו מרפידים – מרפיון ידיים

"ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחננו במדבר ויחן שם ישראל כנגד ההר", וכתב האוה"ח "כונת הכתוב הוא להקדים ג' ענינים הם עיקרי ההכנה לקבלת התורה, שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת ש-די היא תורתנו הנעימה. הא' הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא שיזכרנה ה' לתורה ידקדקו לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה וכו', ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול וכנגד זה אמר הכתוב 'ויסעו מרפידים', לא בא להודיע מקום שממנו נסעו וכו', אלא נתכוין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידיים, כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל (בכורות ה:): בפסוק (שמות י"ז ה') 'וילחם עם ישראל ברפידים' ברפיון ידיים".

הרי שכנגד ה'ויחננו ברפידים' דהיינו שרפו ידיהם מן התורה, ההכנה לקבלת התורה היא 'ויסעו מרפידים', שנסעו מבחינת רפיון ידיים, שהדרך לקבלת התורה היא רק ע"י התגברות והתעצמות בעסק התורה, ואין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

ובגמ' שבת (פה:): "אמר רבא למימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא", ופרש"י "למימינין בה - עוסקים בכל כחם", ולפי"ז 'למשמאילים בה' היינו שעוסקים בתורה אך אינם עוסקים בה בכל כחם, ולהם התורה היא 'סמא דמותא'.

והעוסק בתורה ברפיון הוא בכלל מה שאמרו חז"ל (הגיגה ה:): "שלשה הקב"ה בוכה עליהם בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק", כמבואר בנפח"ח שכתב (שער ד' פרק כ"ב) "ואם חס ושלום אנחנו עוסקים בה ברפיון, כביכול מתמעט שפע האור עליון בכל העולמות, ובמסתרים תבכה נפשו יתברך כביכול, כמו שאמרו רז"ל ג' הקב"ה בוכה עליהם, וחשיב חד מנהון על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וכו', ואוי לו לכן המוריד דמעות אביו בכל יום".

על כן כל אחד צריך להתחזק שיהא עסק התורה שלו לא ברפיון, אלא בכל כחו, ולהתחיל עם קבלת עול תורה על שעה אחת קבועה ביום, שבה ישתדל שיהא עסק התורה שלו לא בעצלות ורפיון ידיים, אלא בהתגברות והתעצמות בעסק התורה.

וכשאדם מקבל על עצמו עול תורה זוכה לסיעתא דשמיא מיוחדת כפי שכתב בכתר ראש (אות ע"א) "אמר רבינו דבר בדוק ומנוסה, כשישכים אדם בבוקר ויקבל עליו ביום ההוא עול תורה, באמת ובלב תמים, היינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר ולא יבטלנו שום טירדא, אז יסורו ממנו הביטולים ובוודאי יצליח ביום ההוא בתורה, וכפי תוקף קבלת עול התורה בבוקר, וכפי חיוזק ההסכמה כן יעוררו ה' וכן יסורו הטיירות ממנו".

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת יתרו תשפ"ב

שורש היותו לינק ולידבק בתורה ולהיות בישראל. ואפשר שכל הגרים לדורותיהם, נכללו בפרשה יתירה זו, להיות מקורם דבוק ואהוז ויונק בתוספת חלק זה שנתוסף בתורה. ועל שם כך שיתר פרשה זו בתורה נקרא שמו יתרו, משום שרק ע"ז שזכה ליתר פרשה, שיהא שורשו דבוק בה ויונק ואהוז בה, אז הוא יכול להתגיייר גירות הרצויה.

ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה וגו'. (י"ח, ח'). צריך ביאור דהרי מפורש בתחילת הפרשה שיתרו ידע מכל אשר עשה ה' וכדכתיב וישמע יתרו את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו, וא"כ מה יש למשה לספר לחותנו אחר שהוא כבר יודע.

וביותר יש להוסיף דהנה ביאר אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דמה שסיפר משה לחותנו הוא משום דיש דין סיפור בנפלאות השם, כדכתיב שיהו בכל נפלאותיו, וביאר מרן הגרי"ז דעד השתא לא היה לו למי לספר, דהרי כל ישראל גם ידעו מכל הניסים והנפלאות, ורק כשבא יתרו, שלא היה עמהן, ולא ידע מכל הניסים והנפלאות, היה יכול לספר לו ולקיים בזה שיהו בכל נפלאותיו. וצ"ב דהרי להדיא בפסוק דיתרו ידע מכל אשר עשה ה', וא"כ לא היה בסיפור הקיום של שיהו בכל נפלאותיו, שהרי כבר ידע מכל זאת.

ויש לבאר, דהנה בריש הפרשה כתוב דיתרו שמע מכל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, וא"כ י"ל דכל ידיעתו הייתה אודות ישועת ישראל ויציאתם ממצרים, וקריעת ים סוף, דע"ז כתוב שמעו עמים ירגזו, אבל במה שסיפר משה רבנו ליתרו, כתוב ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה ולמצרים, היינו שסיפר לו את כל פרטי הפרענות והעונש שבאו על מצרים, ושהיה זה הכל במדה כנגד מדה, וזה לא ידע יתרו, וא"כ שפיר יש למשה רבנו מה לספר ליתרו, וזהו שסיפר לו משה.

ולפי"ז יש לבאר הפסוקים דלהלן, דכתיב ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו', עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, דמיירי כאן משתי עניינים, אחד מענין הצלת וישועת ישראל, ועוד ענין יש כאן והוא ענין פרטי העונש והפורענות שנענשו מצרים ופרעה, ושחכל היה מדה כנגד מדה, דתחילה אמר ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה וגו', וזהו ברכה על הצלת וישועת ישראל, וזה שמע יתרו מתחילה עוד קודם בואו, ואח"כ הוסיף עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, זה מיירי ממה שמצרים נענשו במדה כנגד מדה.

ולפי"ז יש לבאר מה שאמר עתה ידעתי, ר"ל דאמנם את ישועת

וישמע יתרו. (י"ח, א'). וברש"י כתב שבע שמות נקראו לו וכו', יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. ובמדרש (פכ"ז, ח') איכא מ"ד שכשהיה נכרי נקרא יתרו, כמ"ש וישב אל יתרו הותנו, ומשנתגיייר הוסיף לו הקב"ה את אחת, כמו שהוסיף לאברהם, ונקרא יתרו.

הנה כל ענין זה שנתותרה פרשה יתירה בתורה ונתחדשה ע"י יתרו הוא ענין הצריך לימוד מהו הענין שעל ידו נתחדש פרשה בתורה. גם צריך להבין דאטו לולי שהיה יתרו בא היה חסר בתורה דין זה של דיינין.

ובאמת נראה לכאורה דעצם הפרשה המהודשת הוא ירדת מדרגה לישראל, שבפרשה זו נתחדש שלא היו ראויים כולם לקבל משה רבנו בעצמו, וכמבואר בדברי רש"י בפרשת דברים (א', י"ד) עה"פ הבו לכם אנשים חכמים וגו' ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות, הלאמתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, משה רבנו, ממי נראה ללמוד ממך, או מתלמידך וכו', אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו, אנו מביאין לו דורון, והוא נושא לנו פנים. הרי מבואר דלפום רוב מעלת ישראל לא היו זקוקים לעצה זו דמינוי דיינין, ואדרבה היו ראויים כולם לקבל משה רבנו בעצמו, והסכמתם לעצה הייתה ירידה במדרגתם. ואולי זהו פירוש הענין שיתרו יתר את הפרשה הזאת, כי בעצם לא נצרכה לישראל בהיותם במדרגתם המעולה.

אכן בפנימיות הדברים נראה לבאר בזה, ע"פ המבואר בדברי הגר"א בתקו"ה והגר"ח מוואלוז'ין בנפח"ה ובעוד דוכתי מדברי הזוה"ק שהתורה היא ששים ריבוא אותיות, והם כללות נשמות כל ישראל, וכל אות נגד נשמה אחת מישראל, וכל אחד מישראל שורש נשמתו העליונה מודבק ונאחו באות אחת מהתורה, וממנה הוא יונק את היותו. (וישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה).

וכיון שהתורה היא שורש יניקת החיות של ישראל, וזהו סוד קיומם בדבקות כל נשמות ישראל בתורה, א"כ יש להתבונן היכן שורשם של הגרים הבאים ליכנס בנחלת ה' ולהיות חלק בישראל, ואף שבאמת כבר אמרו הו"ל שששמתם של הגרים היו במעמד הר סיני, אבל עדיין צריך להבין היכן שורשם לתורה להיות יניקתם ממנה בישראל, והרי בבוא הגר להתגיייר מוכרח לבא עמו כה רוחני, שהוא חלק בתורה, שיהא לו מקום ושורש לידבק ולהאחו בתורה ככל ישראל, ששורש היותם הוא דבוק באותיות התורה.

ואפשר לומר דמהאי טעמא הוצרך יתרו שהיה ראשון לגרים, ליתר פרשה בתורה, דבפרשה יתירה ומהודשת זו יהא מקומו, וממנה

ישראל ידע מכבר עוד קודם בואו, אבל את הידיעה על כל פרטי העונש והפורענות, ושהכל היה מדה כנגד מדה, זה נודע לו רק עתה כשסיפר לו משה את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, וזהו שאמר 'עתה ידעתי', ר"ל עתה כשמשנה סיפר לו.

והנה בפסוק ט' כתוב ויהי יתרו, ופירש רש"י, וישמח יתרו זהו פשוטו, ומדרש אגדה נעשה בשרו הדודין הדודין מיצר על אבוד מצרים, היינו דאמרי אנשי גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפה. ובפשוטו מעם המדרש דדריש לשון הדודין, משום דויהד אינו לשון שמחה בלח"ק, ורק בלשון ארמי שמחה הוא הדי.

אכן להמבואר נראה לפרש דכאמת הרי מדובר כאן משני עניינים, מדובר מענין נפלאות הצלת וגאולת ישראל, ומדובר מהעונשים והפורענות שבאו על פרעה ומצרים.

וא"כ יש לומר דזיהד' קאי על שניהם, דעל שני העניינים הדי יתרו, ולכן מתפרש ויהד בשתי אופנים, דכלפי נפלאות ישועת ישראל, מתפרש ויהד מלשון שמחה, ששמח בישועתו, וע"ז אמר ברוך ה' וגו'. וכלפי פורענות מצרים, נעשה בשרו הדודין, דכיון דגיורא הוא לא ניהא ליה בעונש העכו"ם.

וישמע יתרו וגו' כי הוציא ה' את ישראל ממצרים. ויקח יתרו וגו' את צפורה וגו'. (י"ח, א-ג). יש לומר, על פי דברי המכילתא שהביא רש"י בפסוק ב', דבעת שאמר הקב"ה למשה במדין לך שוב מצרים, לקח עמו את אשתו ואת בניו, וכשפגשו אהרן בהר האלוקים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין, ואלו בני, אמר לו, להיכן אתה מוליכך, אמר לו, למצרים, אמר לו, על הראשונים אנו מצטערם, ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה, לכי לבית אביך, נמלה שני בניה והלכה לה.

ולפי זה יש לפרש הכתוב, דרק כששמע יתרו כי הוציא ה' את בני ישראל ממצרים, אז יכול לקחת עמו את צפורה ושני בניה, אבל קודם שיצאו ממצרים, אינם יכולים לבא, דעל הראשונים אנו מצטערם, ואין להוסיף עליהם.

ויש להוסיף, דלכן הזכיר הכתוב כאן שהיה זה אחר שילווחיה, לומר, דאע"פ שמשנה שלחם למדין, אבל כל זה הוא רק בעת שהיו בשעבוד מצרים, אבל עכשיו שיצאו ממצרים, עתה ראוי להביאם.

ויבא יתרו וגו' אל המדבר אשר הוא חנה שם וגו'. (י"ח, ה). יש לבאר סיבת בואו של יתרו לצורך מה הגיע, על פי המבואר במכילתא שבא ע"מ להתגייר. וא"כ י"ל דלכן הוצרך לבא, דגירות בעיא בית דין, כדילפינן בגמ' ביבמות דף מ"ז ע"ב דמשפט כתיב ביה, ולא יכול להתגייר בינו לבין עצמו, ולכן הוצרך לבא.

אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלוקים וגו'. (י"ח, כ"ג). ופירש רש"י בשם מכילתא אם מצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך, לא תוכל לעמוד.

עוד י"ל כביאור כונת הכתוב 'צוך אלוקים' דהיה צריך ציווי מיוחד בשביל קיום עצתו של יתרו, דהנה עצתו של יתרו הייתה להעמיד דיינים, ובשביל להעמיד דיינים שיהא להם כח לדון, צריך שיהא דין ופרשה של דיינים, והרי עדיין לא נאמר כלל פרשת דיינים, וא"כ אינם דיינים כלל ואין להם שום כח לדון כלל, וואולי כדון נאמנים עלי ג' רועי בקר, ועל כן בשביל קיום העצה של יתרו, היה צריך לחדש פרשת דיינים, ורק אז אפשר לקיים העצה.

ויש לומר דזהו שאמר יתרו למשה וצוך אלוקים, דבשביל לעשות את הדבר הזה של העמדת דיינים, צריך הוא לצווי מהקב"ה, דהציווי היינו שיהא ניתן דין ופרשת דיינים, ורק אחר שיהא ציווי ה' על פרשה זו, יתחדש להם כח לדון, ותתקיים עצתו של יתרו.

והנה מבואר דיתרו זכה ליתן עצה ועל ידו נתחדש פרשת דיינים. ונראה לומר בזה דהנה בגמ' בסוטה איתא אמר רב הייא בר אבא אמר רב סימאי שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית וכו'. ונראה דמה שזכה ליתן עצה הוא שכר כמדה כנגד מדה, דכנגד מה שברח, ונמנע מליתן עצה נגד ה', זכה ליתן עצה לדבר ה' ושעל ידו יתחדש כל פרשת דיינים.

ויחרד כל העם

דברים מתוך הספד על מרן הגרמ"ד הלוי סולובייצ'יק זצ"ל - כולל בית אבא מודיעין עילית

במתן תורה כתוב 'ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר והי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה, ואח"כ כתוב עוד 'ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד משה ידבר והאלוקים יענו בקול', ומבואר דהיה במתן תורה קול שופר חזק מאוד, ותכליתו היה כדי שיחרד העם. וכן כתוב להלן 'וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק, ומשה אמר להם 'כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו'.

וצריך להבין הענין שבמתן תורה היה צריך להביא ליראה אצל העם, ומה זה שייך לעצם קבלת התורה.

ונראה לבאר דהרי שנינו במשנה באבות 'אם אין יראה אין חכמה, ובגמרא ביומא (דף ע"ב) אמרינן אוי להם לתלמידי חכמים שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים. ובנפש החיים מביא דברי הגמרא בשבת על הכתוב בישעיה 'והיה אמונת עתיך חוסן ישועות וגו' יראת ה' היא אוצרו, ודורשת הגמ' את כל הכתוב על הששה סדרים, ומסיים הכתוב ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו, ומפרש הנפש החיים דבזה מבואר דיראת שמים היא האוצר של התורה, ורק על ידה תוכל התורה להתקיים אצל האדם, ובלא שיכין לעצמו תחלה אוצר של יראה הרי תורתו מונחת בהפקר ואינה מתקיימת אצלו כלל.

מעתה מבואר היטב שהיה מוכרח שיהיה להם יראה קודם מתן תורה, כי כדי שיוכלו לקבל את התורה היה מוכרח שיהיה להם אוצר מוכן ובנוי להכניס בתוכו את התורה כדי שתתקיים בידם, ולא שייך שיהיה מתן תורה בלא שיקדם לזה הכנת האוצר ליתן ולשמור בתוכו את התורה. וביותר שבהמשך דבריו שם כתב הנפש החיים כי אם אין האדם מכין אפילו אוצר קטן ואין בו יראה ח"ו כלל, הקב"ה אינו משפיע לו שום חכמה כלל, כי הרי לא תתקיים אצלו עכ"ד, ואם כן איך היה שייך שיהיה מתן תורה בלא הכנת האוצר של יראה, ולזה היה מוכרח שיקדם מתן תורה יהיה מוכן להם אוצר של יראה, ולזה יכלית נעשו הקולות והבקרים וקול השופר והעשן, שעל ידי זה חרדו ויראו מאוד, ונעשה להם אוצר מוכן לקבל את התורה, ותהיה התורה מתקיימת בידם.

מצוה קלח

ליתן גאולה לארץ בשנת יובל

שנאמר ובכל ארץ אחוזתכם

גאולה תתנו לארץ

וכסברא זו כתב הריטב"א בגיטין (מח.). אבל בגמ' ב"מ (שם) כתב הריטב"א סברא אחרת, דכיון דהיובל הוא אפקעתא דמלכא א"א לעשות תנאי ביובל. והיינו דאי מחמת היובל היה הקנין עצמו קנין לזמן, היה שייך לעשות תנאי על חלות הקנין שיחול לגמרי, אך אם היובל הוא הפקעה, לא שייך להתנות עם דיני התורה שלא תחול ההפקעה.

ומדברי הראשונים שלא נקטו כסברת הריטב"א, נראה שהוא קנין לזמן ואהכי שייך לדון אם ניתן להתנות על היובל או לא.

דאיות שהקנין לזמן

מאידיך, יש בתורה איסור לא תעשה למכור את השדות לעולם, שנאמר "והארץ לא תימכר לצמיתות" ומנאו הרמב"ם בסה"מ (ל"ת רכז). וכתב הרמב"ן (בהשגות שם) דאם עבר ומכר לעולם אין המקח קיים דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עבד לא מהני, ולקי משום דעבר אהורמנא דרחמנא. ובשלמא אי חשיב הקנין מעיקרא כקנין לזמן, שייך נידון זה לפלוגתא דאי עביד מהני, אולם אי נימא דכל קנין קרקע חל לעולם, וביובל איכא אפקעתא דמלכא להוציא מיד הלוקח, אין מקום לעשות תנאים עם רצון התורה המתחדש בשנת היובל להפקיע את הקרקע ולא שייך לפלוגתא דאי עביד מהני. ומשמע שהקנין עד היובל הוא קנין לזמן.

הגמ' (גיטין מח.) מוכיחה כר"ל דאמר קנין פירות קנין הגוף, מהא דתניא "בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל", הרי דשדה שמכר האב לא חשיבא כראוי לגבי הבכור אלא כמוחזקת ביד האב היות והיא עומדת לחזור אליו ביובל, ואי אמרי' שהיא מכורה לעולם, מ"ט חשיב לאב כמוחזק. אלא חזינן דהיא מכירה לזמן ואין היובל אפקעתא דמלכא.

ובעצם גדר החזרה יש להוכיח דאין היובל הפקעה גמורה של הקנין, דא"כ מה טעם תחזור השדה לבעליה הראשונים, דכשפקעה המכירה אין לה בעלים ותיפול לקופת הצדקה וכיו"ב. ואי נימא דהוא גזה"כ שתחזור לבעלים, א"כ מעתה אינה שדה אחוזתו אלא זכה בה מן ההפקר [ושמא לא ינהגו בה מעתה דיני שדה אחוזה, היתכן].

שנינו בערכין (כה) דהמקדיש שדה אחוזה יוצאת ביובל לכהנים, ומבואר בגמ' דאך כאשר הקדיש שדה אחוזה שירש מאביו, אך אם הקדיש שדה מקנה שקנאה מאחר אינה יוצאת לכהנים ביובל, אלא חוזרת לבעליה הראשונים. וטעם הדבר דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו דכיון דהקונה עתיד להחזיר את השדה ביובל לא חשיבא כשדה שלו. ואי אמרי' שהמכירה היא לעולם היאך שייכא שדה זו לבעליה הראשונים אחר שמכרה לאחר.

ובתוס' (ב"ק צ. גיטין מ:) לענין הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד, הביאו דוגמא משדה מקנה שחוזר לבעלים וכתבו "דשדה מקנה חוזרת לבעלים ביובל, שאין כח להקדש בקדושת דמים יותר מן המקדיש, וכי פקע כח מקדיש פקע כח הקדש". ומבואר שיש חיסרון בבעלות של הלוקח מחמת החובה להחזיר את השדה לבעליה ביובל, ואין זו מכירה גמורה לעולם (יעו"ל חזו"א ליקוטים סי' ז שציין לדברי התוס').

מצות חזרת קרקעות ביובל נאמרה לגבי שדה אחוזה שהיא שדה שירש אדם מאביו ואביו מאביו עד באי הארץ שחלקו נחלתם ע"פ גורל בימות יהושע בן נון. וענינה שאם מכר אדם את שדה אחוזתו לאחר הרי היא קנויה לקונה עד שנת היובל, ועוד נאמר בה שאם הקדיש אדם את שדה אחוזתו יכול לפדותה - הוא או בנו - עד שנת היובל, ואם לא פדאה יוצאת השדה לכהנים.

מכירת שדה אחוזה היא מכירה לזמן או מכירה לעולם

ויש לחקור ביציאת השדה ביובל, אם קנין השדה מעיקרא היה רק לזמן עד היובל, או שהוא קנין גמור לעולם והיובל מפקיע את הקנין. ויש להביא ראיות לכאן ולכאן.

הגמ' (ב"מ קט.) מביאה דהמוכר שדהו קודם היובל והיא חוזרת ביובל, שמין לקונה את שבח השקמה שהשביח בזמן שהיתה קנויה לו והמוכר משלם לו. ורצתה הגמ' להוכיח דלא כרבא דס"ל דהמקבל שדה מחבירו אין לו בשבח שקמה. ודחתה הגמ' דשאני חזרת יובל דהמקח זביני מעליא הוא לעולם והיובל אפקעתא דמלכא היא. הרי שהיובל קרוי הפקעה של המקח.

וכה"ג יש להביא ראיה מהא דנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בסוף פרק השולח (גיטין מח.) אי קנין פירות קנין הגוף או לאו קנין הגוף. ואמר רב חסדא דביובל ראשון שנהג בכלל ישראל כו"ע לא פליגי דכקנין הגוף דמי דלא סמכה דעתיה של המוכר שיחזרו שדות ביובל, אלא פליגי ביובל שני שהורגלו לראות שהשדות חוזרות, וס"ל לר"ל דסמכה דעת המוכר שתחזור השדה ביובל והוא קנין פירות בלבד, ולכך המביא ביכורים מפירות אלו מביא ואינו קורא דלא מצי למימר 'ראשית פרי האדמה אשר נתת לי'. ואי אמרי' דהמכירה עד היובל היא מכירה לזמן, אין נפק"מ בין יובל ראשון ליובל שני, ולא תלי בדעת המוכר דמעיקרא לא נקנה יותר מקנין פירות. ואף אם אין ליבו סמוך ובטוח שתחזור אליו השדה, מ"מ לא קנה הלוקח יותר מקנין פירות. ומוכח דאין זה קנין לזמן קצוב עד היובל, אלא הוא קנין גמור והיובל הוא אפקעתא דמלכא שמפקיע את המכירה.

מחלוקת ראשונים אי מהני תנאי במכירת שדה שלא תחזור ביובל

הגמ' במכות (ג) דנה במי שמלוה מעות לחבירו ע"מ שלא תשמטני שביעית, אי חל תנאו ויש אופנים שהוא תנאי ע"מ שכתוב בתורה ויש אופנים שאינו מתנה ע"מ שכתוב בתורה. וכה"ג יש לדון באדם שהתנה שמוכר קרקע ע"מ שלא תחזור ביובל. דעת הרמב"ם (הובא ברמב"ן מכות ג: ובהשגותיו לסה"מ ל"ת רכז) דתנאו קיים באופן שלא התנה על שכתוב בתורה כגון שאמר ע"מ שלא תשמטני ביובל, ולא התנה על היובל עצמו. והרמב"ן חולק ותמה דתנאי מהני רק בדבר שבממון ולא באיסורא, וכיון דאיכא איסורא במכירת הארץ שנאמר "ולא תימכר הארץ לצמיתות" ועוברים עליו הן המוכר והן הלוקח, ואין יכול המוכר להתנות על המכר שאין בו איסור.

גם ברשב"א (ב"מ עט.) חלק וסבר דא"א לעשות תנאי ביובל מטעם אחר, דכיון דכתב "והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ" (ויקרא כה כג), אמרי' דאין הקרקע שלו ואין אדם יכול להתנות על דבר שאינו שלו.

מאידך, יש להביא ראיה מדברי הגמ' (ב"מ ס"ט) "אמר רב חסדא אמר רב קטינא מנין למוכר שדהו לששים שנה שאינה חוזרת ביובל, שנאמר 'והארץ לא תמכר לצמיתות', מי שאין שם יובל נצמתת, יש שם יובל אינה נצמתת, יצתה זו שאף על פי שאין שם יובל אינה נצמתת". ולכאוף אי אמרי' שהקנין לעולם שייך לומר שיצא זה שמכר לשישים שנה שלא מכר לצמיתות ואין היובל מפקיע את המכירה. אך אם הוא קנין לזמן, א"כ כוונת המצוה שיש למכור שדה אחוזה עד שנת היובל ושלא למכור ליותר מחמישים שנה, ונמצא שהמוכר לשישים שנה עבר על האיסור ומכר לשנים רבות יותר משנות היובל, ולא שייך לומר דבכה"ג לא נאמרה המצוה אלא אדרבה ציוותה תורה שלא למכור באופן זה. ומשמע דהמכירה היא לעולם והיובל מפקיע, אך אם מכר לזמן לא נאמרה ההפקעה.

ביאורו של הגר"ח הלוי בקנין עד היובל

בח' הגר"ח הלוי (פ"א מהל' תרומות ה"י) דן בענין אם יש קנין לנכרי בא"י להפקיע מתרו"מ, ובתוך הדברים נקט בפשיטות דגם מאן דס"ל דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע, מהני רק באופן שהעכו"ם קנה את הקרקע לעולם, אך אם קנה לזמן קצוב בוודאי לא פקעה קדושת א"י בידו. ולפי זה אי אמרי' דבזמן שהיובל נוהג כל קנין הוא קנין לזמן עד היובל, לא שייך שיפקיע הגוי את קדושת א"י בקנינו. ומצד שני אי נימא דהוא קנין לעולם והיובל מפקיע באפקעתא דמלכא מיד הלוקח, א"כ לא שייך לאסור את המכירה לעולם בלאו וכאמור.

ועוד הוכיח הגר"ח מדין גירעון כסף של שדה אחוזה, דאמרה תורה דחשבון הדמים של מכירת השדה הוא לפי מספר השנים שנותרו מזמן המכירה עד שנת היובל, [כמשנ"א "לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעוט השנים תמעט מקנתו" (ויקרא כה טז) ופירש"י "תרבה מקנתו - תמכרנה ביוקר. תמעט מקנתו - תמעט בדמיה"]. ואם המכירה היא לעולם מדוע לא תימכר הקרקע במחיר מלא. ומסיק דבוודאי היובל הוא אפקעתא דמלכא אך מעיקר דין המכירה שתהיה הפקעה לאחמ"כ בשנת היובל, וסתם ולא פירש כוונתו בשילוב ב' הענינים יחדיו.

יסוד המכירה והחזרה מכוח בעלות הקב"ה - 'כי לי הארץ'

והנראה לומר בביאור דברי הגר"ח, דהנה יסוד המכירה של שדה אחוזה וחזרתה ביובל נובע מהכתוב "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי. ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ" (שם כג-כד). ומכוח זה אין אפשרות למכור קרקע לנכרי בא"י לגמרי, אלא נחלקו רבה ור"א בגמ' (גיטין מז.) אי אע"ג דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, אך יש לו קנין לחפור בה בורות שיחין ומערות, או להפך דאע"פ שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר אך אין לו קנין לחפור בה בורות שיחין ומערות. אחר שניתנה הארץ לישראל, היא מסורה להם בחלוקה פנימית בין השבטים וכל אחד נטל חלקו ע"פ הגורל, ובתוכם נחלקה הארץ בין בתי אבות של כל שבט ושבט. וכיון שכל החזקתם של ישראל בארץ היא מכוח הניתנה הראשונה שאמר הקב"ה 'כי לי הארץ' לכך אין אפשרות למכור את הקרקע לנכרי לגמרי, דא"א להוציא את הארץ שניתנה לישראל לרשות אחרים, דעדיין קרינן בה 'כי לי הארץ' ומסורה לישראל.

וכן מצינו בכמה מקומות בראשונים שלכל אחד מישראל יש ד' אמות בארץ ישראל, ומחמתם אפשר לקנות בקנין אגב באותם ד' אמות כל

חפץ שניתן לקנותו באגב. ואע"ג שאין ידוע היכן הם אותם ד' אמות ואין לך 'נשתקע שם הבעלים' גדול מזה, דלעת"ל יקבל כל אחד ד' אמות במקום שלא ידע מהם, מ"מ אמרי' דכיון דתלויה הבעלות של ישראל בנתינתו של הקב"ה, אזי הקרקע קיימת ברצונו של הקב"ה בכל עת. וכעין שהכהנים זכו משולחן גבוה, דהזכיה של הכהנים היא ביטוי של הבעלות של שולחן גבוה במתנות כהונה.

ולפי זה אף דיש רשות לכל אדם מישראל למכור את שדהו, ונאמר 'הארץ נתן לבני אדם', אך הסיבה הראשונה של החזקתו בקרקע לא בטלה, ועדיין כל מעשיו ומכירותיו בשדה הם מכוח רצונו ונתינתו של מקום לחלוק לו את חלקו בארץ. ולפיכך המוכר שדה אחוזה הגם שחלה מכירתו לגמרי, מ"מ לא בטל מה שנאמר 'כי לי הארץ' וברצונו של מקום ניטלה השדה ממנו ביובל ועליו להשיבה ביובל לאשר לו נתחלקה מתחילה כשדה אחוזה. ומעתה מובן דהמכירה היא גמורה אך ההפקעה שחלה ביובל אינה מתחדשת ביובל, אלא היא מכוח הבעלות הראשונה של הקב"ה שאמר 'כי לי הארץ' שהיתה מעולם שהיא המאפשרת את הקנין והמכירה. ומבוארת כוונתו של הגר"ח הלוי דאינו קנין לזמן, אמנם בעיקר המכירה קיימת סיבה להפקיע את המקח בשנת היובל.

מעתה פשוט דב' הצדדים נכונים, דהקנין הוא קנין גמור והיובל הוא אפקעתא דמלכא, ומאידך נחשב כקנין לזמן, כיון דבזמן היובל הוא פוקע מכוח סיבה שקיימת כבר בשעת המכירה. ומובן הא דחוזרת הקרקע לבעלים הראשונים דדין הקרקע להיות של הבעלים הראשונים, וזאת הבעלות שרצתה בה התורה מתחילה. ומש"ה שפיר שייך לדון אם יש מכירה עם תנאי, דאפשר להתנות על מכירה בלי סיבת ההפקעה, וכמו כן בכור מקבל פי שנים בשדה זו ונחשבת ביד האב כמוחזקת ולא כראוי, דהסיבה של ההפקעה מחשיבה את השדה כשלו לענין ירושה.

ישוב קושית החזו"א והקה"י

יש קושיה שהוזכרה בחזו"א (כתובות ס"י עה) ובקהילות יעקב (ר"ה ס"ט) בדגמ' בגיטין מבואר שמיובל שני נחשב קנין קרקע כקנין פירות, דאחר שידוע לכל שהיובל מפקיע את המקח, מכרו מעיקרא רק היובל. אמנם, מוכח בגמ' (ר"ה ט.) דאם אין חזרת שדות ביובל בפועל אין יובל, ולכאוף לדברי הגמ' הנ"ל החל מיובל שני לא חזרו שדות ביובל, אלא המכירה מעיקרא היתה רק לזמן קצוב עד שנת היובל ונחשבת כקנין פירות בלבד, וא"כ אין זו מכירה לצמיתות אלא מכירה לזמן ואין נוהג היובל כשמכר שלא לצמיתות.

אכן, להאמור לק"מ, דהרי אם מכר אדם את שדהו אחרי היובל האחרון שנהג קודם חורבן ביהמ"ק, ולאחריו לא נהג יובל עוד, פשיטא דאין המקח פוקע לאחר חמישים שנה מהיובל הקודם מכוח הסמיכות דעת שהיתה בשעת המכירה, דאין זה מכירה לחמישים שנה אלא מכירה עד היובל. דכל דעתו למכור לזמן הוא מחמת היובל אך אין זה ממש קנין לזמן אלא קנין שיפקע עם חלות היובל, וכשלא חל יובל אין אפקעתא דמלכא להוציא את השדה ולהחזירה לבעלים הראשונים.

נמצא - המוכר שדה אחוזה המכירה חלה לגמרי בקנין גמור והיובל בשנת החמישים הוא אפקעתא דמלכא להוציאה מהקונה ולהחזירה לבעלים. אמנם הפקעה זו היא מכוח רצון התורה שאמרה 'כי לי הארץ' ונתחלקה א"י לשבטים ע"פ התורה, וניתנה לישראל על דעת שיחזרו השדות ביובל, ומעיקרא בשעת המכירה קיימת סיבת ההפקעה. ולכן אין המכירה מפקיעה לגמרי את זכות המוכר.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

'התורה כוללת כל הטובות שבעולם'

ולכאורה הדברים צריכים ביאור, וכי מה היה לו ליעקב לעשות אם לא להיות כ"ב שנה בבית לבן, הלא כך נצטווה במפורש על ידי הוריו לקחת אשה מבנות לבן, והדרך היחידה להשיג את האשה היתה על ידי עבודת הצאן, וגם אם תאמר שהיה די לו באשה אחת, מלבד מה דאין זה מילתא דמסתברא, מ"מ מדוע נענש על כל הכ"ב שנה, לכאן דל מהכא שבע שנים לפחות וכן הזמן שהיה בדרך בהליכתו ובחזירתו.

ועל כרחך דצריך לומר שמה שיוסף נלקח מיעקב לכ"ב שנה לא היה בתורת עונש ממש, כי באמת לא היתה על יעקב תביעה לכבד אז את הוריו, אלא משום שסוף סוף היה לו חסרון מעלה של כיבוד אב ואם שמחמתה לא היה לו את ההגנה כנגד לקיחת יוסף.

אלא דאי תימא הכי לכאן תיקשי מדוע לא נחסרו ליעקב גם י"ד השנים שהיה בבית שם ועבר, הלא אף שכאמור לא נתבע עליהם משום כיבוד אב ואם, סוף סוף לא השיג בהם את המעלה שהיה יכול להשיג ואם כן אין אצלו את שכר המצוה של כיבוד הורים.

ובהכרח שעולה לנו מכאן דמעלת התורה כוללת בתוכה את כל המעלות שבעולם ובתוכן גם מצות כיבוד אב ואם, ובשנים שנטמן יעקב בבית שם ועבר ועסק בתורה נחשב לו שהשיג את מעלת כיבוד הורים עצמה ולמעלה מכך, והא גופא איתכליל במה שלמדו מכאן חז"ל במגילה (טז): ש'גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם'.

מן התורה תוצאות חיים לכל הבריאה

ואכן עוד מצינו שם בגמרא ד'גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות', והקשה על פי זה הט"ז (יו"ד סו"ס רנ"א) אמאי אמרינן דהצלת נפשות קודמת לתלמוד תורה ולא דחינן קלה מפני חמורה, וביאר שם הט"ז דאף שודאי מו' שעוסק בתורה צריך להתבטל מתלמודו בכדי להציל נפש אחת מישראל, מכל מקום מו' שלא הזדמן לידו דבר הצלת נפשות והמשיך לעסוק בתורה - נמצא למפרע גדול יותר מהמציל.

וכאן מתגלה לעינינו גודל ערכה של מצות תלמוד תורה: הלא לכאורה אילו היינו רואים מישהו שעוסק במעשה מובהק של הצלת נפשות, היינו מעריכים אותו בלי גבול לעומת מו' שבמשך עשר דקות עסק באיזו סברא, ואילו חז"ל מגלים לנו את ההפך הגמור: מו' שעסק בתורה נחשב לעין ערוך לעומת מו' שעסק בהצלת נפשות.

והיינו טעמא משום שהעוסק בתורה אינו עוסק לעצמו בלבד אלא מקיים ומחזיק את כל העולמות, ואם מו' שהציל נפש זכה לקיים עוד נפש מישראל, מו' שעסק בתורה המשיך שפע של חיות על כל הבריאה בלי גבול ובלי מידה, עד שלא ישווה שכרו לעומת המתעסק בהצלת נפשות.

ובגמ' בשבת (י.) אמרינן: "רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, והוא סבר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד", ומבואר להדיא בדברי הגמ' דתפילה נחשבת 'חיי שעה' לעומת ה'חיי עולם' שיש בתורה, ואף רב המנונא שהאריך בתפילתו היינו רק משום שסבר שזמן תפילה אינו מתחשב עם זמן תלמוד תורה, ובלא זה סברי כולי עלמא שהתורה קודמת לכל דבר שבקדושה ואף לתפילה, שאינה נוגעת אלא לחיי העולם הזה לבקשת הצרכים.

מסופר על מרן החפץ חיים שפעם כינס בביתו אסיפה של עשירים מופלגים לצורך התרומה של מיטות בעבור בית חולים, ובאמצע הכינוס נכנס אל החדר בחור צעיר מישיבת ריימלעס שבוילנא וביקש לשוחח עם הרב. החפץ חיים עזב את האסיפה בעיצומה ופנה אל הבחור במשך שעה ארוכה. העשירים שישבו בחדר לא ידעו את נפשם, עד שחרה היטב לאחד מהם והוא הרהיב עוז ופנה אל הח"ח: ילמדנו רבינו,

פ"ג משנה ז'. רבי שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו.

לכל אחד יש חלק בתורה

החומרה הגדולה שמתבארת במשנה כלפי המהלך בדרך ופוסק ממשנתו הרי היא כעין המבואר בגמ' (חגיגה יב:): ש"כל העוסק בדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים", שהוא אחד העונשים הגדולים ביותר שמצינו בחז"ל.

ומרן המהרי"ל דיסקין ביאר את ענין ה'גחלי רתמים' על פי המבואר בגמ' בב"ב (עד:): שגחלי רתמים הם עצים שאינם נכבים מהרה גם לאחר י"ב חודש, ומשום כך זהו עונשו של הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, שמלבד עונש הגיהנום בכל גופו - שמים לו את הגחלים בתוך פיו, כנגד הדברים הבטלים שעסק בהם ולא הפסיק גם בהיותו עוסק בדברי תורה.

אכן אם זהו הביאור במשנה, יש לדקדק מהי הלשון 'כאילו מתחייב בנפשו', והלא לכאורה הוא ודאי מתחייב בנפשו, בשעה שמביא על עצמו את העונש של הפוסק מדברי תורה.

ובאמת מצינו בכמה מהמפרשים שפירשו שלא לחינם נקטה המשנה מקרה של המהלך בדרך ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, ללמדך דהכא במאי עסקינן במי שעוצר מלימודו לא בעבור דברי שיחה בעלמא אלא להתבונן בנפלאות הבורא, לראות את פלאי הבריאה ולומר מה רבו מעשיך ה' וברוך שככה לו בעולמו, שגם על זה מלמדת המשנה שלא היה לו להפסיק מדברי תורה, ונמצא גורם רעה לעצמו.

ונראה שעל פי זה יש לומר שדברי המשנה 'כאילו מתחייב בנפשו' אינם באים דוקא בתורת עונש, אלא בכדי לתאר את המציאות האמיתית, שמי שפוסק מדברי תורה מתוך הבנה שכביכול יש כאן משהו אחר חשוב יותר, ועדיף לו לעצור ולהסתכל על פלאי הבריאה מאשר להמשיך ולשנות, הרי זה כביכול כמי ש'מתחייב בנפשו' ומאבד את עצמו לדעת, שכן מה הבדל יש ביניהם? כשם שזה אינו מביין את ערכם של החיים ועוזב הכל בשביל כלום, כך מו' שעוסק בדבר הגדול עלי אדמות ומפסיק במחשבת טעות שיש כאן משהו אחר, הוא מאבד את הדבר הגדול שניתן לו על לא דבר.

וזוהו המסר העולה לנו מדברי המשנה, שאין לך דבר גדול מאשר תלמוד תורה, היא שקולה כנגד כל העולמות וכוללת בתוכה כל הטובות שבעולם, מו' ידמה לה ומו' ישווה לה ומו' יערוך לה.

האדמו"ר הראשון מסלונים בעל 'יסוד העבודה' דקדק את לשון התפילה 'ותן חלקנו בתורתך', מדוע מבקשים דוקא על ה'חלק' בתורה ולא על לימוד התורה בעצמו, וביאר שבעבודת ה' ישנם כמה דרכים אשר כולם מביאים אל התכלית, וכל אחד יכול להתמקד בחלק אחר ועל ידו להגיע לקרבת אלוקים, כלשון הגמ' 'עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים' - שכולם יעמדו סביב אותו מעגל כל אחד בנקודה אחרת, אבל כל אחד יעמוד במרחק שווה מחבירו, אבל עם כל זה אנו באים ומבקשים 'ותן חלקנו בתורתך' - שהחלק שלנו בעבודת ה' לא יהיה לא בחסד ולא בשום מעשים טובים אחרים, אלא אך ורק בתורת ה' תמימה הא ותו לא מידי.

בפרשת ויצא אנו מוצאים את מעשיו של יעקב אבינו שנטמן י"ד שנה בבית שם ועבר ועל אותן שנים לא נענש משום כיבוד אב, אבל על כל שאר כ"ב שנה ששהה בבית לבן הארמי נענש בכך שיוסף בנו נלקח ממנו לכ"ב שנה.

כיצד יתכן שהבחור הצעיר הזה שאין בידו מאומה עדיף עלינו, שבאים להציל נפשות ולתרום מיטות עבור החולים?

השיב החפץ חיים אל העשיר: אתם - כל מעלתכם היא שאתם משיגים את המיטות לחולים, אבל הוא - הוא עושה שלא יצטרכו מיטות מלכתחילה...

וחז"ל אמרו בתנא דבי אליהו (זוטא פ"ה): "בכל יום יוצאים מלאכי חבלה לפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו, ואלמלא בתי כנסיות ובתי מדרשות שהיו תלמידי חכמים יושבין בהם ועוסקין בדברי תורה היו מחבלין את כל העולם כולו מיד", הו' אומר שכל הרווח וההצלחה שעומדים לעולם דבר יום ביומו הכל הוא אך ורק מכח התורה, שהיא אשר נותנת חיים לכל הבריאה כולה ובלעדיה לא ירים איש את ידו ואת רגלו.

אין לך גדול ממי שעוסק בתורה

הכרתי יהודי ת"ח מופלג בבני ברק זצ"ל, שכל ימיו ישב ועסק בתורה בכולל חזון איש, ומשעבר כבר את גיל השיבה נכנס אל מרן בעל הקהילות יעקב והתאונן בפניו: כשאני מביט מסביבי ורואה אנשים בני גילי הריני מגלה שכמעט כל אחד מהם פעל דבר מה, אם זה במילי דאורייתא להעמיד תלמידים ולחבר ספרים וכדו', ואם זה במילי דעלמא, ואילו אני - מי אני ומה אני, אני מרגיש כאילו אינני פועל מאומה אלא רק יושב בפניתי בלי ליצור ולחדש משהו עלי אדמות.

וכך היתה תשובתו של מרן הסטייפלער: אתה רואה את כולם פועלים ועושים. אבל בשביל מה כולם פועלים? הרי הכל בעבורך! כל העולם כולו, תבל ומלואה וכל יושבי בה, כולם לא נבראו ולא נעשו אלא בשבילך, שהרי אתה פסגת הבריאה... וכמו שאמרו חז"ל - 'כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה'. ואם כן פשיטא דקושיא מעיקרא ליתא.

יהודי אחד ניגש פעם אל מרן הגרי"ז והציע בפניו ספק: האם תלמוד תורה נדחה מפני מצוה שספק אם יכולה להעשות בידי אחרים או לא. אמר לו מרן הגרי"ז: אף אני בצעירותי הסתפקתי בספק מעין זה על ידי מעשה שבא לידי, ופשטתי את ספקי ממשנה ערוכה; 'ותלמוד תורה כנגד כולם'...

הוא אומר, שהחזקה קמייא שיש לפנינו היא שאין שום ערך לדבר מה כלשהו כנגד מצות תלמוד תורה, והבא לחדש ולהפקיע מידי מעלת התורה - עליו הראיה לומר שיש עדיפות למשהו אחר...

ועל כל אחד ואחד לדעת שאין שום שוויות וערך לכל דקה שבה הוא יושב ועוסק בדברי תורה, וגם אם לעיתים נדמה לו כביכול שאין שכר לעמלו, הוא אינו מבין את הדברים לעומקם ואינו זוכר את מה שהוא לומד, מלבד מה שאין זה נכון כלל ועיקר אליבא דאמת, מכל מקום גם אם לו יהי כן - הוא מה אכפת לו, סוף כל סוף הוא מתעסק בדבר הגדול עלי אדמות ועושה את תפקידו בעולם, ומה ערך ישוויו לו.

והכי איתא במדרש (ויק"ר פר' י"ט סי' ב', וכע"ז בילקו"ש שה"ש רמז תתקצ"ו ושם במדרש חזית): "אמר רבי לוי, משל לטרסקל נקוב ששכר בעליו פועלים למלאותו, מי שטיפש מהו אומר מה אני מועיל - מכניס בזו ומוציא בזו, מי שפיקח מהו אומר ולא שכר כל חבית וחבית אני נוטל, כך מי שהוא טיפש מהו אומר - מה אני מועיל לתלמוד תורה ומשכחה, מי שהוא פיקח מהו אומר ולא שכר יגיעה הקב"ה נותן".

וכן צריך כל אחד לומר לעצמו: גם אם לא רואים את הפירות תיכף ומיד, אין לך תוצאה גדולה יותר מאשר הלימוד בעצמו, שעליו נותן הקב"ה את שכר היגיעה, והוא הדבר הגדול ביותר ששייך להתעסק בו כאן בחיי חיותנו בעולם הזה. אם כן מי כסיל ויעזוב את עצם החיים לחצוב לו בורות נשברים.

ולסיומא דהאי מילתא יש להביא מעשה שסיפר לי אחי שליט"א, שיום אחד ישב עם אאמו"ר הגאון זצ"ל בבית ועסקו שניהם בתורה. בחוץ השתוללה סופה ורוח סערה, הבריקו ברקים והרעיעו רעמים בקול רעש גדול, אך אאמו"ר זצ"ל המשיך בתלמודו ולא בירך את ברכת הרעם. מהנהגה זו למד אחי בליבו, שאין להפסיק באמצע תלמוד תורה לברכות השבח.

כדי להיות בטוח בהוראה שהוציא אליבא דעובדא, פנה לאחר הלימוד אחי אל אאמו"ר ושאל אותו האם אכן זוהי ההלכה למעשה. אך אאמו"ר השיב שלא כן היא, אלא ודאי שיש להפסיק גם באמצע הלימוד לברך על הברק והרעם. שאל אותו אחי: אם כן מר היכי עבדי, מדוע אבא בעצמו לא בירך כאשר היינו באמצע הלימוד? השיב לו אאמו"ר: וכי היו רעמים? אני לא שמעתי מאומה...

'על מי מנוחות ינהלני'

בשולי הדברים יש להדגיש, שאם כי מחד גיסא למדנו מדברי המשנה את החומר הנורא שיש על ההפסקה מדברי תורה, מכל מקום אין להוציא את הענין מצורתו הנכונה ולדעת לשקול את הדברים במשקלם הראוי.

ראשית דבר ברור שלא מדובר במשנה על כל אחד המוציא מפיו מילה כל שהיא זעיר שם זעיר שם, ואין המובן מדברי התנא שיש ללמוד דוקא בתענית דיבור מוחלטת, אלא כלשונם של רבותינו בגמרא - 'כל העוסק בדברי תורה ועוסק בדברי שיחה', והיינו שאין לעזוב את הלימוד ולהתעסק בדברים בטלים, בתורת עסק דייקא, והדברים ברורים למבין.

ושנית יש לדעת, שעל אף שמוטל עלינו לעשות ככל שביכולתנו בעבודת ה' ולעבוד אותו במלוא כוחותינו, מכל מקום אין המכוון חלילה שיש לו לאדם להכנס לחץ האם הוא עושה את כל מה שדרוש ממנו, כיון שפשוט וברור שכל לחץ שיהיה, ואפילו לחץ כלשהו, אינו נחשב למצוה כי הוא זה ואדברה, הוא העבירה הגדולה שבעבירות והחמורה שבחמורות.

ודבר פשוט הוא, כי מי שאינו עושה את מעשי המצוות בצורה טובה ונעימה מתוך הרגשה טבעית ושמחה הרי הוא עוקר מעיקרא את כל מהות המצוות ואת כל הטעם שהם ניתנו לאדם לחיותו לטוב לו, והרי הוא חלילה כמוציא שם רע על הרבנו של עולם שכביכול נתן מצוות לענות בהם את הבריות.

וממילא, אם המהלך הטבעי של עשיית המצוות נמצא מכניס את האדם לחץ מסויים ולתחושת רדיפה, על כרחך שהוא אינו עושה את המצוות בצורתם הנכונה ומוטב היה אילו לא היה עושה מאומה, ופוק חזי מאי עמא דבר, שכל אותם אלו שיצאו דחופים לקיים את דברי התורה לא נותרו בדתם או לא בדעתם, כולם כולל כולם ללא יוצא מן הכלל, וביודעי ובמכירי קאמינא.

ואם כי היצר הרע הוא מלך זקן וכסיל, חכמה גדולה יש עמו והוא כבר מלומד אלפי שנים בנסיון עשיר, על ידי אין ספור האנשים שהוא שלח לעומק הגיהנום הכל מכח התחושה שהכניס לליבותם, כביכול המצוות הם דבר מלחיץ ומדכא שיש לעשותו כמי שכפאו שד, ואין לך דבר נורא מזה.

כל אחד ואחד צריך לדעת שאם יש איזו מצוה שמכניסה אותו לחץ מסויים, טובה שתיקתו מדיבורו והמצוה הגדולה שהוא יכול לעשות היא לעזוב את הענין מכל וכל, כדי שלא תבוא מצוותו בעבירה ולא יכשל באיסור הגדול ביותר והוא הלחץ, ואם למשל יש משפט שהוא מרגיש שעליו לאומרו פעמיים - שידלג עליו מלכתחילה...

בספר קריינא דאגרתא למרן הקהילות יעקב מובא מכתב שכתב בענין אי מי שתקף אותו 'נערווען' בענינים שבקדושה, ותחילת המכתב פותחת במילים 'על דבר החולה'... כי אכן, אין לך חולי גדול מזה מאשר לעוות את השכל הישר ולהרוס את כל המהלך התקין של החיים.

בעיני ראיתי ובאוזני שמעתי בחורים צעירים שהסתפקו בספיקות זרים ומשונים שאין בינם ובין ההיגיון כמלוא הנימא, בעניני ביטוי שפתיים מחשבות וכוונות, כאשר כל השומע יבין שאילולי היה בעל המעשה נתקף בחולי המזדבר לא היה עולה על דל שפתיו לחשוב כאילו פעל נגד עצמו וכביכול לא ידע מה פיו מדבר ומה ידיו עושות, ואין כאן המקום להאריך.

כללו של דבר, שהתורה שניתנה בידינו היא תורת חיים, להתרומם על ידה לעלות ולהתעלות ולראות את טוב ה', והתפקיד המוטל עלינו הוא להתעסק בה ככל יכולתנו וכפי מסת ידינו מתוך שמחה והבנה שאנו מתעסקים בדבר הגדול ביותר עלי ארץ, אשר גדול בכל מכל כל ונותן חיים לעושי בו ובבא.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות
 כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
 שנאמרו במקהלות על ידי
 הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
 ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
 ולהצטרפות לרשימת התפוצה
 במייל:
 8542164@gmail.com

פרשת יתרו

אל פרעה 'הטרם תדע כי אבדה מצרים' (שמות י, ז), ואמרו במכילתא שבאותה השעה שהייתה קריעת ים סוף וטבעו בו המצרים, גם המצרים שנשארו בארץ מצרים נענשו, על ידי שהגילוס הציפן או הים הציפן.

וכך אומרת רחב (ויהושע ב, י) 'כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים... ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם'. והפסוק אומר 'נמוגו כל יושבי כנען, כולם שמעו נמסו מדוב חשו ופחד.

אם כן, מה זה שאומר הפסוק 'וישמע יתרו'! הלא כולם שמעו! ובאמת, נכון הדבר. כולם שמעו וכולם ידעו על הניסים והמופתים שעשה ה' לישראל. אבל השאלה היא מה הם עשו עם השמיעה שלהם. והו שכתב רש"י: 'וישמע יתרו' – מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. הרבה שומעים, אבל זו שמיעת האוזן גרידא. הם שמעו על כל הניסים, התפעלו, והמשיכו הלאה את חייהם כרגיל. יתרו שמע שמיעה אחרת, שמיעה עם הבנה, עם עומק ועם קבלה, כלשון הכתוב 'שמע ישראל', שהכוונה היא תקשיב, תבין, ותפנים ללב. ואת השמועה הזו תרגם יתרו לידי מעשה, ובא אל ישראל. 'יחד יתרו' – התגייד יתרו והצטרף אל כרם בית ישראל.

הקב"ה מדבר אתנו כל הזמן, ואנחנו שומעים את זה. אבל השאלה היא מה אנחנו עושים עם השמיעה הזו. האם באמת השמיעה הזו פועלת שינוי אצל האדם והיא גורמת לו לעשות שינוי בחיים ולהפוך להיות עבד נאמן לה' יתברך ולעשות נחת רוח לפניו, או שנותנים לשמיעה הזו להתפוגג עד ששוכחים ממנה לגמרי.

שמיעת האוזן ושמיעת הלב

ראיתי מעשה נפלא בספר שיה זקנים. המעשה היה בדור הקודם, לפני כתשעים שנה. בארצות פולין היה איש אלקים קדוש ונורא, ושמו רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא, וכפי שנקרא בספרים – האדמו"ר מאוסטרובצא. הוא היה גאון ושקדן מופלג מאד, ומפורסם בעולם שצם במשך ארבעים שנה. זה דבר פלא, לצום במשך ארבעים שנה כל היום ורק בלילה לשתות איזה כוס חלב ולאכול משהו. ומה הוא עשה במשך הצום? – למד כל היום. יש אחד שכשעושה תענית, שוכב במיטה כל היום... אבל הוא היה שוקד על התורה בהתמדה עצומה, והיה אב בית דין ופוסק הלכה מופלג. והלימוד שלו היה בעיון עמוק מאד, ואפשר לראות את העמקות ואת החשבונות שלו בספריו 'תורה אור', אשר הם מבהילים הרעיון. וכמעט שאין לו חבר ודע בעיון העמוק ובפולסים שלו בתורה.

היות והוא צם במשך ארבעים שנה, אפשר להבין שהוא היה חלש וחולה. פעם אחת, לעת זקנתו, בעת שהיה גם זקן וגם חלוש, היה איזה מקרה של פיקוח נפש והוצרכו לעשות מגבית דחופה של צדקה. הרב, עם כל גילו וכל חולשתו, אמר שהוא לוקח את זה על עצמו, ואכן כיתת רגלים והתאמץ כדי להביא להצלחת המגבית. אחרי כמה שעות שטרה ויגע בענין, ראה שעדיין חסר לו סכום גדול.

באותה העיד התגורר יהודי עשיר מופלג, אלא שלפי רוב עשורו – כך גדל קמצנותו. האדמו"ר מאוסטרובצא ראה שאין לו ברירה ומוכרחים לגייס את סכום הכסף החסר, והחליט לגשת למעונו של אותו עשיר. הגיע אליו ודפק בביתו. ראה העשיר את גאון הגאונים רבה של העיר, דופק בפתח הבית, ופתח

1. וראה בדברי רבינו שליט"א בספר הדי יעקב ח"ג סימן 1 באריכות ע"ש.

כתר תורה מונח ועומד ומוכן לכל ישראל

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בעניני הפרשה, פרשת יתרו. וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים.

ליתרו לא היה יחוס היסטורי מפואר, ואם תלך ותבדוק מה היה בעברו, תמצא שהיה כומר לעבודה זרה. אך למרות זאת, אין לזה משמעות, כי כל אחד יכול להתעלות בתורה ובעבודת ה', ואפילו אם היה מקודם לכן כומר לעבודה זרה. שמעיה ואבטליון, אחד מהם היה נשיא ישראל ואחד מהם היה אב בית דין. והם היו גוים בעברם, אלא שהתגיירו, כדעת הרמב"ם והרשב"ץ ועוד הרבה ראשונים [ויש סוברים שלא היו גוים בעצמם אלא בני גוים]. ומה עשו כשהיו גוים? באמת אין זה מעניין ואין בזה נפקא מינה, כי כמו שהזכרנו, מה שתמיד מעניין הוא היכן האדם נמצא היום, ולא מה היה ומה עשה בעבר. אבל אם נרצה בכל אופן לדעת מה היו עושים שמעיה ואבטליון, נוכל לדעת זאת מהגאון רבי יצחק אברבנאל. הוא כותב בספרו נחלת אבות על מסכת אבות (פרק א'), ששמעיה ואבטליון היו שופטים בבית המשפט העליון של רומא. ועד היום, מספר האברבנאל, יש בגוים של בית המשפט הזה, את פסקי הדין של שמעיה ואבטליון.

זה מה שהם עשו בעברם, אבל מה הם היו בשביל כלל ישראל? – מעתיקי השמועה. כל התורה שיש בידינו עברה דרכם, לפי שהם היו רבותיו של הלל הזקן. וכשטוען הלל הזקן לבני בתירא (פסחים יט.) מדוע לא שמשם את גדולי הדור, שאילו הייתם משמשים אותם לא הייתם באים לידי ספיקות וספקי ספיקות, על שמעיה ואבטליון הוא מתכוון. אומר הלל הזקן: אילו הייתם מקבלים תורה משמעיה ואבטליון, היתה ההלכה ברורה לכם ומסודרת בידכם. ללמדך, שאפילו מי שהוא שופט בבית המשפט העליון, יכול להתהפך ולהתעלות בעבודת ה', ולהיות תלמיד חכם אמיתי. וגם יתרו, הגם שהיה כומר לעבודה זרה, אנהנו רואים למה שהוא זכה. ואמרו רבותינו (שמות רבה כו, ב), שכבוד גדול נתכבד יתרו בזמן שיצא אליו משה לקבל את פניו, שהיה אם משה יוצא גם אהרן יוצא, ואם אהרן יוצא, שבעים הזקנים יוצאים אתו, ואם שבעים הזקנים יוצאים יחד עמם, מי רואה את כל אלה יוצאים ואינו יוצא עמם? – כל עם ישראל יצא לקבל את פניו של יתרו. ובחז"ל מובא (שם), שאפילו את ארון הברית הוציאו לכבודו של יתרו [למאן דאמר יתרו אחר מתן תורה בא].

הוא שכתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה ג, א), 'כתר תורה מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, וכל מי שירצה יבוא ויטול'. זה לא משנה מי ומה, כל אחד מישראל יהיה מי שיהיה ובאיזה מצב שיהיה, אם יכן את לבו לתורה וליראת ה', ויכל לעלות ולהתעלות ולזכות להגיע למדרגות נשאות ונשגבות.

מה שמועה שמע ובא

אך השאלה שאנחנו צריכים לשאול היא, היאך זוכים לזה. איך באמת אפשר להתעלות למעלות רוממות שכאלו, ואיך זכה יתרו למציאות הזו שמשו רבינו יחד עם כל כלל ישראל יוצאים לקבל את פניו.

והתשובה לזה נמצאת בפסוק שלנו: וישמע יתרו. ולכאורה, מהו שנאמר 'וישמע יתרו'? וכי רק הוא שמע? הלא אנו אומרים בכל יום 'שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת'! איך אפשר שלא לשמוע על דבר כזה, שבינת ישראל, אומה רצוצה המשועבדת בשעבוד איום ונורא במשך מאתים ועשר שנים, יוצאת ממצרים בזמן שכל ארץ מצרים נחרבת ונהרסת, וכמו שאמרו עבדי פרעה

ושאל למבוקשו, 'מה כבוד הרב רוצה'. אמר לו הרב, 'אגיד לך ללא כחל וללא שרק. אני זקוק לסכום גדול עבור צדקה, ואתה יכול לסייע לי בזה'.

אמר לו העשיר, 'הלא כבוד הרב יודע, שמימי לא נתתי צדקה, ואם אני אתן עכשיו צדקה, אני אכנס בספק של ברכת שהחיינו... לפי שזו מצוה חדשה בשבילי...'. הרב יודע שאני לא יכול לתת צדקה, אז בשביל מה הוא טורח עם כל זקנתו וחולשתו לבוא אלי? חבל. על הרב לדלג על הבית שלי, ולא לטרוח לחינם.

הרב התחיל להסביר לו על מעלת הצדקה ועל הצורך הגדול שיש עכשיו, אבל אחרי כל ההסברים אמר לו העשיר, 'כבוד הרב, אני מצטער, אבל אני לא יכול לתת'. אמר לו האדמו"ר מאוסטרובצא, 'אם אתה לא יכול לתת – בסדר. מה אפשר לעשות? אבל זאת יש לי בקשה אחת בשבילך'. העשיר אמר, 'אם הבקשה לא כוללת כסף – בשמחה. למה לא?'

אמר לו האדמו"ר, תחזור בבקשה אחרי מה שאני אומר: 'אני לא יכול לתת כסף לצדקה'. חזר העשיר על המילים האלו, 'אני לא יכול לתת כסף לצדקה'. אחרי זה אמר לו האדמו"ר, תחזור אחרי שוב, 'אני לא יכול לתת כסף לצדקה', והעשיר חזר אחרי. וכך חזרו האדמו"ר והעשיר על המשפט הזה שוב ושוב, במשך זמן רב, אולי חצי שעה או שעה.

כך הם עומדים וחוזרים על זה שוב ושוב, עד שפתאום עצר העשיר וצעק: 'מה! וכי אני לא יכול לתת? אני כן יכול לתת! הנה לך המפתחות כבוד הרב, ותקח כמה שאתה צריך'. נגש האדמו"ר ולקח את שלוש מאות הרובלים שהיו חסרים לו לצורך המגביית הריא.

מה פשר המעשה? למה פתאום העשיר שינה את דעתו? מפני שעל העשיר היה לשמוע ולהבין היטב את מה שהוא אומר 'אני לא יכול לתת כסף'. עד עכשיו הוא אמר 'אני לא יכול לתת' ובוה פטר את עצמו, בלי לדעת מה שהוא סח, אבל ברגע שבו הוא לא רק שמע אלא גם קלט והפנים את מה שהוא אומר שהוא לא יכול לתת, הוא הזדעק כנגד זה, 'הלא אני יכול לתת!'

עלינו לשמוע את שמשמיעים לנו מן השמים

כולם שומעים. וכי כשיש עצירת גשמים, לא משמיעים לנו מן השמים? אנהנו עומדים היום בט"ז בשבט, ועדיין אין גשמים. תאונות הדרכים שיש בכל יום, אינם השמעה מן השמים? הלא זה צריך להחריד אותנו מה שנעשה בכל יום! אלא שהתרגלנו ונעשינו אדישים.

המשנה במסכת תענית (ג' ו) אומרת שפעם גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות, מפני שזה נחשב צרה הבאה על הציבור. ורבי יוסי חולק שם, שהזאבים לא טרפו ולא פגעו באף אחד, אלא כיון שראו אותם, כבר עשו על זה תענית בכל בית ישראל. למה מתענים? – מפני שאם באים זאבים יש כאן איתות מן השמים, וצריכים להתענות על זה ולעשות תשובה.

תאונות הדרכים – הם לא זאבים? אלא שאנחנו התרגלנו לשמוע על 'ציד הדמים', על הרוג בתאונה הזו ופצוע בתאונה הריא. רק על הצרה הזו לבדה היינו צריכים לקבוע הפילות.

כמו שדברו מן השמים כשכלל ישראל יצאו ממצרים, וכמו שדברו בזמן ההוא בעת מלחמת עמלק, גם עכשיו מדברים אתנו. כולם שמעו את זה בזמן ההוא, 'שמעו עמים ידגון, אבל מי שמע את השמועה הזו ותרם אותה לידי מעשה? – יתרו. הוא אמר 'עד כאן, ופתח דף חדש. ובגלל שלא פטר את עצמו בשמיעה גרידא, הוא זכה למה שזכה.

אם האדם לא יעורר את עצמו מה יועילוהו המוסרים

המשנה אומרת במסכת אבות (ג' ב), אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום יוצאת בת קול מחר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מפני עלבונה של תורה. מה זה 'עלבונה של תורה'? איך מעליבים את התורה? – בעצם זה שאדם לא לומד, הוא מעליב את התורה. הקב"ה לא נתן לנו את התורה כדי שנגיח אותה בארון, אלא כדי שנעסוק בה. על האדם לבוא לשיעורי התורה, ולחנך את הבנים שלו בדרך התורה והמצוות, וכמו שהיה אומר רבי ברוך בער מקמניץ זצ"ל, 'דור לדור ישבח מעשיך' (תהלים קמ"ד, ד), כל דור צריך לדאוג בכל הדרכים והאופנים שגם הדור הבא ימשיך להיות עבדי ה' המשבחים את הבורא. לא די במה שאתה עבד ה', אלא עליך לדאוג ולהתאמץ גם עבור הדור הבא, שיהיו עבדי ה' הנאמנים.

בכל יום יוצאת הבת קול הזו ומכרות 'אוי להם לבריות מפני עלבונה של תורה,

אוי להם לאלו ש'חונים ברפידים', שמתעצלים ולא מקיימים את חובתם בעסק התורה כדבעי.

אומרים בשם הבעל שם טוב, שיש להבין את כוונת המשנה הזו. הלא התנא אומר 'בכל יום יוצאת בת קול, ופירושו של דבר, שגם היום הזה ממש, יצאה בת קול והכריזה 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'. והנה, מי שומע את הבת קול הזו? – ואם היא אכן יוצאת ולא שומעים אותה, אז לשם מה היא יוצאת? הרי זו ברכה לבטלה, ומה תועלת יש בה?

אלא, אמר הבעל שם טוב, אנהנו טועים בהבנה מה היא הבת קול הזו. אנהנו סבורים שזה קול שיוצא בכל העולם מקצהו ועד קצהו, ובכל מקום ומקום, מירושלים ועד קמבודיה – שומעים באזנים את הבת קול הזו. ולא כן הוא. הבת קול הזו היא ההרגשה הפנימית שבתוך תוכו של כל אחד ואחד. כל אחד שומע בתוך תוכו איזו לחישה שאומרת: 'מה יהיה אתך', 'חבל על הזמן היקר שהולך לאבדון', 'בוא ונפתח דף חדש ונשתפר בעבודת ה', – זו הבת קול. ההתעוררות הפנימית הזו שבאה לאדם כדי להעיר את לבו לעבודת ה', היא הבת קול שיוצאת מחר חורב ומכרות 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'.

הנה, אנהנו עכשיו עומדים כבר בט"ו בשבט. הווי אומר שבעוד חודש כבר פורים, בעוד חודשיים פסח, בעוד ארבעה חודשים חג מתן תורה, ומיד לאחר מכן אלול וראש השנה. רבי איצ'לה בלאזר זצ"ל היה אומר, 'משבט כבר צריכים להתחיל להתכונן לאלול'. והאמירה הפנימית הזו שבאה לאדם ומעוררת אותו, 'הנה, השנה כבר חולפת והולכת, בוא ותנצל את הזמן' – היא הבת קול. אלא מאי? – אדם לא מטה אוזן לבת קול הזו. הוא פונה לחבר שלו ושואל אותו: 'תגיד, שמעת משהו? וכשהחבר משיב בשלילה, הוא אומר לעצמו, 'טוב, כנראה סתם דמיינתי ולא היה כלום...'

כולם שומעים את הבת קול הזו, אבל רבים הם השומעים ולא עושים כלום עם השמיעה הזו. מדוע? – החסיד מגידונדא, רבינו יונה, מאיר את עינינו בזה. הוא מבאר בספרו שערי תשובה (השער השני), שגם אם אדם שומע דברי מוסר וגם אם הוא מתפעל לרגע, היצר עובד קשה לשכת את זה ממנו. ומה הפתרון? – אומר רבינו יונה, צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו, כשאדם שומע איזה דבר מוסר ותוכחה, עליו לחשוב היטב ולהתבונן, לצייר בנפשו ולשים את הדברים אל לבו לחשוב בהם תמיד. אם האדם ישמע איזו הערת מוסר ולא ישלח את הניצוץ הזה, הוא עלול להכבות במהירות. וזהו שאומר הפסוק (השער ו, ד) 'חסדכם כענן בוקר', כי כמו שיש ענן בבוקר ואחרי זה מגיעה הרוח ומפזרת אותו ולא נשאר ממנו דבר, כך לפעמים יש מציאות שאדם מתעורר לרגע, אבל אין לזה שום קיום. לכן עליו להתבונן בזה ולהזדרז ולעורר את עצמו שוב ושוב, כדי להפוך את הניצוץ ללהבת אש. ועליהם יוסיף לקח ומלבו יוציא מילין, הוא עצמו צריך להיות מוסיף והולך, ועליו לבנות קומה נוספת מעל הדברים ששמע, כי בדברי מוסר יש עומק לפנים מעומק ויש דברים רבים שטמונים וגנוזים ועל האדם לחשוב ולהתעמק ולהתבונן בהם, ואז זה יביא לו תועלת גדולה.

איך עושים את זה? איך אדם יקח דברי מוסר ששמע ויחדיר אותם אל לבו באופן שיעשו פרי לטובה? – יתבודד בחדרי רוחו, אנהנו מוקפים בטרידות, ואם אדם לא יקח לעצמו זמן להתבודד בחדרי רוחו ולחשוב במחשבות אמת על קניני הנצח שלו, היצר לא יתן לו שניה אחת לחשוב. וישוּב יהפוך יד תוכחתו על נפשו, החסיד בעל חובת הלבבות כתב תוכחה שבה האדם מוכיח את עצמו, ופונה שוב ושוב אל 'נפשי', וכך הוא מדבר אל נפשו. וכנהני יש עוד הרבה בספרי המוסר, תוכחות שהאדם מוכיח את עצמו ופונה אל עצמו ושואל את נפשו, 'איך אני מתנהג בקיום המצוות? למה יהיה בסופי? וכשאדם לומד את זה ורואה את זה הדברים פועלים, אבל לא כאשר אדם רואה אותם פעם אחת, אלא כשרואה אותם פעם אחר פעם, 'ועליהם יוסיף לקח', מעצמו הוא מתבונן וחושב ומוכיח את עצמו, והופך את ההתעוררות ללהבת אש.

הרבה פעמים אדם מוכיח את חבריו, אבל יותר טוב שיוכיח את עצמו... ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו אלא תוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה. זו עבודה יומיומית ותמידית, יום אחר יום ושעה אחר שעה, עד שתקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר, עד שהדברים יחקקו בלבו ויכו שרשים בנפשו. וכשהדברים באמת נתקעו בלבו ונמסכו ונמוזו בכוחות נפשו, אז דאי שדברי המוסר יעשו פירות ותטהר נפשו. וה' יהיה בעזרנו.

מתנת דיבורי התורה במעמד הר סיני

הזרות וההתנכרות לדבר ה'. ואלו שני צדדים - הצד החיובי והצד השלילי - של יסוד הקשר בין ישראל להקב"ה. ואף שבעים הפנים (כי טובים דודיך מ-י"ן - שעולה שבעים) של העומק שמשיגים בד"ת נכללים ג"כ בגילוי הזה של ה'אנוכי' וה'לא יהיה לך'. והמכוון בזה שהם כוללים את העשין ולאווים בכל דרגות ההבנה. ונראה כנ"ל דלימוד וקיום התורה תמיד, ממשיך את ההארה שהאירה במעמד ההוא. ויש לידע היכן מתגלה ונמצא בתורה כיום ההמשכיות של הגילוי שהתגלה לישראל באותו המעמד שקרע להם את השמים והראם שהוא יחיד, [שלולא כן לא היה שייך לדרוש שהגישה לתורה תהיה תמיד באימה וביראה כו'].

וכאן צריך לבאר את כח הפעולה של שני הדברות הללו שנתנו כשורש לכל התורה ולמה את הפרטים לא יכלו לשמוע בקול ה' ישירות. ובאמת מבואר שדיבורי התורה במתן תורה וודאי היו בפעולת הדבר בפועל ומחוייב המציאות שהדברות פועלים במציאות ולא רק העברת מידע בעלמא שהרי ק"ו הוא אם המאמרות של הקב"ה יצרו את העולם הרי שהדברות שהם לשון קשה יותר א"כ ודאי שיש פה פעולה שפועלת במציאות לבנות את המציאות בהתאם לדיבור ומבואר דרש חז"ל שנקבע התורה בליבם כו'.

ורוצים אנו לבאר עניין זה איך נמסר ד"ז לבנ"א וכך יבואר שלימוד התורה מצטרף לגילוי הזה של הדיבור ביום הקהל.

ג' תפקידים לישראל

ונראה להתבונן בפרשה שקדמה למתן תורה ששם מופיע התכלית המבוקשת במתן תורה. הפרשה עוסקת בשליחות משה לישראל עם דברי התנאים והברית ששלח הקב"ה לישראל, ופתח ואמר "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי", ומכח זה המשיך להעמיד את המבוקש, וזאת הנקודה המרכזית והמטרה העיקרית של המעמד - "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי, והייתם לי סגולה מכל העמים, כי לי כל הארץ", והתוצאה וההמשך של הסגולה הזאת - "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" ע"כ. ומבוארים פסוקים אלו על פי ההשוואה לחומש דברים דלאחר שמפרט שם את כל המצוות מסיים בשלושת הלשונות שמופיעים פה, והוא בפרשת כי תבוא - היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות את החוקים האלה" כו' "את ה' האמרת היום להיות לך לאלוקים" כו' "וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דיבר לך" כו' "ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהילה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדוש לה' אלוקיך כאשר דיבר". הרי שמחולק גם שם שלוש עניינים בפעמיים 'כאשר דיבר' כלומר שיש שלוש חלקים בשני דיבורים - הדיבור הראשון הוא סגולה ולשון זו שווה פה ביתרו ובכי תבוא, והוא לכאורה גילוי המשמעות של ישראל כלפי הקב"ה,

דיברנו בשנים קודמות על עניין היראה של מעמד הר סיני שהיה בקולות וברקים וכו', ונראה להתבונן בתוכן המעמד עצמו ובמסירת התורה עצמה באותו המעמד. נקודה ראשונה שיש להתבונן בה, מהו החידוש שבמסירת התורה על ידי המעמד עצמו ומה נתייחד בעניינו ופעולתו של המעמד הגדול - מתן תורה ושמיעת דברי ה' בישראל ובעולם.

כיצד משיפע מעמד הר סיני על לימוד התורה לדורות

ידועים דברי הגר"א בריש מגילת שיר השירים (א ב) על הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין", דקאי על שתי דברות הראשונות שנקראות בעצם נשיקה אחת, כמשנ"א "אחת דיבר אלוקים שתים זו שמעתי" (תהלים סב) ומבאר הגר"א שבנשיקות הללו נפעל דבר במציאות ישראל, כמש"כ במדרש שיה"ש (שם), דבשעה ששמעו 'אנוכי' נתקעו דברי תורה בליבם, ובשעה ששמעו 'לא יהיה לך' נעקר יצה"ר מליבם, ועל זה מתאווים ישראל, מי יתן וישקני מאותה הנשיקה הכפולה, והיינו שרוצים לשמוע את שאר התורה ג"כ באופן הזה, כמו שמפרשים בהמשך הפסוק "כי טובים דודיך מיין". ויש להתבונן האם הכוונה רק לעניין הסגולי או שיש להבינו מעצם נתינת הדברות עצמם.

עוד יש לעמוד על נקודה שניה, שכפי הנראה אותו החידוש שנתייחד במעמד הר סיני חוזר על עצמו בלימוד התורה כל הזמן, שהרי הוקש לימוד התורה למעמד ההוא ולמדו חכמים - "מה שם באימה ביראה ברתת ובזיע אף כאן - בלימוד התורה - באימה ביראה ברתת ובזיע" (ברכות כב). ויש לנו להתבונן באיזה אופן מתחדש ומתגלה מעמד הר סיני בכל לימוד תורה, והיכן מתגלה ההופעה האלוקית עלינו בלימוד התורה כאותה ההשפעה של אותו המעמד.

ואמת שהוא שורש גדול בכלל מצות ת"ת, שהיא המשך למשמעות הדיבורים ששמענו מפי הקב"ה בסיני. דמתחילה היו מיועדים לשמוע את כל התורה מהקב"ה בכבודו ובעצמו כמו ששמעו ב' דברות הראשונות, אולם אחר שבקשו ממה "דבר אתה עימנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות" (שמות כ טו), נמסרה התורה למשה והוא שהעביר את התורה ולימדה את כלל ישראל. וא"כ כל תלמוד תורה שלנו הוא המשך והעמדת מסירת התורה מפי הגבורה ובוודאי שייך למעמד מתן תורה באותה שעה.

וכן כתב בביאור הגר"א (שם) דכל העשין נכללים ב'אנוכי' וכל הלאווים נכללים ב'לא יהיה לך', כלומר ששתי הדברות ששמענו מפי הגבורה הינם בעצם שרשי התורה, ושאר התורה כולה היא ההתרחבות של אותן המצוות. עכ"פ מבואר בזה שהענפים הם כעניין השורש, שגם כל מצוות עשה עניינם איך דבקים בנוכחות האלוקית כפי שהופיע במת"ת, וכל הלאווים עניינם איך לא לפנות לדברים הסותרים את הגילוי הזה, ושלא לפנות אחרי

¹ וידוע מהגר"א שמחלק את ספר דברים לשלוש ספרים כנגד שמות ויקרא במדבר ושם מסתיים הספר השני נגד ויקרא והוא ספר המצוות.

שאנחנו האוצר החביב שלו כביאור רש"י, ומזה יוצאים שני החלקים האחרים שהם התוצאה כלפי האומות והוא שנהיה ממלכת כהנים וגוי קדוש כלשונו ביתרו. וכן הוא מפורש שם בכי תבוא - ב'כאשר דיבר' השני שכנגד 'ממלכת כהנים' אמר שם 'לתתן עליון על כל הגויים אשר עשה לתהילה לשם ולתפארת' כלומר שיש לישראל יחס כלפי אומות העולם של כהנים וחשובים, וכנגד הנאמר פה ביתרו 'גוי קדוש' יש שם הוא באותו לשון 'ולהיותך עם קדוש כאשר דיבר לך' (והוא החלק השלישי ג"כ כלפי אומות העולם ולכן נכללו שניהם בלשון אחד של 'כאשר דיבר' כי עניין משותף להם ששניהם כלפי אומות העולם לעומת הראשון שהוא בין ישראל לקב"ה שאנו סגולתו), והיא הגדרת המציאות שלהם שהם עומדים כעם לבדד ישכון וכך מתגלה הקדושה שהם מופרשים לנעלות האלוהית, ואת זה משיגים גם הגויים שקולטים שיש גם מעבר למושגים שהם יכולים להבין, אם כן מבואר בתורה שההצעה המרכזית שהקב"ה מציע לישראל איננה פרשת הברכות והקללות, שלא זה עיקר מה שיש לתורה להציע במשמעות קבלת התורה - אלא המשמעות היא דווקא מה שמופיע גם ברישא ביתרו בקבלת התורה וגם בסיום בערבות מואב לפני הברכות וקללות [שבברכות וקללות עומדים על דברי התורה ולא התוכן עצמו] והוא להיות דבוקים בקב"ה בכל דרכי הדבקות כמו שמתוארים בפסוקים הנ"ל גם שאנו סגולתו וגם הרחבת הדבקות לכלל העולם שיכירו כולם וידעו כי ה' הוא האלוהים וזה ביחס שני החלקים השניים לאומות העולם,

ושלושת תפקידים אלו צריכים ביאור רחב מה מורה כל אחד גם הסגולה וגם הכהונה וגם הקדושה ועוד איך מתגלים כולם במתן תורה. ועוד מבואר שבהזכרת היעוד אינו מזכיר טובות והנאות, כלומר שלא מדברים על עניין השכר המיועד, אלא מתייחס אל סדרי התפקידים, וצריך להבין מה משמעות התפקיד והתגלותו במעמד הר סיני והיא נקודה שלישית לעמוד עליה. כלומר היכן נתקיימו אותם היעודים שנועדו לישראל קודם מתן תורה, לאחר מכן במתן תורה.

ונראה לפתוח פתחא להאי פרשתא מחידוש גדול של הרמח"ל בספר דרך ה' (ה"ד פ"ב) הנוגע לכמה הלכות בת"ת, וכך מייסד לימוד התורה ניתן בעולם בשני בחינות - בבחינת הדיבור וההגיון [מלשון הגיה] ויש חלק שני של הבנה והשכלה, הבסיס הם דיבורי התורה והם גורמים שנמשך השפעה של דברי תורה וכך אפשר להבינם, מכח הדיבור, והוא עצם הגדרת המתן תורה שנתנה סגולת התורה ופעולתה בעולם, מתוך הקשר שקשר הקב"ה השפעתו בה והוא גילוי מהיקר והמעלה העליונה ביותר מהנוכחות של הקב"ה בבריאה שהיא - התורה, מעין אמיתת הימצאו - דברים נוראים!!² [ובאמת הוא מושג סתום שצריך לבאר]. עכ"פ נמצא בדבריו שהקשר הישיר של האדם עם הקב"ה אפשרי רק דרך התורה שבה נמצא ההתקשרות הזו, והיא האמצעי העליון ביותר בבריאה להתדבק בקב"ה ולזה נגזרו הדיבורים שהם כמו לבוש לעיקר ההשפעה איך שתחול בעולם, והקב"ה נותן את ההשפעה הזו דרך דיבורי התורה שמי שיהגה בהם בקדושה ובטהרה - גם אם לא הבין את תוכן הדברים - מושך המשכה גדולה מאוד יותר משאר מצוות התורה, שהרי

"ת"ת נגד כולם". ובוודאי שאם ישכיל בהם ויעיין יותר בעומק ההבנה בהם יגביר את ההשפעה ממציאות הדברי תורה,³ ומכח הותנו התנאים הנצרכים לת"ת, שיש ללמוד אותה באימה ביראה ברתת ובזיע כדאי' בגמ' (ברכות כב.) כנתינתה מסיני שהרי הלומד בא ועומד לפני ה' להמשיך ממנו את ההשפעה הגדולה והמרוממת, והלכך בעי את האימה והיראה הנכונים לזכות לקבל את התורה כראוי.

ואם כן יש לנו להבין את ההשפעה העצומה במילות הדברי תורה שנקשר בהם הקב"ה ומתגלה בהם, וכיצד ההשכלה פותחת ומגלה יותר את אותה ההשפעה.

חילוק בין תורה לתפילה

ויש להעיר שיש מהפוסקים החסידיים שנטו לזה שיש דין הכון גם בת"ת, אלא שבחז"ל מצאנו בעיקר כלפי תפילה ולא מצאנו בת"ת אבל עכ"פ באו להדגיש את העבודה שיש בת"ת בחינה של לבוא לפני ה' ובאמת לפי דברינו מבואר ג"כ למה לא יהיה 'היכון' הגם שיש יראה - שהרי הסיבה להא דבעי דין 'היכון' בתפילה היא שהאדם צריך להכין עצמו לפי שנכנס למלך - אבל הד"ת יש בהם את הסגולה שהם עצמם מעמידים את האימה ולכן לא צריך הכנה. וכן מבואר בדין בעל קרי שמותר בד"ת לא מצד שלא צריך אימה יראה כו' [כמו שנדרש לעיל] אלא הטעם שמביאה הגמרא הוא ש"הלא כל דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע" כלומר שהד"ת מעמידים במציאותם את העמדה הנכונה, ולכן מותר בע"ק בד"ת. והחילוק מבואר דבתפילה יש לאדם להעמיד עצמו לפני הקב"ה כראוי בכל הסדרים, אבל העוסק בתלמוד תורה, אזי הד"ת עצמם מעמידים את המפגש בין האדם להקב"ה בצורה נכונה.

אנא נפשי כתבית יהיבת

ועוד מבואר המושג 'אנא נפשי כתבית יהיבת' שהוא בעצם ההגדרה של מציאות הת"ת שהוא מגיע מהקב"ה והוא החידוש שיש בתורה שלא בנוי על ההשכלות אלא יש בהם הכח הפועל בעצם הדברי תורה עצמם מצד מה שהקב"ה שם בהם את הכח הזה והוא הסוד שהתורה מתייחסת לנשיקות פיהו⁴ שמציאות הד"ת מתייחס לפעולת המפגש והחיבור והוא מעמיד את הנוכחות האלוהית בעולם ויש באמת בדברי חז"ל (שיהש"ר ב עיי"ש) שכל דבור היה יוצא מפיו של הקב"ה לנשק לפיות ישראל וחוזר ונחקק בלוחות, כלומר שהיה יוצא ממנו ופועל במציאות ישראל וכך נחקק בלוחות.

ונשיקות אלו מתארים בעצם את הדבקות לקב"ה ע"י התורה והוא מקור לדברי הרמח"ל הנ"ל שמבאר ששני דברים - התורה והמצוות הם שמביאות את הדבקות.

התורה תלויה בקבלתם של ישראל

וזוהו שנאמר שמעשה בראשית היו תלויים ועומדים לראות עם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לא יחזרו לתהו ובהו (ע"ז ה) שהמאמרות שיצרו את העולם חיכו לדברות שיתנו לו את הקיום והמשמעות, והמכוון הוא לדבר מציאותי במציאות העולם וזה שניתנה התורה בשינוי המציאות ולא רק ה"ת להשכלת הדברים איך מתנהגים עם העולם, וזה הכוונה

³ ומעין זה כתב הרמח"ל גם בתחילת 'דרך עץ החיים' שהד"ת הם כגחלת שמצויאים ממנה אש לפי ההשכלה
⁴ כעין מאן דנפח כו' (כמובן שמדייליה ולא מדידיה)

² וז"ל שם: "בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך ברייתו יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות שעניינה הוא היותו יקר ומעולה שבכל מה שאפשר שימצא בנמצאים והינו שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתית שלו יתברך ויקר ומעלה מעין אמתת מעלתו כו"י עיי"ש בדבריו בנפלאים

שלאמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ ואין התורה מתקיימת אלא על הבל פיהם של תשב"ר כלומר התורה גם בלי ההשכלה אלא עצם מציאותה בעולם מקיימת אותו.

וכתב ר' נפתלי צבי הערץ הלוי (אב"ד יפו) ש"כי הוא אמר ויהי" היה במעשה בראשית, אבל בדברות התורה היה 'הוא אמר' אבל האדם צריך להשלים את ה'ויהי' ולכן נקראים הת"ח בנאים שבונים פלטרין של מעלה ושל מטה ועושים שלום בפמליא שלמעלה ושל מטה כו'.

כלומר שכח הבניין שבדברי תורה ניתן לבנ"א לשאת את הברית של הקב"ה לקיום העולם, וע"ז נאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת (פסחים סח), ולכן צריכים לקדש עצמם לשאת את הדיבורים הללו, וכך נעשה שינוי המציאות, כי הם דברו של הקב"ה המתקן את המציאות המאמרות ועד כמה שנושאים את הדיבורים הללו - כך מתקיימים השמים וארץ שציפו לדיבורים הללו שיעמידו אותם וכדרש חז"ל עה"פ (תהילים עה ט) "נמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תיקנתי עמודיה סלה" שהיו יסודות העולם נמוגים עד שבא ה'אנוכי' להעמיד ולתקן את הארץ כראוי, וכדרש חז"ל על יום השישי (הובא ברש"י שם) שהיו כולם תלויים ועומדים עד שיבוא יום השישי של מתן תורה,

והוא דבר פלא נשגב וא"כ אין ספק שהרחבת התורה גם בהגיון וגם בהשכלה צריכים להיות ארוכים מארץ מידה שהרי אם המאמרות ארוכים כ"כ הרי הד"ת שבאים לקיים את המציאות הזו כוללים וודאי את כל חלקי המורכבות של היקום ויש להם לפרנס את הקיום עצמו בהגיון וכן להביא את גילוי הנוכחות האלוקית בעולם בעניין ההשכלה.

וא"כ מבואר שהשינוי של מתן תורה הולך להיות כולל את כל המציאות ותלוי דווקא לפי קבלת בנ"א את הדברים ולכן נאמר בתחילת דברי הברית ואתה עם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי כו' כלומר ששמירת הברית היא תוצאה של שמיעת הדברים וכן ב"את ה' האמרת היום להיות לך לאלוקים כו' ולשמוע בקולו" והוא הנאמר ב'ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמת בפיך כו' (ישעיהו נט כא) היינו שדברי התורה הנקראים ברית הם נמצאים בפי ישראל וכן הוא בפסוק "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך" (תהילים נ טז) ורוצים אנו לטעום נקודה אחת בהבנת כח הפעולה המיוחדת של דיבורי התורה שמעמידים את הברית הזו.

מעלתו של כח הדיבור

ונראה להתבונן בכח דיבורי התורה ובפרט שיש לפעמים קצת רפיון בזה שעוסקים רק בעניין המחשבה וההשכלה וידוע מהגר"ח קמינצקי ששנים מקרא ואחד תרגום⁵ עניינו הוא ששונים את המקרא פעם אחת מצד הדיבור בעצמו, ואח"כ יש עוד מקרא ותרגום שהוא בהבנה ולכן יש שנהגו שבקריאה ראשונה קורים את הפרשיה ואח"כ פסוק פסוק מקרא ותרגום.

והרחיב בחומרת הקריאה עצמה הלכה למעשה ה'יסוד ושורש העבודה' שלא לחתוך את המילים וכדו' ומצאנו בדומה לו בקריאת שמע שחרית וערבית שהתיבות עצמם יש בהם תיקון שיש בקרי"ש רמ"ח תיבות כנגד רמח איבריו של אדם שצריכים לקבל את תיקונם⁶ ומקביל למה שאמר הרמחל שכל חלקי

האדם צריכים את התיקון של דיבורי תורה וצ"ב משמעות הדבר הזה שנראה כדבר סגולי.

ונראה נקודה אחת להבחין בכח הדיבור של האדם שבו נמצא עיקר תיקונו שהרי זה עיקר מעלת האדם המתוארת בבריאתו מצד אחד שפלותו של האדם "ויצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה", ומצד שני עליונותו של האדם "ויפח באפיו נשמת חיים" ומהרכבת שניהם מתארת התורה - "ויהי האדם לנפש חיה" שזה התוצאה של החיבור הזה ומתרגם התרגום 'לרוח ממללא' שזה שלימות ההרכבה שכח הדיבור הוא המפגיש בין העפרוריות של האדם לנשמתו, ובאמת זה מיוחד בכח המדבר לראות את ההתאמה שהמחשבה העליונה שבשכל האדם יוצאת בדיבור בצורת ניגון מופלאה בשימוש מושלם בעפרוריות האדם, על ידי העברת האויר על המוצאות כולם והתאמתם לזה לכתחילה, ובו חל המפליא לעשות' שנקשרים השמים וארץ, הרוחני והגשמי, בתוך האדם,

ואם כן זכינו לדין שעיקר מציאות האדם היא בתלמוד תורה שהוא מתייחס לכח הדיבור של האדם ובחינה זו שיש את הכח להוציא את התיבות בהגיה נכונה בכל הכ"ב אותיות יש בה חיבור של הכח המחשבתי של האדם עם הגופני שלו ומקור לזה בעירובין (נד) שנאמר "ערוכה בכל ושמורה" ונא' "חיים הם למוציאיהם" - למוציאיהם בפה והקשר בין ה'ערוכה' בכל הרמ"ח ל'מוציאיהם' בפה שהמוציא בקולו משתמש בכל הרמח בהוצאת הקול, וע"ז בטשה ברוריה בתלמיד ההוא שגרס בלחישה ואמרה לו שהתורה שמורה רק אצל מי שערוכה בקולו, היינו שהדיבור תופס את כל הרמח וכך נשמרת אצלו התורה, ונראה שהנושא הוא שהאדם מחיל את דבר ה' דווקא ע"י הכח שיש בו את מנהיגות השכל על הגוף.

לשון הקודש

והדיבורים שמדברים הבנ"א הם מעמידים את הד"ת שהרי עוד לפני ההבנה בתוכן הדברים עצם זה שבא ונגש לדברי הקב"ה ומדבר את המציאות כפי שיסדה הקב"ה זה כבר מעצב את העמידה של האדם נכון בעולם הזה, דהיינו שבעלמא המילים עניינם הבסיס לחיבור - ותרגום המציאות, וקליטת המושגים, וזה המתנה של התורה שאנו קוראים לומדים ומדברים את המציאות כמו שלימד אותנו הקב"ה, והמעלה המיוחדת באמת בלשון הקודש מתגלה בזה שכל המילים בלשון הקודש עומדים על שרשים, והדגש הוא לא רק שיש שרשים וענפים אלא שהשרשים עצמם נובעים משל שלוש אותיות ולהם עצמם יש שורש של שני אותיות וכן הלאה וא"כ מבואר שכל העולם ארוג מדבר אחד שממנו יוצאים הענפים כולם והוא שנאמר בספר יצירה של"ב נתיבות שבהם נברא העולם זה בעצם עשרה מאמרות ועוד כ"ב אותיות, שזה יסוד המציאות מאמר ה' איך שמתגלה בכ"ב אותיות ולשון הקודש היא ההרכבה של האותיות הללו, וכלשון החי"א בתפילה זכה "שבהם ארגת את תורתך הקדושה" וכך נבנה כל התפיסה משורש אחד - ולכן נקראת לה"ק בתורה 'שפה אחת' לגבי דור הפלגה.

וביאור המילים לשון הקודש שהלשון הזו מתרגמת את הקודש, שהיה אפשר לבאר שהיא לשון הכ"ד כתבי הקודש, ואפשר יותר בעומק שבאמת בלשון זו כל העולם מתגלה כמחובר לקודש שהרי הקב"ה אחד, והגילוי שלו בעולם שהעולם אחדותי, והסוד

⁵ וגם שם נאמר הדין שצריך לדקדק באותיותיה ומי שמדקדק באותיותיה מצננים לו גהנום וכי' היינו שמדברים על הקריאה עצמה עוד לפני עניין הכוונה

⁶ שחובת היחיד נתקן כחובת הציבור וצ"ב למה נשאר התרגום אפילו שבציבור זה בטל.

שלו לראות את העולם כאחד - הוא שניתן לישראל בדיבור המילות הנכונות לתרגום המושגים, וכך לראות איך הכל חוזר לדבר אחד - 'שפה אחת ודברים אחדים' ולכן בקרי"ש בביאור המילים ה' אחד מביא רש"י את הנאמר בצפניה "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'" היינו שיתוקן עניין הלשון כמו לפני דור הפלגה.

היינו שתרגום העולם במושג המאחד שבו הוא באותיות לשון הקודש וכן בדברי חז"ל שכל התורה שמותיו של הקב"ה ומבואר שכל התורה הם לבושים והגדרות שמבארות את חיבור המציאות לשרשה העליון בגילוי שמותיו של הקב"ה, היינו שהגדרות המילוליות שמבארות את המושגים שבהם המציאות מתורגמת יש בהם את גילוי התוכן האלוקי איך חל בדברים ולכן הצורה שקיבל האדם את הדברי תורה מגלה את הדבר הזה והוא ענין הסגולה שאנו עמו חביבו של הקב"ה שזכינו לקבל את הכלי להבין את הפנימיות בעמוקה ביותר להבנת המציאות וזה כלפי הקב"ה אמנם כלפי הגויים יש לנו להיות ככהנים להדריך אותם אחרי שאנו יודעים את שרש המציאות - איפה הם מוצאים את עצמם במערכת הזו וכמו שמצינו בשלמה המלך שישב על כסא ה' והיו כל העמים באים לראות איך לנהוג ואיפה הם נמצאים במערכת האלוקית כעין הנאמר: (דה"ב ט כג) "וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה לשמוע את חכמתו כו' וכן במלכת שבא (שם) וכך עומדים ישראל לתקן את כל העולם כראוי מכח מה שניתן להם.

והוא שנאמר (חגיגה טו) שלושה דברים יש בבנ"א כמלאכי השרת ואחד מהם 'שמספרים בלשון הקודש כמלאכי השרת' והוא כמו"ש שיש להם את הכלי להבין את המציאות האחדותית וכמו שמשיגים אותה מלאכי השרת.

והוא עניין "רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני" (ש"ב כג ב) והיינו שהגם שלא מבין המשמעות אבל יש את הכלים בידו ע"י ידיעת המילה עצמה וזה המציאות שאותם ההגאים שבהם מבוטא העולם הפנימי בתוך העולם החמרי מתחילים לקבל בו את מושגי הקשר והחיבור במילות שגזר הקב"ה ולפי"ז נבין שהדיבר של ה'אנוכי' ולא יהיה לך' הם שגורמים את הנתקעו ד"ת בליבם כו' כלומר שדיבורי התורה פונים לחידוש ליטוע שמים וליסוד ארץ והיא הברית שנמצאת בדיבורים, וכך יש לבנ"א את הה"ת לריחוק וקירוב, וזה הביאור אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי שההתפצלות של הדברים בעשה ולא תעשה זה כבר שלב שני שהשלב הראשון הוא שהכל אחדותי במציאות אחת, וההופעה היא בשני הגוונים של אותו המטבע העשה טוב בדבר עצמו וסור מרע שלא לקלקלו, והאחדות נובעת מהנוכחות האלוקית והוא "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני" כלומר מצד מה שאני מופיע פה זה שולל את הפרישה לעניינים אחרים והוא בסיס המושגים התורניים איך יודעים אנו לתפוס את המציאות בצורה זו שמושגי ההגדרות של החיים באים מתוך התורה הקדושה לקלוט את המציאות כולה ככלי לגילוי הקב"ה כמו"ש "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו",

והוא שאמרו חכמים (סוכה מב) קטן היודע לדבר אביו מלמדו "תורה צוה לנו משה" וקרי"ש, ולא אמרו קטן המשכיל אביו מלמדו תורה, ואם לא למדו תורה כשמדבר - ראוי לו שלא בא לעולם⁷ כלומר שכאן מונח הבסיס איך התחיל להכיר את עולם

המושגים, ושהשימושים הראשוניים שלו בשפה צריכים להיות כמו שהקב"ה לימד אותנו וכך יהיה אצלו שורש השפה וקליטת המושגים, וזה הצורה שנתנה לנו תורה שבכתב להעמיד את מציאות הדיבור עצמה, וע"ז מגיע קומה שניה של התורה שבע"פ שעיקרה בהשכלה ואמנם גם בה יש את עניין הדיבור כמו נאמר 'ברוך שבחר בהם ובמשנתם' שמעמידים לנו את המושגים ג"כ בהמשך הדיבורים הללו וכך נבנה דבר אלוקים בעולם, והחיבור הזה הוא מציאות האדם ובו העבודה שלו להשתלם ועליו נאמר (איוב ה ז) "כי אדם לעמל יולד" איני יודע אם לעמל פה נברא או לעמל מלאכה נברא ת"ל כי אכף עליו פיהו כו' (סנהדרין צט ע"ש) שעיקר העמל של האדם בעולם הוא התרגום הנכון שלו לייחד כל דבר למקומו האמיתי והוא בדיבור.

חובת שמירת הדיבור

ומפה מבואר ג"כ חומר השמירה על הפה, שמבואר דברי חז"ל מה אומנתו של האדם בעולם הזה - ישים שפתותיו כשני רחיים וצ"ב מה האומנות שלא מדבר הרי עושה הפך מציאותו? אלא יש לבאר שרחיים הם הטוחנים את החיטה לפי כובד הלחץ בין הרכב לשכב וכן הוא באדם אחרי שהעמיד את שפתותיו באלמות אז יחול בו הנאמר (תהילים נח ב) "אמנם אלם - צדק תדברון" כלומר שאם ישים עצמו כאילם שלא מדבר מה שלא צריך ולא נכון - הרי יחזור לדבר דברי צדק, שע"י הלחץ המתאים ששם בהם לפני"כ כך יבוא הבירור הנכון של העמדת העולם במושגי התורה, וא"כ לא רק קיבלנו השכלה אלא כי חיים הם למוצאיהם - פתח פומך וקרי.. כי היכי דתוריק חיי (עירובין נד) שזה מאריך את החיים של 'וחיי עולם נטע בתוכינו' והוא הדביקות של "ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום" וכך בכח הזה שנמסר לנו להביא את הדיבורים בדברי תורה וכך נזכה ויתקיים בנו "להשים דברי בפיו כו' ליטוע שמים וליסוד ארץ" כו' ויתגלה שהנאמר "כי על פי הדברים האלה כרתי איתך ברית ואת ישראל" ויחול ב"אני זאת בריתי אותם כו' לא ימוש מפיו ומפי זרעך" (ישעיהו נט) כו' ושנזוהר לא לחלל בדברים בטלים כדי שלא לחלל את הייחוד של הפה לעניינו והוא שאמר רשב"י (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב) "אלו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהבת תורה לישראל הוינא מתבעי קומי רחמנא דיתברי לבר נשא תרין פומין חד דהווי לעי באוריתא וחד דעבד ליה כל צורכיה" עיי"ש ומבואר למה דווקא בהר סיני כמו"ש והיא אומנותו של אדם בעוה"ז להעמיד את הדברים מכוונים ולא מספיק ההשכלה שלו אלא צריך בניין של העולם שמקשר ומחבר גם באדם וגם בעולם את הדברים הללו שבהם ידובר העולם וכך המאמרות של הקב"ה בעולם מתקדמים ע"י הדברות שהתגלו בסיני שהם התוכן הפנימי שלהם וכך יתקיים הצורה המשלימה את הגאולה "ולאמור לציון עמי אתה" - עמי אתה,

וכך משתייכים ל'אנא נפשי כתיבת יהיבת' (שבת קה) ויש להמליץ את האנא נפשי כתיבת יהיבת' שהרי נאמרו דיבורים בסיני ומה הגיע הכתיבה לתיבת אנוכי. אלא שכל הדורות ימשיכו את הדיבור מהכתוב וכמו שכתב "כתוב לך את הדברים הדברים האלו כי על פי הדברים האלו כרתי איתך ברית ואת ישראל" וכך נזכה לנאמר: "כי לא תשכח מפי זרעו" מעתה ועד עולם.

⁷ וז"ל בתוספתא חגיגה פ"א ה"ב "יודע לדבר אביו מלמדו שמע, ותורה, ולשון קודש, ואם לאו ראוי לו שלא בא לעולם"

בית ועד

לזכרו של הרב הג"ג רבי דוד ברונר זצ"ל
מנהל רוחני בישיבת נתיבות חכמה

גליון מספר 1

ועד מהגאון רבי דוד ברונר זצ"ל

דרך עלייה מתוך הכרת עצמו ואופיו

עבודת השם שלו לפי אופיו שהיה בחינת חסד. ויצחק - למרות שהיה בנו - גילה באופיו נטייה לדין ומצא בכך את עבודת השם בדרכו שלו. כל אחד עבד את הקב"ה לפי אופיו והדרך המתאימה לו.

שתי דרכים אלו קיימות. ושתי גישות אלו אפשריות. ישנה אפשרות לעבוד את הקב"ה גם על ידי חסד וגם על ידי דין. ישנם אנשים שבאופיים הם אנשי דין ומתאימה להם עבודת השם של מידת הדין. וישנם אנשים בעלי אישיות של חסד ולהם מתאימה עבודת השם במידת החסד. אדם רואה את חבירו מתפלל ככוונה ו"מחובר" לתפילה. ואומר לעצמו - "לי אין יראת שמיים כמו לחברי, לי אין חשק להתפלל כמוהו, אני לא מרגיש את אותן הרגשות ביחס לתפילה".

השוני בין אותם שני אנשים בהקשר לעבודת התפילה, איננו בהכרח שוני שנובע מרמות יראת שמיים שונות. הרבה פעמים זה הבדל באופי. זה מתחיל בדרך כלל מאופי שונה. האחד באופיו קשור יותר לענייני תפילה ולרגשות הנובעים ממנה ואילו האחר בעל אישיות שונה כפי שבא לידי ביטוי בקושי שלו להתפלל.

הבדלים אלו בין אופי של "חסד" לאופי של "דין" יכולים לצוץ גם בין חברותא. לדוגמא אם החברותא מאחר ללימוד המשותף בכמה דקות, חבירו לא מסוגל להכיל את זה, כיון שהוא צריך את מסגרת הזמנים, וההקפדה עליה בנפשו. כשחבירו מאחר אין הוא יכול "להתגמש" ולמצוא לעצמו עיסוק אחר או לימוד אחר. ואילו

אותם. אנשים אלו מטבעם חברותיים ומשתפים יותר. אינם מגבילים עצמם לד' אמותיהם אלא מתרחבים ומתערים עם כולם. כזה היה אברהם, איש חסד, וסמל לכך הם ארבעת הפתחים לאוהלם בהם קיבל ודיבר והשפיע על כולם. אברהם נוסע ברחבי הארץ. מתפשט, מתרחב ומקיים קשרי ידידות עם אנשים רבים דוגמת ענר אשכול וממרא - בעלי ברית אברהם.

לעומת זאת - מידת הגבורה כוללת את מידת הדין. 'דין' כמובנו הפשוט הוא צמצום והגבלה. אדם שפועל על פי מידת הדין מתרכז בעצמו. מה מותר ומה אסור. כוחן את גבולות האסור והמותר. יצחק מוגבל עצמו. יצחק עובד על עצמו. לא מצוין תיאורים של יצחק כמכניס אורחים כפי שמצוין אצל אברהם. אין לו שייג ושיח רחב עם הסביבה, ונותר במקומו - בארץ ישראל. יצחק בודק את עצמו בדקדוק ובמידת הדין. וזהו עניינו - פחד יצחק. (יעקב מייזג שתי דרכים אלו. יעקב מצא את האיזון המדויק בין דין לחסד ובכך יעקב מבטא את מידתו שלו - מידת האמת. וע"כ נרחיב בהמשך א"ה).

האופי משפיע על המעשים

אנשים נוטים להגדיר מעשים שונים כמעשים של יראת שמים או להיפך. אולם הרבה פעמים, מעשים אלו נובעים מאופי האדם העושה אותם. אברהם גילה את

שנו חכמינו 'מעשה אבות סימן לבנים', כבואינו לדון באבות הקדושים, נדגיש כמובן מאליו שאין אנו באים לצייר ולהמחיש את דמותם. אין לנו השגה בהם כלל ועיקר. אף בגדולים מדורות קודמים אין לנו השגה, על אחת כמה וכמה לא באבות הקדושים. ומכל מקום התורה היא תורת חיים וניתנה לנו ללמוד ולהבין, כמה הדברים אמורים עבורינו ללמוד מאורחותיהם.

מידת החסד והדין בתרגום מעשי

כידוע שכל אחד מהאבות מייצג מידה אחרת.

אברהם מייצג את מידת החסד. יצחק את מידת הגבורה. ויעקב מייצג את מידת האמת. כפי הנאמר "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" (מילה ז'ס).

מידת החסד מתחלקת לשני חלקים: האחת - עשיית חסד. מעשים של חסד. פעולות אותם כל אחד יכול לבצע. בעשיית חסד, כל אדם מחוייב. השניה - מידת חסד. מובנה הוא - אופי של חסד.

ישנם אנשים שבאופיים הם אנשי חסד, אנשים שיתופיים שהכדידות מלהיצה

1 וביצחק נאמר "לולי אל-הי אבי אל-הי אברהם ופחד יצחק וכו'" לשון המורה על מידת הדין. (וכ"ה בקבלה ע"י שערי אורה - השער השמיני - הספירה השלישית).

השני- המאחר - לא יבין מדוע הוא כ"כ מקפיד עליו. השני תמיד יסתדר במצבים מעין אלו. יפתח ספר אחר, ינסה ללמוד לבדו וכדו'. שינויים בסדרים לא ישפיעו עליו, ולא יערערו אותו חריגות מן המסגרת.

גם בצורת הלימוד יתחדדו הבדלי גישה לפי שתי דרכים אלו. ישנו לומד שמטבעו מסדר את הסוגיא ולומד על פי חשבון של כל פרטי הסוגיא. הדין הזה מתאים עם השיטה הזו, ומוקשה לפי השיטה האחרת וכדו'. ואילו השני ישים דגש על העמקה בסברא, ילמד את הסוגיא בצורה מקורית יותר. יתמקד דווקא "ברעיון" שעומד מאחורי הדברים, ואילו לומד של סדר וחשבון כל הפרטים, איננו מתאים לו.

בדרך כלל אנשים בעלי אופי של "דין" ישאו בתפקיד ניהולי. ניהול צריך סדר, צריך מסגרת. אנשי ה"דין" מתאימים לכך. מטבעם של דברים אנשים אלו יהיו "קשים" יותר. פחות גמישים. אדם שמטבעו "זורם" יותר, לא יתאים לתפקיד ניהולי. איש של "יהיה בסדר" לא יוכל לנהל מערכות הזקוקות להקפדה וארגון.

כאמור, הבדלים אלו נובעים לרוב מאופי שונה. צריך להפנים את זה על מנת להכיל התנהגויות שונות. פעמים שאדם מייסר את עצמו סתם. אחד מרגיש שאיננו מספיק בעל חסד והאחר מרגיש שהוא בטלן. והרבה פעמים, כאמור, זה מתחיל מנקודה שורשית באופי ובאישיות של האדם.

בנין הנפש והכרתה

וכאן עלינו להעמיד, שכשהאדם אינו מכיר בכוחותיו, ומנסה בעצמו לבנות את תוכניתו העצמית בהתאם ליכולותיו, לא יועילו אחרים לכך, אבל לכך צריך שהאדם יכיר את אופיו וידע להעריך מעלותיו ולתקן חסרונותיו, ודי להביט בדבריו של החזו"א [אמנוהובסחון ה"ד] שמפרט זאת כלשונו הציורית, 'כי אמנם אין תיקון המידות שולל מהאדם אהבת עצמו, כי מציאות הידיעות לכבודו ולעונג היא מציאות חיובית, ואין שלילת הנטיות הללו בהרכב המכונה של זה החי הנקרא אדם, ואין שלילת הנטיות האלה בנין בנפש אדם אלא סתירת הויתו', ואם מישהו יעבוד על בן אדם שיפסיק לאהוב את עצמו שיפסיק להשתוקק לכבוד ושיפסיק להשתוקק לעונג, זה לא שהוא בונה את הנפש שלו אלא זוהי סתירת הויתו, כי הוא סותר את כל ההויה של הבן אדם, וממשיך החזו"א במתק שפתיו 'אומר לאדם אהוב את עצמך ורכוש כבוד, אבל דע לך מה אשרך

עלי חלד ומה כבודך, אין כבוד אלא תורה אין כבוד אלא ענוה אין כבוד אלא עזיבת הכבוד'. מבואר כאן יסוד נפלא, שאם אומרים לו לאדם אל תאהב כבוד ואל תאהב תענוגים, לא בונים אותו אלא סותרים את כל המציאות של הבן אדם, כי בן אדם נברא להתענג, אלא שהבריאה נצרכת שהאדם יתענג על ה', כבוד זה דבר נצרך, אבל הכלל הבסיסי הוא להכיר באופיו ולתעל אותו למטרות נכונות בדרך העולה בית ד'.

שימוש נכון באופי

לאחר שעמדנו על הבדלי האופי של מידת הדין ומידת החסד ראוי להדגיש שכל אופי צריך לנתב למקומות הנכונים ובמידה הנכונה. והנה ג' עבירות החמורות בתורה שדינם ייהרג ואל יעבור הן עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. ונשאלת השאלה מדוע דווקא בעבירות אלו החמירה התורה כל כך? מדוע לא במצוות אחרות דוגמת שבת, ברית מילה, תפילין? מה מיוחד דווקא בעבירות אלו?

על מנת לענות על שאלה זו נקדים את העניין הבא: כידוע שעל שלושה דברים העולם עומד על תורה, עבודה וגמילות חסדים. (אבות פ"א מ"ב). גמילות חסדים כנגד מידתו של אברהם - מידת החסד. עבודה - זו תפילה כנגד יצחק ("ויצא יצחק לשוח בשדה"). תורה כנגד מידתו של יעקב - מידת האמת ("...ונתן לנו תורת אמת").

והאמת שבכל אדם טמונים ג' כוחות בסיסיים. לכל אדם יש את מידת החסד - ההתרחבות והחיבור עם האחר. את מידת הגבורה - הצמצום וההתמקדות ב"אני". ובכל אדם טמונה גם מידת האמת - השילוב בין חסד וגבורה. (ניתן לחלק את ג' הכוחות הללו גם באופן הבא: בין אדם לחבירו, כנגד מידת החסד. בין אדם למקום, כנגד מידת הגבורה. בין אדם לעצמו, כנגד האמת - התורה).

כתב הרב דסלר שהמידות המתנגדות לכוחות הללו מצד הרע אלו אותם ג' עבירות. שלושת הכוחות הללו יכולים להתהפך לכוחות הרסניים כשמנתבים אותם בצורה לא נכונה ומוציאים אותם לפועל באופן שלילי. וזהו עניינם ומהותם של שלושת העבירות החמורות.

מתוך מידת חסד מעוותת נובעת גילוי עריות. וכלשון הכתוב "חסד הוא" (דק"א כ"י). מעשה של גילוי עריות הוא בעצם התחברות אל השני. אבל בצורה לא נכונה! לכן על זה חייבה התורה ליהרג ולא לעבור. אם אדם הרס את

הבסיס של המושג חסד. אם עיוות הוא את המידה הזו - אין באפשרותו לגדול! מתוך מידת גבורה לא מאוזנת תתפרץ שפיכות דמים. האדם יחווה את עצמו בצורה כל כך קיצונית עד שהשני לא קיים מבחינתו, וחיייו אינם שווים בעיניו. זהו שימוש לא נכון בכח הגבורה ומידת הדין והצמצום. ומתוך טשטוש האמת התוצאה תהיה עבודה זרה - זהו השקר הכי גדול.

ואכן בכל אדם טמונים אותם ג' כוחות. אמנם לכל אדם ישנה מידה אחת בה הוא בולט והיא המידה הטבעית שלו, ואותה מידה זקוקה לאיזון הנכון ולניתוב למקום המתאים ובכך יוכל האדם להתקדם.

דבר זה ניכר במידות האבות. אברהם שהיתה בו מידת החסד, נבחן דווקא במעשים הקשורים למידות הגבורה כמו גירושם של הגר וישמעאל או מלחמת המלכים, שם פעל בניגוד למידת החסד הטבעית שבו. מכיון שאלמלא אברהם היה עובד על עצמו, החסד היה חסד לא נכון. וכמו שהשתרש חסד שכזה לישמעאל, חסד של עריות ושל הפקרות. יצחק שטבעו היה מידת הדין והגבורה, יצא ממנו עשו שפעל בגבורה ובדין באופן לא נכון. דין של רציחה ושפיכות דמים.

אדם אינו צריך להתנגד למידה הטבעית שלו. אבל נדרש ממנו לכוון את המידה בצורה נכונה.

תיקון המידות ביצד?

האדם המצוי, כשלא מצליח לשלוט בעצמו ונופל, חושב שכשלונו נובע מכח הרע. וכמו אדם שנכשל בקדושה, חושב שהוא בעל תאוה עצום שאיננו מצליח לשלוט ביצרו. או אחר שמוצא עצמו מקנא בחביריו חושב שמידת הקנאי טבועה בו. או הכועס חושב שהוא מטבעו כעסן.

מלמד אותנו רבי צדוק הכהן מלובלין שאין כך הם פני הדברים. האמת היא שמהמידה שבה האדם נופל משם התיקון שלו יכול לבוא. אין הנפילה מתחילה מתקלה פתאומית. הכישלון נובע משורש יותר עמוק. חטאו של הקנאי במידת הקנאה היא מכח מידת הגבורה הטבועה בו. מידת הצמצום והעבודה העצמית. קנאותו היא ניתוב לא נכון של מידת הגבורה שבו. ההתרחקות הקיצונית בעצמו ובפיתוח האיש, גורמת לחוסר יכולת להכיל את השני. השני מאיים עליו. ומשם קצרה הדרך לקנאה האוכלת אותו. אם לאדם לא טוב עם עצמו, הצלחתו של השני לא מתקבלת אצלו בהבנה.

עומק החוויה של אותו אדם היא מידת הגבורה שבאופיו ומשם מגיעה הנפילה שלו בצורה של קנאה. ברגע שהוא יעבוד על עצמו ויתקדם ויאזן את מידת הגבורה אצלו, הקנאה תרד. ואז מידת הגבורה תצא אל הפועל בצורה חיובית ותגרום לאדם לעבודה עצמית ורצינית על עצמו. (יותר מחבירו בעל מידת החסד שאמנם לא היה קנאי כל כך אך עבודתו העצמית לא תשווה לבעל מידת הגבורה שיעבוד על עצמו ויצליח להיות דיין גדול או איש הלכה עצום וכדו'). לסיכום - שורש הנפילה נובע מנקודת האופי הבסיסית. משם מתחילות הבעיות, ומשם המקום לעבודה ולתיקון.

עבודה עצמית ולא ביקורת

וכעת נעמוד על נקודה מעניינת: בסופו של יום, תפקיד האדם זה להתקדם בחייו. להתקדם ולהתקדם, כל הזמן. אחד הכלים הבסיסיים שיש לאדם לבחון את עצמו האם הוא במסלול של עלייה או להיפך, זהו חוש הביקורת העצמית. האם אני עושה את תפקידי? האם אני מתקדם?

המציאות היא שאנשים חווים את עצמם ממקום של ביקורת. ממקום של טענות על עצמם. ממקום של "אני לא בסדר". ש"אני לא עושה מה שצריך לעשות". אמנם נראה שההסתכלות הנכונה והבריאה צריכה להיות במבט שונה וכפי שיבואר להלן.

באבות הקדושים מצינו דבר פלא: הרי מי הוא ה"מבקר" הגדול בין האבות? הלא הוא יצחק! יצחק בעל מידת הדין. אברהם הוא חסד. הוא סולח לכולם, ומלמד זכות על כולם. ובכל זאת מצינו בגמ' שדווקא יצחק היחיד מכל האבות שמלמד סנווריה על עם ישראל. וז"ל הגמ' שם (שבת פט ע"ב):

"א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוני תן מ"ד כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך. לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך. אמר אימור ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עליהו אמר ליה בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך. אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה. אמר לו ליצחק בניך חטאו לי, אמר

לפניו רבש"ע בני ולא בניך?! בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי! עכשיו בני ולא בניך?! ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל עשרין דלא ענשת עליהו פשו להו חמשין דל כ"ה דלילותא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלויי ומי כל ודבית הכסא, פשו להו תרתי סרי ופלגא. אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, ואת"ל כולם עלי, הא קריבית נפשי קמך. פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה, ומחוי להו יצחק הקב"ה בעיניהו מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך".

לכאורה דברי הגמ' תמוהים מאד. אברהם בעל מידת החסד לא מוצא לימוד זכות על עם ישראל. גם יעקב לא. דווקא יצחק שמידתו היא גבורה ודין, יורד לדין כביכול עם הקב"ה ומסגיר על בניו. מלבד זאת נתבונן בתוכן טענותיו של יצחק, הטענה הראשונה ניחא - בעשרים שנה הראשונות לא מענישים את האדם, אבל ביתר השנים וכי אין זמנים שבהם ניתן לחטא!?

ביאור נפלא ב'לימוד זכות' של יצחק

הביאור הוא כך: משל לבחור שלמד בשיבה והיה מחסיר באופן קבוע את שעות הלימוד בסדר א'. נמנו וגמרו בהנהלת הישיבה לסלקו מהישיבה. והנה בא אחד מאנשי הצוות ומלמד עליו זכות: הלא בסדר ב' הוא מגיע יום יום ולומד! ואכן נתקבלה טענתו והחליטו להשאירו. עד שבאו מכל הסדרים וטענו בשוה, כאן כבר נסתתמו טענות כולם. ולפתע בא בחור מהישיבה קטנה וטענתו בפיו: הבחור הנדון, הנני מכירו מקדמת דנא כבחור מצוין שעוסק בתורה ולומד כפי המצופה, אין אני יודע להסביר מה "עובר עליו" כעת, אך יכול אני להבטיחכם שלא מדובר בבחור שאינו מחובר ללימוד. הוא היה נטוע בכית המדרש, למד, השקיע ועמל בתורה. כפי הנראה שכעת חווה משבר מסוים או ישנה בעיה אחרת. אבל אי אפשר לומר עליו שאינו אוהב תורה!

וודאי שאברהם אבינו מנסה להמליץ טוב על עם ישראל. אבל לאחר תביעתו של הקב"ה "בניך חטאו", נסתתמו טענותיו. וממילא -

"ימחו על קדושת שמך". אין ברירה, והוא הדין יעקב, מידת האמת תוכעת את האמת והסדר בדין, והאמת היא שעם ישראל חוטא.

רק יצחק שהוא בחינה של מידת הגבורה מלמד זכות. יצחק מתגבר על כל דבר. הוא עצמו חווה את "איזהו גיבור הכובש את יצרו" באופן החזק ביותר. על כל הקשיים הוא התגבר, ביטל את עצמו ואמר להקב"ה תהרוג אותי. הוא התגבר על רצון החיים הטבעי והחזק ביותר באדם. ואת כל זה הוא הקריב. הוא יודע כמה קשה לאדם לנטל את רצונו ואת חייו. אף אחד לא עבר את מה שיצחק עבר. הוא היחיד שחווה את הקושי הגדול הזה.

אומר יצחק לפני הקב"ה - עד עשרים אכן האדם חוטא. אבל מדוע עד גיל זה הוא פטור מעונשין? כי עד גיל עשרים היצר משתולל. בגיל הנערות האדם חוטא לא בגלל שהוא מעוניין בחטא. מוכן שבתקופה זו של חייו, הקושי גדול! היצר הנוער בקרבו הוא המסיתו לחטוא. ומגיל עשרים - חצי מהחיים זה לילה. לילה מבטא את ימי החושך של האדם. את הקשיים שהאדם חווה. וכי כלילה האדם יכול לחטא כי הוא לא רוצה קשר עם הקב"ה חלילה! לא ולא! הקושי גורם לחטא. "אני יכול להעיד על הקושי", אומר יצחק. "אני מעיד על הגבורה הנצרכת כדי להימנע מהחטא".

וזו כוונת הגמ' בדברי יצחק "כולם עלי" - חטאים עלי. אני הקרבת את עצמי לפניך. אני ביטלתי את כל הכוחות הטבעיים של האדם והתגברתי עליהם. והם שחטאו - בני הם. ינקו את זה ממני. יש להם את הכח של המסירות למען שמך. ומה שחטאו? - לא כנגדך חטאו. אלא הקושי הגדול של התגברות על היצר הוא הגורם. ואם אצל עשו האמת היתה שונה, כי אמנם עשו היה רשע גמור, אצל יהודי זה בוודאי כך - יהודי יכול להיות בשפל המדרגה. יכול להיות במצבים הכי קשים. עליו לדעת שהכל חייוני! בעומק פנימיותו הוא חפץ בקרבת השם. יצחק העיד עלינו שכך הם עומק הדברים.

ראוי לאדם לידע מהי המידה טבעית שלו שאותה הוא יכול לנתב למקום הרצוי. ההרגל לבקר ולבחון את עצמו בכל רגע על מידה שלילית כלשהי שמצא בתוכו, איננו נכון, הכל יכול לעבור בסוף. כולל כלל המידות הרעות, הקנאה התאוה השנאה וכו'. אכן, זה לא קורה ביום אחד, ישנם תהליכים של גדילה והתקדמות, שבסופן יוכל אדם לנטות את עצמו ולעדן את מידותיו.

בשורה חדשה מבית מרכז האזינו

בס"ד ובשעה טובה אנו חונכים
את הגיליון הראשון של "בית ועד"
לזכרו ולעילוי נשמתו של הגאון רבי דוד ברונר זצ"ל
מנהל רוחני בישיבת "נתיבות חכמה"
מתורתם ומשמועותיהם של המנהלים
הרוחניים בישיבות הגדולות
מתוך ועדים הנמסרים בישיבות הק'
בשימת דגש על נושאים מעשיים ונידונים אקטואליים הקרובים
לליבם של בני הישיבות בני דורינו וכדרך אמירתם.

הגיליון מתפרסם בחוברת השבועית הנכבדה "אוסף גיליונות"
מבית צוף הוצאה לאור, המודפסת ומתפרסמת מידי שבוע לאלפים
בהיכלי התורה ברחבי הארץ ובאמצעות דוא"ל.

כתובת המייל לשליחת ועדים ומאמרים -

beitvaad10@gmail.com

יפורסמו מאמרים לפי שיקול דעת חברי המערכת בלבד, ואין התחייבות להכנסת מאמרים.

בברכת התורה
בית ועד
מבית מרכז האזינו

ליעוץ וליווי **ללא תשלום** פנו אלינו: **077-226-0000**

רחוב תורה מציון 3 ירושלים ha@0772260000.co.il

יעוץ והדרכה
בתקופת
השידוכים

מענה חוזני ורגשי
לבני הישיבות

השמה במסגרות
חונכים
בישיבות

מענה אישי
ומקצועי להורים

סדנאות הדרכה
להורים

הכשרת
צוותי חינוך

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

בס"ד

דברי חיזוק לכבוד מתן תורה

סיפר הג"ר עזריאל מונק זצ"ל, שהיה רבה של העיר ברלין שבגרמניה: פעם אחת הזדמן לעירנו הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד, והתארח בביתי. לעת ערב הלכנו לתפילת מנחה בבית הכנסת שבו הייתי רגיל לתת שיעור במשניות בין מנחה לערבית. כיון שהגיע למקום גברא רבא כהג"ר אלחנן, כיבדתי אותו לומר את השיעור. אולם האורח הנכבד סירב, באומרו שחשוב לבעלי בתים לשמוע את השיעור מפי רבם, ומכיון שאין מסרבין לגדול, אמרתי את השיעור כהרגלי מידי יום, ולכששיימתי את השיעור ביקשתי מהגר"א שיאמר כמה מלים, והפעם הוא לא סירב.

ואלו היו דבריו: בפסוק "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזובו" (משלי ד), ישנה לכאורה סתירה, כך שאל. מצד אחד מוגדרת כאן התורה כמקח - "כי לקח טוב", מקח הוא דבר שבתמורה עליו צריך לשלם. מאידך, נאמר כאן "נתתי לכם", משמע שמדובר כאן במתנה. אלא, שני הדברים נכונים. אמנם הקב"ה אומר כאן שהוא נתן לנו את התורה במתנה, והוא אינו דורש תשלום עבורה. אולם יחד עם זאת אומר לנו הקב"ה: דעו לכם שאני שילמתי מחיר יקר מאד עבור התורה, כי את כל העולם כולו, עליונים ותחתונים בראתי בשביל התורה. כמו שנאמר (ירמי' לג): "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי".

לכן, ממשיך הקב"ה ואומר - "תורתי אל תעזובו". דעו לייקר את המתנה הגדולה, חמדה גנוזה זו שאני נתתי לכם. דעו והבינו כמה יקרה היא עבורי, לפיכך אל תטשו אותה.

כהמשך לדברים הנפלאים, יש כאן מקום להביא את התשובה שרגיל היה להשיב מו"ר הגאון רא"א מישקובסקי זצ"ל, על השאלה הנ"ל. פתח במקח וסיים במתנה, ללמדנו שתורתנו הקדושה יש בה הן ממעלת המקח והן ממעלת המתנה. שכן יש במקח מה שאין במתנה, ויש במתנה מה שאין במקח. במקח מודגשת איכותה של הרכישה, ע"י זה שהקונה משלם במיטב כספו עבור הסחורה. במתנה, לעומת זאת, ההענקה היא הצד הבלוט יותר, דהא קימ"ל "נותן בעין יפה הוא נותן" (בבא בתרא עא.).

קנין תורה עולה על שני אלה. מבחינת הקב"ה זו מתנה, מבחינתנו - זהו מקח, הואיל ונדרשים אנו לקנותה. נמצא שבידינו קנין בעל איכות מיוחדת במינה, הכוללת את מעלת המקח והמתנה גם יחד.

זאת, ועוד. עבור כל מקח יש לשלם תמורה. ומכיון שאין להעלות על הדעת שבשר ודם ישלם תמורה על קנין התורה. לכן מצידו יתברך זוהי מתנה המוענקה לנו, אלא שתנאי התנה עמנו נותן התורה, שללא עמל ויגיעה בתורה היא לא תתקיים בידינו. וכדאיתא בחז"ל "אף חכמתי עמדה לי - חכמה שלמדתי באף". העמל הוא, איפוא, התשלום שאנו נדרשים לשלם עבור קנין התורה, על כן מבחינתנו התורה גם מקח וגם מתנה. זהו מה שאמרו (מגילה ו:): "יגעתי ומצאתי תאמין". מציאה, זה דבר שמוצאים אותו באקראי, א"כ מה המקום כאן ליגיעה? אלא באמת ידיעת התורה הינה מתנה, ולכן זו מציאה. אך כדי לזכות במתנה נדרשת יגיעה, שהיא בחינה של תשלום.

הנה מה טוב ומה נעים שבת שני הפירושים גם יחד. לפי הפירוש של הגר"א וסרמן הי"ד, קורא לנו הפסוק לייקר את התורה ולימודה, לאור גודל ההענקה שהוענקה לנו. **הנותן העביר אלינו דבר שהיה יקר לו עד מאד**. זה מגדיל את ה"מחייב" שלנו לשמוח בתורה, ללמוד אותה ולשמרה. הפירוש של מו"ר מעצים את ההכרה ב"עין יפה" שהראה הבורא בנתינה זו, ומדגיש את הצורך לעמול בתורה כדי לזכות בה. **כי זהו תנאי הכרחי ב"מקח" שנעשה כאן**.

נחתום את הדברים באימרה חסידית נאה, המשתלבת במה שנאמר כאן עד כה. ידועה האימרה "כסף שבא בקלות, הולך בקלות". כלומר, אינו דומה יחסו של אדם לכסף שעמל עליו, לבין יחסו לכסף שקיבל ללא טורח. על מה שנקנה בעמל כפיים האדם חס ושומר, אבל דבר שלא טרחו להשיגו, אין נזהרים בו כל-כך והוא עלול לרדת לטמיון.

אדם מקבל סכום כסף שלא טרח בו, בשני פרקים בחייו, כאשר הוא מתחתן ניתנת לו נדוניה מחמיו, וכמו כן כאשר מורישו מסתלק מהעולם, הוא מקבל ירושה. ישנו הבדל קטן בין שני המקרים, חמיו ממשיך לחיות גם אחרי הנתינה, מורישו הולך לעולמו. על כן יש להניח שעל הנדוניה ישתדל החתן לשמור כדי שלא לצער את חמיו החי, אך ליורש אין את הסיבה הזאת להשתדל בשמירה, כי כבר אין מי שמצטער על האבדן.

אומרת לנו התורה: "תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", ואמרו חז"ל (פסחים מט:): "אל תקרי מורשה", רמז האומר לנו: שמור על התורה וייקר אותה! ואל תתייחס אליה כמו שמתייחסים לירושה, "אלא מאורסה", דהיינו שמור עליה כחתן המייקר את מתנת חותנו ואינו חפץ לצערו.

הובאו כאן שלושה פסוקים המחזקים את הקשר שלנו לתורה: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו", "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי", "תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב".

החוץ המשולש הזה המובא כאן לכבוד קריאת התורה על מתן תורה, יחזק ויעצים את הקשר שלנו עם התורה הקדושה, ועם נותן התורה, אשר נתנה לנו באהבה.

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

פקוח נפש רוחני האם מחללים את השבת
ורודף אחר חבירו להחטיאו אי יש לו דין רודף

לא פשע אכן אי משום פקוח נפש מצילין אף בפשע כמש"כ הנחלת שבעה והמהר"ם שיק.

בשו"ת לבושי מרדכי ח"ד סי' קמ"ט הביא דברי המהר"ם שיק דפקוח נפש רוחני לא גרע מפקוח נפש גשמי וכתב דתלי' בדברי הט"ז דנקט דיסוד ההיתר דהשו"ע בסוף ש"ו לחלל שבת עבור בת המשומדת מדין פקוח נפש ממש ואילו המג"א שם סקכ"ט נסתפק אי נכלל בהיתר דחלל שבת אחת, או דהתירא מדין איסור זוטא להציל אחר מאיסורא רבא. [ואמנם מדברי החת"ס נראה דאף למג"א אין זה מדין פקוח נפש]

וע"ע בחת"ס סי' פ"ג דלמד בדברי התוס' שבת דף ס"ט דבהיתר דחלל שבת אחת נכלל אף לא פקוח נפש גשמי, ודן שם בארוכה להתיר איסור ספיה להכניס שוטה במוסד של גויים ע"מ שלאחר זמן יחזור לפקוחותיו ויוכל לקיים מצוות התורה. ובאמת המגן אבות נתקשה שם בדברי התוס' יעו"ש וברמב"ן והריטב"א החדשים.

משמעות דברי הלבוש דאתי עלה מדין היתרא דנפשות וספק נפשות להקל, ובאמת הפמ"ג והגר"ז העירו היאך אפשר לחלל שבת להציל הבת הרי אין זה אלא ספק, ואי מדין פקוח נפש דילפי' מ'זחי בהם' ניחא משום דנכלל בהיתרא דספק נפשות מחללין כמש"כ הגר"ז בקו"א.

וז"ל הט"ז סק"ה שרוצים להמירה ותשאר מומרת לעולם אחר כך בזה הכריע כתוס' דיש להצילה בחילול שבת דזה עדיף מפקוח נפש. ומש"כ הט"ז דזה עדיף מפקוח נפש נראה דהט"ז לטעמי' בה' חנוכה, כדיבואר.

גדול המחטיאו יותר מההורגו

מפורסם מש"כ הלבוש סי' תר"ע לבאר החילוק דבחנוכה נשנה חיוב להודות ולהלל ולא משתה ושמחה כמו בפורים

ותירץ דבפורים הגזירה הייתה על הנפשות ולזה אנו מודים במשתה ושמחה, ואילו בחנוכה, לא היה גזירה על הנפשות כי היונים לא בקשו נפשות רק ההעברה והכנעה על דת, והיינו גזירה רוחנית, ולזה השמחה וההודאה בחנוכה זהו ברוחניות "להודות ולהלל" ולא "במשתה ושמחה".

והקשה הט"ז שם על תירוץ ה'לבוש', "ואין זה נכון דהא פרש"י פרשת כי- תצא ד"גדול המחטיאו יותר מן ההורגו". והיינו דמקשה הט"ז הרי חמור יותר גזירה רוחנית מהגזירה הגשמית של פורים, וא"כ אף בינוכה ראוי לעשות משתה ושמחה.

ולכאורה קושינו תמוהה טובא דנכון הוא דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו מ"מ אין זה אלא רוחני ולזה מודים להודות ולהלל, ואילו בפורים הגזירה הייתה גזירה גשמית על הנפשות, ואין זה תלוי בחומרה וקולא, ודברי הלבוש ברורים מאד. וצריך ביאור דעת הט"ז דכתב על דברי הלבוש ו"אינו נכון", ועמד בזה הגרב"פ צ"ל.

דין רודף אחר חבירו להורידו לבאר שחת אי נשנה דין רודף

במדרש תנחומא ריש פרשת פנחס על הפס' "צרור את המדיינים כי צוררים הם לכם", כתב המדרש מהו הטעם דבעינן להרוג את

פקוח נפש מדין וחי בהם ומדין חלל שבת אחת וכו'

בדין פקוח נפש דמחללין את השבת נשנו כמה ילפותות ביומא דף פ"ד ושמואל מסיק שם ביומא מקרא דוחי בהם ולא שימות בהם, אולם להלכה מובא מקורות נוספים כגון 'ושמו בני ישראל את השבת' חלל שבת אחת כדי לשמור שבתות הרבה' ונק"מ לעובר דכתבו הראשונים ביומא דלא אתינן עלה מדין וחי בהם משום דאינו נפש ומ"מ יש לאתויי עלה מדין חלל שבת אחת כדי לשמור שבתות הרבה, וכן מש"כ בתוס' ב"מ קי"ד ע"ב דאליהו טימא עצמו אף שהיה כהן כדי להחיות בן האלמנה כיון שהיה ברור לו שיחיהו והנצי"ב בהעמק שאלה סי' קס"ז ביאר אף דוחי בהם לא שייך באופן דמת מ"מ יש כאן ההיתר דחלל שבת אחת כדי לשמור שבתות הרבה. ולאידך גיסא באופן דישאר שוטה יש בזה רק וחי בהם ולא חלל שבת אחת כמש"כ בבאיור הלכה סי' שכ"ט ועיין הלכות קטנות ח"ב סי' ל"ח ועד"ז בתינוק בעיר שרובה גויים דינהג כגוי ומ"מ מחללין את השבת רק מדין וחי בהם ולא מטעם חלל שבת אחת וכו' כמש"כ המנ"ח סוף ל"ב, וכן נפק"מ לחיי שעה, וכן לענין ספק כמבואר בש"ס, ובשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ל"ז כתב דנקטינן להלכה דכל טעם מתיר בפנ"ע והדברים עתיקין.

פקוח נפש רוחני אי בכלל היתרא דפקוח נפש

הנה יש לדון האם יש לחלל שבת לפקוח נפש רוחני דהיינו שיתנהג כמומר כל ימיו האם נכלל בהיתרא דפקוח נפש, ובפשטו תלי' בהנ"ל דאי אתינן עלה מדין וחי בהם א"כ י"ל רק גוונא דמיתה, אכן לענין חלל שבת אחת כדי לשמור שבתות הרבה י"ל דאף זה בכלל, אמנם י"ל דאף אי אתינן עלה מדין חלל שבת אחת אין זה אלא מתיר דפקוח נפש וזהו לא סיבת ההיתר כי אם בתורת היתר דפקוח נפש ועד"ש בבאיור הלכה שכ"ט דאף אי לא ישמור שבתות הרבה אלא מצוה אחת גם מחללין בשביל החיי שעה. ומצינו דנחלקו קמאי בהאי ענינא. ויש בזה ג' צדדים, א. מדין איסור זוטא להציל רבה. ב. מדין חלל שבת אחת וכו'. ג. מדין 'וחי בהם'.

הנחלת שבעה סי' פ"ג כתב לענין להציל אדם ממצב שהוא מומר דמחללים עליו את השבת כ"ש מפקוח נפש גשמי, וכן נקט במהר"ם שיי"ק יו"ד סי' רמ"ט.

השבות יעקב ח"א סי' ט"ז טען עליו דאינו כן ולעולם לא הותר אלא פקוח נפש גשמי. ונדון בפנ"ע למיעבד איסור זוטא להציל חבירו מאיסורא רבה ותלי בפשע חבירו.

ויסוד הדברים ב"י סוף סי' ש"ו הביא דנשאל הרשב"א להציל בשבת את בת שלקוחה כדי להמר דתה דדעתו נוטה דאין מחללין שבת להצלתה דאין אומרים לאדם חטא שיזכה חבירך, ורק השו"ע מכריע לענין ששישאר במומרותו מותר לחלל דהוה איסורא רבא ובלא פשע דס"ל תוס' שבת דף ד' לענין הדביק פת בתנור דמותר לעשות איסור זוטא כדי להציל חבירו מאיסורא רבה. והוכיח מזה השבות יעקב דנשמע מזה דלכו"ע אין כאן היתרא דפקוח נפש אלא נדון בדין איסור זוטא להציל חבירו האיסור רבא. אבל משום פקוח נפש נשמע דאין זה בכלל היתרא דוחי בהם.

והנפק"מ דאי אתינן עלה מדין איסור זוטא ורבה כל זה רק בחבירו

המדדיינים, מכאן אמרו רבותינו ז"ל, אם בא להרגך, השכם להורגו. ר' שמעון אומר, מנין אתה אומר ש"כל המחטיא את חבירו קשה מן ההורגו", שההורגו בעוה"ז יש לו חלק לעוה"ב והמחטיאו הורגו בעוה"ז ולעוה"ב.

ואשר מבואר מדברי המדרש שהטעם להריגת המדיינים, כיון שבאו להחטיא את ישראל ו"גדול המחטיאו יותר מן ההורגו" וממילא יש דין "הבא להרגך השכם להורגו".

ועיין מאירי בסנהדרין דף ע"ב על המבואר בגמ' שם אמרה תורה "הבא להרגך השכם להורגו" שהמקור לדין זה היינו מהמדרש הנ"ל דמחטיאו נדון כהורגו וממילא נשנה בזה הבא להרגך השכם להורגו, שהוא הורגו לעוה"ב ועוה"ז.

ונתגלה בזה חידוש מופלא דהרודף אחר חבירו להחטיאו [כפה"נ שיאמר בחטאו לעולם ולא עבירה פעם אחת כדמוכח בסנהדרין ע"ד מאלו שמצילין מן העבירה, ודברי השער דעה סי' ק"ס סק"ח צע"ג וכדלקמן] דחל ב"י דין רודף ואדרבה זהו כל המקור להך הלכתא דהבא להורגך השכם להורגו.

והדברים צ"ב דנכון ד"המחטיאו" הוא הורגו לעוה"ב, אמנם היכן הורגו בעוה"ז.

אדם בלא יראת שמים אינו אדם

והנראה לבאר בזה, ובהקדם מה שכתב הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל בסוף 'קובץ הערות בחידושי אגדות', אות ו' וזה לשונו: "סוף דבר הכל נשמע וגו' כי זה כל האדם" (קהלת י"ב, ג'). הכוונה בזה שלא יעלה בדעתך לומר כי יראת ה' היא מעלה באדם ומי שאין בו יראת ה' הוא ג"כ אדם, אלא שחסר לו מעלה הצריכה. ע"ז בא הכתוב להשיענו שאינו כן, כי מי שאין בו יר"ש אינו אדם כלל - רק בע"ח - "כי זה כל האדם", וזולת זה אין לו מדרגת אדם. ואיכות האדם תלויה רק במידת יר"ש אשר בקרבו אם מעט ואם הרבה, היינו אם יש בו יר"ש במדה מרובה הוא אדם גדול, ואם במדה מועטת הוא אדם קטן, ואם אין בו כלום אינו אדם כלל רק בע"ח בתמונת אדם.

והוא מבואר עפ"י הכתוב "נעשה אדם" (בראשית א, כ"ז), ופירשו בזוהר שהקב"ה אמר לכל הבריאה כולה: נעשה כולנו יחד אדם שכולנו נשתתף בבריאתו, היינו שכל אחד ייתן לאדם מטבעו ותכונתו, שהשור ייתן בו תכונת שור, והארי ייתן בו תכונת ארי, והנחש תכונת נחש וכו'. ונמצא כי אדם אחד הוא עולם קטן, הכולל בתוכו תכונת כל הנבראים העליונים והתחתונים. וא"כ כחותיהן של כל חיות רעות שבעולם נכללו באדם ואין לך חיה רעה נוראה כזו. ולבד זה הלא יש לאדם כלי משחית אשר אין לשום חיה בעולם והן הדעה והדיבור. ומאחר שלחיה אחת טורפת צריך לקושרה בשלשלת של ברזל, כמה שלשלאות צריכות לעצור בעד חיה נוראה כהאדם. וכשברא הקב"ה את האדם ודאי ברא גם את השלשלת לקושרו שלא יחריב העולם. ומה היא השלשלת הזאת? זוהי יראת ה' אשר רק היא לבדה בכוחה לעצור את האדם שלא יהיה כחיה טורפת וזולתה לא תועיל שום תחבולה בעולם לשמור את האדם מלהזיק. ואף אם יהיה חכם ופילוסוף כאריסטו, לא תעמוד לו חכמתו בעת יתקפהו יצרו. וזהו שאמר אברהם לאבימלך (בראשית כ', י"א) "רק אין יראת ה' במקום הזה והרגוני על דבר אשתי". והכונה "רק" שזולת יראת ה' לא היו חסרים שום מעלה בחכמה ומידת דרך ארץ, וכל זה לא יועיל אם אין בהן יראת ה', כן מוכח בבר"ר ל"ו, א'. עד כאן לשונו.

ביאור דברי המדרש דהמחטיאו הורגו בעוה"ז ובעוה"ב

ונראה זהו ביאור דברי המדרש "גדול המחטיאו יותר מן ההורגו" משום שהורגו בעוה"ב "ובעולם הזה", ופירוש שהורגו בעוה"ז היינו דכיון דכל תורת האדם מכח היראת שמים ובלא יר"ש הרי הוא כבהמה ממש, א"כ כשמפקיע הימנו היר"ש הרי הוא הורג האדם שבו, כמאמר הכתוב 'כי זה כל האדם'.

ביאור השגת הט"ז דכל גזירה רוחנית נכלל גזירה גשמית

ומעתה יבוארו דברי הט"ז שהקשה על דברי הלבוש' הרי אף בחנוכה נכון שהגזירה היא על להשכיחם תורתך והעברת הדת, מ"מ הרי גדול המחטיאו יותר מן ההורגו. וכונתו כמש"כ מהמדרש שהורגו לעולם הבא "ובעולם הזה" ופירושו שכיון שמחטיאו ומפקיע ממנו היראת שמים, נמצא שנפקע ממנו צורת אדם ושוב הרי הוא כחית טרף, שהרי ה"יראת שמים" זהו המעמיד את האדם לאדם ובלא זה הוא כחית טרף בעלמא. וזהו כוונת המדרש - הורגו בעוה"ז. ולכן אף בחנוכה הרי גם הגזירה הרוחנית היא גם גזירה גופנית והיינו משום דמאבד בזה כל צורת אדם, ולכן בזה מן הראוי לעשות משתה ושמחה אף בחנוכה כמו בפורים שהרי בשניהם נכלל גזירה על הגופים, וזהו ביאור השגת הט"ז על דברי הלבוש', ולזה תיפך תרוץ אחר.

והן הן דברי הט"ז כאן בסוף ש"ו דכיון דמחללין שבת לפקוח נפש כ"ש הוא לפיקוח נפש רוחני, וכמו ההיתר להרוג הרודף אחר חבירו להחטיאו משום דנדון כ'הורגו' זהו אף ההיתר לחלל שבת להצילו מהריגה זו, וזהו היתרא דבת המשומדת.

הט"ז והשבות יעקב לטעמייהו אזלי

ובאמת השבות יעקב שם לאחר דהשיג ע"ד הנחלת שבעה שאין היתר לפקוח נפש רוחני כתב אע"ג דאמרינן גדול המחטיאו יותר מן ההורגו מ"מ הרי בעבירות חמורות אמרינן יעבור ואל יהרג כי כתיב וחי בהם ולא שימות [והיינו יש להעדיף מציאות החיים] ורק המחטיאו עונשו גדול וע"פ סברא זו יש להציל גם הלבוש בה' חנוכה מקושית הט"ז שם סק"ב, עכ"ד. והיינו דפירש גדול המחטיאו בתורת חומר לחטאו של המחטיאו ואין לזה ראייה דהחוטא הוא כנהרג בעוה"ז, אכן להט"ז הרי נתגלה בזה דהחוטא כל ימיו הרי הוא כנהרג בעוה"ז ולשיטתו אזיל דפקוח נפש רוחני בכלל היתרא דפקוח נפש, וכאמור הנפק"מ בזה גם בפשע בעיניו להצילו וכן בספק הצלה משום דנכלל בהיתרא דוחי בהם, כמש"נ.

דברי שער דעה דאף להכשיל בריבית נדון כהורגו

השער דעה ה' ריבית [לבעל שער המשפט] סי' ק"ס סק"ח נקט במאי דהתיר בשו"ע ללוות בריבית במקום פקוח נפש, דיש לדון לאיסור משום דהלוה בריבית מכשיל המלוה בג' לאוין ואמרו חז"ל מדרש פ' פנחס גדול המחטיאו יותר מההורגו וא"כ י"ל מאי חזית נפש הלווה מנפש המלוה וא"כ ליכא היתרא דפקוח נפש דלוה.

ומבואר דנקט דהנכשל בעבירה כנהרג דמי, וממילא דן משום 'מאי חזית'. ותמוה מאד וכי כל עובר עבירה כנהרג דמי, דלפ"ז כל לפני עור הרי הוא כהורג הנכשל ולא נתיר במקום פקוח נפש והרי פסק הרמ"א יו"ד סי' קנ"ז דאפי' בג' עבירות ואנסוהו בלפני עור דיעבור ואל יהרג, ועוד, וכי נימא דכל המכשיל חבירו נדון כרודף להורגו לדברי המדרש פ' פנחס ויחול ההיתר דהבא להורגך וכו', וע"כ דגדול המחטיאו זהו באופן מסוים דמחטיאו בקביעות כמדדיינים כגזירת היוונים וכבת שהוציאוה להמר דתה, ובזה נשנה היתר הריגת הרודף להחטיאו וכן נכלל בהיתרא דפקוח נפש, וכמש"נ.

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

ועלת הון

יתרו תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

האם מצות 'אנכי ה' אלוקיך' היא ממנין התרי"ג מצות

"אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (כ', ב')

א- הרמב"ם בספר המצות כתב וז"ל, מצוה א', היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלקות, והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אומר 'אנכי ה' אלוקיך', ובסוף גמרא מכות (ל"ג ע"ב), אמרו תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה 'תורה צורה לנו משה', ר"ל מנין תורה, והקשו על זה ואמרו תורה בגמטריא תרי"א הוי, והיה המענה 'אנכי' ולא יהיה מפי הגבורה שמענום, הנה נתבאר לך שאנכי ה' מכלל תרי"ג מצות. והוא צווי באמנת האלקות כמו שבארנו. (בפרשת וישמע יתרו, מדע הלכות יסודי התורה פ"א) עכ"ל.

ובהלכות יסודי התורה פ"א ה"א כתב וז"ל, יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא מציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת הנמצאו. ובהל' ו' כתב וז"ל, וידעת דבר זה מצות עשה שנא' 'אנכי ה' אלוקיך', וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוך אחר חוץ מזה עובר בלא תעשה, שנא' 'לא יהיה לך אלקים אחרים על פני' וכופר בעיקר שזהו העיקר הגודל שהכל תלוי בו עכ"ל.

מבואר ברמב"ם ד'אנכי ה' אלוקיך' זוהי מ"ע של האמונה, והיא נמנית במנין התרי"ג מצוות.

ב- שיטת הבה"ג והרמב"ן

הרמב"ן בספר המצות במצוה א' כתב על דברי הרמב"ם וז"ל, אמר הכותב האמונה הזאת בדבור הזה, לא נפלאת היא ולא רחוקה היא, וכן בדברי רז"ל מפורש שהוא קבלת מלכותו יתעלה והיא האמונה באלקות. אמרו במיכלתא, לא יהיה לך אלקים אחרים על פני למה נאמר, לפי שהוא אומר אנכי ה' אלוקיך, משל למלך שנכנס למדינה, אמר לו עבדיו גזור להם גזירות, אמר להם, לאו, כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות, שאם מלכותי אינן מקבלים, גזירותי היאך מקיימים, כך אמר המקום לישראל, אנכי ה' אלוקיך לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, אני הוא שקבלתם עליהם מלכותי במצרים, אמרו הן, כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי לא יהיה לך. ועם כל זה ראיתי לבעל הלכות שלא ימנה אותה מצוה מכל תרי"ג וכו', והנראה מדעתו של בעל הלכות שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות או שמענו שלא נעשה, אבל האמונה במציאותו יתעלה שהודיע אותה אלינו באותות ומופתים ובגילוי השכינה לעינינו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצות לא ימנה בחשבונן וכו', עשו קבלת המלכות ענין בפני עצמו, והמצות הנגזרות מאתו יתעלה מענין אחר וכו'. ולדעת הזו מה שאמרו בתשובת השאלה תורה תרי"א הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, לומר שיש בדבור לא יהיה לך, שתי מצות ישלימו לתרי"ג, והם המניעה בעשיית הצלמים לא יהיה לך, ולא תעשה לך ענין אחד, והמניעה בעבודתם לא תשתחוה להם ולא תעבדם מצוה אחרת וכו' עכ"ל.

מבואר דעת הבה"ג והרמב"ן דמצות אנכי ה' אלוקיך אינה נמנית במנין התרי"ג מצוות, דמצות האמונה הוא העיקר והשורש לתרי"ג מצות וכונת הגמרא ששתי לאוין שמענו מפי הגבורה, היינו לא תעשה לך פסל, וכן לא לעבוד לפסל.

ג- הבה"ג והרמב"ן מודים שמצות האמונה היא מצות עשה

והנה אף שהרמב"ן לא מונה מצות אנכי ה' אלוקיך במנין התרי"ג מצות מ"מ מודה שהיא מצות עשה, דז"ל הרמב"ן בחומש פר' יתרו (כ' ב') 'אנכי ה' אלוקיך' הדבור הזה מצות עשה, אמר אנכי ה', יורה ויצוה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה' והוא אלקים להם, כלומר, הווה קדמון, מאתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא אלקים להם שחיבים לעבוד אותו, ואמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי הוצאתו אותו משם תורה על המציאות ועל החפץ כי בידיעה ובהשגחה ממנו יצאו, וגם תורה על החידוש כי אם קדמות העולם לא ישתנה דבר מטבעו, ותורה על היכולת, והנה

היכולת תורה על הייחוד וכו', וטעם מבית עבדים, שהיו עומדים במצרים בבית עבדים שבוים לפרעה, ואמר להם זה לאמר שהם חייבים שיהיה השם הגדול הנכבד והנורא הזה לאלקים להם שיעבדוהו, כי הוא פדה אותם מעבדות מצרים, כטעם 'כי עבד' הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים' (ויקרא כה נה) וכו', וזו המצוה תקרא בדברי רבותינו (ברכות ג:) קבלת מלכות שמים, כי המדות האלה אשר הזכרתי הם במלך כנגד העם, וכך אמרו במכילתא (מס' זבחושו ה), לא יהיה לך אלהים אחרים על פני למה נאמר, לפי שהוא אומר אנכי ה' אלוקיך, משל למלך שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו גזור עלינו גזירות, אמר להם לאו, כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזירות, שאם מלכותי אינכם מקבלי גזירותי היאך מקבלים, כך אמר המקום לישראל אנכי ה' אלוקיך לא יהיה לך, אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו הן כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי, כלומר אחר שאם מקבלים עליכם ומודים שאני ה' ואני אלקיכם מארץ מצרים קבלו כל מצותי עכ"ל.

וברמב"ן בחומש מבואר כפי שביאר בספר המצות, שמהמכילתא מוכח ש'אנכי ה' אלוקיך' אינה מצוה מהתרי"ג מצות, אלא שהקב"ה אמר להם כשם שקבלתם מלכותי ומודים שאני ה' ואני אלקיכם מארץ מצרים כך קבלו גזירותי והם התרי"ג מצות. ומבואר ברמב"ן שאף שאנכי ה' אלוקיך אינה מצוה מהתרי"ג מצות, הוי מצות עשה שידעו ויאמינו כי יש ה' והוא אלקים להם.

ויש לבאר במה חולקים הרמב"ם והרמב"ן, ואיך יתרוץ הרמב"ם את המכילתא שמשמע שהקב"ה אמר שרק אחר שיקבלו מלכותו באנכי ה' אלוקיך אז יגזור עליהם גזירות התרי"ג מצות, אבל אנכי ה' אלוקיך אין זה מהתרי"ג גזירות מצות שהקב"ה נתן לישראל.

ד- מי שאינו מאמין ב'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אף ב'אנכי' אינו מאמין

ונראה דבספר אורחות חיים להרא"ש אות כ"ו כתב וז"ל, לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובה תתקיים בלבבך הייחוד השלם בהאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי אש ובוחן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אף ב'אנכי ה' אלוקיך' אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה עכ"ל.

ובביאור 'מקור החיים' לגאון הצדיק רבי בנימין זילבר זצוק"ל מבאר, דכוונת הרא"ש שמי שאינו מאמין ב'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' ששם ראו ישראל השגחה פרטית, גם ב'אנכי ה' אלוקיך' אינו מאמין, שלכן כתבה התורה אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אנכי ה' אלוקיך אשר בראתיך או שבראתי שמים וארץ, להראות שהוצאתיך מארץ מצרים וראו השגחה פרטית ומי שאינו מאמין בזה, אינו מקיים גם מצות אנכי ה' אלוקיך.

ועוד אפשר לבאר שמי שאינו מאמין ב'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' ומחמת כך אתם עבדים להקב"ה גם באנכי ה' אלוקיך אינו מאמין, שהמצוה אנכי, שאני ה' הוא האלקים שלך, שכיון שהוצאתי אתכם מלהיות עבדים למצרים לכן אתם עבדים שלי, ולכן כתבה התורה אנכי ה' אלוקיך ולא אנכי ה' אלקים, להורות שאתם עבדים לקב"ה.

ה- וגם הרמב"ן ס"ל כדברי האורחות חיים, דהרמב"ן בסוף פרשת בא ("ג ט"ז) כתב וז"ל, ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות וכו' אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה, ובעבור כי ה' לא יעשה אות ומופת בכל דור וכו' יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואת לאשר ראו עינינו ונעתיק הדבר אל בנינו וכו' עד דור אחרון, והחמיר מאד בעינין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ וכו' ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד

התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו וכו' עיי"ש עכ"ל. ומבואר ברמב"ן כהרא"ש שאנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וזהו מצות עשה להאמין בהשגחה פרטית, וזה מה שכתוב במכילתא שהקב"ה אמר כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזירות. ולכן ס"ל לרמב"ן שהמצוה אנכי ה' אלוקיך, אינה מהתרי"ג מצות, אלא היא מצוה לקבל עול מלכות שמים השגחה פרטית, או כמו שפרשנו שאנכי ה' אלוקיך זה מצוה שאתם עבדים לקב"ה, ולכן אחרי שקבלתם עול עבדות אזי אגזור עליכם תרי"ג מצות.

ו- וכן החינוך סבר כך, דבמצוה כ"ה מצות האמונה במציאות השם כתב וז"ל, להאמין שיש לעולם אלוך אחד, שהמציא כל הנמצא, ומכותו והפצו היה כל מה שהוא ושהיה ושיהיה לעדי עד, וכי הוא הוציאנו מארץ מצרים ונתן לנו את התורה שנאמר בתחלת נתינת התורה 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' וגו', ופרושו כאלו אמר תדעו ותאמינו שיש לעולם אלוך, כי מילת 'אנכי' תורה על המציאות, ואשר אמר 'אשר הוצאתיך' וכו' לומר שלא יפתה לבבכם לקחת ענין צאתכם מעבדות מצרים ומכות המצרים בדרך מקרה, אלא תדעו שאנכי הוא שהוצאתי אתכם בחפץ ובהשגחה, כמו שהבטיח לאבותינו אברהם יצחק ויעקב.

שורש מצוה זו אין צריך ביאור, ידוע הדבר ונגלה לכל כי האמונה הזו יסוד הדת, ואשר לא יאמין בזה כופר בעיקר ואין לו חלק וזכות עם ישראל וכו', שהאמנה הזאת שהאמין אמת וברור אי אפשר להיות דבר בלתי זה וכו'. וזאת מן המצות שאין להם זמן ידוע, שכל ימי האדם חייב להיות במחשבה זו עכ"ל. ומבואר בחינוך שהמצות האמונה במציאות השם, זה אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכמו שמבואר ברמב"ן וברא"ש.

ז- וכדבריהם מבואר ברבינו בחיי דכתב (כ"ב) וז"ל, ואמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כדי לתת מופת על אלקותו וקבלת מלכותו מכל מה שראו בעיניהם והם יכולים להעיד עליו, והכונה לומר חייבין אתם לי שתקבלו אלקותו עליכם ממה שראיתם בעיניכם האותות והמופתים הנכללים ביציאת מצרים, ומפני זה לא אמר אשר בראתי השמים והארץ כי לא ראו זה בעיניהם, ורצה להביא להם ראיה על האלוקות ממה שראו הם בעצמם בעיניהם וכו', ומפני זה אמר אשר הוצאתיך, כי בודאי היתה ההוצאה מורה על החדוש ועל ההשגחה ועל היכולת שתקבלו עליכם אלקותי ומלכותי ושאהיה אלקים לכם ואדון עליכם ושתעבדוני אתם ותהיו עבדים לי כשם שהוצאתי אתכם מבית עבדים, מבית המצרים שהייתם עבדים להם וכו' עכ"ל. ומבואר ברבינו בחיי שהאמנת האלקות זה על ידי יציאת מצרים, וכמו שמבואר ברמב"ן ובחינוך וברא"ש.

ה- הרמב"ם ס"ל שבהתבוננות בבריאה אפשר להשיג שיש מנהיג לבירה

אולם הרמב"ם בהל' יסודי התורה פ"א הל' ה' וז"ל, המצוי הזה הוא אלוך העולם אדון כל הארץ, והוא המנהיג הגלגל בכוח שאין לו קץ ותכלית, בכוח שאין לו הפסק וכו' והוא ברוך הוא המסבב אותו בלא יד ולא גוף, וידעת דבר זה מצות עשה שנא' 'אנכי ה' אלוקיך', וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוך אחר חוץ מזה עבר בלא תעשה שנא' 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני', וכפר בעיקר, שזה הוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו עכ"ל.

והנה הרמב"ם ס"ל דהמצות עשה ידיעת אנכי ה' אלוקיך, זה לא מכח יציאת מצרים כמו שכתבו הרמב"ן והרא"ש והחינוך ורבינו בחיי, ולפי דבריו אפשר לבאר המכילתא כיון שקבלתם מלכותי תקבלו גזירותי, היינו כיון שאתם מאמינים שאני הוא מנהיג את הבריאה, תקבלו את גזירותי, היינו אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שתקבלו ותאמין בהשגחה פרטית שזה ראיתם שעשיתי נסים ומופתים בארץ מצרים, וכן שהוצאתי אתכם מארץ מצרים שהייתם עבדים למצרים ולכן אתם צריכים להיות לי לעבדים, ולכן ס"ל לרמב"ם שאנכי ולא היה לך זה מהתרי"ג מצות, שהקב"ה אמר להם כיון שקבלתם מלכותי ואתם מאמינים שאני מנהיג העולם תקבלו גזירותי, שאנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

אבל הרמב"ן והרא"ש והחינוך ורבינו בחיי [וכך מבאר הרמב"ן את הבה"ג] הקבלת מלכות ה' זה רק על ידי אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולכן מה שכתוב במכילתא וכיון שקבלתם מלכותי תקבלו גזירותי, זה לא על המצות אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כיון שרק על ידי יציאת מצרים אנחנו קבלנו מלכותו. ולכן ס"ל שתקבלו גזירותי זה על המצוה 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני' ולא לעבוד לאלהים אחרים, ועל שאר התרי"ג מצות.

ט- סיכום הדברים

הרמב"ם ס"ל שאנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים זה מצות עשה מהתרי"ג מצות, והמצוה להאמין בהשגחה פרטית כמו שראינו ביציאת מצרים, וכן להיות עבדים לקב"ה. ומה שכתוב במכילתא כיון שקבלתם מלכותי תקבלו גזירותי, פירושו כיון שאפשר להשיג שיש מנהיג לעולם על ידי התבוננות בבריאה.

והרמב"ן והרא"ש והחינוך ורבינו בחיי ס"ל, שהמצוה אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים היא מצוה עשה, אלא דלא היא מהתרי"ג מצות, אולם היא יסוד של כל התורה כולה, קבלת עול מלכות שמים, והפשט במכילתא כיון שקבלתם מלכותי תקבלו גזירותי, היינו כיון שאנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, תקבלו את כל התרי"ג מצות.

על כל החמשה דברות הראשונות זוכים למען יאריכון ימך ולמען יטב לך

האבן עזרא (כ"ב) במצות כיבוד אב ואם כותב וז"ל, כבד את אביך, כבר הזכרתי כי בחמשה דברים הראשונים זכר השם, ושם עם כולם ה' אלוקיך, ומלת יאריכון, פועל יוצא, כי הן יהיו סיבה, והעד 'למען יאריכון ימים' (דברים י"א ט), 'והארכת ימים' (שם כ"ב ז), בעבור המצוה שתעשה נמצאת אתה מאריך ימך עכ"ל.

ונראה לבאר דבריו, דהנה הספורנו (בפסוק יב) כתב וז"ל, למען יאריכון ימך, אלו החמשה דברות בשמירתן יאריכון ימך, שיסבבו לך אורך ימים בלתי בעל תכלית שלא יפול בו רוחב, כאמרם ז"ל (קידושין לט.) לעולם שכולו ארוך, כי אמנם ענין אלו החמשה דברות הוא כולו אומר כבוד לקל יתברך אשר בו ינחל המכבד חיי עולם, וזה שנדעו למהווה מאין, ולהיות אלוקיך הוא לבדו, ולא נעבוד זולתו ולא נמרה בו במחשבה בדיבור ובמעשה ונכבדהו הלא הוא אבינו קננו עכ"ל. והספורנו מבאר באריכות כי זה שכתוב בכיבוד אב ואם למען יאריכון ימך, זה על כל החמש דברות שיש בהם כבוד להשי"ת זוכה עבורם ולמען יאריכון ימך, וזה מבואר גם באבן עזרא.

והנה האבן עזרא אומר כי הן יהיו סיבה לאריכות ימים. ונראה לבאר דבריו על פי מה שכתב האור החיים הקדוש (פסוק י"ב) וז"ל, למען יאריכון, אמר יאריכון שמשמע מעצמם, ולא אמר אאריך ימך, אולי שירצה לומר כי מצוה זו סגולתה היא אריכות ימים, מלבד שכרה מה', כי יש מצות שיש בהם סגולות נפלאות מלבד שכר אשר קבע להם ה', וזו גילה אותה ה'. עכ"ל. והנה האוה"ח הקדוש אומר על מצות כיבוד אב ואם שסגולתה אריכות ימים מלבד שכרה מה'.

והנה האבן עזרא כתב שכל החמש מצות הראשונות, שעליהן נאמר יאריכון ימך הם פועל יוצא כי הן יהיו סיבה וכו'. ומלשונו משמע שיאריכון ימך הם פועל יוצא כי הן יהיו סיבה, היינו כמו שכתב האוה"ח הקד' על מצות כיבוד אב ואם שסגולתה היא אריכות ימים, והאבן עזרא והספורנו מחדשים שכל החמש דברות סגולתן היא אריכות ימים, שהם פועל יוצא, כי הן סיבה וכו'.

וזה חיזוק גדול בשבילנו שכל אדם שרוצה לזכות לאריכות ימים, ישתדל מאד להתחזק בכיבוד אב ואם, ובכל החמש דברות הראשונות שסגולתן אריכות ימים וכל רגע שמקיימים אותם זה מצות עשה של אנכי ה' אלוקיך, ולא יהיה לך אלהים אחרים, וכמו שכתב החינוך והובא בביאור הלכה סי' א' וז"ל, שש מצות חיובן תמיד לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצות עשה ואין קץ למתן שכר המצוות, ואילו הם: א. להאמין שיש אלוך אחד בעולם שהמציא כל הנמצאות ומחפצו ורצונו הוא כל מה שהוא עכשיו ושהיה ושיהיה לעדי עד, ושהוא הוציאנו ממצרים ונתן לנו התורה, וזהו מצות עשה דכתיב אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך וגו', ופירושו תדעו שתאמינו שיש לעולם אלוך המשגיח שהרי הוצאתיך מארץ מצרים וכו'.

וכל רגע שחושב במצוה הזאת וכן בשאר החמשת הדברות הראשונות זה סגולה לאריכות ימים, ובפרשת ואתחנן (ה' טז) כתוב למען יאריכון ימך ולמען יטב לך, וא"כ דברי האבן עזרא והספורנו והאוה"ח הקדוש שזה על כל החמש דברות הראשונות זהו סגולה לאריכות ימים ולמען יטב לך. וזה חיזוק גדול בשבילנו שעל ידי קיום המצות נזכה לאריכות ימים ולמען יטב לך.

נחל אליהו

כוונת 'חסד' במעשים דממילא // להיות רגיל בהודאה // קבלת התורה // ועוד הארות והערות

למה נענש פרעה על קיום רצון הבורא?

עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים כי בדבר אשר זדו עליהם (א).

בפירוש המילה זדו יש הרבה פירושים, ויש בזה פירוש לא כל כך מפורסם מהרמב"ן בפרשת לך לך, הרמב"ן מקשה קושיה חזקה וכן מקשה הרמב"ם - הרי היתה גזירה ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ופרעה קיים את רצון ה' ולמה נענש? עונה הרמב"ן שני תירוצים ובעצם זה יסוד אחד - התירוץ הראשון שהגזירה רק היתה ועבדום ועינו אותם והם הוסיפו להשתעבד בהם עבודת פרך, והשליכו את הילדים לים וכיוצא בזה, התירוץ השני שהמטרה של המצרים לא היתה לקיים את רצון ה' אלא עשו כן מזדון ליבם שהיה רצונם להרע להם, זאת אומרת שמה המבחן האם עשו את זה בגלל ציווי ה' או בגלל זדון ליבם - אם עושים בדיוק כמו שנגזר זה בגלל שכך נגזר, אבל אם עושים יותר ממה שהציווי זה סימן שלא עושים את זה בגלל רצון ה' אלא מזדון ליבם ורצונם להרע להם.

וכשיש ראייה מהתוספת שזה נעשה מרוע נענשו גם על עיקר השיעבוד כי זה מגלה שכל מה שעשו היה מרוע, וזהו הדין שלמדנו במשנה בבא בתרא אם עמד ניקף וגדר מגלגלין עליו את הכל, שכשגלי אדעתיה דניחא ליה מתחייב בעד הכל.

והרמב"ן מבאר לפי זה פירוש בשני פסוקים, הא' הפסוק שלנו 'כי בדבר אשר זדו עליהם' שהזדון הוא שהביא עליהם את העונש הגדול שאיבדו מן העולם, שעיקר העונש בא על הזדון ולא על עצם המעשה, הפסוק השני אנחנו אומרים אותו כל יום בפסוקי דזמרה 'כי ידעת כי הזידו עליהם' (נחמיה ט ז), שהקב"ה שהוא בוחן ליבות וכליות הוא יודע שעשו כן מזדון ליבם ולא בגלל הציווי, עד כאן דברי הרמב"ן.

ולפי דבריו אפשר לפרש את כל הפסוק פלאי פלאות, שהרי מלך בשר ודם שיגזור על ראובן מיתה או מלקות ושמעון שהוא התליין או המלקה שונא את ראובן ובשבילו זה הזדמנות להרע לראובן, וכששמעון מלקה את ראובן עושה את זה עם כל הרוע שבעולם, למלך זה לא מפריע ולא מעניין אותו הכוונות ושמעון יקבל את המשכורת המלאה שעשה את רצון המלך, אבל הקב"ה הולך אחרי כוונת הלב ומי שמתכוין להרע נענש על זה, וזה מה שיתרו אומר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים' אלוקים זה לשון שופטים, שכל השופטים שבעולם כשגוזרים עונש על האדם מי שמקיים את המשפט מקבל שכר לא משנה מה התכוין, אבל הקב"ה מעניש כל מי שיש לו רצון להרע.

האם רופא יקבל שכר על חסד?

ואיך אפשר במעשה קטן להפסיד שכר על העבודה של כל החיים?

וצריך לדעת שמדברי הרמב"ן אנחנו לומדים מידה טובה, יש

יסוד גדול מהחפץ חיים ובאמת זה סברא פשוטה, החפץ חיים שאל - יהודי מכולתניק (בעל מכולת) שעומד כל היום על הרגליים ומשרת יהודים, מהבוקר עד הלילה דואג שיהיה לאנשים לחם, חלב, ביצים, וכל מה שהם צריכים בשביל לחיות, האם הוא יקבל על כל זה שכר כמו שעושה חסד או לא, כי אמנם הוא לוקח על זה כסף אבל מה הוא יכול לעשות הרי הוא צריך להתפרנס מאיזה מקום, נהג מונית לוקח אנשים מכל ולכל קצוות הארץ, אינסטלטור מגיע לבתים ביום שישי דקות לפני הדלקת נרות בשביל יהודי לא יהיה הצפות בשבת, רופאים, אחיות, רוקחים, עומדים על הרגליים כל היום בשביל לעזור ולרפאות אחרים, האם זה חסד?

אומר החפץ חיים - 'הכל תלוי בכונה', אם חושב רק על הכסף לא יהיה לו על זה פירור של שכר בעולם הבא, אבל אם מתכוין לעזור ליהודים וחוזק מזה הוא צריך מקום להתפרנס ממנו נחשב שעושה כל היום כולו חסד,

ומהו המבחן? איך אפשר לדעת אם הוא עובד בשביל כסף או בשביל חסד? אם הוא עושה רק את מה שהוא מקבל על זה כסף זה סימן שהוא עובד בשביל כסף ולא מתכוין למצוה, אבל נהג מונית שרואה אשה נסחבת עם עגלה ועוזר לה להעלות הכל למונית וגם אם חסר לה 5 שקל בכל אופן מביא אותה עד לפתח הבית, זה סימן שהוא לא עובד בשביל כסף אלא כדי לעזור ליהודים ויקבל שכר על כל העבודה שלו, ואת זה אנחנו לומדים מדברי הרמב"ן, שכמו שכשאדם מוסיף להרע על גזירת הבורא זה סימן שעושה הכל מרוע ונענש על הכל, מידה טובה מרובה פי חמש מאות ודאי שמי שמוסיף על מה שמשלמים לו זה סימן שעושה כך בשביל חסד וישלמו לו שכר על הכל

כשנפטר הסטיפלער באו הרופאים שטיפלו בו במסירות לנחם את בנו ר' חיים והוא נתן להם מתנה חיי עולם, ואמר להם אני יתן לכם עוד מתנה גדולה ואמר להם את היסוד הזה של החפץ חיים - אתם כל היום מתעסקים ברפואה, בלעזור לאחרים, אם רק תכוונו לשם חסד תקבלו שכר על הכל.

אני יספר לכם סיפור שקרה לי, כשהייתי צעיר נסעתי פעם שבת מחוץ לעיר, וביום ראשון בבוקר קמתי מוקדם והייתי צריך חלב לילדים, הלכתי למכולת בשעה שש וחצי והיא היתה עדיין סגורה אבל המוכר כבר היה שם וסידר את הארגזים, שאלתי אותו אפשר לקנות שקית חלב? הוא הסתכל עלי ואמר תקשיב אני על חלב בקושי מרויח, אם היית לקוח קבוע שלי הייתי מסכים לעשות לך טובה אבל אתה לא גר כאן למה שאני יטרח למכור לך חלב בשעה כזאת, חשבת אז לעצמי 'שוטה שבעולם' דבר ראשון - חוץ ממה שאתה בעל מכולת אתה גם יהודי, ואם הייתי דופק אצלך בבית ומבקש שקית חלב בשביל ילדים האם גם לא הייתי מסכים? ובגלל שזה גם ביזנעס אתה מפסיק להיות יהודי, והדבר השני - עשית לעצמך נזק כל כך גדול שגילית בעצמך שכל מה שאתה עושה זה רק בשביל כסף, ובשקית חלב אחת היית

יכול להפוך את כל הביזנעס שלך לעסק של חסד והפסדת הכל.

האם להמתין מלבדך הגומל עד הרפואה השלימה?

ומה הקשר של זה לפרשת השבוע?

יש נידון בפוסקים, יהודי שלא עלינו היה חולה או עבר טיפול רפואי מסוכן וצריך לברך הגומל, האם יברך מיד או שיחכה עד שיחזור למלוא כוחותיו, הרב אלישיב היה מורה ובא לחכות עד שחוזר לכוחותיו המלאים, ושמעתי מר' הלל רובל שליט"א (מגדולי תלמידיו של הגר"י גוסטמן זצ"ל), שיש לו ראייה לדברי הרב אלישיב מפירושו הרא"ש בפרשה שלנו, כתוב 'שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, ושם האחד אליעזר כי אלוקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה' (יח ג ד), ולכאורה הסדר של המאורעות היה הפוך שקודם כל ניצל מחרב פרעה ורק אחר כך היה גר בארץ נכריה, ולמה משה קרא גרשם לפני אליעזר? ועומד בזה הרא"ש ומתריך שעד שמתו המלשינים המבקשים את נפשו כלומר שירדו מנכסיהם לא היתה הצלה גמורה, ורואים מכאן שלמרות שמעיקר הגזירה של החרב כבר ניצל עדיין לא הודה עד שנגמרה ההצלה.

הכח העצום של הודאה

הגר' יעקב אידלשטיין זצ"ל - היה רגיל על כל הטבה כל שהיא שהיתה לו לומר פרק קיא' בתהילים 'אודה ה' בכל לבב גו' ובכל טיפול רפואי שעבר אפילו שלא היתה רפואה שלימה תמיד מרגלא בפומיה פרק זה, ויש סיפורים בלי סוף על אנשים שראו אותות ומופתים על ידי שהודו לקב"ה על כל דבר, אני מכיר אשה צדקנית מבוגרת שהיא בריאה ואין לה שום חולי, והיא סיפרה לי שכל פעם אחרי שהיא מתרחצת היא אומרת שני פרקי תהילים, ואמרה לי אמא שלי עשר שנים לפני שהיתה בגילי כבר לא יכלה להתרחץ לבד כמה אני צריכה להודות לקב"ה שאני כן יכולה, זה הסוד להאריך ימים בבריאות איתנה, ועל הפסוק בתהילים יח' 'מהלל אקרא ה' ומן אויבי אושע' ביארו המפרשים שעל ידי שמהולל אקרא ה' כך אני זוכה למן אויבי אושע, וזה יסוד גדול מי שאומר נשמת בשמחה זה עצמו סיבה שיזכה לישועה.

העונה של משה רבינו

ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום (יח ז), ופירש"י איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו מי הקרוי איש זה משה שנאמר והאיש משה.

שואל החתם סופר וכבר קדמו בפענח רזא - הרי גם ביתרו מצאנו שנקרא איש 'ויואל משה לשבת את האיש', עונה החתם סופר שהדיוק של חז"ל הוא מסוף הפסוק 'והאיש משה עניו מאד' שמכיון שהיה עניו ודאי שהוא הקדים לשאול ולהשתחוות.

השכינה היתה בב"ד של משה

כי יהיה להם דבר בא אלי (יח טז).

הפסוק מתחיל בלשון רבים כי יהיה 'להם' ומסיים בלשון יחיד 'בא' אלי, שואל את זה הזוהר הקדוש ומבאר שבא אלי הכונה לשכינה, שכל פעם שהיה לכלל ישראל דין היתה השכינה מגיעה לב"ד של משה, ומשה רבינו, שלמה המלך, ומלך המשיח, היו יכולים לדון על פי רוח הקודש בלי קבלת עדים כי השכינה היתה נמצאת שם.

דיין אמיתי רואה רק את הטענות

והמשך חכמה מבאר בזה, שלפעמים באים שני אנשים לדין תורה, האחד בעל בעמיו עם זקן גדול ופאות ופראק וכו' וכו' ואילו השני יהודי

פשוט בקושי מסורתי, ומי שמסתכל על האנשים ודאי ינטה לצד אחד, אבל משה רבינו אומר כי יהיה להם דבר 'בא' אלי, שהדבר בא אלי אני לא רואה בכלל את האנשים רק את טענותיהם.

סיפר לי אחד הנכדים של הרב אלישיב זצ"ל, שכשהיתה פעם פרשייה של חיטוטי שכבי בגבעה הצרפתית היו הפגנות נגד הפסק של הרב אלישיב, ופעם אחת אחרי השיעור באו קבוצת בחורים פוחזים ופורקי עול וצעקו וביזו את הרב, ויצא על זה מכתב נידוי מהב"ד של ר' ניסים כדין נידוי של מבזי תלמידי חכמים, והסבא של אחד הבחורים היה ירא שמים וחשיש על נכדו ובא להרב אלישיב לשאול אותו מה לעשות, ומה אתם חושבים שהרב יענה - הכל בסדר, אין שום קפיידא וכו' וכו', אבל לא ככה היה - הרב אלישיב היה בדרך לישון וביקש לקרוא את המכתב של ר' ניסים, ולמד את הסוגיא ופתח ספרים וביקש שוב להסתכל במכתב וניסה בכל כוחו למצוא היתר, ולבסוף אמר לא אני לא רואה שום צד להתיר, וזה היה פלא איך שהתייחס לכל זה כאילו זה לא קשור אליו ולא דיבר לא אם יש לו או אין לו קפיידא, זה השיא של 'דבר בא אלי' בלי להתייחס כלל במי הנידון.

חיוב ההודאה על זיווג

ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם גו' (יח ט).

מצאנו עוד פעם אחת בתורה שעל מאורע ברכו 'ברוך ה', אצל אליעזר עבד אברהם כשמצא זיווג ליצחק כתוב (בראשית כד כז) 'ויאמר ברוך ה' אלוקי אדני אברהם' (ויש עוד פסוק כשנח בירך את שם 'ברוך ה' אלוקי שם' אבל שם זה לא הודאה על מאורע מסויים), ואצל אליעזר זה היה הודאה על זיווג וכאן זה הודאה על הנס של קריעת ים סוף, ובשמחת הווארט לבני בכורי אמרתי שרואים מכאן יסוד גדול - כשם שחז"ל אומרים שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, כך ההודאה על זיווגו של אדם צריכה להיות כמו ההודאה על קריעת ים סוף, ועל קריעת ים סוף אנחנו אומרים כל יום שירה ובזוהר הקדוש מפליג בשבח מי שאומר את זה בשמחה - כך צריך להודות ולשיר כל יום בשמחה על זיווגו של אדם.

אם ארבעים יום צריך לבקש היושר הוא ארבעים יום להודות

שמעתי סיפור על אשתו של ר' יצחק דוד גוטפרב זצ"ל, שהיתה לה בת שהגיעה לפירקה ועשתה את הסגולה של ר' שלמה מזווהיל זצ"ל (ששמעתי מיהודי חשוב שהגרא"ל זצ"ל שלח אותו לעשות כך) להתפלל ארבעים יום בכותל וזכתה לראות ישועה, ויום אחרי הווארט הלכה עוד פעם לכותל, שאלו אותה הבני בית הרי הבת הבאה בתור בקושי בת ארבע עשרה? והיא וענתה בתמימות יהודית: אני לא מבינה! אם ארבעים יום באתי לבקש אז היושר הוא שאני יבוא לפחות ארבעים יום להודות, זה הרגשה של יהודי, ולמה לנו אין את ההרגש הזה? כי הבקשה שלנו היא בצורה של אם לא יועיל לא יזיק, מנסים את הסגולה של תפילה אולי זה יעבוד, ולא קולטים שכשמתפללים אתה מבקש ממישהו וכשהוא ענה לך ונתן את מה שביקשת תגיד תודה.

והעולם אומר - בת ק' כבת כ' הכונה שכמו שאומרים את פרק כ' בתהילים 'ענך ה' ביום צרה גו' מקירות הלב, כך צריך לומר את פרק ק' 'מזמור לתודה גו' מקירות הלב בשמחה גדולה עם כל הכונה.

קבלת התורה

'ממלכת כהנים'

והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (יש הו). אתם יודעים מה זה ההבטחה של ממלכת כהנים? הרמב"ם הידוע

פירש"י וגם כך גם בנביאים הבאים אחריו, ואמר לי חכם אחד רמז בזה - 'וגם כך יאמינו לעולם' הגימטריא של הר"ת זה מ"ח, שבפ"ק דמגילה (יד). מבואר שמח' נביאים עמדו לישראל (היינו שיש מח' שמזכרים בתנ"ך), ואפשר להוסיף שאחרי שבטלה נבואה יש את הסנהדרין 'וגם' ב"ך' זה גימטריא עא' רמז לסנהדרין.

למה לא נתן הקב"ה מתחילה את התורה ביום שבת?

ומה מפריע למלאכי השרת שיש ש"ס גם בעולם הזה?

איך הרמב"ם פוסק להלכה טמא למרות שהקב"ה אמר טהור?

ביאור אמיתי ב'הנותן תורה לעמו ישראל'.

הגמרא בשבת פז. בסוגיא של קבלת התורה אומרת שמשה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו והסכים הקב"ה עמו, שלפי מה שהקב"ה אמר התורה היתה צריכה להינתן ביום שישי ועל פי דברי משה נתנה בשבת, וצריך להבין - ממה נפשך, אם הקב"ה חושב ששבת עדיף למה מעיקרא ציוה לתת ביום שישי, ואם עדיף יום שישי למה הסכים לדברי משה ונתן את התורה בשבת?

והתירוץ האמיתי לזה הוא - שיש להקשות עוד קושיה, כתוב שמלאכי השרת אמרו 'תנה הודך על השמים' חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא הארץ אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, ומה כאב למלאכים? האם אחרי שהתורה ניתנה לישראל הם לא יכולים ללמוד תורה? תגשו לארון ספרים תראו כמה ש"ס יש שם, אפשר להשאיר את המתיתבא כאן למטה ואת השוטנשטיין לעלות למלאכים, ולמה נתינת התורה לישראל על חשבונם של המלאכים? והביאור בזה שבמתן תורה חכמי ישראל נעשו בעלי בתים על התורה, הגמרא בבא מציעא פו. מביאה שהיתה מחלוקת כאן בין חכמי ישראל ובשמים במתיבתא דרקייעא ספק שער לבן קודם לבהרת הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקייעא אמרי טמא, ותפתחו את הרמב"ם ותראו שלמרות שהקב"ה אומר טהור הרמב"ם פוסק טמא, ולמה הרמב"ם הכריע כך? התשובה היא שהרמב"ם לא רצה להיות זקן ממרא, שהקב"ה הוא נותן התורה, ובתורה כתוב לא בשמים היא גו', כי יפלא ממך דבר גו' וקמת ועלית גו', אחרי רבים להטות, ואם חכמי ישראל פסקו טמא אז מי שלא יפסוק כמוותם יהיה זקן ממרא, ובגיטין דף ו: מובא שהקב"ה יושב ולומד מה שחכמי ישראל אומרים כאן בעולם הזה, זה מה שכאב למלאכי השרת, לא היה חסר להם ש"ס, הם לא רצו שבשר ודם יקבלו בעלות על התורה.

ובהגדה של פסח אנחנו אומרים 'אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו' ומקשים כולם איזו תועלת היה מלהתקרב להר סיני בלי קבלת התורה, ומבאר הלשם שהכונה שודאי היינו מקבלים את התורה אבל לא היינו מקבלים את התוספת הזו שהתורה ניתנה לנו במתנה, שחכמי ישראל הם הבעלים על התורה.

התורה נקנתה לעם ישראל בחזקה

ואם במתן תורה התורה נקנתה לכלל ישראל היה צריך לעשות בה מעשה קנין, ואחד מדרכי הקנינים זה חזקה שעושים הוראת בעלות על הדבר הנקנה, ושאלנו ממה נפשך מה הקב"ה רוצה שהתורה תנתן בשבת או בשישי? והתירוץ הוא שהרצון העליון היה שהקב"ה יגיד ביום שישי וחכמי ישראל שזה משה רבינו יגיד בשבת וההכרעה תהיה כמו שמשה רבינו אומר, וכל המציאות של קבלת התורה באה בצורה

בסוף הלכות שמיטה ויובל כותב 'ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל ה' שנאמר בך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך' מי שנמצא בצבא של המלך יש לו את הכל - אוכל, שתיה, פרנסה, רפואה, הוא מקבל את הכל על חשבון המלך, זה שבת לוי שהוא חיל ה' הם מקבלים הכל ישירות מהקב"ה, והרמב"ם ממשיך 'ולא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' כו' הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים' זהו הסוד של קיום האברכים עמלי התורה היום, אבל יש תנאי שכתוב ברמב"ם שצריך 'להיבדל' לא להיות שייך לכל עניני העולם.

והבריסקער רב בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה כותב על דברי הרמב"ם האלו וזה לשונו 'וכמדומני שראיתי בשם הגר"א שמקור דברי הרמב"ם אלו מפני שזו היא מידתו של ר' שמעון בן יוחאי וחבריו, למדנו מזה דאע"ג דאיפסיקא הילכתא כר' ישמעאל דהנהג בהם מנהג דרך ארץ, מכל מקום גם זו המידה של רש"בי וחבריו מדה היא, ואם בא איש מכל באי עולם להתנהג במידה זו אינו צריך לשום דבר בעולם הזה כי ה' יזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו בלי שום השתדלות מצידו כלל, עד כאן לשונו.

והיינו שבגמרא בברכות לה: אמרו - ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל, ר' שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה זורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה כו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישאל עושים רצונו של מקום מלאכתך נעשית על ידי אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם גו' ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום מלאכתך נעשית על ידי עצמן שנאמר ואספת דגנך כו', אמר אביי הרבה עשו כו' ישמעאל ועלתה בידם כרשב"י ולא עלתה בידם, ומחדש הבריסקער רב שהפשט הוא שהרבה לא יכולים לעשות כרשב"י אבל יחידים שרוצים לעשות כרשב"י ה' יזכה לו בלי שום השתדלות.

כהני ה' תקראו משרתי אלוקיני יאמר לכם

ורצינו להוסיף בזה, שלא רק המקור של דברי הרמב"ם הם מהגמרא הזאת אלא גם ההגדרה של הרמב"ם שמי שעושה כן נהיה כמו שבת לוי שעומד לפני ה' לשרתו זה גם נלמד מהגמרא, שהגמרא מביאה את הפסוק בישעיה (סא ה) 'ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכרמיכם' והפסוק שאחרי זה הוא 'ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלוקיני יאמר לכם חיל גוים תאכלו ובכבודם תתימרו' ובפסוק הזה כתוב מפורש שמי שעושה כן נהיה כהן, נעשה משרת ה'.

זה הפשט בפסוק 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' שקודם חטא העגל היו כל כלל ישראל בדרגה הזאת של משרתי ה', כולם היו כמו שבת לוי ממלכת כהנים, וכך גם יהיה לעתיד לבוא במהרה בימינו.

הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבוד ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם (יט ט).

של הורידה לארץ שלחכמי ישראל יש שליטה על זה.

למה המועד של שבועות הוא ביום החמישים ולא בחמישים ואחד כבזמן מתן תורה

המגן אברהם מקשה למה אנחנו עושים שבועות ביום החמישים לעומר הרי התורה נתנה ביום החמישים ואחד, שיצאו ממצרים מיום חמישי והתורה נתנה בשבת ולפי החשבון זה יוצא ביום החמישים ואחד, ונראה לבאר בזה בעז"ה, שהרי כתוב ברמח"ל שכל המועדים זה לא יארציט של המאורע שהיה אז, אלא בכל שנה בכל אחד מהמועדים חוזרת ההשפעה שהיתה במועד הראשון, והרב דסלר זצ"ל היה ממשיך את זה לשעון מחוגים שחוזר כל פעם לאותו מקום, ובכל שנה בפסח חוזרת ההשפעה של היציאה מעבדות לחירות, ואפשר להשתחרר ממש' שערי טומאה, ובכל שנה בשבועות יש עוד פעם את ההשפעה של קבלת התורה, והראיה הגדולה לזה היא ממה שנפסק להלכה לא להקיז דם בערב שבועות כי השד ששמו טבוח יצא בערב שבועות והדברים מפורסמים, ואפשר לומר שמכיון שבעצם התורה היתה צריכה להינתן ביום החמישים רק נדחה ביום אחד ולמעשה זה היה ביום החמישים ואחד אבל השורש היה ביום החמישים, ובכל שנה ההשפעה מתעוררת בזמן שהיה את המתן תורה בכח שהשורש היה ביום החמישים.

למה נצטוו מתחילה על קידוש החודש

והמצוה הראשונה שנצטוו ישראל היתה קידוש החודש, ולמה המצוה הזו קודמת לכל המצוות? כי אין מצוה שיש לכלל ישראל שליטה על התורה ועל הבריאה כמו בקידוש החודש, שהקב"ה קידש את ישראל לקדש הזמנים 'מקדש ישראל והזמנים', וכל המועדים נקבעים לפי איך שחכמי ישראל קובעים כאן בעולם הזה, ובפ"ק דר"ה (ג) 'ת"ד כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב מלמד שאין ב"ד של מעלה נכנסין לדין אלא אם כן קידשו ב"ד של מטה את החודש' זהו הכח שנמסר לחכמי ישראל שכל המשפט למעלה מחכה ונקבע רק לפי איך שחכמי ישראל קובעים פה למטה, והירושלמי הידוע על הפסוק 'לא-ל גומר עלי' שמה שנמנים ב"ד של מטה הקב"ה מסכים עמהם, ובתולה שנבעלה פחותה מבת ג' בתולה חוזרין ואם עיברו ב"ד את השנה הטבע משתנה, ובקידוש החודש זה השיא של השליטה של חכמי ישראל על התורה לכן זה המצוה הראשונה.

מסרן הקב"ה לחכמים

וכלם יודעים שיש דאורייתא ויש דרבנן, אבל יש עוד דבר ממוצע ביניהם 'מסרן הכתוב לחכמים' שהתורה אמרה את השורש ומה שחז"ל קובעים זה נהיה הדאורייתא, ומצאנו את זה בעיקר במצוות הנוגעות למועדים - מלאכות בחול המועד לפי רוב הראשו', שיטת הרמב"ם בחמשה עינניים ביום הכיפורים, פסולי הדר בד' מינים לפי כמה מן הראשונים, ולשון הגמרא בחגיגה יח. 'לא מסרן הכתוב אלא לחכמים' ולמה דוקא מצות אלו של המועדים? כי כל המהות של המועדים

זה בשליטה של חכמי ישראל, ולכן גם את הפרטי דינים מסר הכתוב לחכמים.

ויתיצבו בתחתית ההר (יט ז), ומביא רש"י ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית.

וצריך להבין, אם ההר היה מעליהם איך ראו את כל מה שהיה מעל ההר? כתוב בתרגום יונתן בן עוזיאל 'זוקפיה באורא והוה זייג הי כאספקלריא' והיינו שההר נעשה כמו זכוכית שקופה וכך ראו הכל.

כח ההתפעלות מחוש הראיה

וכל העם רואים את הקולות (כ טו), ופירש"י רואין את הנשמע שאי אפשר לראות במקום אחר.

ולפי פשוטו לא מדובר על קול השופר אלא על הקולות של עשרת הדיברות, ולמה היו צריכים לראות את זה ולא הספיק לשמוע? הגר"א אומר שבחושים ההשפעה שיש לחוש הראיה יותר גדולה מחוש השמיעה, ולא בגלל שהאדם לא מאמין למה שהוא שומע אלא זה מכוחות הנפש שהאדם יותר מתפעל מדבר שהוא רואה בעיניים שלו, ובחטא העגל כתוב 'ירא את העגל ומחולות וישלך מידי את הלווחות' למרות שכבר אמר לו הקב"ה עשו להם עגל מסכה ולא שייך ידיעה יותר ברורה מדבר ה' מפורש, בכל אופן ההתפעלות שהיתה לו מהראיה היא יותר גדולה, ולכן הקב"ה עשה שיראו את הקולות שיתפעלו מזה יותר.

נסעתי פעם עם נהג מונית שסיפר לי שהוא לא נוסע אף פעם במטוס, שפעם אחת נסע ובאמצע היה חשש שהמטוס הולך להתרסק ומאז הוא לא מעיז לנסוע, ונחשוב מה קרה לו? הרי לפני זה גם קרא בעיתונים שמטוסים מתרסקים? ולמרות שקרא וידע ולא היה חסר לו באמונה בזה לא פחד, אבל מה שהוא ראה בעיניים והיה שם והרגיש מזה הנפש מתפעלת הרבה יותר.

עוד דרך אפשר לומר, שכתוב שזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, ובאמת על כל הדיברות כתוב שנאמרו בבת אחת, ובשמיעת האוזן כששומעים הרבה דברים יחד זה מעורבב ומבלבל, ולכן סידר הקב"ה את הדיברות כתובים זה לצד זה שיראו את הכל מסודר.

זכירת מתן תורה

צריך לדעת, כמו שנצטוינו לזכור את יציאת מצרים שאת זה אנחנו מקיימים הרבה פעמים במהלך היום, כך נצטוינו לזכור את מתן תורה, והלשון של הציוי בתורה הוא מאד חריף 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך גו', יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב' (דברים ד ט ט), והלשון הזו מצאנו בתורה רק עוד פעם אחת 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם' (שם טו), ופשוטו של מקרא מדבר על אזהרת עבודה זרה, ואותו חומר שיש בלעבוד עבודה זרה יש בלשכוח את מתן תורה.

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים:

 N0527683029@GMAIL.COM

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 233 | מועד קטן ד. – י: | יתרו ה'תשפ"ב

המשך דיני השקאה במועד

אסור להשקות במועד באופן שיש בדבר טירחא יתירא, ויש מקומות שאף שאין טירחא אסרו חכמים להשקות שמו יבוא להשקות ע"י טירחא יתירא, וכדלחן.

השקאה ממי גשמים וקילון אסורה במועד ובשביעית. טעם האיסור להשקות ממי הקילון הוא משום טירחא יתירא. ובטעם האיסור להשקות ממי הגשמים (היכא דקים לן שלא יגמרו המים, דבלאו הכי אסור שנא יביא ממקום רחוק, תודיה בשלמא) שאין בזה טירחא, לרבי יוחנן טעם האיסור הוא גזירה אטו מי קילון, ולרב אשי חיישין שיעזב זמן שמי הגשמים יהיה בהם טירחא כמו במי הקילון, וס"ל כרבי זירא שמתיר להשקות מנהרות המושכים מים מן האגמים, והיינו אגמים שבבבל שאין לחשוש בהם שיתמעטו המים אבל בלאו הכי חוששים שיגמרו המים ויטרח להביא מנהר אחר. ורבי יוחנן חולק על רבי זירא.

השקאה מהפסיקות והבריכות - אסור להשקות במועד מהפסיקות והבריכות שנתמלאו לפני יו"ט, א"כ אמת המים עוברת ביניהם שאז אם יגמרו המים ישקה מהאמה. לרב פפא מותר דווקא כשיכול להשקות את רוב השדה בפעם אחת מאמת המים, אבל בלאו הכי חוששים שכשיגמרו המים יביא ממקום אחר, ולרב אשי מותר בכל גזונא, דאם לא יספיקו המים ישקה ממנה בימים הבאים.

השקאה מבריכה של שדה אחרת - שדה שיש לה מעין והמים שמשקים בה הולכים לבריכה, מותר להשקות שדה אחרת ממי הבריכה, ודווקא כשהמעין מוציא מים, והמים מטפטים מהשדה לבריכה שודאי המים לא יפסיקו לטפס, אבל בלאו הכי חוששים שיפסיק הטפטוף ויטרח להביא מנועין אחר.

העברת מים להשקאת מקום גבוה יותר - אסור לדלות ממקום נמוך למקום גבוה ולהשקות, אפי' אם שניהם באותה ערוגה, דיש בזה טירחא יתירא.

מילוי דליים לצורך השקאת ירקות - מותר לדלות מים כדי להשקות ירקות עבור אכילתם בחול המועד, אבל בכדי ליפותם שיגדלו אסור דהווחה היא. וכתבו התוס' (ד"ה מולין) שדילוי היינו ממקום עמוק, ואף שיש בזה טירחא יתירא התייר בשביל לאכול, אבל בשביל ליפות אסור גם אם אין טירחא.

דילול גפנים של מתנות עניים - לר"י מותר לדלל גפנים כשיש יותר מדאי יחד של מתנות עניים - פאה, אי נמי עוללות שאין לו לא כתר ולא נטף, (דכי אסר רחמנא לקחת עוללות הני מילי בשעת בצירה, דכתיב "כי תבצר כרמך לא תעולל" תודיה כר), כדרך שהאדם עושה בשלו, ור"מ אוסר.

ד: אין עושים במועד עוגיות לגפנים, והיינו בנכי (-בורות עגולים מנסכי לגפנים או לזיתים שנותנים בהם מים), ודווקא חדשים שמעולם לא היו שם עוגיות אסור משום דאיכא טירחא יתירא, אבל ישנים שכבר היו ונסתמו מותר לחדשם במועד.

עשיה ותיקון אמת מים ובורות במועד ובשביעית

גם באופן שההשקאה עצמה מותרת וכו', אסור להפוך אמת מים במועד, ורבי אלעזר בן עזריה אוסר גם בשביעית, ובאופנים מסוימים אסור גם להקן אמה שנסתמה או להפוך בורות מים, ולהלן יבוארו פרטי הדינים וטעמיהם.

הפירת אמה חדשה במועד ובשביעית

לרבי אלעזר בן עזריה אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית, במועד משום טירחא, ובשביעית מפני שמכשיר אגפיה לזריעה, דע"י הנחת העפר בשפת האמה יש שם קרקע רכה המתוקנת לזריעה, (וזה נראה חרישה ממש, והרואים סבורים שכונתו לחרישה. אי נמי חשיב ליה עבודת קרקע ממש ונמילא זה אסור אפילו באין מתכוין, ואפילו לר"ש שמתיר דבר שאין מתכוין, מודה ר"ש בפסיק רישא. וחכמים סבורים שכיון שעושה בשניו לאו שמיא חרישה. תודיה מופני), וכן מופני שנראה כעודד לצורך שביעית, ועל כן אסור אע"פ שמיד כשחופר מגיעים המים, שאף שאינו נראה כעודד אסור מפני שמכשיר אגפיה לזריעה, והיכא שזורק את העפר למרוחק שאינו מכשיר אגפיה לזריעה, יש אוסרים מפני שנראה כעודד כיון שהוא חופר ולא מגיעים מיד מים, וי"א שאינו נראה כעודד שהרי עודד מניח את העפר במקומו.

ואף שרבי אלעזר בן עזריה מתיר לעשות בשדה בשביעית אוצר של זבל אם הוא חופר גומא ג' טפחים או עושה מקום גבוה ג' טפחים או שמניח את הזבל על סלע דמוכחא מילתא שאין כוונתו לזבל שדהו, ולא חוששים שהוא נראה כעודד, (ות"ק מתיר בכל גזונא ולא אמרין שנראה כמזבל שדהו בשביעית, ולר"מ א"צ להעמיק ג' או להגביה אלא כשלא היה שם זבל בתחילה), היינו כשהעמיק ג' בערב שביעית, וי"א דשאני התם שזיבלו מוכיח עליו, דמי שרואה את הפחירה רואה גם את הזבל.

מעלת כוונת המצוות והמעשים לשם שמים

אנו עומדים בפרשת יתרו שהיא הפרשה של קבלת התורה, ונעסוק השבוע בנושא כללי השייך לכל המצוות, וחשיבותו גדולה כמו שיתבאר.

הנה ידוע לכל אחד המעלה הגדולה שיש בעשיית המצוות ושאר המעשים לשם שמים, ונביא קצת מהמבואר בספרים בענין זה.

א' לענין הלכה נפסק בשו"ע סימן ס' שמצוות צריכות כוונה, והיינו לכוון לפני עשיית המצוה לעשות ציווי השם, וכתב המשנה ברורה שזה דין דאורייתא, ואם לא כיון לשם מצוה לא יצא ידי חובה וצריך לחזור לעשות את המצוה, עוד כתב שמשמע מהשו"ע בכמה מקומות שגם מצוות דרבנן צריכות כוונה, וכתב שם בשם החיי אדם שמה שצריך לחזור לעשות את המצוה זה רק בדבר שיש לתלות שהעשייה הראשונה לא היתה לשם מצוה, כגון תוקע כדי להתלמד, אבל עושה דבר שודאי כוונתו למצוה, כגון הקורא ק"ש בסדר התפילה או אוכל מצה ונוטל לולב, יצא אע"פ שלא כיון, שהרי סיבת עשייתו היא בגלל המצוה, אמנם כל זה לענין דיעבד, אבל לכתחילה צריך לכוון לפני כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה.

ב' לענין השכר בעולם הבא יש הבדל תהומי בין מצוה לשמה למצוה שלא לשמה, וכמ"ש הרמב"ן בפרשת אחרי מות וזה לשונו "ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם, כי העושה המצוות שלא לשמן על מנת לקבל פרס יחיה בהן בעולם הזה ימים רבים בעושר ובנכסים וכבוד, וכן אותם אשר הם מתעסקין במצוות על מנת לזכות בהן לעולם הבא שהם העובדים מיראה, זוכים בכונתם להנצל ממשפטי הרשעים, ונפשם בטוב תלין. והעוסקין במצוות מאהבה כדן וכראוי עם עסקי העולם הזה וכו', וזכו בעולם הזה לחיים טובים כמנהג העולם, ולחיי העולם הבא זכותם שלמה שם. עכ"ל.

ג' בספר חובות הלבבות מייחד שער שלם והוא שער יחוד המעשה לענין החובה לעשות את כל המצוות רק לשם השם ולא כדי למצוא חן בעיני בני אדם, ומאריך שם כיצד היצר הרע מנסה לגרום לאדם שלא לעשות את המצוות לשמה, ומה הדרך להלחם כנגדו, וכתב שם בסוף השער "ועל כן יש לך אחי להשתדל להיות כל מעשיך מיוחדים לבורא יתברך, ואל יהיה עמלך לריק וטרחן לשקר". ובמסילת ישרים (בהקדמה) כתב על הפסוק "מה ד' אלוקיך שואל מעמך כי אם וכו' ולעבוד את ד' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך" שהכוונה בזה שיהיה שלם בעבודה ולא כפוסה על שתי הסעיפים או כעושה מצוות אנשים מלומדה, אלא שיהיה כל לבו נתון לזה. ובפרק א' כתב "והנאות העולם אין ראוי שיהיה לו אלא לעזר ולסיוע בלבד לשיחיה לו נחת רוח וישוב דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו. ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך". ועיין בספר חרדים (פרק כ"ו) שכתב שגם כאשר האדם נמנע מעשיית עבירה יש לכוין שמפני ציווי ד' הוא נמנע לעשות רצונו.

ד' בכל דרכיך דעה - כוונת המעשים לשמה לא שייכת דווקא במצוות, אלא היא שייכת גם בשאר פעולות האדם, שאם האדם עושה אותם בשביל עבודת השם אז גם המעשים האלו הם עבודת השם, משא"כ אם הוא עושה אותם בסתמא או בשביל העולם הזה. ולדבר זה נתייחד סימן בשו"ע או"ח רל"א שכתב שם שבכל מה שהאדם נהנה בעולם הזה לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב "בכל דרכיך דעה", ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וכו' וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת הבורא, או לדבר הגורם עבודתו, וכו'. ומי שנוהג כן עובד את הבורא תמיד. עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם הלכות דעות פרק ג', וע"ע במסכת אבות (ב' י"ב) במשנה "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" וברבינו יונה וברוח חיים שם ועוד, ובדרשות הר"ן דרשה ו', ובספר העיקרים ג' ה', ובארוחת צדיקים שער האהבה, ונמצא שבדי האדם להפוך עשרות פעולות וכמה שעות ביום לעבודת השם, והדבר תלוי בכונה, אמנם לכאורה הדבר תלוי בעיקר בפנימיות הלב, ואם עיקר מטרת האדם היא להנאתו מה יעזור שיונין לשם שמים, אחרי שבאמת סיבת עשייתו היא להנאתו, ואולי מדובר באדם שבאמת עיקר עסקו ומטרתו זה עבודת השם, ובזה אם הוא לא חושב אלא פועל מתוך הנטייה הטבעית אין זה עבודת השם, אבל אם הוא חושב שזה לשם שמים זה באמת לשם שמים, וצריך עיון.

אמנם צריך לזכור שמארו חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה, והנפש החיים (פרקים, פרק ג') מבאר ש"לעולם" היינו שכך הדרך, כי א"א להתחיל מיד עם לשמה, וע"ע שם בדברי הנפש החיים כמה יסודות חשובים בענין לשמה.

ויהי רצון שנוכח לעלות ולהתעלות עוד ועוד במדרגת השלמה, בין במעשי המצוות, ובין בשאר המעשים, אכ"ר.

תיקון אמה שנסתמה - אמה שנתקלקלה מותר לתקנה במועד, והיינו אם נסתמה לגובה טפח מעניקה לגובה ו' טפחים כפי שהיתה קודם לכן, אבל מגובה חצי טפח לג' טפחים אסור כיון שמעיקרא המים לא עברו בה בצורה טובה, כיון שהיתה רק ג' טפחים, וגם עכשו המים לא יעברו בה בצורה טובה, וכן מגובה ב' טפחים ל"ב אסור משום שיש בזה טירחא יתירא, הגמ' מסתפקת אם מותר מגובה ב' לז' כיון שהוא חופר רק חמשה טפחים, או שאסור כיון שהוא מעמיק טפח נוסף שאינו נצרך. תיקון.

מה מותר לעשות לצורך זרימת המים בנהר - אביי התיר לעקור ענפים שצמחו בנהר, ורבי ירמיה התיר לפנות נהר שנסתם מעיינו, ורב אשי התיר לבני מתיאסא לחפור ולקדוחי נהר בורניץ (-לפנות שרטון שעלה בנהר) משום שהרבים שותים ממנו ומותר לעשות במועד צרכי רבים.

ה. מותר לתקן ולחטוט בורות מים של רבים להוציא עפר תיחוח שהתמלא בבור, אבל לחפור בתחילה שהקרקע קשה אסור משום דאיכא טירחא יתירא (תוס' ב. ד"ה חוטטין), ומותר לשוף סדקיהם ולסודם בסיד אע"פ שאינם צריכים להם, ואם הרבים צריכים להם מותר אף לחפור בתחילה, ובורות של יחידים אסור לחטוט ולחפור, ואם א"צ להם אסור אף לחטוט ולשוף סדקיהם ולסודם בסיד, אבל מותר לנכנס מים לתוכם.

אסור להשקות קרקעות א"כ זה דבר האבד שיתקלקלו התבואה והאילנות הנטועים בה, וכן שאר עבודת קרקע אסורות במועד, והשקאה מותרת רק מאמת המים העוברת בשדה עצמו, דליכא טירחא יתירא, ומותר לתקן בורות שיחין ומעועות של יחיד, ושל רבים מותר לחפור לכתחילה, תה"ה והיה.

יוצאים במועד לקוץ את הדרכים לפנות קוצים מהדרכים, (ואם לא יצאו כל דמים שנספכו שם כאילו הם שפכים), ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות, ולמודד את המקוואות, ואם אין במקוה ארבעים סאה ממשכים לתוכו אמת המים, ועושים כל צרכי הרבים.

כל השם ארחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, וכגון אותו תלמיד שלא היה מקשה בשבתא דריגלא מפני שכולם באים לדרשה ואם לא ידע לענות הוא יתבייש.

ענייני טומאה וציון הקברות

מציניים (מסמנים) את הקברות ע"י סיד, כדי שלא יעברו שם בטעות ויטמאו, וכפי שרמזנו בכמה מקומות בתורה, ולהלן יבואר על איזה טומאה מציניים, ובאלו מקומות מציניים, והיכן עושים את הציון, ועוד מדיני ציון הקברות ומדיני טומאת מת.

מציניים את הקברות במועד ע"י סיד, כדי שלא ילכו לשם אכלי תרומה. דליכא טירחה, תוס' ב. ד"ה ומציניים.

הגמ' מביאה היכן רמזו בתורה ענין ציון הקברות.

ה: על איזה טומאה מציניים - אין מציניים (היינו שא"צ לציון, ובי"ט אסור לציון מפני שאסור לטרוח ביו"ט, וכן במקרים דלהלן). תוד"ה און) על כזית מצומצם מן המת, אף שכזית מטמא באהל, מפני שסופו ליחרט בקרקע, ומוטב שישרפו עליו תרומה וקדשים לפי שעה בני שעבר שם כשנקבר מחדש לפני שנתחטר, ולא ישרפו עליו לעולם, שאם יעברו שם בלילה ולא יראה את הציון ואח"כ יעבור שם ביום ויראה שעבר במקום שיש ציון, הוא יחשוב שהתרומה נטמאה וישרוף אותה, ובאמת הכזית כבר נחטר.

אין מציניים עצם כשעורה (או יותר, ונקט שעורה משום שבשיעור זה מטמא במגע. תוד"ה עצם), ולא דבר שאינו מטמא באוהל (כגון תרוד רקב, ואף דבר שנטמא בהסת בלא נגיעה אין מציניים, דאינו שכיח שידרוס על קנה שעם עליו טומאה ויטמא את הטומאה. תוד"ה טימא). אבל מציניים על השדרה, דאע"פ שאינה אלא עצם אחת מטמאה באהל, ומציניים על הגולגולת, ועל רוב בנין אע"פ שאינו רוב מנין כעצמות גדולות, או רוב מנין העצמות אע"פ שאינו רוב בנין.

אלו מקומות מציניים - אין מציניים על מקום שידוע לכולם שודאי יש בו טומאה, מפני שלא מטלטלים באותו מקום טהרות, אלא מציניים על הספיקות שיש עליהם אהל, והיינו סככות (-אילן המינסר על הארץ יש טומאה תחת נוף אחד ואינו יודע באיזה) ופרעות (-אבנים פרועות היוצאות מן הגדר) הסמוכות לה"ר, שכיון שיש שם אוהל המקום צנוע ורגילים לקבור שם, ועל בית הפרס והיינו שדה שאבד בה קבר, אבל שדה שנחרש בה קבר שיש לה דין בית הפרס בשיעור תלם אחד של מאה אמה, אינה מטמאה באהל, ומותר לעבור בה כדי לשחוט את הפסח ע"י נ"פוח כדי לפזר ברוח את העצם שעורה אם יש שם, ואין מציניים אותה כיון שזה לא מטמא באהל, דתולים שהמחירשה סילקה את הטומאה, (דמדאורייתא אין להחזיק מקום טהור בטומאה מספק, אלא שחכמים החמירו משום חומרא דטהרות, והם אמרו והם אמרו, ובזמננו לא היו רגילים לקבור מתים בעומק כדי שנחשוש שמה המת בעומק תחת המחירשה, ומן הדין אפילו נפוח א"צ, ורק משום חומרא דטהרות החמירו חכמים בדבר, ואין חוששים שיהיה מת בקרקע ויאהיל עליו, דלא החמירו שיטמא באהל. תוד"ה נפוח). ובית הפרס שנידש טהור.

שדה בוכין שנפטרם בה מהמתים אם מולכים אותם לקבורם בעיר אחרת, ואנשי המקום השני באים לשם ומקבלים אותם ויוצאים אותם שם וקבורים אותם, הרי היא בית הפרס שאין הולכים שם אכלי תרומה, משום יאוש בעלים שלפי שהביאום ממקום רחוק נדלדל אבר ונפל שם, וסמכו אלו על אלו והאבר נשאר שם.

מצא שדה מצוינת בידוע קבר וציונה, ואם יש בה אילנות בידוע שחרשו בה לצורך האילנות ואינה מטמאה באהל ומותר להלך שם, ואיירי כשהאילנות על הגבולים של רשות הרבים, שודאי אין טומאה מבחוץ כיון שלא קבורים ברה"ר, אלא הטומאה היתה בין האילנות ונחרשה, והאילנות מסוככים - מעורבים בכל השדה ואינם בשורה אחת סביב הגבולין, שאז ודאי חרשו גם במקום הקבר, או כשהציון סמוך לאילנות וכדלהלן שאין מרחיקים את הציון

ממקום הטומאה. ורבי יהודה אוסר עד שיהא שם זקן או תלמיד שידוע שנחרשה, דצורבא מרבנן הנמצא בעיר מיילי דמתא עליה רמיא כיון שהוא בקי.

מקום הציון - אין מעמידים את הציון במקום הטומאה ממש מפני שמפסיד הטהרות כיון שלא שמים לב לציון עד שנמצא ציון עצמו, ואין מרחיקים את הציון יותר מכל שהוא, כדי שלא להפסיד את ארץ ישראל.

ז. מצא אבן מצוינת תחתיה טמא דבאבן א"צ להרחיק את הציון מהטומאה, שכיון שהאבן גבוהה וראים את הציון, שתיים מצוינות אם יש סיד ביניהם, ביניהם טמא, ואם אין סיד ביניהם, ביניהם טהור, ואם הסיד על האבנים שפוף גם ביניהם, אם נחרש ביניהם טהור דאמרינן שנשפף מחמת חורש, ואם לא טמא. התוס' (ד"ה אע"ג) גסרו חרס במקום חורש, והיינו שהציון הוא מסידי, ואם יש בין האבנים חרסית זה בא לומר שאין טומאה ביניהם, ועל זה אמרו רב פפא שאם אין סיד וחרסית טהור, אבל כשיש הרבה סיד שפוף על ראשו צריך חרסית, שאם יש חרסית יש תלות שנתן לצדי האבן חרסית והסיד נתחבר בו וצרפו הסיד שעל ראשו עמה, ואם אין חרסית אז סיד שבאמצע בא לציון את המקום שבין האבנים, וכתבו התוס' שלפירוש שר"י דין המקום שבין האבנים כדן שדה שנחרש בה קבר, ואינו טהור אלא מטומאת אהל, או ע"י דישא וניפוח, או י"ל דטהור לגמרי משום שיש ספק אם יש שם ציון של טומאה, ואפילו אם ציון הרי נחרש שם.

מצר אחד מצוין תחתיו טמא והשדה טהורה, וכן שניים ושלושה, אבל ארבעה הם טהורים וכל השדה טמאה, שהרי אין מרחיקים את הציון ממקום הטומאה כדי שלא להפסיד את ארץ ישראל, ולכן ציון את ארבעת המיזרים כדי שידוע שכל השדה טמאה.

באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, ובט"ו אדר קורין את המגילה בכרכים המוקפים חומת מימות יהושע בן נון (ונקט דין זה אגב שאר דברים שעושים בט"ו, ולהכי לא נקט שקורין י"ד בעיירות. תוד"ה בט"ו), ויוצאים לפנות את הקוצים שבדרכים, ולתקן את הרחובות, ולמודד המקוואות של מ' סאה לפנותם מהזבל שנקנס לתוכם בימות הגשמים, ועושים כל צרכי רבים, ומציניים את הקברות, ואע"פ ששנינו שעושים זאת במועד, איזה קשיא, שאחרי ט"ו אדר יודעים נשמים ומקלקלים מה שתיקנו. וכתבו התוס' (ד"ה ואכלאים) שבידושלמי איתא שמה שיוצאים במועד איירי כשריד שטף של מים ושטפו. ויוצאים על הכלאים, וכדלהלן.

יוצאים על הכלאים במועד (זו מצוה וחובה, ולא דמי לשאר הדינים שבמגילת ב. שאינם חובה. תוס' ב. ד"ה ויוצאין), והא ששינו שהיו יוצאים בט"ו אדר, י"א דאיירי התם בבכיר וכאן באפיל, וי"א ששם איירי בזרעים - תבואה וכאן בירקות. ואם היו הכלאים ניכרים יוצאים אף לפני ט"ו אדר, והם טעמים שהיו יוצאים במועד, מפני ששכר הפועלים זול בימים אלו, והני משלמים שחכם ותרומת הלשכה, (אבל אם בעה"ב היה משלם לא היה ענין להזויל את המנחר). וכתבו התוס' (ד"ה דמוזלי) שלמ"ד שפועל שאין לו מה לאכול מותר לעבוד במועד ניחא, ולמ"ד שאסור קשה מי יעשה זאת, ושמו י"ל שדברים אלו שהם מצוות התירו לפועל לעשותם במועד.

ז. שיעור הכלאים שצריך למעט הוא סאה שיש בה רובע קב מומין אחר שזה אחד מכ"ד, והיינו בתחילה שהיו ממעטים את הכלאים ומשליכים לפניהם, אמנם אחר שראו ששמחו הבעלים שמנכשים שדותיהם משל ב"ד, שכשנטולים הכלאים מואיליו מתנכשו, וכן שמחו שמשליכים לבהמתם, היו משליכים ברה"ר, ועדיין שמחו שמנכשים שדותיהם, והתקינו שיפקירו כל השדה.

המשך דיני השקאה במועד

מושכים מים מאילן לאילן דהוי כשדה בית השלחין שבחסרון השקאה יש הפסד מרובה, לרבי אליעזר בן יעקב אסור להשקות באופן זה את כל השדה בית הבעל, וחכמים מתיירים, ומודה רב"ז בשדה מטונגת שהיתה להה והתייבשה, מפני שיש בזה פסידא יתירא. וחכמים היינו ר"מ שמתיר להשקות גם שדה בית הבעל.

זרעים שלא שתו לפני המועד לרבי אליעזר בן יעקב אסור להשקות במועד שכיון שלא הורגלו לתלות תדיר לפני המועד אין פסידא אם לא ישקה במועד, וחכמים מתיירים, והיינו ר"מ וכנ"ל.

שדה גריד יבשה מעולם שא"צ להשקותה, אסור להשקותה במועד, וחכמים מתיירים משום שההשקאה ממהרת את צמיחת התבואה. וכתבו התוס' (ד"ה וחכמים) שת"ק דחכא הוא רב"ז.

השקאת גינה - לרבינא שמונת להרביץ (-לזלף מים השקאה פורתא) גינה אע"פ שאין בזה פסידא, מפני שההשקאה ממהרת את גדילת הירקות (-אפלא לשוויי חרפא). והקשו התוס' (ד"ה שרי) שהרי משנת רב"ז קב ונקי, ועוד שרבינא אסר לעיל (ד. להשקות ירוקת לצורך הרווחה כשאין פסידא, ותיצדו שדווקא תרביצא שהיא השקאה פורתא מותרת לרבינא, וזה מותר אפילו לרב"ז, או שרב"ז אסור גם השקאה פורתא, ורבינא סבר מותרת בהשקאה ופליג בהרבה. וי"ו דפלוגתא דשדה גריד אינה המחלוקת של רב"ז וחכמים הנ"ל, אלא המחלוקת היא שלת"ק אפלא לשוויי חרפא נחשב הרווחה ואסור, ולרבנן זה לא נחשב הרווחה, די ששאוהב יותר אפלא ויהיו נגמרים יותר ומבושלים בטוב. ור"ה פירש שרבינא אמר האי תרביצא, והיינו שדה שאין זרוע עדיין שכבר השקוה לפני המועד, מותר להשקות במועד כדי לזרועה אחר המועד, דסבר לה כרב"ז שמתיר להשקות זרעים ששתו לפני המועד, וסבר דתרביצא הוי כזרעים שהיו לפני המועד, דתרביצא היינו שהרביצוהו קודם המועד, ומקשים עליו מנשד גריד שאסור משום שאם ישקו עשין זה יבכיר קודם, ואין פסידא במניעת ההשקאה, וה"ה בתרביצא, וס"ל כרב"ז.

מריבצים שדה לבן (-בית הבעל) בערב שביעית כדי שיצאו ירוקות בשביעית, וכן בשביעית כדי שיצאו למוצאי שביעית, אבל לא בשביעית כדי שיצאו בשביעית. כתבו התוס' (ד"ה מריבצין) שגורא שרש"י חזר בו ממה שסבר שבשביעית מותר להשקות גם שדה בית הבעל. והתוס' ביארו במשנה שגם בשביעית מותר להשקות רק בית השלחין, אך כתבו שיותר נראה מה שרש"י פירש במשנה, אלא שלגבי שלחין שצריך השקאה נקט משקין וגבי בית הבעל קרוי הרבצה, ולפירושו דהכא צ"ל שהשקאה גמורה אסורה בבית הבעל, והרבצה מועטת מותרת בשביעית, ובמועד לרב"ז אסור אפילו הרבצה מועטת, ולרבנן מותר אפילו השקאה גמורה.

מה מותר ומה אסור לעשות במועד

לאחר שנתבאר דפים הקודמים מתי מותר להשקות במועד משום פסידא, ומתי אסור להשקות משום שאין בזה פסידא או משום טירחא, מבאר הגמרא להלן אלו דברים מותר לעשותם במועד,

ואלו דברים מותר לעשותם רק בנישיו, ואלו דברים אסור לעשותם במועד, ובכללי דברים אלו עיין בהקדמה בתחילת המסכת.

צידת אישות ועכברים מהשדה במועד ובשביעית - לת"ק מותר לצוד במועד ובשביעית אישות (-) ברירה שאין לה עניינים והיא חופרת בקרקע ועכברים משדה האילן והלבן כדרכו א"ע"פ שהוא מתקן את השדה. וי"א שמשדה הלבן מותר רק בנישיו דאילו כ"כ הפסד. וכתבו התוס' (ד"ה צדו) שבשביעית רק עבודת קרקע אסורה וא"כ מאי קמ"ל, ובהנה שצריך לסקל את האבנים מתוך שדו כשנמפנה את האישות, ואינא בשביעית שהמסקל שדו נוטל העליונות ומנחה את התחתונות הנוגעות בארץ). כדרכו היינו שחופר גומא ושם בה מצודה, ובנישיו היינו שנועץ שפוד במקום שהם מצויים ומכה בקורדום ומרדה האדמה מתחתיה ומנעך אותם. וי"א שבשדה לבן הסמוכה לשדה האילן מותר אף בלא שנינו, שמוא יצאו משדה הלבן ויחריבו את האילנות. וכתוספות (ד"ה תניא) דנים אם זה שיטה שלישית, או שבא לפרש דברי ת"ק, או שר"י מודה בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן, וכתבנו מיירי בשדה הסמוכה לבית השלחין ולא לבית האילן.

מחריבים חורי נמלים ע"י הבאת עפר מחור אחר שבזה הנמלים הונקות זו את זו מפני שהם מורחים את העפר ולא מכירים אותו, והיינו עפר מהצד השני של הנהר, ואין שם לא גשר ולא גמלא (גשר מנסר אחד) ולא מצרא (קטן מגמלא, שאפשר ללכת עליו רק אם קשור מעליו חבל), יש ביניהם יותר מפרסה, דאי לאו הכי הם מכירים את העפר.

ז' קרוי פירצה במועד - מקרין את הפירצה במועד - שאם נפלה מקצתה חוזר ומתקנה, לרב יוסף בהוצא ודפנא, ובברייתא תנא צר בצרו - מניח אבנים זה ע"ג זה ולא טח בטיט, ודווקא בכותל גינה דליכא פסידא יתירא אם נכנסים לשם אנשים, אבל כותל חצר בונה כדרכו מפני שיש פסידא יתירא אם יכנסו גנבים ויגנבו ממונו, (וכן הלכה, אמנם כותל בין חצר לחצר אסור לבנותו משום בני החצר השניה. תוד"ה אמו), אבל לסתור ולבנות חדר אסור. ובשביעית אף בגינה מותר לבנות מתחילה כדרכו, אע"פ שגוראה שבא לעשות שמירה לפירות.

כותל הנוטה לרה"ו מותר לסתור כדרכו מפני הסכנה שמוא יפול על עוברי דרכים, והתירו גם לבנות כדרכו אף שבוה אין כבר סכנה, שאם לא נתיר לבנות ימנע מלסתור.

ראית נגעים במועד

אדם טהור אין רואים נגעים במועד לכו"ע.

מצורע בהסגר ראשון לכו"ע רואים נגעים במועד מפני שאם יטהר ישמח, ואם יסגור שניה לא יפסיד. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה בהסגר) דשמוא יעשו מוחלט אם פשה הנגע, וכתבו התוס' ש"ל שבכהאי גוונא מודה רבי יוסי שהכהן יכול לשתוק, אף כתבו שזה דוחק, ולכן ביארו התוס' דאירי בתחילת הסגר ראשון שאז לכו"ע הכהן יכול לשתוק, [ולפי זה אין לגרוס בגמרא שבטהור כו"ע לא פליגי. משנה למלך].

ז' בהסגר שני שיתכן שחילטו בטומאה חמורה ויצטער, לר"מ יראנו הכהן ואם הוא טהור יאמור טהור ואם הוא טמא ישתוק כדי שלא יצטער במועד דכתב "ושמחת בחגך", דבכהן תליא מילתא, ולרבי יוסי לא יראנו הכהן דכתב "לטהרו או לטמאו", ולרבי נראים דברי ר"מ במוסגר דברי רבי יוסי במוחלט, וי"א איכא, ונחלקו אם עדיף למצורע צוותא דעלמא או צוותא אדברי, דמצורע מוחלט מותר בתשמיש המיטה, דכתב לבני ימי הפסידה כשבא להטהר "וישב מוחזן לאהלו שבעת ימים" ואין אהלו אלא אשתו דכתב "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם", ורבי יהודה לומד מדכתב "שבע ימים יספרו לך" שרק בימי ספירו אסור ולא בימי חילוטו, ורבי יוסי ברבי יהודה אסור בימי חילוטו ק"ו מימי ספירו. ואף שאדם דורש ק"ו מעצמו, רבי לא לומד מימי ספירו, דשמוא יש איזה פירא, או משום שמוצורע חידוש הוא, או שז' ימים משמע מינוט. תוד"ה מאי.

שיטת רש"י שמוצורע מוסגר לא מושלתל מוחזן למחנה, ואסור בתשמיש המיטה, והמחלוקת היא אם צוותא דאשתו עדיף ליה, ולהכי חזי ליה במועד בהסגר שני, דאי מטהרו משמחו, ואפילו מטמאו ומוציאו מוחזן לג' מחנות ולית ליה צוותא דאשתו דעלמא, לית ליה צערא, דהא אית ליה צוותא דאשתו שהוא מותר להתייחד עמה בימי חילוטו, ובמוחלט נראים דברי רבי יוסי, דאפילו מטהר ליה ושרי במחנה ישראל, אית ליה צערא דלית ליה צוותא דאשתו כיון שהוא אסור בה בימי ספירו. והמ"ד השני סובר שצוותא דעלמא עדיף ליה, ולכן בימי חילוטו רואה אותו הכהן, דאי מטמאו אינו טמא יותר מדמקרא, ואי מטהרו משמחו דלית ליה צוותא דאשתו, ואע"ג דאסור בתשמיש המטה צוותא דעלמא עדיף ליה, ובמוסגר לא חזי ליה דלמא מטמאו ליה חזק לשלשה מחנות ולית ליה צוותא דעלמא, ומצער ליה.

אבל שיטת התוס' (ד"ה אמו, השני) שגם מצורע מוסגר וגם מצורע מוחלט מותרים בתשמיש המיטה ומשתלחים מוחזן למחנה, ורק בימי ספירו שסופר כשנטהר אסור בתשמיש המיטה, ולדברי התוס' צוותא דעלמא שאין למצורע מוחלט היינו שמוחלט בריך פריעה ופרימה וטמא טמא יקרא ופורש מבני אדם יתר מבימי הסגור, וצוותא דאשתו בכל מקרה יש לו מלבד בימי ספירו אם יטהרו, והמחלוקת אם צוותא דעלמא ניחא ליה או צוותא דאשתו היינו ש"א שבמוחלט נראים דברי רבי יוסי דאי מטמאו ליה תחלה נמי טמא הוא, ואי מטהר ליה וצריך לספור אע"פ שהפסיד צוותא דאשתו צוותא דעלמא עדיפא ליה, ובמוסגר נראים דברי ר"מ, דאי מטמאו ליה מנסיד צוותא דעלמא וכו', וגם יפסיד שיצטער שעד עתה היה מצפה להיות טהור ואין מנצפה עתה לטהר. ותנא אחרינא סבר דצוותא דאשתו ניחא ליה, ונראין דברי ר"מ שרואין במוסגר, דאי מטמאו ליה לא יפסיד צוותא דאשתו, ואינו חושש להפסיד צוותא דעלמא, אבל במוחלט אין רואים, דאי מטהר ליה יפסיד צוותא דאשתו דס"ל שזה עדיף מצוותא דעלמא.

דחית ראית הנגע, ודין ראית נגעים בלילה וע"י סומא באחד מעיניו - הדין שנוגד בו נגע ממתנינים ז' ימי המשחה מלראות נגעי גופו ביתו וכסותו, וכן ממתנינים לכל אדם ז' ימי הרגל, ר"י יליף דין זה מדכתב "וביום הראות בו", לאבי לומדים מיתורא דז' שיש ימים שאינן רואה, ולרבה לומדים מדכתב "וביום הראות" ולא כתיב "ובהראות" (ולאבי לומדים משם שרואים נגעים ביום ולא בלילה, ולרבה לומדים דין זה מ"נגע ונא ליה בבית" ז' ולא לאביי משלש ימים לומדים נגעי בתים ולא נגעי אדם. ומ"לכל מראה עיני הכהן" לומדים לכו"ע למעט סומא נגעי מעיניו). ורבי יליף ק"ו ממה שממתנינים עד שיוציאו את הכלים מהבית ק"ו לדבר מצוה, לאביי לא נחלקו אלא במשמעות דורשין, ולרבה נחלקו לדינא שלרבי ממתנינים אף לדבר הרשות אף נגעי אדם, דנגעי בתים כתיב להדיא "ופינו את הבית". (תוד"ה דבר הרשות), וצריך את שני הלימודים כדי לומר שגם לדבר הרשות וגם בטומאה דגופיה ממתנינים, ולר"י א"א ללמוד ממוטמות הבית חידוש הוא, שהרי בעלמא עצים שאין להם בית קיבול ואבנים לא נטמאים.

ח' לר"מ מותר ללקט עצמות אביו ואמו במועד ומולכם למקום אחר לקבורם בקברי אבותם, אע"פ שצריך להתאבל כל היום עד הערב (אפי' אם היו צוררים בסדין שאינם מלקטם ואינו רואה אותם הרי זה מתאבל כל זמן שלא נקברו) מפני ששמוחה היא לו שקבורין בקברי אבותיו שמוחת הרגל עליו - הרבה הוא עוסק בשמחת הרגל ואינו מצטער בליקוט העצמות. ולרבי יוסי אסור מפני שאבל הוא לו.

לא יעריע על מתו שמת חודש או חודשיים לפני המועד והיינו לשכור ספדן לחזור על קרוביו לעורר לבכי, ולא יספידו ע"י שכירת ספדן ל' יום קודם הרגל, לרב מפני מעשה שהיה שנתנה אשה לספדן מעות שהכין בעלה לעלות לרגל, ולשמואל לפי שאין המת משתכח מן הלב ל' יום ויש לחוש שיספידו במועד, ונ"מ בספדן בחינם. והלכה כרב ואפילו לשמואל י"ל שרק ע"י ספדן אסור, אבל לקרוב עצמו מותר כיון שע"י שצווק עכשיו ויכל יותר לשמוח אה"כ. תוד"ה דקא.

ח' אין חופרים כוכים (-בחפירה) וקברות (-בבנין) במועד להכניס למתים שימותו, דאיכא טירחא יתירא, אבל מחנכים את הכוכים, לרב יהודה היינו לקצרים, ובמתניתא תנא שמותר להאריכם ולהרזיבם. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שצורך מת שכבר מת מותר, כדמובאר בביצה שמוותר אפילו ביו"ט שני (והיינו גם ביו"ט שני שהוא בחול המועד) למיגד ליה גלימא ולמיגד ליה, כ"ש חול המועד. ואף שארון מותר להכין רק כשהמת שם בחצר כדלהלן, שמוא כשחופר הוא רגיל לחפור בבית והוי הכירא דצריך למת. והא דלא שרי הכא לרי יהודה אלא מנסרים המנסרים מערב יום טוב, ובביצה מובאר שמותר למיגד ליה גלימא ואסא, שמוא נסרים יכולים למצוא הרבה מנסרים אבל גלימא ואסא לא ימצא עשויים, או שמוא בנסירת נסרים יש קול ופירסום גדול. וי"א שאפילו לאחרי מיתה אסור לחפור כוכים וקברות במועד, מפני שיכול למצוא כוכים וקברות עשויים, שהיו רגילים לחפור מחיים, ומחיה טעמא יכול להיות שבזמן זה מותר, לפי שאין עושין כוכין וקברות מחיים.

עושים נברכת במועד, והיינו בר גיהא בריכה קטנה שנכנסים אליה מים מברכה גדולה של כובסין, דאין בזה כ"כ טירחא. וכתבו התוס' (ד"ה ועושין) דאירי שעושה לצורך מה שמותר לכבס במועד, וי"מ שעושה לצורך המת והתכריכים.

עושים כל צרכי המת במועד גוזזים שערו ומכבסים כסותו ועושים לו ארון כשהמת עימו בחצר דמוכחא מילתא שזה נעשה לצורך המת, אבל בחצר אחרת אסור, כדי שלא יאמרו שהוא עושה זאת לצורך אחר, (וכירושלמי איתא שבמת מפורסם עושים אפילו בשוק, וכתבו התוס' ד"ה וארון) שלדדיו שיש לנו קהילות קטנות כל המתים נקראים מפורסמים). לרבי יהודה מותר דווקא מנסרים שניסרו בערב יו"ט דטורה גדול הוא לעשותם במועד, ולת"ק דמתני' ולרשב"ג דברייתא אף מותר להביא עצים ולנסרם בצינעא בתוך ביתו.

אין נושאים נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות, י"א מפני שאין מעריבים שמחה בשמחה כלומר שצריך שישמח רק בשמחת המועד (ולקמן מובאר מהיכן נלמד דין זה, וכירושלמי דריש מ"מלא שבע זאת, וטעם הדבר נראה קצת שזה כמו מה שאין עושין מצוות חבילות בעלות דבמיתן שיהיה ליבו פנוי למצוה אחרת. תוד"ה לפי), וי"א מפני שמוחזק שמחות הרגל עוסק בשמחת אשתו, ונאמר "ושמחת בחגך" ולא באשתך וזו דרשה גמורה ולא אסמכתא (תוד"ה בחג), וי"א מפני הטורח ואסור לטרוח במועד, וי"א מפני ביטול פריה ורביה שמוא ימתן עד המועד כדי שיעשה סעודה אחת למועד ולנישואין, ומ"מ מותר לישא בערב הרגל לכל הטעמים אע"פ שבבעת הימים של הסעודה יהיו ברגל, מפני שעיקר השמחה והטירחא היא יום אחד, ולמ"ד משום ביטול פריה ורביה משום חד יומא לא משהי איניש נפשיה לערב הרגל, שמוא לא יוכל לישא אז ויצטרך להמתין עד אחרי הרגל.

מותר להחזיר גרושתו במועד דאין זה שמחה כ"כ. וכתבו התוס' (ד"ה מפני) שגם הטעמים האחרים לא שכיכים בגרושה, דאינו טרוח בזה ברגל, ואין בזה ביטול פריה ורביה דנסתמא יש לו בינם וגם אינו רגיל להמתין לזה עד הרגל. עוד כתבו התוס' (ד"ה אבל) בשם הירושלמי שגרושה מהאירוסין אסור להחזירה.

סעודת ברית מילה מותר לעשות במועד דליכא שמחה וכדאיתא בכתובות ח. שאין מברכים שהשמחה במעונו משום דאיכא צערא דיוקא, אי נמי כיון שזמנה קבוע אין לבטל זה מפני זה, אבל סעודת פדיון הבן צ"ע אם מותר לעשות במועד, ואם תאמר שזמנה קבוע א"כ שלא בזמנה יהיה אסור, ונראה שההלכה כמו הטעם שלומדים מ"מתחין" ולא באשתך ואין אסור לערב שמחה בשמחה, ועוד י"ל דלא חשיבי שמחה בשמחה אלא דווקא סעודת נישואין. תוד"ה מפני.

ט' הגמ' דנה מנין שאין מעריבים שמחה בשמחה, ואומרת שא"א ללמוד ממה ששלמה עשה ז' ימי שמחה לבנין ביהמ"ק ז' ימים לסוכות, כדכתיב "ועשש שלמה בעת ההיא את החג וכו' שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום", ולא המתין מלהשלים הבנין עד סוכות לשמחו ז' ימים שניהם יחד כדי שלא יתבטלו ישראל ממלאכתם כ"כ (תוד"ה איבעי), שהרי אין לעכב בנין ביהמ"ק בשביל זה, ואפילו כליא עורב (שהגג נהיה צר למעלה עד שיעור אמה, ומחפס אותו בברזל ומנסרים כדי העורבים לא ישבו שם) י"ל שאין לשייר מפני שזה צורך בית המקדש. אלא ילפינן מדכתב התם "שבעת ימים ושבעת ימים" ולא כתיב רק ארבעה עשר יום.

ובאותה שנה לא עשו יו"ה כ"כ מפני שז' ימים לפני סוכות עשו בכל יום שמחה ומשחה, דאם למשכן הותר קרבן יחיד של נשיאים בשבת שזה איסור סקילה, אע"פ שאין קדושתו קדושת עולם, כ"ש מקדש שהוא קדושת עולם, שדוחה יו"ה כ"ש שהוא איסור כרת שזה קל מסקילה, לצורך קרבן ציבור מה שהיו מקריבים בימי חנוכת הבית. והמקור שקרבן הנשיאים דחה שבת הוא מדכתב "ביום עשתי עשר יום" וכתב "ביום שנים עשר יום" מה יום כולו רצוף אף עשתי עשר יום ושנים עשר יום כולם רצופים, (ואם היה רק פסוק אחד הייתי אומר שהקריבו רק בימים הראויים להקרבנה), ומקדש שדוחה יו"ה כ"כ לומדים מדכתב "ארבעה עשר יום" דאין הכונה לימים הראויים, דילפינן יום יום ממשכן.

הוי דואגים שנתייבשו שונאיהם של ישראל כליה מפני שעשו לצורך הדיוט (אמנם לא הקריבו בלא אכילה ושתייה, דכתיב "ביום שמחה בלא אכילה ושתייה"), יצאה בת קול ואמרה כולכם מזומנים לחיי עוה"ב, וצ"ע שמוחזק שישלח את העם ויברכנו את המלך" וילכו לאהליהם (שמצאו נשיאים שטורות) שמחים (שנתנו מזיו השכינה) וטובי לב (שכל אחד נתעברה אשתו בבן זכר) על כל הטובה (שיצאה בת קול ואמרה כולכם

מזומנים לחיי העוה"ב) אשר עשה ד' לזוד עבדו (שבשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבקו שערים זה לזה ולא נפתחו גם כשאמר כ"ד רננות וגם כשאמר "שאו שערים ראשיכם וכו' " עד שאמר "ד" אלוקים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך", באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו הכל שמחלו לו הקב"ה על אותו עוון) ולישראל עמו (שמחלו להם על עוון יוה"כ).

תלמיד שנפטר מרוב ולן בעיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת.

איזה מצוה קודמת למצוה אחרת - כתיב "פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכוננו" דמשמע שישקול את המצוות ויעשה את המצוה הגדולה שבהם, היינו במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים שיעשה הגדולה ולא הקטנה והאחרים יעשו את הקטנה, ובכהאי גוונא נאמר "כל חפצים לא ישונו בה" שיבטל כל חפציו בשביל לעסוק בתורה, אבל על מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים נאמר "אורה חיים פן תפלו" שלא יניח הקטנה מפני הגדולה, וע"ז נאמר "כל חפציו לא ישונו בה" אבל חפציו שמים ישונו בה שיבטל תורה ועסוק במצוה, (שהרי אפילו לרשב"י מפסיק מלימודו כדי לעשות סוכה ולולב, אבל לק"ש ותפילה אין מפסיקים לרשב"י. תוד"ה כאן).

ט: ר' יונתן בן עסמי ור' יהודה בן גרים בירכו את רבי אלעזר בן רשב"י שיזרע ולא יקצור, ויכניס ולא יוציא והבין שהכונה שיביא סחורה ולא ימכרה, ויוציא ולא יכניס והבין שהכונה שיוציא לקנות סחורה במקום אחר ולא יביאה, ויחרב ביתו, ותתישב אכסנייתו, ושלחנו יהיה מבולבל, ולא יראה שנה חדשה, וחשב שבאים לצערו, ואמר לו אביו שהכל זה ברכה, שיוליד בנים ולא ימותו, ויכניס כלתו ולא ימותו בניו ויצאו כלותיו, ויוליד בנות ויוציאם ולא ימותו חתניו ויכנסו בנותיו, ויחרב הקבר שהוא ביתו ותתישב אכסנייתו שהיא העולם הזה, ובניו ובנותיו יבללו את שולחנו, ולא תמות אשתו וישא אחרת דשנה חדשה היינו שנה ראשונה של נישואין שהיאש נקי לביתו.

רבי שמעון בן הלפתא בירך את בנו של רב שלא יבייש ולא יתיביש, והסביר לו אביו שהכונה למה שבירך הקב"ה את ישראל "ואכלתם אכול ושבועו והללתם וגו' ולא יבושו עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני וכו' ולא יבושו עמי לעולם".

מה מותר ומה אסור לעשות במועד - המשך

עושה אשה תכשיטה במועד, והיינו כוחלת בין עיניה ופוסקת (רש"י מבאר שמחליקה שעה לכאן ולכאן. והתוס' (ד"ה פוסקת) הביאו בשם רש"י שהכונה שהיא מתקנת את השיער שלא יתפזר. והתוס' מבארים שהכונה שמתקנת שיערה בידה מוחין לצעף. ור"ב מפרש שנותנת חוטים של בצק על פניה כדי להאדים את הבשר) ומעבירה סרק על פניה כדי שתיראה אדומה, ור"א מעבירה סכין על פניה של מטה כדי להעביר את השיער. רב הונא בר חיננא אמר שההיתר הוא רק לילדה ולא לזקנה, ואמר לו רב חסדא בשם רב שההיתר הוא אפילו לאשה העומדת על פתח קברה.

לרבי יהודה לא תסוד אשה את בשרה במועד מפני שניזול הוא לה והיא מצטערת, וסיד שמסירתו במועד מותר, שאע"פ שעכשיו היא מצטערת, יש לה שמחה כשהיא מורידה אותו מפני שהסיד משיח את השיער ומעזן את הבשר. ואף שמצינו שרבי יהודה מתיר להפרע חוב מעכו"ם ג' ימים לפני יום אידם (וביום אידם מותר מפני שהעכו"ם מצטעה ולפרוע לעכו"ם ביום אידם אסור מפני שמשמחו והוא ילך ויודה לע"ז), ולא סבר כרבנן דאסרי מפני ששמו העכו"ם לאחר זמן שפרע כבר את החוב, לא דמי, מפני שכל הלכות מועד שהותרו כגון אפיה ובישול מוצר עכשיו ושמו לאחר זמן ולכן הם הותרו, ור"א שרבי יהודה סובר שעכו"ם בפריעת חוב אינו שמו אף לאחר זמן.

בנות ישראל שהגיעו לפירקן לשיער ולא הגיעו לשנים - י"ב שנה ויום אחד שא"צ להיות להם שיער, והן מתביישות בשיער, עניות טופלות אותן בסיד, עשירות טופלות אותן בסולת, ובנות מלכים בשמן המזור. לרב הונא שמן המזור היינו טטבת, ולרב ירמיה בר אמי היינו שמן זית שלא הביא שלישי. ואיתא בברייתא שאנפיקינן שאין להביאו לנחות היינו שמן זית שלא הביא שלישי. וסכין אותו מפני שהוא משיח את השער ומעזן את הבשר. רב ביבי משה את בתו בסיד אבר אבר, וקיבל עליה מבעלה ד' מאות זוז מפני שנתייפית, ונכרי שהיה שכנו משה כל גופה של בתו בבת אחת ומתה. ואמר רב נחמן שרב ביבי ששונה שיכר צריכות בנותיו סיד מפני שהשיכר מגדל שיער ומעבה את הבשר, אבל אנו שאיננו שותים שיכר אין בנותינו צריכות סיד.

ההדיט תופר כדרכו, והדיט היינו שאינו יכול להוציא מלוא מחט בבת אחת, ור"א דהיינו שאינו יכול לכוון האירא בצורה ישרה בחפת חלוקו. והאומן מכליב והיינו מפסיע מרחיק התפירות זו מזו (ואיירי לצורך המועד, אבל שלא לצורך המועד אסור אפילו בשניו, ודבר האבד מותר בלא שניו. ואם בנדיז או נעלו וקרעו, ואם יניח אותם עד אחרי המועד הם יתקלקלו, יש שאין מקילים בזה אפילו ע"י נכרי, ושמו דעתם שאין זה דבר האבד, או שלא כל דבר האבד הותר בלי שניו, דמשמע בפסחים שרק עולי רגלים מותרים לתקן מנעלים במועד. תוד"ה ההדיט). ור"א שיני כלבתא תפירה אחת למעלה ואחת למטה.

הכנת מיטה עם חבלים במועד - לרבי מאיר מסרגים וממתחין את המיטות במועד, ולרבי יוסי ממתחין אבל לא מסרגים, ור"א אין ממתחים כל עיקר. מסרגין היינו שתי וערב (ורב דימי רצה לומר שיש מ"ד שהכונה לשתי בלא ערב, והגמרא מקשה על דבריו. והקשו התוס' (ד"ה במסרגין) איך מותר לעשות מלאכה כזו בלא שניו), וממתחין ר"א דהיינו שתי בלא ערב, ור"א שאם מה שנארג לפני ימים רבים היה רפוי ממתחו, ומ"ל מ"א אסור למתוח דכיון שאפשר למלאות בכלים עד למעלה ועליהם להניח את הכרים והכסות אין לטרוח דהוי טירחא שלא לצורך. (משמע שמותר רק לצורך המועד. תוד"ה כיון). אין מפשליק (גדולי) חבלים חדשים לכי"ע.

מיטה מקבלת טומאה משיסרוג בה ג' בתים והיינו שהשתי מתוח בה וארג בה ג' בתי נירים של ערב.

מה מותר לעשות במועד בתנור כיריים וריחיים - מעמידים תנור וכירים וריחיים במועד, (לרש"י הכונה לעשותם בתחילה, ולתוס' (ד"ה ה"ג) הכונה להעמדה בעלמא, שהתנור עשוי כבר וצריך להברו ולטפלו בארץ, אבל לעשותם בתחילה אסור, או שהכונה להא דאיתא בביצה שבו"ט אין סכים תנור בשמן להחליקו ולצחצחו ואין טשים אותו במטלית, דכאן מבואר שבמועד שרי. רש"י מפרש שתנור תכונ חלול יש בו מקום לשתי קדירות, ובכירה יש מקום לקדירה אחת, ובכ"ה גורס איפכא), ולרבי יהודה אין מכבשים את הריחיים בתחילה והיינו בחדשים, כמו שאמר ר"י בברייתא בשם ר"א. (תוס' שם). ובברייתא איתא שמעמידים תנור וכירים במועד ובבלבד שלא יגמור מלאכתם דברי ר"א, והכמים אומרים אף יגמור, רבי יהודה אומר משמו של ר"א שמעמידים ריחיים חדשים ומכבשים ישנים, ור"א אין מכבשים כל עיקר. י"מ מכבשים שמנוקק הריחיים אם נעשית חלקה ואינה טוחנת החיטים, וי"מ שמגדיל את החור שמכניסים בו החיטים, רב הונא סובר כה"ל, ורב חמא התיר ניקור ריחיים במועד. ורב יהודה (: מתייר להעמיד הריחיים ולבנותם ואת אמת הריחיים - העץ שהריחיים עומדות עליו. ולבנות רפת.

י: רב חמא דרש משמיה דר"מ שמותר ליטול במועד ציפורני סוס וחמור שרובכ עליו דאם לא יעשה כך הסוס יצטער ולא ילך, (והיינו לצורך המועד, משמע שאסור לרכב בחינם. תוד"ה סוס). אבל לא של חמור הריחיים כיון שמותר לטחון במועד רק לצורך המועד, וטחינה מועטת זו אפשר לעשותה בלי ליטול ציפורני החמור, ורב יהודה מתייר. (וכתבו התוס' (ד"ה למישקל) שבזמן הגמרא הקרקע היתה רכה והיה מספיק ליטול צפרנים, אבל במקומו שהקרקע קשה מותר לתקן את הברזלים שבגלי הסוסים.

רב התיר לסרוקי סוסיא (לרש"י הכונה לסרקו במסרקות של ברזל, ולתוס' (ד"ה ואין) זה דבר אחר), ולבנות אקרופיטא (לרש"י הכונה לאבוס, ולתוס' (ד"ה איצטא) גם אקרופיטא וגם איצטא זה מיני ספסלים) ואיצטא.

מותר להקיז דם לבהמה במועד ולרפאותה אפילו בדבר שיש בו מלאכה, אבל רפואה שנאסרה לאדם בשבת גזירה אטו שחיקת סמננים, מותר להלכה לעשותה לצורך בהמה אפילו בשבת. תוד"ה ואין.

רבא התיר כסכוס (לרש"י הכונה לכיבוס, ולתוס' (ד"ה כסכוס) הכונה להחלקת הבגדים) קירמי - בגדים, דזה מעשה הדיוט, ואסר קיטורי בירי (לרש"י בפירוש הראשון הכונה להחליק בתי יד ע"ג כלים חלקים, ולרש"י בפירוש השני הכונה למלא את בתי היד בשיבולים ולעשות שם קמטים) שהוא מעשה אומן.

דברים שהתירם תלמי בכונות וצורת העשיה

המסיר אדמה מהקרקע לצורך הגורן לחבוט שם חיטים לצורך המועד והיינו כשמעביר ממקום גבוה למקום נמוך כדרך שעושים לגורן, מותר, אבל לצורך הקרקע לזריעה, והיינו שמעביר ממקום גבוה למקום נמוך או ממקום נמוך למקום נמוך כדרך שעושים לחרישה, אסור, דדמי לחורש. רש"י ותוס' (ד"ה מוליא). וכתבו התוס' שהרי"ף סובר שממקום גבוה לנמוך מותר, וממקום גבוה לגבוה וממקום נמוך לנמוך אסור, ואינו מסתבר, דיותר צריך קרקע ישרה לזריעה מאשר לחרישה, ושמוא מפני שהיו דשים במוזגין לא היו צריכים קרקע שוח, וי"מ שעושה זאת לצורך דיר של בהמה.

המלקט עצים מהקרקע אם הוא צריך לעצים להיסק והיינו דשקיל רברבי ושביק זוטרי, מותר, אבל לצורך הקרקע לזריעה, והיינו דשקיל רברבי זוטרי, אסור.

הפוחת פתח שיכנסו המים לשדהו לצורך דגים והיינו שפוחת פתח מלמעלה ופתח מלמטה כדי שיצאו המים מהגומא וישארו הדגים, מותר, אבל לצורך השקאת השדה והיינו שפתח רק למעלה וכונתו שהגומא תמלא ויצאו המים מננה וישקו את השדה, אסור.

החותך ענפי דקל לצורך מאכל בהמותיו, והיינו כשנוטל ענפים מצד אחד בלבד בין לחים בין יבשים, מותר, אבל לצורך הדקל, והיינו כשנוטל משני הצדדים את הענפים היבשים, אסור.

מותר לחתוך תמורים שלא נתבשלו כל צורכם לצורך אכילתם ביו"ט, אבל לכובשם במשוי שמוציא ליחה שלהם לחוץ לפי רבא אסור דכונתו לעשות מהם צימוקים ולאוכלם בחול, ואסור להכין במועד מאכל לחול, ורב פפא מתיר שמפני שמונע התלעתם והוי דבר האבד.

פרקמטיא (סחורה) אסורה בכל שהוא, ובדבר האבד שיפסיד אם לא יעשה מותר. וכתבו התוס' (ד"ה ובדבר) שדווקא אם יפסיד מן הקורן, כגון שלא יוכל אח"כ למוכרה כלל, אבל אם ירויח פחות אינו נחשב דבר האבד, וכ"ש שאסור לקנות סחורה שמא תהיה יקרה יותר אחרי המועד, אבל מותר לקנות יין כשר במועד, ויש אסורים מפני שגם אח"כ יוכל לקנות יותר ביוקר. ור"בא נמנע מלמכור סחורה במועד, ואחרי המועד מכרה במחיר כפול.

יא. גבית חוב במועד - רב אשי התיר לרבינא לגבות חוב מעכו"ם במועד, כיון שלא ימצא את בעלי החוב ביום אחר, וכן מצינו שמותר לקנות ביריד עכו"ם ולכתוב המכירה ולהעלותה בערכאות שלהם כדי לקיימה, כיון שביום אחר לא יוכל למוצאם, מפני שהוא כמציל מ"מ. כתבו התוס' (ד"ה פרקמטיא) שמותר לגבות חובות בריבית מנהגים, והמעשה עם רבינא היה חוב על מכירת יין, אמנם הלואה דשולחנות בקביעות וחילוף נראה שאסור.

מותר לקלוע מצודות דגים במועד מפני שזה מעשה הדיוט, אבל של עופות הוי מעשה אומן ואסור.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה). ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, חפץ חיים, ואהבת חסד), בלמעלה ממאה נקודות הפצה ברחבי הארץ. כמון כן ניתן לקבל סיכומים אלו במייל 7692282@gmail.com.

פרשת יתרו~ מועד קטן ד'~ מבחן מס' 107

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע, ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל
073-7289669

1. מדוע אסור להשקות ממי הקילון?
 - א. מפני שיש בזה טירחא יתירא.
 - ב. גזירה שמא ישקה באופן שיש בזה טירחא.
 - ג. שמא יגמרו המים ויביא מים ממקום רחוק.
2. האם מותר לחפור אמת מים חדשה במועד ובשביעית?
 - א. מחלוקת.
 - ב. במועד אסור ובשביעית מחלוקת.
 - ג. במועד מחלוקת ובשביעית מותר.
3. האם מותר להמשיך מים מאילן לאילן?
 - א. אסור.
 - ב. מותר.
 - ג. מחלוקת.
4. מתי מצורע אסור באשתו?
 - א. לכו"ע רק כשסופר ז' ימים לטהרתו.
 - ב. לכו"ע רק מצורע מוחלט אסור, אבל כשסופר ז' ימים לטהרתו מותר.
 - ג. מצורע מוחלט מחלוקת ובו' הימים שסופר לטהרתו אסור לכו"ע.
5. באיזה אופן לא רואים נגעים?
 - א. בלילה.
 - ב. בסומא באחת מעיניו.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
6. האם מותר לישא אשה בערב הרגל?
 - א. מותר.
 - ב. מחלוקת.
 - ג. בתולה אסור ואלמנה מותר.
7. מה עשו ביום הכיפורים באותה שנה שהקימו את בית המקדש?
 - א. הקריבו גם קרבנות יחיד ואכלו ושתו.
 - ב. הקריבו קרבנות ציבור ואכלו ושתו.
 - ג. הקריבו קרבנות ציבור אבל לא אכלו ושתו.
8. האם מותר לאשה לסוד את בשרה במועד באופן שיכולה להסירו במועד עצמו?
 - א. מותר.
 - ב. אסור.
 - ג. מחלוקת.
9. האם מותר לתפור במועד?
 - א. מותר.
 - ב. מותר רק בשינוי.
 - ג. הדיוט כדרכו ואומן בשינוי.
10. האם מותר לעשות סחורה במועד?
 - א. אסור.
 - ב. מותר.
 - ג. מותר רק בדבר האבד.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. מה מותר לעשות במרות מים של רבים?
 - א. אם הרבים צריכים להם מותר לתקנם, אבל אסור לחפור בור חדש.
 - ב. אם הרבים צריכים להם מותר גם לחפור מחדש, ולתקן מותר אף באין צריכים להם.
 - ג. בין לחפור מחדש בין לתקן מותר רק כשהרבים צריכים להם.
 2. שדה שנחרש בה קבר, האם היא מטמאה באהל?
 - א. כן.
 - ב. לא.
 - ג. מטמאה כשיעור תלם המחרישה מאה אמה.
 3. המוצא אבן שיש עליה ציון של טומאה, היכן חוששים לטומאה?
 - א. רק בסמוך לה, דאין מציינים במקום הטומאה ממש.
 - ב. רק תחתיה.
 - ג. גם תחתיה וגם בסמוך לה.
 4. כותל חצר שנפל, האם מותר לתקנו במועד ובשביעית?
 - א. בצורה עראית מותר, אבל כדרכו אסור.
 - ב. מותר אף כדרכו.
 - ג. במועד מותר רק בצורה עראית ובשביעית מותר כדרכו.
- רשות- האם מציינים על עצם יותר משעורה, או על דבר שמטמא בהסט?**
 - א. כן.
 - ב. לא.
 - ג. על עצם כשעורה לא, ועל דבר שמטמא בהסט כן.

ההגלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לכחירה: אושר עד/יש.

הגלה נוספת על מדור לדעת חכמה:

ע"ס 150 ₪

מיועד לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה

פנית הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

הקמת המשכן היתה דוקא מאת כל איש אשר ידבנו ליבו, והשעם מובן, משום דעיקר השכינה היא בלב ישראל, ידועה דרשת האלשיך 'שכנתי בתוכם' - בתוך כל או"א, על כן ההקמה היא דוקא ע"י 'תנה בני לבך לי' (משלי כג כו). וברמב"ן 'כי התרומה תהיה לי ואני עמה על דרך דודי לי ואני לו' [ד"ק דלא נקט 'אני לדודי וכו', להורות כי גם 'אני לו' מקורו הוא ב'דודי לי', מי הקדימני ואשלם (איוב מא) נדרש בוי"ק"ד (כו ב) גם על הנשמה עצמה, ונ' דכלול בה שגם עצם שאיפת הדבקות היא ממנו, לית לן מגרמן כלום].

אולם בכ"ז האדנים נעשו מכסף תרומת מחצה"ש (פר' פקודי לח כו) שהיא חובה. והנראה דאם אמנם השכינה שורה באהבה, אך הבסיס המעמיד הכל הוא היראה. 'עשה מיראה שאם באת לבעט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט' (ירושלמי ברכות פ"ט).

ובארון מצינו כמצב בנינים: מחד נעשה מזהב הנדבה, ומאידך כתיב ביה 'ועשו', בשונה משאר כלים דכתיב בהו 'ועשית', ודרשו בשמו"ר (לד ב) אמר הקב"ה יבאו הכל ויעסקו בארון כדי שיונו כולם לתורה, ופי' הרמב"ן 'העסק', היינו שיתנדב כל אחד כלי זהב אחד לארון, או יעזור לבצלאל עזר מעט, או שיכוננו לדבר', הרי לן חובה להשתייך לתורה, אך כל אחד לפי מה שהוא.

'והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון שנאמר ונעודתי לך שם ודיברתי איתך מעל הכפורת' (רמב"ן), ושם לקמיה שהוא 'הדבור אשר נדבר לו בהר סיני'. הא קמן דלא רק שהתורה מנוחת לפני ולפנים, אלא משם תצא תורה, ומינה ד'יזכו כולם לתורה' היינו קבלת התורה תמימית, שהיא חובה, כפת עליהם הר, אך כל אחד מחיזה לעצמו כפי הכנתו (יעו"ר רש"י י"ט כד).

וכך הוא הסדר בשרשינו - האבות הקד' - חסד לאברהם, פחד יצחק, ומכח שניהם נתן אמת ליעקב. והוא השלימות - חסד שכולו מהול ביראה. התורה אשר תחילתה חסד ואמצעיתה חסד וסופה חסד וכולה דין - היא האמת. ואין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד (ברכות ח.), וזהו עיקר החפץ בארון לפני ולפנים, ומתוך כך נמשך אנו בד"א של הלכה דילן.

בגליון הקודם הבאנו דעת הש"ו (קע סק"ג) וש"ך (נקוה"כ שם) דאף לרש"י (ב"מ ע"א) - דק"ל לכתחילה כוונתה - דערב קבלן [שהמלוה יכול לפנות אליו תחילה] חשיב שהוא לוח מהמלוה ומלוה ללוה, מ"מ שרי ליה לקבל מהלוה שרר על ערבותו, שאינה אלא כשכר אמירה, משום שהערב לא נחשב 'מלוה' עד שיפרע ערבותו שרק אז מתברר למפרע שהלוה ללוה, וכמבואר ברשב"א בד"רש"י.

והוספנו לדון דאף דלכאוי יש לנקוט כש"ו וש"ך שהרי הרשב"א כותיהו, ודלא כחחוו"ד שהחמיר, מ"מ כל זה דוקא אם אכן נתן לו שכו קודם שפרע לו ערבותו, אך אם כבר פרע אטו, הוואיל וע"י פרעונו למלוה אגלאי שהערב הלוה ללוה, ואף שתשלומו הוא מחמת שהתאפשרה הלוואה המלוה ללוה ולא מחמת מה שנאלץ הערב לפרוע, מ"מ מחזי כריבית עבור עצם הלוואה הערב לו.

קראה מתנמנם והיינו שאם קוראים לו הוא עונה, אך לא יודע לאהדורי סברא, ואם מזכירים לו הוא נזכר, וכיון לצאת, יצא יד"ח, ואין חילוק בין תחילת שינה לסוף שינה, וגם השומעים ממנו יצאו יד"ח אם כיון להוציאם (ויותר נראה שחשב בתחילת הקריאה לפני שנתנמנם להוציא את השומעים), אך השומע כשהוא מתנמנם לא יצא יד"ח, ודאי חסר לו כמה תיבות.

כוונה לצאת יד"ח - צריך לכוון לצאת יד"ח, ואם היה עסוק בכתיבה וקרא מתוך המגילה שהוא מעתיק ממנה שהיא מגילה כשרה, או שהיה קורא כדי להגיה, או שהיה דורש פסוקי המגילה, אם כיון לצאת יד"ח קריאת מגילה יצא, ואם לא לא יצא, דמצוות צריכות כוונה, ואפי' עשה כך בכל המגילה יצא אם כיוון ליבו, ואם לא כיון אפי' בפסוק ראשון ואח"כ כיון לצאת לא יצא, והמגילה לא יצא אם קראה בניקוד שלא כראוי, וכשדורשה יזרח שלא יפסיק בעניינים שאינם מענייניו של יום, ובענייניו של יום שרי אפי' לתחילה, ואין מזה ראייה לקרית, דהכא שרי כדי לפרסם הנס.

אם יש טעות בקריאה אין מדקדקים בזה, וי"א שדווקא כשאין שינוי משמעות, כגון שהחליף יהודיים ביהודים, אבל טעות אחר כגון במקום יושב קרא ישב, מדקדקים, דהוי כדילג אותה תיבה לגמרי, וצריך לחזור ולקוראה ומשם כסדר וכן יש לחנוך למעשה, ואם המשך יחזור ויקרא על הסדר אפי' אם סיים את כל המגילה, אך לא יברך.

מגילה חסירה - צריך לקרוא מתוך מגילה כשרה, ואם קראה ממגילה פסולה לא יצא יד"ח. ואם הסופר השמיט תיבות פחות מחציה, אף שלכתחילה אין נכון לקרות במגילה כזו, מ"מ בדיעבד יצא (ובחציה ממש צ"ע), ואם אין לו מגילה אחרת מותר לקרות בה לכתחילה, אך אם השמיט יותר מחציה, ואפי' התיבות כתובות אך הם מטושטשות ואין רישומם ניכר או שהם חתומות, לא יצא יד"ח. וכן אם חסר במגילה בהתחלה או בסוף לא יצא, ואפשר שאפי' אם חסר רק פסוק ראשון או אחרון לא יצא, אך אם חסר רק חלק מפסוקים אלו לא מסתבר להחמיר. וכן אם חסר באמצע ענין שלם לא יצא. וכן אם חסר או מטושטש מקצת האותיות, ברוב התיבות שבמגילה, לא יצא יד"ח.

מנהגי הקריאה

נשימה אחת - יאמר את עשרת בני המן וגם "עשרת" בנשימה אחת, להודיע שכולם נהרגו ונתלו יחד, אמנם בדיעבד אם הפסיק אפי' שהה כדי לגמור כולה יצא, וכתב הרמ"א שלכתחילה יאמר מ"חמש מאות איש" בנשימה אחת, משום שעשרת בני המן היו שרי חמישים על חמש מאות איש, אך אם יש לו נשימה קצרה ומשער שלא יוכל לומר הכל, טוב שיתחיל נשימה אחת מ"ואת פרשנדתא".

נוהגים לקרות הפסוקים איש יהודי, ומרדכי יצא, ליהודים, כי מרדכי, בקול רם, שהם עיקר התחלת הנס וסופו, משום שמוחה, (ובסוף סימן תרפ"ט כתב המ"ב הטעם כדי לעורר את הקטנים שלא ישנו, ויתנו ליבם על הקריאה, ומקרים אותם את הפסוקים כדי להנכח), והש"ך חוזר וקוראם, דמצוה לשמוע כל המגילה מתוך הכתב, ולא יאמרו הקהל את עשרת בני המן.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, חפץ חיים, ואהבת חסד), בלמעלה ממאה נקודות הפצה ברחבי הארץ.
כמו כן ניתן לקבלם במייל 7692282@gmail.com.
וכן ניתן לקבלם בפקס בטלפון 0799-414144.

מקום שאין מניין - אם רק אחד יודע לקרוא, הוא יוציא את כולם, ואם כולם יודעים לקרוא כל אחד קורא לעצמו דלחוציא אחרים בעיניו עשרה, והפ"ח מצדד שזה רק לכתחילה אבל בדיעבד אם נתכוון לפסוק יצאו אף אם הם יודעים, והמ"א מצדד שאף לכתחילה עדיף לעשות כך משום ברב עם הדרת מלך, אך כמה אחרונים דעתם כהשו"ע שכל אחד יקרא לעצמו. ומקום שיש מנין מרחיב לחזר אחר מנין.

הבאת קטנים לקריאת המגילה - מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מגילה, כדי לחנוכם במצות פרסומי ניסא, ואף שאלו שהגיעו לחינוך חייב מדינא לחנוכם, מ"מ י"ל דנ"מ שלא יקרא להם בביתו אלא בציבור. אבל לא יבאו קטנים ביותר המבלבלים דעת השומעים, ואם הקטנים באים רק כדי להכות את המן ועי"ז גם הגדולים אינם יכולים לשמוע, אין האב מקיים בזה מצות חינוך כלל, וצריך האב לשמור על ילדיו, ויכולים להכות את המן בזמן הזכרתו, אך לא שיהיה זה עיקר הבאתם לבית המדרש. וראוי לכל מי שהיכולת בידו, שיהיה לו מגילה כשרה, ויקרא בלחש מילה במילה, דא"א לשמוע מהש"ך מחמת הרעש.

סימן תר"צ

דיני קריאת המגילה

אם צריך לעמוד - כשקורא לעצמו יכול לקרוא בישיבה, אך את הברכה יברך בעמידה וגם השומעים צריכים לעמוד בברכה, וכשקורא בציבור צריך לקרוא בעמידה מפני כבוד הציבור, והמטה יהודה מצדד שמתור לעמוד ע"י סמיכה בקריאת המגילה בציבור, ובשעת הדחק יש לסמוך על דבריו.

צריך לקרות את כל המגילה, ודעת רוב הפוסקים שאם חיסר אפי' תיבה אחת או אות אחת לא יצא יד"ח וחוזר ומברך, אך החיי אדם חושש לדעת הרי"א שבתביבה שאינה משנה את הקריאה חוזר ואינו מברך.

קראה כולה או רובה על פה לא יצא יד"ח, ואם קרא רק מקצת המגילה בעל פה יצא בדיעבד. ואם קרא תחילה או סוף המגילה בע"פ יצא יד"ח, ודלא כהבג"ד ישע.

קראה סירוגין והיינו שהפסיק באמצע, ואח"כ חזר למקום שפסק, אפי' אם שהה בינתיים כדי לגמור את כולה (והיינו מראש ועד סוף) יצא, ואמנם לכתחילה אסור לשהות הרבה, אך אם השהות היתה מחמת אונס חוזר לראש, אך לא יחזור ויברך (ועיין בסיומן ס"ה ובבה"ב).

ואם הפסיק בשיחה ג"כ א"צ לחזור, אך גוערים במי שסח בינתיים, ומי שסח ולא שמע חלק מהקריאה, דעת חלק מהפוסקים שלא יצא יד"ח אפי' אם חיסר תיבה אחת, ולכן כל אחד יחזיק חומש בידו, כדי להשלים את התיבות שאינו יכול לשמוע כאשר הנערים מוכים את המן וכדומה, וכן יוצא עכ"פ בדיעבד.

הקורא את המגילה למפרע והיינו שקרא פסוק אחד לפני שקרא את הפסוק שלפניו, או אפי' את התיבה שלפניו, לא יצא יד"ח, וצריך לחזור ולקרות מהפסוק שדילג עד הסוף, ואם דילג פסוק ראשון וחוזר מתחילה צריך לחזור ולברך, כיון שהפסיק בין הברכה לתחילת הקריאה.

ניתן לרכוש את סיכומי תמצית הש"ס 4 חלקים על כל הש"ס, או תמצית גפ"ת (על המסכתות ברכות, שבת, עירובין, פסחים, יומא, סוכה, יבמות, כתובות, נדרים, גיטין, קידושין, ב"ק, ב"מ, ב"ב), וכן את סיכומי תמצית משנה ברורה, תמצית ספרי מוסר, ותמצית תנ"ך.
נקודות מכירה ברחבי הארץ. לפרטים 0527692282.

המשך בעמוד הבא

מפח אושר בכבוד תל"מ
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידוד ובכרתם של מרחן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהווה ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

לחצורפות: 073-3678617

ומתוך כך נקטנו דאם הערב קבלן נאלץ לפרוע את ערבותו, אסור מנתה ללוה לערוב לאותו ערב קבלן כתמורה לערבותו לו, דמיון שע"י הפרעה אגלאי למפרע שערבות הראשון לשני היתה בעצם הלוואה לשני, והרי בתמורה לערבות זו בא השני לערוב לו, הרי"ו מחזי כמשלם לו תמורה על ההלוואה שהלוהו.

ויסוד חומרא זו הוצאנו מהריטב"א סט: שחילק בין שני אופנים דלהלן: אם הלוה שילם לפלוני שישתדל עבורו אצל המלוה, והסכים המלוה להלוות רק למשתדל, והמשתדל הוא זה שהלוה ללוה, שרי כיון שהלוה לא שילם ע"ד שהמשתדל בעצמו ילוהו, והרי"ו שכן אמירה בלבד, אך אם בא לשלם לו על ההשתדלות - שהביאה להסכמה הנ"ל - רק אחרי שבא המשתדל להלוות, אסור דמחזי כמשלם עבור ההלוואה שהוא עצמו מלוה לו.

איברא דגוף דין הריטב"א צ"ע, דלכאור' מלתא דתמימה היא לאסור לשלם את מה שהוא חייב בדיון, ואף דאשכחן שהמלוה הוא בסאה אינו משלם את התוספת אף שמחוייבת מנכ הקציצה (ב"מ עה), התם שאני שהקציצה היתה שלא כדיון, משא"כ הכא קצץ שכר אמירה כדיון, ועכ"פ אם הלוה לו ודאי חייב לשלם שכר אמירתו, ובריטב"א משמע שאסור.

על כן נראה דלעולם אם קצץ שכר אמירה בלא דעת שילוהו בעצמו, ולבסוף הוצרך להלוותו, ודאי שרי, דכיון שמשלם את החוב שחל בלא דעת שילוהו לא מחזי שהוא מחמת ההלוואה, ולא אסר הריטב"א אלא באופן שלא קצץ, אלא שאחרי שהשיג לו את ההלוואה - דרך עצמו - רוצה הלוה לשלם לו שכר טרחה, ובוזה הוא דאסור, דכיון שמשלם מחמת הלוואה הידועה שהיא ממקבל התשלום עצמו מחזי כמשלם עבור עצם ההלוואה [ונראה דגם בקציצה, אם היתה בקבלנות - דהיינו תמורת הצלחת עבודתו להשיג הלוואה אסור להלוות, כי נמצא שההלוואה היא זו שחולטת את חובת השכר, א"כ החלת החוב ע"י ההלוואה מחזי כחוב מחמת ההלוואה, והיא קציצה אסורה, ואם הלוהו אסור לשלמה, ואולי אף אם שילם מאד אסור בכח"ג].

אם כנים דברינו, הרי שעד כמה שהתירו הט"ז והש"ך לשלם שכר לערב קבלן משום שאין התשלום בעד ההלוואה, א"כ בגוונא שא"ל ערוב לי בקבלנות ואערוב לך, וערב לו בקבלנות, ולא הספיק השני להשיב לו ערבות עד שהוצרך הראשון לפרוע ערבותו, אף שאגלאי למפרע שנעשה הראשון מלוה לשני שרי לשני לערוב לראשון, שהרי כבר מחוייב לו - עבור עצם אפשרות ההלוואה מהמלוה שנוצרה ע"י הערבות - עוד קודם שהתברר שהערב נעשה מלוה ללוה, ומעתה מקיים התחייבותו, ולא מחזי כריבית.

ורק אם הראשון ערב לו בקבלנות בלי שום סיכום, ונאלץ לפרוע ערבותו, ובא עתה השני לערוב לו כהכרת הטוב, אזי גם אם ירשע שנועשה כן מחמת עצם העמדת אפשרות ההלוואה מהמלוה ע"י התחייבות הערבות - ולא מחמת פרעונה - אסור, דמחזי כריבית, שהרי ע"י פרעון הערבות התבררה התחייבות הערבות כהלוואה, ועל דעת כן משלם לו עליה.

והרי לן ערבות בעד ערבות קבלנית שנפרעה, שמוותרת בקציצה ואסורה בלא קציצה [ואין להקשות יציבא בארעא וכו', דהמאן ע"ד האיסור אטו קציצה, אלא מצד עצמו משום מחזי, ופשוט].

ובגוונא שלא התחייב לו ערבות בעד ערבות, אלא כך היתה הבנה ביניהם, יש לדון אם אסור לשני לערוב אחרי שהראשון פרע הערבות, כיון שאינה קציצה וכנ"ל, או"ד כיון שההבנה - שמתחמתה מרגיש השני מחוייב לערוב לו - היתה בלא דעת פרעון הערבות, הרי שערבות השני נעשית על דעת ראשונה ולא מחזי כריבית עבור ההלוואה שחלה למפרע ע"י פרעון הערבות הראשונה.

קבלת שטר זכרון דברים המהדר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

לא יפסיק בין פסוק לפסוק אלא כדי נשימה, מפני שצריך לקרותה כאיגרת.

כשאומר בלילה ההוא יגביה הקול, משום ששם מתחיל הנס. כשאומר האגרת הזאת ינענע את המגילה.

הכאת המן - נהגו התינוקות לצור צורת המן או לכתוב שם המן על עצים ואבנים ולהכותם זה על זה כדי שימחה שמו, על דרך "מחה תמחה את זכר עמלק" ו"שם רשעים ירקב", ומזה נשתרבה המנהג להכות את המן, ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחינם הוקבעו, ודעת המ"א שאפי' אם יש במנהג צד איסור אין לבטלו, אך כמה אחרונים חלקו עליו, והתכנס צבי היה רוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיעו להמן, וכשמכים צריך החזן לשתוק כדי שכולם ישמעו את הקריאה, וכיון שצמזמו שהנערים חוזרים ומכים, טוב שכל יחיד יקרא פסוק או שניים מתוך המגילה בזמן ההכאה, והפמ"ג כתב שאין להכות בהמן כיון שיצא שכרם בהפסדם שמבלבלים הרבה.

צריך לומר ארור המן ברוך מרדכי, ארורה זרש ברוכה אסתר, ארורים כל הגויים ברוכים כל ישראל, וגם הרבונה זכור לטוב.

דיני הקריאה בציבור

אסור לחזן לקרות את המגילה עד שאומרים לו קרא, וש"ץ קבוע שמינוחו לכך א"צ להמתין.

יכולים שניים או עשרה לקרותה ביחד, והשומעים מהם יוצאים יד"ח, אך אם משרה שאינו יכול לשמוע את כל התיבות בודאי לא יצא.

מי שיש לו מגילה שאינה כשרה לא יקרא עם הש"ץ, שמה השומע יתן ליבו לקריאתו ולא לקריאת הש"ץ, ולטעם זה גם אם יש לו מגילה כשרה לא יסייע לחזן, אלא"כ מוכן להוציא כל מי שיתן ליבו לקריאתו, ויש מחמירים שגם בקורא לאדם אחד לא יקרא השומע ממגילה שאינה כשרה, שמה יתן דעתו למה שקורא בעצמו. ולא יסייע שום אדם לחזן, והא"ר מחמיר גם בזה גם בקורא להוציא יחיד. ולכן הפוסקים שקוראים השומעים בקול, לכתחילה צריך הש"ץ לחזור ולקרותם מתוך מגילה כשרה, והשומעים יכוונו לצאת בקריאתו.

צריך להאזין ולשמוע כל הקריאה, ואם חיסר אפי' תיבה אחת, בין בשמיעה בין בקריאה, לא יצא וצריך לחזור.

כוונה לצאת ולהוציא - הקורא צריך לכוון להוציא את השומעים, והשומעים צריכים לכוון לצאת, וזה לעיובא אפי' בדיעבד בין ביום בין בלילה, ומספיק לכוון בתחילת הקריאה, וש"ץ מסתמא דעתו על כל השומעים אפי' אלו שאחורי בית הכנסת, והעומדים בבית הכנסת מסתמא מכוונים, אך העובר אחורי בית הכנסת צריך לכוון בפירוש.

הקורא לציבור **יפשוט את המגילה כאיגרת** אפי' מה שעתידי לקרות, וכפול דף על דף כדי להראות הנס, ויזהר שלא יגורה ע"ג קרקע, והפמ"ג כתב שגם אם היא תלויה הוי גנאי לכתבי הקודש, ויפשוט קודם שמתחיל לברך שלא יהיה הפסק, וכשגומר חוזר וכורכה כולה ומניחה לפניו, ואח"כ מברך, ואפי' אם התחיל ברוך אתה אם לא אמר השם מפסיק וכוונך ואח"כ מברך.

קריאת המגילה בעשרה - צריך לחזור אחר עשרה לקריאת המגילה, כשקורא אותה בזמנה, ב"ד לעיריות ובט"ו למוקפים, וכ"ש אם קורא אותה שלא בזמנה (כגון המפרש בים והיוצא בשיירה ואינו מוצא מגילה לקחת עמו שמותר להקדים, או כשט"ו חל בשבת, דאי ליכא עשרה לא יברכו), ואם אינו יכול לקרות בעשרה יקרא אותה ביחיד, ויש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה, אך קטנים ודאי אינם מצטרפים. ואם קרא אותה בציבור ויש יחיד שלא שמעה, אינו חייב לאסוף עשרה, ו"א שאף בזה צריך לחזור אחר עשרה. ויחיד הקורא מגילה בזמנה צריך לברך עליה, אבל שלא בזמנה לא יברך עליה.

קריאת המגילה בציבור בבית הכנסת - בזמן שקורין אותה בציבור בבית הכנסת, אפי' אם יש לו מאה אנשים בביתו מצוה ללכת לשם משום ברב עם הדרת מלך, וכן מי שחלונותיו פתוחות לבית הכנסת אפי' צריך ללכת לבית הכנסת.

הלשון והכתב

מי שאינו מבין לשון הקודש מ"מ יוצא יד"ח לכתחילה אם שמע בלשון הקודש והמגילה כתובה בכתב אשורית, ואם כתב כמה מילים בלשון אחר, לא יצא יד"ח לכמה פוסקים, (ונכון לכל ירא שמים שיהיה לו מגילה כשרה ביזו ויקרא בה מילה במילה בלחשיה, שא"א לשמוע הכל מהש"ץ, ובפרט שהנערים מבלבלים).

ואם היתה כתובה תרגום או לשון אחר, אין יוצא יד"ח אלא מי שמבין את אותו לשון, אפי' אם הכתב הוא אשורית, ובכתובה בלשון אחר א"צ לדקדק שיהיו האותיות מוקפות גי'ל.

ואם היא כתובה בלשון עברי וקרא בלשון אחר אף שמכיר את שתי הלשונות לא יצא, דהוי כקורא על פה, ולכן גם השומע לא יצא, אך אם קרא מקצתה בלשון אחר מסתבר שיצא, דלא גרע מקרא מקצתה בעל פה ממש שיצא בדיעבד.

ואם כתב בלשון אחד אך האותיות מלשון אחר לדעת הב"י יצא, ודעת כמה פוסקים דאין יוצאין בכל לשון אפי' ללועזי אלא בכתב אשורית, אך דעת כמה ראשונים כהמחבר. ואם היתה כתובה כתב ולשון תרגום, והקורא אינו מבין אך השומע מבין, או שהקורא מבין והשומע אינו מבין, לא יצא יד"ח אף להמחבר.

ונהגים בזמן הזה לכותבה ולקרותה בלשון הקודש.

מי שידוע גם אשורית לדעת השו"ע אינו יוצא בלעז, ומ"מ אינו חוזר ומברך, ואינו יכול להוציא גם מי שאינו מבין לה"ק, ו"א שיוצא.

ויש למחות ביד הקוראים לנשים בלשון לעז אע"פ שכתובה בלעז, כיון שהקוראים מבינים לה"ק ויש לחוש לדעת הפוסקים הנ"ל שאין יוצאין, ועוד שהרי בכל מקום שיוצא בלעז, צריך לקרוא "האחשתרנים בני הרמכים בלה"ק, ואם יקרא תיבות אלו לנשים בלה"ק, הרי אסור לכתחילה לקרותה בשתי לשונות, ואם המגילה כתובה בלה"ק וקוראה בלעז הוי כקורא ע"פ ולא יצאו. וגם הקוראים בשני הימים להחמיר, לא יקראו בלעז.

אם המגילה כתובה **מקצתה בלשון אחד ומקצתה בלשון אחר**, מי שמבין יצא בדיעבד, אע"פ שאין פרשה שלמה בלשון אחד.

סימו תרצ"א

דיני המגילה

יש דברים שבהם דיני המגילה כדני ספר תורה, דכתיב "ונכתב בספר", ויש דברים שבהם המגילה צריכה להיות כאיגרת כדכתיב "האיגרת הזאת", ופרטי דינים אלו ודינים נוספים במגילה ובכתביה יבואר להלן.

במה כותבים - אין כותבים את המגילה אלא בדיו (ועיין בזה בסיומן ל"ב), ואם כתבה במי עפצים עם גומא או במי קנקנתום כשרה, ולהגרי"א כוונת השו"ע שמכשיר בהם כשכתבה במי עפצים וקנקנתום יחד, אבל אם כתבה במי עפצים ללא גומא או בקנקנתום לחוד או בשאר צבעים פסולה.

על מה כותבים - אין כותבים אלא על הגויל (עור שלא נחלק והסירו ממנו רק את השיער ותיקנו שם, ובצד הבשר לא הוסר כלום) או על הקלף (עיין בזה בסיומן ל"ב), כספר תורה. ואם כתבה על נייר או על עור שאינו מעובד פסולה.

א"צ לעבד את העור לשמה, ו"א שצריך לעבדו לשמה, וכן פסק רבי משה מינץ, ובדיעבד יש להחיר, ואם אין מגילה אחרת יקרא בה לכתחילה אך טוב שלא יברך עליה.

המגילה צריכה **שרטוט** על כל שיטה ושיטה כספר תורה.

כתב השו"ע שעושים לה **עמוד בסופה ומקום חלק בתחילתה** כדי לגלגלה על העמוד, והרמ"א כתב שנהגו שלא לעשות לה בסופה עמוד כלל, וכתב המ"ב שמניחים חלק בתחילתה, וגוללה מסופה לתחילתה, והגר"א מפקפק מאד על דברי הרמ"א.

כתיבת האותיות - חק תוכות (שהשלים צורת האות ע"י הסרת הדיו שמסביב) ברובה פוסל, אבל במיעוטה אינו פוסל. ודין המגילה כספר תורה לענין שצריכה כל אות להיות מוקפת גויל, ולענין חטוטרט (שעושים לאות ה') ותלית הרגל של ה' וק', וכל האותיות בצורתם ובחטוטרט ויתרות (ובדיעבד כשכבר קרא בה או לכתחילה כשאין לו אחרת, חטוטרט ויתרות לא פוסלות, שהרי אף בהשמיט בה אותיות כשרה ויכול לברך עליה), וכן שאר הדינים הם כמו ס"ח, ולכן צריך שיהיו השורות שוות זה לזה והיינו שלא יצאו ג' אותיות מחוץ לשורה, ויהיה רוחב העמוד כמו שיעור תיבת למשפחותיכם ג' פעמים. וצריך לכותבה מתוך הכתב, או שיהיה אחד מקריא לו בעל פה כדי שלא יטעה, ואם עבר וכתב בעל פה י"א שאסור לקרוא בה מלבד בשעת הדחק, וצריך לכתחילה להוציא כל תיבה מפיו קודם שיכתבנה אפילו אם הוא כותב אותה מתוך הכתב, ובדיעבד אין להחמיר אם לא טעה. כתב השו"ע ש"א שהיא צריכה תגין וי"א שאינה צריכה, והרמ"א כתב שנהגו לתייגה.

כתבה נכרי או אפיקורוס פסולה.

עושים כל פרשיותיה סתומות, ואם עשאו פתוחות פסולה, ובשעת הדחק יש להקל, והפמ"ג מסתפק אם יברך, ובלבושי שרד מצד שאפשר לברך.

עשרת בני המן יש לכותבם כשירה, ולא כשאר שירות שמשאיר חלק מעל הכתב, אלא משאיר חלק בין תיבה לתיבה כפלים מגודל התיבה, ואם לא עשה כך המגילה פסולה. וצריך לכתוב תיבת "איש" בראש הדף והיינו בראש השיטה א"צ דוקא בראש הדף, ואת ה"אות" יכתוב בסוף השורה, ובסוף הדף יכתוב את תיבת "עשרת". וכתב הגר"א שיותר טוב שלא יכתוב תיבת איש בראש הדף, מפני שע"ז יצטרך לעשות אותיות גדולות שימלאו את כל העמוד (שהרי תיבת עשרת צריכה להיות בסוף העמוד, ולא נמסר לנו לכתוב עשרת בני המן באותיות דאלפא ביתא רבת), ובשמות אדם מקיים מנהג ישראל לכתוב איש בראש הדף והשיטה ו"עשרת" בסוף הדף והשיטה, וכתוב התיבות בדף זה ארוכות בגודל כמה שיטות לפי הצורך, אבל לא יכתבם בכתיבה גסה יותר משאר המגילה, וכן דעת השער אפרים, וכתב שמה שנהגים לכתוב עשרת בני המן באותיות גדולות אין בזה קפידא, כיון שהם כתיבים בדף בפני עצמם, ע"ש, וכתב בשער הציון שהעושה כדעת הגר"א אין להקפיד בזה בדיעבד אף שאינו כמנהג העולם, ומותר לקרוא במגילה זו ולברך עליה, ובפתחי עולם כתב שדעת החת"ס כדעת הגר"א. ואם כתב אחרי תיבת עשרת עוד שיטות כשרה, ויש מחמירים, ובשער אפרים כתב שאם יש מגילה אחרת כשרה אין לקרות בה בציבור לכתחילה, אא"כ זה טיריאה דציבורא להתמתין למגילה הכתובה כדניה.

צריך להאריך בכתיבת ה' של וזיתא ע"י זקיפת הראש הכפוף של ה' שתהיה כעין זקופה, לרמז שכולם ניתלו בזקיפה אחת, ועכשיו נהגו כדעת האומרים שצריך לעשות את ה' גדולה. ובדיעבד אם לא האריך בו' דזיתא כשר. וי"מ שהכונה שצריך להאריך בקריאת ה' דזיתא, והיינו שלא יחסוף אותה.

תפירות יריעות המגילה – אם תפר את המגילה בחוטי פשתן [ולא בגידים] פסולה, ואם הטיל בה שלשה חוטי גידים כשרה, ובלבד שיהיו משולשות, וכיון שיש כמה פירושים מה הכונה משולשת, צריך לצאת ידי כולם, והיינו שיעשה ג' תפירות בראשה של כל יריעה וג' בסופה וג' באמצעיתה, ותפירה אחת בתחילת הרבע העליון ועוד תפירה אחת בתחילת הרבע התחתון, ואם אין לו עוד גידים מוטב לתפור את השאר בחוטי פשתן מאשר להשאיר בלא תפירה, אבל אם יש לו תפור הכל בגידים. והתפירה תהיה מבחוץ ולא מבפנים. ואם כולה תפור בגידים א"צ לדקדק כמה תפירות יש. ולא יתפור ממש בסוף היריעה, אלא יניח מעט קלף ואז יתפור, ובמשורו סגי.

מגילה הכתובה בין שאר הכתובים אין קוראים בה בציבור בעשרה, ואם קרא לא יצא, (ובפ"ח מבאר דהיינו דוקא שלא בזמנה שאין קוראים אלא בציבור, אבל בזמנה אפשר לקרוא במגילה הכתובה בין הכתובים), אבל יחיד קורא בה כל שהיא כתובה בגליון כספר תורה, ומשמע שיכול לקרות בה לכתחילה, אבל מהרא"ש והטור משמע שרק בדיעבד יצא. ואם היה הקלף שלה בולט או חסר משאר היריעות למעלה או למטה שיש לה היכר בפני עצמה, יוצא בה גם בציבור.

מגילה שהיא נקודה אינה נפסלת בכך, ואם אין מי שיודע את הטעמים בעל פה מותר לכתוב גם את הטעמים במגילה ולברך עליה, (ואם אין טעמים במגילה מותר לקרותה בלא טעמים כמבואר בסוף סימן קמ"ב). וכן אם כתב בדף הראשון ברכות או פייטים אינה נפסלת בכך, אבל לכתחילה לא יכתוב הברכות במגילה.

אם אין מגילה יקרא בחומש העשוי בגלילה בלא ברכה, אבל בחומש שלנו לכו"ע לא יצא, ובפמ"ג כתב שראוי לקרות גם בזה בלא ברכה כדי שלא תשתכח תורת מגילה.

אם קרא במגילה גזולה יצא, ואין מברכים עליה, ואפילו אם קנאה בשינוי מעשה לא יברך, וכן הדין בלולב.

סימן תרצ"ב

ברכות המגילה

בלילה מברך הקורא ג' ברכות, על מקרא מגילה, שעשה ניסים, ושהחיינו, וביום לדעת השו"ע לא יברך שהחיינו, ולדעת הרמ"א יברך שהחיינו.

אם נשתתף הקורא באמצע המגילה יתחיל השני ממקום שפסק, וא"צ לברך מחדש.

יכוון המברך והשומע בברכת שהחיינו שמברך ביום גם על משלוח מנות וסעודת פורים.

מי שאין לו מגילה לא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה, וי"א שראוי לברך על היום, וצ"ע למעשה, ואם בירך על המגילה בלילה לכו"ע לא יברך ביום.

יכול אחד לברך ואחר לקרוא, בין ברכה ראשונה ובין ברכה אחרונה, ובלבד שיכוון להוציא את השומעים והם יכוונו לצאת, ואם אבל קורא את המגילה יברך אחר את הברכות, מפני שאינו יכול להוציא רבים בברכת שהחיינו.

אם לא בירך לא לפניה ולא לאחריה יצא, ואם נזכר באמצע שלא בירך, יברך בין הפרקים.

אחרי המגילה נוהגים לברך הרב את ריבנו וכו', ולא יאמר הקל הרב, וכן לא יאמר הקל הנפרע, אלא ברוך אתה ד' הנפרע. ונהגו לומר בלילה אשר הניא, אבל לא ביום מפני שכבר אמר פייטים.

יחיד מברך ברכות שלפניה אבל אינו מברך אחריה.

מי שכבר יצא יד"ח יכול לברך להוציא אחרים, וכ"ש שיכול לקרוא להוציא אחרים, וי"א שאם השומעים יודעים לברך יברכו הם, ומנהג העולם להקל להוציאם בכל גוונא.

הקורא לנשים יקרא אחרי שיצא בעצמו בקריאה בציבור, אכן אם מכוון שלא לצאת שפיר דמי לצאת אח"כ בקריאת הציבור, וכשמברך לנשים טוב שיברך לשמוע מגילה.

אין לשוח בזמן הקריאה, בין הקורא בין השומע, ואפי' בדברי תורה, ולענין דיעבד אם השומע חיסר אפי' תיבה אחת לא יצא יד"ח, אבל הקורא יצא, ואפי' לכתחילה לפעמים מותר, כגון לשאול בין הפרקים מפני הכבוד, והש"ג מסתפק מה נקרא בין הפרקים, ור' שלמה קלוגר כתב שהפרקים הם מתחילה עד איש יחודי, ומשם עד בלילת ההוא, ובמחצית השקל מביא שהפרשיות הסתומות נקראים פרקים, ואם שח בין הברכה לתחילת הקריאה, בין השומע בין הקורא, הפסיד את הברכה, וגם בין סוף הקריאה לברכה אסור להפסיק, ובדיעבד אם שח אחרי המגילה, יש לעיין להטור אם יכול לברך ברכת הרב, ולבעל העיטור בודאי יכול לברך.

מה אסור לעשות לפני קריאת המגילה – אין לאכול וכ"ש לישון לפני קריאת המגילה, אפי' מי שהתענית קשה עליו, והמ"א מתיר טעימה בעלמא, ואין להקל אלא לצורך גדול, והיינו חולה קצת, או מי שמתענה והתענית קשה לו, ושעור טעימה היינו כביצה פת או משקין בשיעור כביצה, ואם הוא אדם חלוש והשהיה יזיק לבריאותו ויכול לבוא לידי חולי ואין מספיק לו טעימה, מותר לאכול, אך יבקש מאחד להזכיר לו לקרוא את המגילה אחר אכילתו. וגם ביום אין לאכול לפני קריאת המגילה אף אחר התפילה.

קריאה לפני הלילה – לשיטת השו"ע מי שאינו יכול ללכת לבית הכנסת וקשה לו והתענית עד שיבואו לקרוא בשבילו, מותר לשמוע מגילה מפלג המנחה, והיינו שעה ורבע לפני הלילה, אך לא אם הוא נזהר תמיד להתפלל מנחה לפני פלג, ויתפלל לפני הקריאה. וכתב המ"ב שעדיף שיטעם משהו מאשר לקרוא מפלג המנחה. ולדעת הפ"ח אין לקרות אפי' בבין השמשות דבעינן לילה דזוקא, ובביה"ש יש להסתפק אם יצא בדיעבד, ואם הוא אונס או הכרח גדול יש לצדד להקל. וכתב החיי אדם שאפי' אם קרא מקצתה לפני צה"כ לא יצא, ויחזור ויקרא בלי ברכה, ומ"מ המייקל לחולה ויולדת למהר הקריאה מבעוד יום קצת, יש לו על מי לסמוך, ואפשר שבמקום דחק גדול אף בציבור יש להקל לקרות אף שאין עדיין לילה גמורה.

מי שיש לו ספק אם קרא את המגילה, אפשר דלא אמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא. פמ"ג.

סימן תרצ"ג

התפילות בפורים

קדיש התקבל – המ"א מצדד שאחר שמונה עשרה יאמר קדיש התקבל, ואחרי ואתה קדוש יאמר קדיש שלם בלי תקבל, והא"ר כתב שיכול לומר גם שם התקבל על התפילה שבסדר קדושה. ובשחרית יאמר חצי קדיש אחר שמונה עשרה, ואחר סדר קדושה יאמר קדיש התקבל.

אחר המגילה יאמר ואתה קדוש. ובמוצאי שבת יאמר לפני כן ויהי נועם, ויבדיל אחר סדר קדושה, ואחר ההבדלה יאמר ויתן לך.

על הניסים – בין בלילה (אפי' אם מתפלל מעריב לפני צה"כ, ואף לפני קריאת המגילה), בין ביום, ואמר על הניסים, ואם שח על הניסים אין מחזירים אותו. ואין אומרים על הניסים בט"ו, אך אם אמרו אין מחזירים אותו. וכרכים המסופקים אומרים בהם על הניסים בשני הימים.

בשחרית משכימים לבית המדרש.

אין לחלוץ התפילין עד אחרי המגילה, דדרשינן "ויקר" אלו תפילין.

אין קורין הלל, דאכתי עבדי אחשוורוש אנו.

אין נופלים על פניהם, ואין אומרים למנוח וקל אך אפים, בשני ימי הפורים.

קריאת התורה – קורין פרשת ויבוא עמלק עד מדור דור אף שאין בה אלא ט' פסוקים, וכתב השו"ע שיכפול פסוק אחרון, והרמ"א כתב שלא יכפול. ומחזירים את הס"ת לפני קריאת המגילה. ואומרים חצי קדיש.

קורין המגילה, ומברכים אחריה ברכת הרב, וצריכים כולם לשמוע הברכה, ואין אומרים קדיש, ואח"כ אומרים סדר קדושה.

מילה לדעת הרמ"א ימולו לפני קריאת המגילה, והפ"ח כתב שיקדים קריאת המגילה.

סימן תרצ"ד

זכר למחצית השקל

כתב הרמ"א ש"א לתת לפני פורים ג' פעמים חצי מהמטבע הקבוע באותו מקום באותו זמן, זכר למחצית השקל.

זמן הניתנה לרמ"א הוא בליל פורים לפני מנחה, והמ"א כתב שנותנים בשחרית לפני קריאת המגילה, ועכשיו נוהגים לתת קודם מנחה, ובשחרית נותנים מעות מגילה.

יש להסתפק אם עני המתפרנס מן הצדקה מחויב לתת.

יש לתת שלשה חצאי גדולים במדינות אלו, והביאר הלכה דן לאיזה מטבע הכונה, וכתב שמי שיכול לתת חובל כסף וג' חצאי גדול פולני"ש אשריו טוב לו. עוד כתב שמה שנתבאם עמים בקערה ג' חצאי חובל כסף, וכל אחד מקבלם בעד מעותיו ונותנם בקערה, אינו מחויב.

אין חייב לתת זכר למחצית השקל אלא מגיל כ', וי"א שחייב מגיל י"ג, והמנהג לתת גם בעד בניו הקטנים, ואשה מעוברת בעד ולדה, וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק.

י"א שיתן מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו, ואין נוהגים כך.

מתנות לאביונים

כל אדם בין איש בין אשה חייב לתת לפחות שתי מתנות לשני עניים, ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה דעת כמה אחרונים שהוא חייב לתת ממה שנתנו לו.

יכול לתת מאכל או מעות, ולכתחילה יתן דבר הראוי להנות ממנו בפורים, מאכל, או מעות שיכול להוציאם בפורים.

הפמ"ג מסתפק מה השיעור, ומצאתי בריטב"א ששיעור כל מתנה הוא שוה פרוטה.

יכול להחליף סעודתו עם חבירו, וכן יעשה עני המתפרנס מן הצדקה. ויש להסתפק אי מוהי מתנה ע"מ להחזיר, ובמשלוח מנות לא מוהי, ואם מחלק מחצית השקל לעניים יוצא יד"ח מתנות לאביונים.

מוטב להרבות במתנות לאביונים מאשר בסעודה ובמשלוח מנות, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמוח לב עניים יתנונים ולאכזריות. וצריך לתת שתי מתנות משלו, והשאר יכול לתת ממעשר.

לא יתן לעניים לפני פורים שנוא יאכלו קודם פורים, ומנהג העולם לתת קודם פורים, וחזרו ונתנו גם בפורים.

אין לגבאי לשנות מעות פורים לצדקה אחרת, אבל יכול לקחת הרבה עגלים ומה שלא יספיקו לאכול בפורים ימכר ויפול לכיס של צדקה. והעני יכול להשתמש במעות למה שירצה, אף שגבו אותם לצורך סעודת פורים. ובני העיר נחלקו הפוסקים אם יכולים לשנותם. וכתב הב"י שאם חשב על מעות לחלקם לעניים בפורים אינו רשאי לשנותם, אף שלא הוציא בשפתיו.

אם יש מנהג בעיר לתת מעות פורים לחזן, יכול הגבאי לתת ממעות פורים, אבל אין יוצאים בזה ידי מתנות לאביונים אפי' אם החזן עני, אא"כ מחלקים מהם לעניים.

אין מדקדקים במעות פורים אלא כל הפושט יד נותנים לו, ובמקום שנהגו כך נותנים אף לעני עכו"ם, אבל במקום שלא חורגו בכך, הנותן פרוטה לעכו"ם גוזל את העניים, ומראה כואלו מקיים בהם מתנות לאביונים, ואף בעיר חדשה אם יש בזה דרכי שלום נותנים.

אם אין עניים ישראלים, יכול לעכב המעות שגבנו, או מה שרגיל לתת, ונותנם במקום שירצה.

סעודת פורים

מצוה להרבות בסעודת פורים, ויוצא י"ד בסעודה אחת.

בלילה - סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא י"ד, דאינו חייב לאכול בלילה, אך גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה, ואף אם י"ד חל במוצאי שבת ועשה סעודה חשובה בסעודה שלישית, מי"מ ירבה קצת בלילה לכבוד פורים, אך ביום צריך להרבות יותר, ונכון לבלוש בגדי שבת מבערב, ואח"כ ימצא בביתו נרות דולקות ושלחן ערוך ומיטה מוצעת. י"א שיש לאכול זרעונים בפורים בלילה הראשון, ויש שאין אוכלים בשר בלילה שלא ישעו שזה סעודת פורים.

תענית בפורים - אין להתענות בפורים מלבד תענית חלום, ויתענה עד אחר מנחה, ויאכל לפני השקיעה רק פעם אחת, והנשבע להתענות בפורים יראה להתייר שבועתו.

יש שנהגו לבלוש בגדי שבת ויו"ט בפורים, וכן נכון לעשות.

טוב לעסוק מעט בתורה לפני הסעודה.

זמן הסעודה - נוהגים לעשות סעודת פורים אחרי מנחה, ולא בשחרית משום שטרודים במשלוח מנות, וכשהגיע מנחה אסור להתחיל סעודה לפני מנחה, ויתפלל מנחה בעוד היום גדול, ורוב הסעודה צריכה להיות ביום, אך יכול לעשות את הסעודה בשחרית. רמ"א. והשל"ה כתב שעדיף לעשות הסעודה בשחרית. ביום שיש לכתחילה יעשו הסעודה קודם חצות משום כבוד שבת.

יקבץ אנשי ביתו וחבריו, ד"א לשמח כראוי ביחיד, אך שיהיה שמחה של דברי תורה.

גם ביום השני של פורים חייבים במשתה ושמחה קצת.

י"א שאם הזיק את חבריו מנחה פורים, ולא התכוון להזיק, פטור מלשלם, והב"ח כתב שאין לפטור בנזק גדול, בין בגוף בין בממונו.

על הניסים - אומר על הניסים בברכת המזון בברכת הארץ, ואם שכח נחלקו הפוסקים אם מחזירים אותו, וספק ברכות להקל, ואם כבר אכל סעודה אחת אינו חוזר לכ"ע, אלא כשיגיע להרחימן יאמר הרחמן הוא יעשה לנו ניסים וכו', ואם גומר סעודתו בלילה מ"מ יאמר על הניסים, ואם הלילה הוא שבת יזכיר רק רצה, וי"א שאף בחול לא יאמרו בלילה, ונוהגים כסברא ראשונה, אך אם התפלל מעריב י"א שלא יאמר אח"כ על הניסים, ונכון שיברך לפני התפילה להוציא עצמו מהמחלוקת, ואם רוצה שיתפללו בזמן כמו תמיד, יברך ויאמר על הניסים ויתפלל מעריב, ואח"כ ימשיך לאכול ולשתות ולשמח, שהרי מצוה בשמחה ב' ימים.

שתית יין

חייב איננו לבסומי בפורים עד דלא ידע בין ארור המן (מפלגת) לברוך מרדכי (שעלה לגדולה, שהיא טובה גדולה יותר), שהי ודאי נתן תודה לד' על ב' דברים אלו לפני שנשתכר, ולא יפסיק לתת שבח על כך עד שלא יבחין בין טובה זו לטובה זו. והטעם שיש מצוה להשתכר היא משום שמיות טובה ומפלט המן היו ע"י משתה, והשכרות היא כדי להזכיר את הנס הגדול. ומ"מ כל זה למצוה ולא לעכב.

הזהירות בשכרות - יזהר בנט"י וברכת המוציא וברכת המזון, ויהיה שמחה של מצוה, ואפשר שצריך כוונה לשם מצוה בסעודה ובמתנות לאבינוים ובמשלוח מנות.

וכתב הרמ"א ש"י א"ש א"צ להשתכר כ"כ אלא ישתה יותר מהרגלו וישתן, ואז לא יכיר בין ארור המן לברוך מרדכי, וכתב המ"ב שכך ראוי לעשות. והמאירי כתב שלא יפחית עצמו מתוך השמחה, שלא ישתכר על שמחה של הוללות ושטות, אלא שמחה של תענוג שיגיע מנחתה לאהבת ד' ולהודאה על הניסים. והח"א כתב שכיון שהנס היה ע"י יין צריך לשתות יותר מרגילו, אך אם יודע שילול באיזה מצוה או שפסיד תפילה, או שיהיה בקלות ראש, מוטב שלא ישתכר, וכל מעשיו יהיו לשם שמים.

משלוח מנות

חייב לשלוח ב' מנות לאיש אחד, וכל המרבה הרי זה משובח. יכול לשלוח בשר או שאר מיני אוכלים או משקין, וכן אוכל א' ומשקה א', וצריך אוכל מבושל ולא חי, דבעינן שיהיה ראוי לאכילה מיד, וי"א שכיון שהוא שחוט וראוי להתבשל מיד שרי. ולא ישלח בגדים ושאר דברים. וי"א שאם שלח לעשר דבר פחות לא יא, ושאר פוסקים לא חזיקו דין זה, ונכון לזהר בה לפתחיה. בבנין ציון מסתפק אם יוצאים י"ח כשמביא בעצמו, או דבעינן דווקא ע"י שליח.

אם אין לו מחליף עם חברו, ויוצא י"ח אף שהולך לסעוד אצלו.

משלוח מנות ומתנות לאבינוים זמנם ביום, ואם קיים ביום יכול להוסיף עוד בלילה.

הטורי אבן מסתפק אם אפשר כששולח לפני מקיים גם משלוח מנות וגם מתנות לאבינוים.

אם שולח לחבירו וחבירו אינו רוצה לקבל או מוחל שאומר הריני כאילו התקבלתי יצא, ויש חולקים.

אשה חייבת במשלוח מנות כאיש, והמ"א כתב שלא ראה שנהגים בזה, ואולי רק אלמנה חייבת, אבל נשואה בעלה שולח בשבילה, ומ"מ יש להחמיר.

איש ישלח לאיש ואשה לאשה אבל לא להיפך, שמא ישלח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין, אבל במתנות לאבינוים אין לחוש.

עיר שהיא ספק מוקפת, לפ"ח ישלח ב"ד, והפ"מ"ג מפקפק בזה.

סימן תרצ"ו

מה אסור ומה מותר לעשות בפורים

מלאכה - מעיקר הדין היה מותר מפני שלא קיבלו לעשותו י"ט, אך במקום שנהגו שלא לעשות אין עושין, [וכתב הרמ"א דהכי נהוג], וע"י גוי מותר, והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם, י"א שאם זורע אינו מצמיח, וי"א שאינו מרויח אך אינו מפסיד, ופרקמטיא מותר מפני ששמחה היא לו, וכן בנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו, או אבורניקי של מלכים שעושים לצל, וכן מותר לעשות מלאכת מצוה כגון לכתוב פסקי הלכות וכן פשטי המקרא ואגרת שלום ומוצרת וחובותיו, וכל דבר שאינו צריך עיון גדול, אך יראה שלא ימשך ויתבטל משמחת פורים, ומותר לכתוב מגילה או לעשות אפי' מלאכה גמורה לצורך פורים. ומותר לעשות מלאכה בפרים בט"ו או בכרכים ב"ד, ויש מחמירים בזה, וזה תלוי במנהג המקום.

הספד ותענית - י"ד וט"ו אסורים בהספד ותענית, לכל אדם בכל מקום, ושני הימים אסורים בין בכרכים בין בפרים, ואין ללכת לקבר לקונן בסוף השבעה, ורק האבל יכול ללכת עם חזן שיאמר לו השכבה, ולא ילך אף בערב פורים שלא יחשבו העולם שהאבילות נפסקת בפורים. והנשים מענות כולן יחד, ומטפחות כף אל כף, אבל לא שתהא אחת מקוננת וכולם עונות אחריה, ואחר שנקבר המת לא מענות ולא מקוננות.

נישואין - כתב השו"ע שמותר לישא אשה בפורים, בין ב"ד בין בט"ו, והמ"א כתב שיעשה הנישואין ביום י"ג ואת הסעודה בערב, ובשע"ת כתב שהמנהג כדעת השו"ע, ובחמד משה כתב שעדיף לעשות את החופה בסוף יום י"ד, ואת סעודת פורים מקודם.

פדיון הבן וברית מילה מותר.

אבילות לאבל

לשיטת השו"ע אבל נוהג כל דיני אבילות בהנחה ופורים, ויתפלל מעריב בביתו, אך למגילה ילך לבית הכנסת, ועדיף שיאסוף מנין לביתו. ואם חל פורים במוצאי שבת והאבל נמצא בבית הכנסת בשבת במנחה אחרי שאכל סעודה ג' בביתו, לא יצא משם עד אחרי מעריב ומגילה. (ולדין שאוכלים סעודה ג' בבית אחרי מנחה, יתפלל מעריב ויקרא מגילה בביתו אם יש לו מנין, ואם אין לו ילך לביהמ"ד מבע"י ויהיה שם למעריב ומגילה). ולמחרת לא ילך אלא למגילה אם אין לו מנין בביתו.

והרמ"א כתב שאין אבילות בפורים לא ב"ד ולא בט"ו, ואפי' אבילות יום הראשון נדחית, אבל דברים שבצינעא נוהג, ועולה לו למנין שבעת ימי אבילות כמו שבת, ואפי' מת בפורים. ולחט"ז לא ילך מביתו לבית הכנסת, ולמ"א והדורן החיים בשחרית ילך, וכתב הפ"מ"ג שהעושה כך לא הפסיד, וילך לבית הכנסת לשמוע מגילה ביום אפי' אם יש לו מנין בביתו, אך לא יצא מפתח ביתו לפניו רשות, ובלילה אם יש לו מנין בביתו יתפלל ומגילה בביתו, ואם חל במוצאי שבת ילך לבית הכנסת מבע"י, ואם אין לו מנין יתפלל בביתו וילך לשמוע מגילה בבית הכנסת, ולא יצא מביתו מלבד לקריאת המגילה, ובט"ו לא יצא מביתו אף לשחרית, אך א"צ לחלוץ מנעוליו ולשבת ע"ג קרקע.

ופשט המנהג במדינות אלו לא להתאבל, ובפרט אין להחמיר בחליצת המנעלים ושיבה ע"ג קרקע, ומ"מ יראה למעט במיני שמחה שעושים.

אם אין אחר שיוודע לקרוא את המגילה כל כך בנקודות וטעמים ודקדוק האותיות, טוב יותר שיקראה האבל.

אין אומרים צדוק הדין ולא קדיש, ולהכס בפניו אומרים קדיש אחרי שדורשים עליו.

משלוח מנות ומתנות לאבינוים - י"א שהאבל חייב לשלוח מנות ולתת מתנות לאבינוים אפי' בשבעה, אך לא ישלח דבר שמחה, ואם מת אביו בפורים מותר לשלוח ביום הראשון. ואין שולחים לאבל משלוח מנות בתוך י"ב חודש (על אביו או אמו, או שלושים בשאר קרובים), אפי' דבר שאינו של שמחה, אך אם הוא עני מותר לשלוח לו מעות אפי' בשבעה, ובמקום שנהגו להקל בשאלת שלום מותר לשלוח לו בתוך י"ב חודש דברים שאינם שמחה, אבל לא שלושים. ואם אין בעיר אלא אבל ישלח לו, אא"כ מחל על מנתו.

אונן - כל זמן שלא נקבר המת י"א שמותר בבשר ויין, והמ"א כתב דהיינו ביום, אבל בלילה אפי' ליל י"ד אסור, ובט"ו אסור בפרים בבשר ויין, וכתב הרמ"א שבליל י"ד חייב במקרא מגילה ותפילה וק"ש, כיון שאין דרך לקבורו אז, אך המ"ב מפקפק בזה, והביא מהדורן החיים שבלילה ישמע המגילה מאחר. וביום שרוצה לקבורו, לרמ"א קבורת המת קודמת לשאר המצוות, ויקרא ויתפלל אחר הקבורה, והמ"א כתב דקריאת המגילה קודמת לקבורה, אך האונן יקרא פעם שניה אחרי הקבורה בלי ברכה, ולענין ק"ש ותפילה ותפילין פטור לפני הקבורה, וע"ע בסימן ע"א.

לא ילבש - הרמ"א כתב שמותר לבלוש פרופים בפורים, אף גבר שמלת אשה, ואשה שמלת גבר, וכן מותר בכלאים דרבנן, ויש אוסרים אך המנהג כסברא ראשונה. והב"ח כתב שיש לבטל מנהג זה בין בפורים בין בנישואין, אך אם רק מלוש אחד ממלושיו הוא של אשה וזה ניכר, אפשר שאין למחות בהם, והכנסת הגדולה והשל"ה הזהירו להתרחק מהן.

לא תגזול - בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול, (ומותר לברך על מה שחוטפים, אך שומר נפשו ירחק מזה וממלוכשים כלאים), וכן נהגו מעת קריאת המגילה עד ליל סעודת פורים ב' לילות ויום אחד, ובלבד שלא יעשו דבר שאינו כהוגן, על פי טובי העיר.

סימן תרצ"ז

דיני פורים קטן

י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים בהם על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ד' ביום צרה ואין אומרים קל אך אפי' (שדינים שוה), ואם חלו בשבת אין אומרים צדקתך, ויש דברים שיש בהם מחלוקת וכדלהלן, אבל שאר דברים שנוהגים באדר שני אין נוהגים בהם, ואין אומרים בהם על הניסים כיון שאין קורין בהם את המגילה, ואם אמרו אין מחזירים אותו.

הספד ותענית אסורים בהם, ויש מתירים, וכתב הרמ"א שהמנהג כסברא ראשונה. ו**אבילות** נוהגת בהם לכ"ע. ואם נדר **להתענות** בפורים קטן י"ל שהנדר חל, אבל אם נדר בסתמא להתענות ימי ב' וה' בכל השנה, י"ל שדעתו היה מלבד פורים קטן.

מוזמר לאסף יש מקומות שנוהגים שלא לאומרו בכל יום שלא אומרים תחנון, ויש מקומות שאומרים בכל יום מלבד ביום שאומרים הלל.

משתה ושמחה - כתב הרמ"א שיי"א שחייבים להרבות במשתה ושמחה ב"ד אדר ראשון (אבל לא בט"ו אף לכרכים המוקפים חומה), ואין נוהגים כך, ומ"מ ירבה קצת בסעודה לכבוד הנס שנעשה בעיתים הללו, כדי לצאת ידי המהמורים, וטוב לב משתה תמיד, ובהגהות השב"ץ כתב שיש להרבות, ורבינו יחיאל מפאריש היה רגיל להרבות ולהזמין בני אדם.

מי שאירע לו נס באדר וקיבל על עצמו לעשות תמיד יום משתה ושמחה, אם הנס אירע בשנה פשוטה יעשה בראשון, ואם הנס אירע במעוברת בשני יעשה בשני, ואותה סעודה שעושים בשביל הנס היא סעודת מצוה ככל סעודה שעושים לזכר נפלאות ד'.

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת, אם יש דבר אשר תוכל לקיימו. אגרת הרמב"ן.

חפץ חיים

תחילת הספר עד לאוין ה'.

אהבת חסד

תחילת ההקדמה עד פתיחה "ולפעמים הוא עובר"

אהבת חסד

מה הכונה במה שכתוב בתורה בכמה מקומות "ללכת בדרכי ד'?"

- א' לשמור את כל המצוות.
- ב' לנהוג על פי המשפט והצדק.
- ג' להיות רחום ותנון.

כתיב "בחסד ואמת יכופר עוון", מה הכונה אמת?

- א' מידת האמת.
- ב' תורה.
- ג' לעשות חסד של אמת, כמו חסד עם המתים.

האם הפסוק "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה" מדבר על המנעות מלתת צדקה או על המנעות מלהלוות?

- א' רק על המנעות מלתת צדקה.
- ב' גם על המנעות מלהלוות.
- ג' רק על המנעות מלהלוות.

האם בעשית חסד מקיימים מצוה דאורייתא של "ואהבת לרעך כמוך"?

- א' כן.
- ב' לא.
- ג' חסד לחיים כן, אבל חסד למתים לא.

מה לומד החפץ חיים מדכתיב על משה רבינו "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם"?

- א' שצריך להתבונן בצרת חבריו אולי יוכל להושיעו.
- ב' שכשאחרים סובלים גם אדם שלא מצטער צריך להשתתף בצערם.
- ג' שמשה רבינו לא ישב בארמון אלא סייע לאחיו בעבודה.

בזכות מה זכה יוסף שמשה לקח את עצמותיו ממצרים לארץ ישראל?

- א' בזכות מה ששלח אוכל לכלכל את אחיו בארץ כנען בשנות הרעב.
- ב' בזכות מה שעשה בשביל לקבור את יעקב אבינו.
- ג' בזכות ששמר על עצמו מטומאת מצרים.

פעם בכמה זמן צריך האדם לעסוק בחסד?

- א' כל הימים.
- ב' פעם בשבוע.
- ג' פעם בחודש.

חפץ חיים

אלו עוונות גורמים לאריכות הגלות?

- א' לשון הרע ומחלוקת בלבד.
- ב' הרבה עוונות, וחטא הלשון עולה על כולם.
- ג' כלל העוונות שבין אדם לחבירו.

מדוע החמירה התורה כ"כ בעוון לשון הרע?

- א' מפני שלשון הרע מעורר את המקטרג שגורם למיתת הרבה בני אדם.
- ב' מפני שע"י לשון הרע דיבורו נפגם ודיבורי הקודש לא עולים למעלה.
- ג' שתי התשובות נכונות.

מדוע ההלכות שבספר חפץ חיים נקראות "מקור החיים"?

- א' מפני שהזהירות בלשון הרע מביאה חיים לאדם, כדכתיב מי האיש החפץ חיים וכו' נצור לשונך מרע.
- ב' כי הדיבור שבאדם יוצא מכח נפש החיה אשר בו.
- ג' כיון שהזהירות מלשון הרע נוגעת לאדם בכל רגע מחייו.

מדוע הקב"ה הזהיר את האדם להתרחק מלשון הרע?

- א' מפני שהוא מביא את האדם למריבות.
- ב' מפני שהוא עלול לגרום לשפיכות דמים.
- ג' שתי התשובות נכונות.

איזה דבר גרם להריגת כל חכמי ישראל על ידי ינאי המלך?

- א' לשון הרע.
- ב' רכילות.
- ג' שתי התשובות נכונות.

כשהחפץ חיים כותב בסתמא בלאוין או בעשין או באורוין 'עובר', מה זה כולל?

- א' לשון הרע ורכילות, בין על שקר בין על אמת.
- ב' לשון הרע ורכילות, בין על שקר בין על אמת, בפניו או שלא בפניו.
- ג' לשון הרע בלבד, בין על שקר בין על אמת, בין המספר ובין המקבל.

מי עובר על "השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות"?

- א' המספר.
- ב' המקבל.
- ג' שניהם.

הודעה משמחת

בעז"ה ניתן לשמוע שיעורים ושיחות בעניין שובבי"ם ת"ת 'אהבת חסד' וכן בקונטרס 'אהבת ישראל' ושיעורים ב'חפץ חיים' ו'שמירת הלשון' - בטל' 03-6171132 (תפריט ספרי מוסר) בעברית ובאידיש. כמו"כ ניתן לשמוע שיעורים בפה"ש ומועדים וביאורי תפילה ושיעור בנושא כיצד לזכור את הלימוד. בנוסף ניתן לשמוע שיעורים בהלכות בין אדם לחברו,

עינינו גל

מואמרים ותפיסות עמוק בעולמו של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
יתרו

לדורות אין לו, הרי אלו המצוות אינם נושאים פירות, והוא נקרא אוהב בהמון ולא תבואה מה הנאה יש לו, אבל מצווה קבועה לדורות הרי צדקתו עומדת לעד, תדע לך שכן הוא שהרי כמה מצוות וצדקות עשה וכמה מעשים היה בידו ויש לו מצווה קבועה לדורות אז יבדיל משה שלש ערים..."

אך ברור שכל זה ביחס למצוות, שבתוך תרי"ג מצוות יש ב' סוגי מצוות, מצוה ניכרת וקבועה ומצוה חולפת ועוברת, ויש מעלה רבה למצוה הנושאת פירות שקבועה לעד, ולכן טרח משה כ"כ בהבדלת שלש ערי מקלט אף שבנתיים בחייו לא קלטו כל עוד שלא הובדלו שלש הערים שבארץ ישראל, משום שרצה ליטול חלק במצווה שתשאר קבועה.

משא"כ בלימוד התורה נאמר "כל חפציק לא ישוו בה" ודרשו בירושלמי (פאה פ"א): ר' ברכיה ורבי חייא דכפר תחומין חד אמר אפי' כל העולם כולו אינו שוה אפילו לדבר אחד מן התורה, וחד אמר אפי' כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה, והגר"א פי' דהכוונה אפי' אות אחת בתורה שקולה כנגד תרי"ג מצוות, ושמעתי פעם מהגאון רבי ניסן קפלן שליט"א ציור והמחשה נפלאה לכך, שפעם ישבו בכולל בסוף סדר ב' שני אברכים וניסו לסיים את ההספק היומי, וברבע שעה האחרונה עלה בדעתו של האחד ללכת לרכוש כרטיס להגרלה, וסגר את הגמ' והלך, וחבירו לא התפתה והמשיך ללמוד, ולבסוף הלה זכה בהון רב, ועשה בזה חסדים וצדקות רבים, הנה כל צדקת פזרונו אינה מגיעה לשייגען שעשה השני ברבע שעה האחרונה!

וכ"ש שלנפטר בשמים העילוי הגדול ביותר הוא זכות תורה, כדאי' בחז"ל עהפ"ס "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך..." - שאפי' מי שמסובב במצוות והוא בגדר היפה בנשים, "אם לא תדעי לך" - תורה, "צאי לך" - ממחיצתי! א"כ הנפטר מתאוה לדברי תורה כמה שיותר, וישמח בזה, שאלו שלומדים לעילוי נשמתו, הוא משיג תורתם בשמים.

ואם היה ברור לנו היחס האמיתי לכל שורת גמ', ודרגתה הנישאה על פני כל המצוות, היינו מנצלים כל רגע ללימוד תורה יום ולילה לא ישבותו, וצריך ללא הרף לשנן את זה, אם בעת קשיי פרנסה, אם בעת פחד מהדבקות, אם כנגד שאלת המחור, ואם מול אלף ואחד תירוצים, שכל שורת גמ' מקנה לנו את כל העושר שבעולם. לכן מומנה לא נוזו!!!

הפסק הברור של מרן שר התורה שליט"א

א. אחד מהדברים המופלאים שרואים בדעת תורה של מרנן ורבנן ראשי אלפי ישראל, שכה בהיר להם רצון ה', עד שמסוגלים לחתוך ברגע קל ולקבל החלטה גם בעניינים שמצריכים אחריות עצומה, ואף אם תלוי בכך הון רב...!!

לדוגמא, נביא פסק טרי ממרנא שר התורה, מלאך ה', הגר"ח שליט"א. כאשר בליל שישי האחרון נכנסו אליו עם התלבטות גדולה של יהודי אחד, על אודות אביו שנתבקש לישיבה של מעלה, ורצונו להנציח את שמו הטוב, ועומדת לפניו הצעה לבנות שטיבל במקום הומה אדם, שבמשך כל היממה, השטיבל הזה יהי' מלא בתפלות חמות של יהודים יקרים, וע"י השטיבל הזה ייחרט שמו של אביו היקר לנצח.

לעומת זאת נצבת בפניו אפשרות שניה, לתרום את אותו הסכום בדיוק, על מנת להחזיק כולל של תריסר אברכים למשך שנה אחת, אך אז לא יוכל לבנות את השטיבל הנ"ל.

והשואל ת"ח יקר ובעל חסד שליט"א, הראה לו שיסוד הספק הוא על פי דברים ברורים שכתב רש"י בקהלת (ה,ט) על הפסוק "אוהב כסף לא ישבע כסף" וז"ל: "אוהב כסף לא ישבע כסף" - אוהב מצות לא ישבע מהם. "ומי אוהב בהמון" - מצוות רבות. "לא תבואה" - ואין באחד מהם מצוה מסויימת וניכרת כגון בנין בית המקדש ובית הכנסת וספר תורה נאה, "גם זה הבל" כך נדרשים שני מקראות הללו במדרש... עכ"ל. הרי מפורש בדברי רש"י שהחשוב ביותר שיהיה לאדם מצווה מסויימת וניכרת, ואם יבנה שטיבל אזי יהיה זה מצווה מסויימת וניכרת, אבל בלהחזיק תריסר אברכים, אין בזה לכאורה הנצחת שם ברורה על שם אביו.

אבל מרן שר התורה שליט"א חתך על אתר, בלי שום ספק, לתת לתריסר האברכים במקום לבנות את השטיבל! ונפלא שיש בישראל איש אלקים קדוש, שהשכינה שורה עליו, ובכוחו להכריע בכל ענין, וככל היוצא מפיו יעשה.

ב. וכדאי להרחיב קצת ולבאר דבריו הקדו', דהנה מקורו של רש"י במדרש רבה (פכ"ב) "אוהב כסף לא ישבע כסף", אוהב מצוות לא ישבע מצוות ואוהב בהמון לא תבואה", שכל מי שהומה ומהמה אחר המצוות ומצווה קבועה

א. **הפ"ס** "וכל העם רואים את הקולות" כתב במכילתא שהדברים כפשוטו שהיו רואים את מה שאנו רק שומעים. ולג' רש"י (עה"ת) כתוב שם גם להיפך שהיו שומעים את הנראה. ויש להבין מדוע עשה הקב"ה נס עצום כזה, שיהיו חושיהם קולטים בנס שלא לפי טבעם, שה"עין" גם תשמע וה"אוזן" גם תראה, שבוודאי לא עושה הקב"ה נס על חנם.

ופי' בנפש החיים (ש"גפי"א בהג"ה) שהכוונה שכ"כ נתבטלו מהם אז כל כחות הגשמיות ונודכך השגתם מאד, עד שכל מציאות עניני המוחשים הגשמיים שהיו תחלה רואים אותם ראייה חושית, עתה נתבטלו אצלם מראותם בחוש ראותם והתבונן בהם כלל. עד שדרך משל אם היה רוצה מי להבינם עניני המוחשים הגשמיים, היה צריך לספר להם להשמיעם לשמע און שישנם במציאות, והענינים הרוחניים שתחלה היה צריך להבינם ענינם לשמע און, עתה ראו בחוש ראותם ונפלאות השגתם. עכ"ל. ונבאר עומק דבריו.

הנה "שמיעה" הוא ברחוק, כמו שאומר הנביא "מכנף הארץ זמירות שמענו" דשמיעה נתפסת אפילו על קולות מאד רחוקים ועמומים, משא"כ ראייה היא בקרוב ובמוחש, ולכן אינה דומה שמיעה רחוקה לראיה קרובה, כי בשמיעה רחוקה עלול ליפול טעויות ואין הדבר וודאי כל כך, משא"כ על ראייה אי אפשר להתווכח, שאין החי מכחיש את החי.

ולגבינו כל המושגים הרוחניים הם כמו "שמיעה" רחוקה שאע"פ ששמענו הרבה שיחות מוסר ויסודות מחז"ל שיש לנשמה צורך רוחני של תורה ומצווה, והיא רעיבה למזונה, כ"ז תיאוריות יפות מאד, אבל זה רק בגדר "שמיעה" גרידא שאיננו משוכנעים באמיתותה המוחלטת. אבל המושגים הגשמיים הם תופסים אותנו בריזולציה הכי קרובה וברורה, שבשעה שהגוף רעב, כל המציאות שלו סוחבת לכיוון הצלחת כמה שיותר מהר, וכשרואה מאכל מגרה עין רואה ולב חומד ואינו מסוגל לעצור את עצמו ממה שעניו ראו.

אבל במעמד הר סיני כלל ישראל כה נודככו עד שאצלם התהפכו היוצרות, שלגבם הרוחניות נתפסה כמו ראייה, שראו בעיניהם בצורה בהירה איך שאחרי התפילה יורד שפע רוחני מלמעלה, ואיך שע"י הלימוד הנשמה מזדככת ומאירה באור יקרות, וממש לא היה אפשר לעצור אותם מלקיחת ההנאות הרוחניות שפשוט ראו אותם מוחשי מול העיניים, אבל הגשמיות נתפסה אצלם כתיאוריות בעלמא, שאומרים שמי שלא אוכל כמה ימים עלול לקרוס, אז יש מצוות ונשמרתם לאכול מדי פעם, ומי שלא ישן מדי פעם

עלול להתמוטט אז כדאי מאד לנוח קצת לפעמים, אבל כ"ז היה בעיניהם ממש תיאוריות, שרק ע"י מצוות "ונשמרתם" הכניסו את עצמם בכוח לעסק של אכילה שתיה ושינה.

ואין הדברים רחוקים כלל, שהרי תלמידי חכמים עמלי תורה, זה בדיוק ההגדרה שלהם, שצריך להעמיד עליהם שומרים ע"ג שומרים, בשביל לדאוג לבריאותם, שעלולים לשכוח לישון בלילה, ולדלג ארוחות מבלי משים, כי הסוגי עומדת להם מול העיניים ורק אותה הם רואים, וכל עניני החולין והגוף, הכל בגדר תיאוריה וכפילוסופיה בעלמא.

ב. והנה כמה גדול כוח הרע בימינו, שנוטל לגמרי את כל עניני הקדושה ומוציאם לצד הסט"א, ומה שנמצא בצד הקדושה, נוטל הרע מעין זה, כי זה לעומת זה עשה אלקים. וכך כאן, במקום שאדם יעפיל לדרגות רואים את הנשמע ושומעים את הנראה בקדושה, כמו תלמידי חכמים שמה שאצלינו נשמע בתיאוריות כרוחניות אצלם זה נראה, ומה שלנו נראה בחוש המישוש כגשמיות, אצלם זה רק נשמע.

שהרי המציא השטן מכשירי מדיה "מתקדמים" אשר בהם נהפכו החושים לחלוטין, שמה שאצלינו רק "נשמע" דרך אפרכסת הפלאפון, אצלם זה "נראה" רחמנא ליצלן, והוא גדר "רואים את הנשמע" דסט"א, וכן מה שאצלינו "נראה" באנשים ובני אדם שאפשר להביט בתואר פניהם, ולראות את החיוך שלהם, ופניהם המאירות, עלובים אלו מרוב שקיעות בפלסטיק שלהם, רק "שומעים" את אנשי סביבתם ומרוב שמבטם נעוץ בפלסטיק יומם ולילה בלי להביט סביבותם, הם רק "שומעים" את מה שאנו רואים, והוא גדר "שומעים את הנראה" דסט"א, וכמה זה עצוב...

ופעם היו מספרים על גדולי עולם, שהולכים תמיד עם ספר עד שנתקעים בעמוד ואומרים לו בטעות: סליחה... אז היום יש מסכנים רח"ל, שהולכים תמיד עם העיניים בפלסטיק שלהם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך... עד שאין להם בעיה להתקע במצבים מוזרים ולהמשיך כך בצפייה...

והיו צריכים לצעוק עליהם: "איך יהודי כמוך מחזיק את זה"...? איך יהודי שיש לו בורא עולם, ותורה ויראת שמים, ומצוות מחזיק כזה סטרא אחרא...? הרי הוא מהפך לך את החושים...! איך אתה מרשה לעצמך להפקיר את נשמתך לכל הניסיונות...? איך האידשקייט שלך שורדת עם זה...?

יש טומאות שסגי להם ברחיצה, ישנם טומאות שמועיל להם טהרה במקווה, אבל לטומאת הנפש שמגיעה מכאלו כלים, לא מועילה טהרה במקווה, דהוי כטובל ושרץ בידו... וכעת הזמן, לעמוד תחת הר סיני ולקבל את התורה כראוי.

נשיסתלקו הערב רב יגמרו המחלוקות

א. קודם מעמד הר סיני נאמר "ויחן שם ישראל כנגד ההר", ודרשו חז"ל לשון יחיד שנאמר כאן "ויחן" כאיש אחד בלב אחד, שכל החניות היו בתרעומות ומחלוקת וחניה זו לבדה היתה באחדות ובשלום, וכדאי בילקוט (רמז תתקלד) עהפ"ס: "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום", בקש הקב"ה ליתן תורה בשעה שיצאו ישראל ממצרים והיו חולקים זע"ז שנא': "ויסעו מסכות ויחנו באתם" שהיו נוסעים במריבה וחונים במריבה, כשבאו ברפידים הושוו כלם ונעשו אגודה אחת שנא': "ויחן שם ישראל", ויחנו אין כתיב כאן, אמר הקב"ה התורה כולה שלום ולמי אני נותנה לאומה שאוהבת שלום הוי "וכל נתיבותיה שלום"...

וחז"ל לא גילו לנו על מה היה שם מריבות, ובפשטות משמע שעצם ה"ויחנו" היה עם מריבות, שכל אחד העדיף לתקוע את אוהלו במקום האהוב לו, שאחד אוהב במקום גבוה עם הרבה נוף, והשני במורד ליד אפיק הנחל, וממילא בכל חניה פרצו מריבות בין כל המשפחות, שכל אחד אמד "תפסתי" אני הגעתי הראשון, "תפוס לי" המקום על ההר, "הגעתי הראשון" לנחל וקו המים הראשון שלי, וכן כיו"ז.

אבל במעמד הר סיני כתוב "ויחן" בלשון יחיד, כנגד ההר כי הבינו שכל המריבות אין להם מקום כשמדברים על דבר כה רם ונישא כמו קבלת התורה, אין משמעות לסוג המקום ולא יכות החניה, כי התכלית היא להיות "נגד ההר", דהנה מסכת אבות מתחילה משה קיבל תורה מסיני... ואמרו בצחות, דהסיבה שמושה זכה לקבל תורה מפני שהוא עצמו היה בבחינת "סיני" שהיה שפל שבהרים, וממילא גם כלל ישראל באותה שעה היו נגד ההר, שע"י ענווה אין מריבות.

ב. או באופ"א יל"פ, ע"פ מביא בעל הקיצור שו"ע בספרו "אפריון" (עה"ת) ששמע בשם הגאון מו"ה נתן אדלר זצ"ל, כי ידוע שהיצה"ר נקרא הר, כדאמרינן בסוכה (נבא) צדיקים נדמה להם כהר, והוא משתוקק לעשות חס ושלוש פירוד ומחלוקות בישראל, וזהו שנא' ויחן שם ישראל בלב אחד "נגד ההר", פי' בהתנגדות ושלא כרצון ההר, היינו היצה"ר.

וכבר אמר רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל במש"כ תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שאין הכוונה שהם עושים כנסים בעד השלום, ויוצאים לדרוש בכל מיני כמות דרשות חוצבות להבות אש על מעלת השלום, אלא שכל חייהם מושתתים על השלום, כי ברגע שהעיקר הוא הדף גמרא, אז לא מפריע שהשכן מוציא מרפסת מדי גדולה, ולא יוצא העיניים שהוא ניצל חללים בבנין, או שבנה מחסנים בחצר.

[ובזה יובן מה שבהמשך הילקוט שם דורש את הפס' דרכיה דרכי נועם על הא דשנו רבותינו וענף עץ עבות עץ שענפיו חופין את עצו הוי אומר זה הדס, ואימא הירדוף, אמר אביי כתיב דרכיה דרכי נועם... א"ל רבינא לר"א ממאי דהאי כפות תמרים לולב אימא כופרא, אמר אביי דרכיה דרכי נועם, ע"כ. ויש להתבונן מדוע דווקא על הדס ולולב מצינו דרשה זו, ובאתרוג לא מצינו, אבל להג"ל יובן, שאתרוג הוא הת"ח שיש לו גם תור הגום מצוות שניצח את היצה"ר ובא לידי ענוה (דאתר"ג ר"ת אל תיבואני רגל גאוה), לכן הוא מרבה שלום בעצם דרגתו העליונה.]

ג. עוד מצינו באלשיך ביאור נחמד לפרש מדוע דוקא שם הצליחו לחנות כאיש אחד בלב אחד בלי מריבה ומחלוקת, וז"ל: הנה כי זוהמת הנחש הוא כמסך מבדיל בין המלך מלכו של עולם ובין בניו, וכאשר יוסר המסך מלפני איש או אנשים מיד יתדבקו בו... ועל כן כאשר פסקה זוהמת נחש מהם, איש לא נעדר מהנבא, וזה מאמר הכתוב, באומרו, ויחן שם ישראל נגד ההר. כי על ידי היותם נגד ההר אשר שם האלהים, קנו זיכוך וטוהר מטינוף זוהמת נחש והיו לאחדים... וזהו ויחן שם וכו', כי נעשו כלם אחד, שהוא, על כי שם פסקה זוהמת כולם.. כי פה קנו השלמות ההוא, ע"כ.

ובזה מובן שאומרים בפיוט דיינו שבח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו" ואיך שייך לומר "דיינו" בלי תורה ח"ו, אלא שאז נפעל בהם פסיקת זוהמת הנחש.

ד. וברמב"ן (שם) כתב: "...ויתכן שהבדילו מתוכם כל האספסוף אשר בקרבם, וחנו בני ישראל לבדם לפני ההר, וערב רב אחריהם, כי לישראל יתן התורה, כמו שאמר (בפסוק הבא) "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל". עכ"ל. ולדברי האלשיך יתכן, שפסיקת הזוהמא היתה רק בכלל ישראל, ולכן הוצרכו להפריש את הערב רב מתוכם כדי שיהיו זכים ומזוככים מכל סרך של רע, וכך זכו לתורה.

והנה ההתנקות שלנו מכל הערב רב, היא חלק מתהליך הגלות של אלפיים שנה, ובזה יובן איך תגמר הגלות הזאת, כי יש פלא, הרי הח"ח חיבר את ספרו ע"פ חז"ל שהגאולה תלויה במוה שיתקנו עוון שנאת חנים, ולצערינו המחלוקות רק גוברות...? אכן, כל קטטה ומחלוקת הכל מגיע מהערב רב, דאית' בווהר שיש ה' ערב רב, והגר"א כתב שהגרועים הם בעלי קטטה. ולהג"ל כל הפירושים אחד, דהטעם שכל החניות היו בקטטה כי היו שם ערב רב, אבל בסוף בהר סיני סילקו את הערב רב ואז תיכף פסק זוהמתן וחנו באחדות, וכך בסוף הגלות יוסר מאיתנו הערב רב, וממילא יתבטלו בבת אחת כל המריבות והיו כלא היו, ואז יבא משיח...!!

א. רואים אנו בחוש כיצד לימוד התורה הולך ומתעצם למרות כל התהפוכות השונות, בפרט בעיקבתא דמשיחא. לא גזירות כלכליות, ולא הדבקות ח"ו או מזג האויר, ימנעו מקול התורה לעלות ולהתגבר ביתר שאת ועוז... ראה ה' והביטה, הני ברכי דרבנן דשלהי כמה הרפתקאי עדו עלייהו בפרט בעת האחרונה, ובכל זאת לא שכחו מכתב עוז חביון.

היטיב להגדיר זאת הנצי"ב בפרשתן עהפ"ס "והנה היה קול השופר הולך וחזק מאד" בדיבורים מרגשים: "משונה מדרך קול השופר שבתחלתו הוא חזק ומשפיל והולך כדתני במכילתא, כדי להגיד לעם ה' הפלא שבתושע"פ, שכל מה שיתאחר הזמן ויעברו הדורות, יתחזק הקול יותר ויותר. אמנם בא זה הקול מן העשן הנורא להודיע זאת, כי העשן הוא משל על חשכת הצרות, ושאיין איש רואה מה נעשה בו מגודל הערפל והעשן, כך תוקף הגלות היסורים והצרות, יהיו גורם וסיבה לחזק את הקול הזה, ואילו היו ישראל בשלווה באר"י לא היה מתחזק כ"כ הקול הזה... וכן בכל משך הגלות, הצרות גורמות להגדיל תורה, והיינו קיום ישראל שלא יאבדו... אמנם אין שכל באדם להבין היאך זה משמש כסיבה, וכיצד קושי הגלות גורם להגדיל תושבע"פ, אבל כך היא המציאות שאנו רואים דכן הוא, ע"כ הראה הקב"ה לדעת שמן העשן הנורא יוצא קול שהולך ומתחזק בדרך פלא, וכמו שאין אדם רואה ויודע מה שנעשה בעשן אבל מכל מקום חזינו שהקול יוצא, כך יהיה כח התלמוד שנכלל בדבר השם... עכ"ד הנפלאים.

ויוצא א"כ שככל שרואים יותר עשן, וככל שיש יותר הסתרות של קשיים ובעיות, דווקא מתוך העשן הזה בוקע קול השופר הולך וחזק מאד, לא רק בשעת מעמד הר סיני, אלא קול גדול ולא יסף, היינו 'לא פסק', שעדיין הוא הולך ומתחזק, וזהו קול התורה שבע"פ שככל שגדלים היסורים והקשיים כך הולכת התורה ומתעצמת מדור דור עד היום.

ב. והנה נוכל אולי לומר, שאותו עשן של מתן תורה, נגד עמוד העשן ששכן דרך קבע על המזבחה, ע"י בעירת המוקד בקרבנות התמיד, וע"ז הדגיש הפס': "עולת תמיד העשויה בהר סיני" כי התמיד הלזה המשיך להעמיד את העשן דהר סיני, שמתוך תפוח דושנו עולה הקול הגדול של תושבע"פ.

דהנה אחד מהפלאים הגדולים שהיו בבית המקדש הוא כלי המגריפה, דשמואל אומר בערכין (יב) דמגריפה היתה במקדש שעשרה נקבים היו בה וכל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר,

במתניתא תנא היא אמה וגמרה אמה וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה כל אחד מוציא מאה מיני זמר נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר, ואמנם בגמ' שם מבואר דאלף דרך גוזמא קאמר, אבל הרע"ב פי' כן במשניות, וכן איתא בירושלמי, ובמשנה בתמיד פ"ג מבו' שהיה קול המגריפה נשמע עד ליריחו, הרי לנו כלי נגינה ממש מפליא פלאות. עד שאיננו יכולים להכיל בדעתנו הפקה מוזיקלית כזאת.

ונחלקו רש"י ותוס' מהי מגריפה זו, דרש"י כתב 'שבה היו גורפין את דשן המזבח' ותוס' תמה עליו דהא היתה כלי זמר, ולכן פירש דהיו שני מגריפות, (ועי' באר שבע דהיא היתה בצורת המגריפה, ועי' רמב"ם ותפאר"י, ורגמ"ה פי' שבה היו גורפים, ועי' ערוך.) ונוסף ע"ז פלא, דבתמיד פ"ה מבו' שאחר סילוק הדשן מן המזבח נטל א' את המגריפה וזרקה בין האולם ולמזבח, וכ"כ היה קולה גדול עד שלא היה שומע איש את חבירו מקול המגריפה, וגם שם תמהו מפרשים מה היה סוד זריקה זו, ונפלא עד מאד פי' הראב"ד (עי' מלאכ"ש פ"ג) שזריקה זו היינו כלשון שמצינו בחז"ל נזרקה מפי חבורה, דגם כאן זרק כל האלף קולות בבת אחת וממילא היה נשמע כאילו הקול בא פתאם, ומחדש דזהו השייכות לדשן, שכמו שסילוק הדשן הוא מהרבה קרבנות בפעם אחת, כך כאן יצאו ממנו הרבה קולות בפעם אחת.

ג. ושמעתי ממו"ח שליט"א בשם קדוש אחד אוד מוצל מאש שגילה סוד ענין זה, דהנה עבודת הקרבנות שייכת לא רק בעולם הגשמי בבית המקדש אלא גם בעולם הרוחני, דמיכאל כהן הגדול מקריב נפשות ישראל במזבחה למעלה. וכאן בא הרמז בכלי המגריפה שתפקידו לגרוף את כללות הדשנים של מזבח של מטה ומעלה, דנפקו מיניה אלף מיני זמר כאחד, כעין אותם השירים דנפקו מפומא דבני עמינו קדושים וטהורים שהיו מובלים למשרפות אושוויץ ה' יקום דמם, וכמסופר על העיר קלם שרקדו כולם ברוך אלקינו... עד גיא ההריגה, ומשירה מרטיטה זו, עולין אלף מיני זמר בכיסופין עילאין, מה ששום משורר לא זכה ליתן לפני ה'...

ומעתה ישתלבו דברי הנצי"ב עם דברינו, דבאמת הקול של מעמד הר סיני, מומשיך לבקוע מתוך הקול של המגריפה, שתוקף פעולתו במקום דשן המערכה, אשר ממנו עמוד העשן של בית המקדש, ואמרו רבותינו באבות מעולם לא נצחו הגשמים את עמוד העשן, להורותינו, שהבטחה יש כאן לדורות, ששום קשיים ובעיות לא יצליחו לסלק את ה'תמיד' של כלל ישראל, הן את התמיד של העבודה דמזבח, והן את התמיד דתורה שבנר המנורה.

1. חיוב ברכת המזון ללא גלוטן

פת שעייפשה: מבואר ב**שו"ע** (סימן רד סעיף א) על פת שעייפשה, מברך 'שהכל'. ומביא **בביאור הלכה** (ד"ה ופת) את שיטת הרמב"ם כל מאכל שברכתו 'שהכל', מברכים אחריו 'בורא נפשות', ומשמע שגם לגבי פת שעייפשה כיון שמברך לפניה 'שהכל', מברך אחריה 'בורא נפשות'. אולם צידד הביאור הלכה כיון שהפת עדיין קצת ראויה לאכילה איך יפטר מברכת המזון שחיובו מדאורייתא, ולכן מכריע שאם אכל שיעור שביעה חייב לברך 'ברכת המזון', ואם אכל פחות משיעור שביעה שחיוב ברכת המזון הוא מדרבנן מברך 'בורא נפשות' ומניח בצ"ע למעשה.

שבח הארץ: ולדעת **השבט הלוי** (חלק ח סימן קסו), כוונת הרמב"ם ש'ברכת המזון', מברכים רק על דבר שהוא שבח הארץ כמבואר ב**פסוק** (פרשת עקב), ואוכלו כדרך האכילה הרגילה בתורת לחם, אבל כשאוכל לחם מעופש אינו שבח הארץ ואינו חייב מדאורייתא בברכת המזון. ולדבריו היה אפשר לומר, שגם בפת שהוציאו ממנה את הגלוטן, אינו שבח הארץ ואינו חייב מדאורייתא.

אולם חילק הג"ר **שמואל יוסף שטיצברג שליט"א** (שערי הוראה ו עמוד כד), שקיים הבדל מהותי בין לחם מעופש ללחם ללא גלוטן, כי לחם מעופש הוא לחם גרוע שאינו ראוי לאכילה, ואינה אכילה של הנאה ושבח. אבל לחם בלי גלוטן, כל החיסרון הוא רק בשעת הלישה, ואחרי האפיה הוא נחשב כמו לחם גמור שמשיעור, ופשוט שיש בו שבח הארץ וברכתו 'המוציא ו'ברכת המזון'.

2. שיעור נטילת ידים

פחות מכשיעור: בדיני נטילת ידים, מבואר בבית יוסף (סימן קנח), וב**שו"ע** (סימן קנח סעיף א ב), וב**ט"ז** (ס"ק א), וב**משנ"ב** (ס"ק א ט), שחיוב נטילת ידים הוא משני טעמים, הטעם הראשון מפני סרך תרומה, מכיון שידים עסקניות הן, והכהנים היו צריכים ליטול ידים לפני אכילת תרומה, וכדי שיהיו הכהנים רגילים בזה גזרו על כל ישראל ליטול ידים באכילת פת. וטעם השני משום נקיות וקדושה. ויש מי שאומר שלפי הטעם הראשון, אם אוכל פחות מכביצה, נוטל ידיו ואינו מברך, כי פחות מכביצה אינו מקבל טומאה מדאורייתא, ולא גזרו על הנטילה. או אולי כיון שמתחייב בברכת המזון על כזית, לא פלוג וחייב בנטילה, ולכן אם אוכל לחם פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך.

ויש לחקור, האם כביצה מפת העשויה מתערובת של קמח חיטה, עם שאר קמחים שאין בה כזית דגן בכדי אכילת פרס, מחייבת נטילת ידים, או דוקא באופן שאוכל שיעור של כזית קמח חיטה בכדי אכילת פרס, כלומר האם צדדי הספק בדין ברכת המזון המבואר בגיליון זה, שייך גם לגבי

ברכת 'על נטילת ידים' כשם שלא מתחייב בברכת המזון, כך לא מתחייב בנטילת ידים, או לא. ויתכן שתלוי בביאור הסברות שהובאו במשנ"ב, כי לגבי טומאה אין הבדל בכמות קמח, אבל לגבי חיוב ברכת המזון תלוי בשיעור הקמח.

וצידד הגרש"י **שטיצברג שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא) שלכאורה אפשר לברך 'על נטילת ידים' אפילו אם אין כביצה מהקמח חיטה, כיון שמצטרפים כל הקמחים המעורבים בפת, כדי לברך לפני אכילתה ברכת 'על נטילת ידים'. ובצירוף השיטות שגם על כזית מברכים 'על נטילת ידים' כמבואר ב**שעה"צ** (סימן קנח ס"ק ט), ולמעשה יש להסתפק.

3. המוציא וברכת המזון

מעט קמח: לגבי ברכת 'המוציא' כשאינו בפת כזית דגן בכדי אכילת פרס, נפסק ב**שו"ע** (סימן רח סעיף ט) שמברכים 'המוציא' אפילו על פת שיש בו קמח חיטה מועט, וכן הדין כשאוכל רק פת מועט, ומבאר **המשנ"ב** (ס"ק מד, מז) שלא צריך לברכה ראשונה שיעור כזית דגן בכדי אכילת פרס, כי מיני דגן חשובים והטעם שלהם מורגש, ואינם בטלים בתערובתן כלל. ובסוף מברך 'על המחיה', ולדעת הגר"א **והרבה אחרונים** מברך 'בורא נפשות', ולכן כתב המשנ"ב שירא שמים יאכל כזאת פת רק בתוך הסעודה, והמברך 'על המחיה' כדעת השו"ע אין למחות בידו. ולדעת הג"ר **משה פיינשטיין זצ"ל** (אגרות משה או"ח חלק א סימן ע) יש להורות כדעת הגר"א לברך 'בורא נפשות' ולא 'על המחיה'.

והעצה לרגישים לגלוטן (שאינם יכולים לאוכלו בתוך הסעודה), על דרך שכתוב ב**שו"ע** (סימן רב סעיף יא) לגבי מי שריה ובישול של צימוקים ותאנים, שברכתם האחרונה ספק אם מברך 'ברכה אחת מעין שלוש' או 'בורא נפשות', ויש עצה לאכול פרי משבעת המינים וגם ישתה מים, כדי שבוודאי יתחייב ב'ברכה אחת מעין שלוש' וגם 'בורא נפשות'. והוא הדין לגבי מאפים מסופקים שאין בהם כזית דגן בכדי אכילת פרס, יכולים לאכול דבר שברכתו 'מעין שלוש', ודבר שברכתו 'בורא נפשות', וכך יצאו מהספק.

רובו ככולו: באופן שיש בפת רוב קמח חיטה ומיעוט מקמח אחר, לכל הדעות מברך עליו 'המוציא' ו'ברכת המזון', כמבואר ב**מקור חיים** (סימן תנג) וב**משנ"ב** (סימן תנג ס"ק יד, שער הציון שם ס"ק יח), כי שאר הרכיבים בטל ברוב לדגן.

ושבעת: כתב **המשנ"ב** (סימן קפד ס"ק כב) שחיוב 'ברכת המזון' מדאורייתא, הוא רק כאשר אוכל כדי שביעה, **שנאמר** (דברים פרק ח פסוק י) **וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ**. ומביא הביאור הלכה (סימן רח סעיף ט ד"ה וברכת המזון) את הספק של הפרי מגדים לגבי שיעור שביעה להתחייב

מולינו המכיל 53% קמח חיטה, ועוד קמחים ומשפרי אפיה, שבכדי לברך ברכת המזון יש לאכול 2 כזיתים תוך 4 דקות.

כלומר, למרות שהרוב הוא קמח חיטה, והרי כתב **המשנ"ב** (סימן תנג ס"ק יד) שאם הרוב הוא קמח חיטה, שאר הקמחים בטלים ברוב הדגן, מכל מקום מפורש **במשנ"ב** (סימן רח סעיף ט) שדוקא אם יש באותו קמח מחמשת מינים כדי שיאכל ממנו כזית דגן בכדי אכילת פרס, ויש בזה כעין סתירה. ועל כרחק שיש חילוק בין דיני ברכות לדיני פסח, שהדין הלך אחר הרוב בקמח, נאמר רק בדיני מצה, אבל בהלכות ברכות אין הולכים אחר רוב הקמח. וכבר עמד על יסוד התמיהה **בפרי מגדים** מדוע אין דין גרירה לגבי ברכת המזון כמו לגבי מצה, ותירץ שלגבי ברכת המזון כיון שיש דין ואכלת ושבעת וברכת, סוף סוף לא שבע מחיטה.

מבוכה בפוסקים: כתב הג"ר **משה מרדכי קרפ שליט"א** (הלכות יום ביום חלק ב עמוד תקיט הערה 66) לגבי ברכה אחרונה על לחם ללא גלוטן, 'דבר זה יש בו מבוכה בפוסקים, ויש בו כמה שיטות וסתירות, ובפרט אני נבוך מפסקי המשנ"ב כאן ובסימן תנג לגבי מצה'.

5. מזונות ועל המחיה

רגישי גלוטן: ולגבי פת הבאה בכיסנין, וכן לדעת **הגרש"ז אולמן זצ"ל** (מבית לוי קובץ יח עמוד קיט) שכל פת ללא גלוטן מברך עליה 'מזונות' ועל המחיה, לגבי ברכה ראשונה ודאי מברך 'מזונות', מדין 'כל שיש בו' מחמשת המינים שניתן לטעם, אבל לגבי ברכה אחרונה מברך 'על המחיה' רק אם אוכל כזית מהדגן עצמו בכדי אכילת פרס, כפשטות **המשנ"ב** (סימן רח ס"ק מח) וכן נוקט **בשערי הברכה** (פרק יד סעיף יג).

סכינא חריפא: וכתב הגר"ד **שרייבר שליט"א** (צליאק בהלכה עמוד טז והערה 56) שמיני מאפה שמעורב בהם מיני קמחים שברכתם שהכל וקמח ללא גלוטן, או שיבולת שועל, ומלבד זאת יש בהם תבלינים, אף שהקמחים שברכתם שהכל אינם מצטרפים לשיעור אכילה עם הקמח ללא גלוטן או השיבולת שועל, מ"מ מדברי המשנ"ב מבואר שמנהג העולם שהתבלינים מצטרפים לשיעור כזית עם הקמח ללא גלוטן או השיבולת שועל, אבל גם אם נקל לצרפו זהו רק בתבלין וכדומה שבא להכשיר את האוכל.

ולכן בדברים שהמטרה היא להתפית, לגבש, להטעים, או שהמאפה יהיה אוורירי יותר, וכגון שמן, סוכר, טפיוקה, קסטנטון, משפר אפיה, כל אלו יש להקל לצרפם, אבל כל המיני קמחים שמגיעים לתוספת כמות המאפה, כגון מרמולייט-קונדיטור, אורז, קמח תפ"א, קורנפלור, ודאי שלא נכלל בחשבון, וצריך לדון כל פרט לגופו האם ניתן להקל בו ולצרפו.

בברכת המזון מדאורייתא, האם מצטרף השביעה משאר מינים לשביעה מהדגן.

ולגבי תערובת קמח אורז עם קמח חיטה כתב **במשנ"ב** (סימן תנג ס"ק יד, וביאור הלכה סימן רח ד"ה ערב) יש סוברים לגבי פת של חיטה עם אורז, שהאורז מצטרף לחיטים להשלים לשיעור של כדי אכילת פרס, כיון שטבע האורז להיגרר אחרי החיטים, אך כיון ששנוי במחלוקת יש להימנע מכך, וכל זה רק בקמח אורז יחד עם קמח חיטה, אבל קמח אורז יחד עם שאר מינים לא בטל.

וברכת: לגבי 'ברכת המזון' מבואר **במשנ"ב** (ס"ק מג) שהשיעור הוא שיאכל כזית דגן בתוך זמן של כדי אכילת פרס, ולכן צריך שיהיה בתערובת הקמחים, שיעור קמח דגן לפחות אחד משמינית בתערובת (12.5%), כך יכול לאכול כזית דגן חוץ מהקמחים האחרים, בזמן של כדי אכילת פרס ויתחייב בברכת המזון, שפרס הוא חצי ככר של עירוב, שהוא 3 או 4 ביצים וכל ביצה יש בה שני כזיתים. ומבואר **בשערי**

תשובה (ד"ה דוחן) שבאופן שיש בכיכר פחות משמינית דגן, ואכל במהירות יתירה כזית דגן בתוך כדי אכילת פרס, גם אז מברך 'ברכת המזון'.

4. הוראות פוסקי זמננו

כדי אכילת פרס: לגבי שיעור משך זמן האכילה לכל דיני התורה, כתב **המשנ"ב** (סימן רי ס"ק א) שאם שהה הרבה באכילת כזית, בזמן של יותר מכדי אכילת פרס מתחילת האכילה עד סוף האכילה, אינו מצטרף לכזית, וכבר הובאו שיטות הפוסקים **בגיליון עומק הפשט** (מספר 304) כמה הוא שיעור הזמן של 'כדי אכילת פרס', והרבה פוסקים נקטו למעשה את השיעור של 4 דקות.

כשרוב הקמח מחיטה והשאר מקמחים אחרים, מבואר **במשנ"ב** (סימן תנג ס"ק יד) **ובמקור חיים** (סימן תנג) שמברך על כזית 'על אכילת מצה', כי הולכים אחר הרוב, ולפי דבריו לכאורה הוא הדין לגבי 'ברכת המזון', כי שאר המינים בטלים ברוב דגן. ולא צריך לאכול שיעור כזית קמח חיטה תוך כדי אכילת פרס, ומספיק שיאכל את כלל התערובת בשיעור של כדי אכילת פרס. ולדעת **הגר"צ ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא) כשיש רוב קמח חיטה אף שמעורב עוד קמחים, מספיק לאכול מן הפת הזו כזית בכדי אכילת פרס, כי תערובת הקמחים ביחד, גורם שכל הקמחים האחרים בטלים לקמח חיטה. וכמו שמצינו בהלכות פסח לגבי מצה.

מאידך לדעת **הגרש"י שטיצברג שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא, שערי הברכה פרק יד הערה כג, קובץ היכלא ח עמוד קפו) על פי המבואר בסימן רח לא תלוי ברוב קמח ובכל אופן צריך להיות קמח חיטה בכדי אכילת פרס, וכן הוראת **בד"ץ העדה החרדית** לגבי פת שמכינים מקמח

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: איך מקיימים קידוש במקום סעודה ללא גלוטן?

אדם רגיש לגלוטן, שאינו יכול לאכול פת ממיני דגן, איך יקיים קידוש במקום סעודה, האם מועיל אכילת מאכלים משביעים, תמרים, שתית רביעית יין, רביעית מיץ ענבים? ובאיזה אופן רשאי להמשיך באכילה בסעודה שלישית לאחר שקיעת החמה?

משנ"ב (סימן רעג ס"ק כד, כו, כז): מור וקציעה (סימן רעא): אשל אברהם (סימן רעג ס"ק יא); תוספות שבת (סימן רעג ס"ק טו); כף החיים (סימן רעג ס"ק מב); מעשה איש (חלק ה עמוד צא); ארחות רבינו (חלק א עמוד קיב); אגרות משה (חלק ד סימן מ אות כה); בצל החכמה (ח"ד סימן קלד); מבית לוי (חלק יז עמוד מט); דרך שיחה (עמוד רנז); חוט שני (שבת חלק ד עמודים צח, ק); הגר"מ רובין והגרש"י שטיצברג (קובץ (שבת חלק ד עמודים צח, ק); שבות יצחק (פסח עמוד קצו); צילאק בהלכה (עמוד כב), היכלא גליון ח).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל, התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 339 בסך 100 שקל מזומן

האברך החשוב הר"ר משה שיף שליט"א

כולל 'אדרת אליהו' ירושלים

המדור הוקדש

לע"נ הר"ר שלמה זלמן ב"ר משה זצ"ל ליברמן זצ"ל

נלב"ע ט"ז ניסן תשנ"ג ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

'המוציא' ונטילת ידיים: ברכת 'המוציא' אינו צריכה שיעור, ומברך המוציא אפילו במשהו קמח חיטה שנותן טעם בעיסה. ולגבי נטילת ידיים יש שני טעמים, סרך תרומה, וידיים עסקניות, ונפק"מ לאוכל פחות מכביצה, ולמעשה באוכל פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך. ויש להסתפק מה הדין כשאוכל פת פחות משיעור כביצה של קמח חיטה, ונטילת הידיים על ידי קמחים אחרים.

שיעור ברכת המזון: חיוב 'ברכת המזון' דאורייתא, הוא רק כשאוכל כדי שביעה, ומסתפק הפרי מגדים כאשר שבע משאר מינים אם מצטרף לשביעה של מיני דגן. 'ברכת המזון' מברכים רק על אכילת כזית בכדי אכילת פרס. וכשיש תערובת עם מיעוט דגן, ואכל כזית דגן בארבע דקות שהוא כדי אכילת פרס, מברך 'ברכת המזון'. ולגבי תערובת קמח חיטה וקמח אורז יש סוברים שהאורז נגרר אחר החיטים ומצטרף לשיעור.

כדי אכילת פרס: אכל כזית דגן יותר משיעור כדי אכילת פרס, אינו מברך 'ברכת המזון', וצריך שיהיה בתערובת קמח דגן בשיעור אחד משמינית. ואם אכל כזית מהתערובת דנו הפוסקים האם צריך שיאכל כזית מהדגן בכדי אכילת פרס, או כזית מהתערובת, והכריע המשנ"ב שצריך כזית מהדגן בכדי אכילת פרס.

פחות מכזית: אכל פחות מכזית פת או ביותר מכדי אכילת פרס, נחלקו הפוסקים אם מברך 'על המחיה' או 'בורא נפשות', וירא שמים לא יאכל פת כזה אלא בתוך הסעודה, או יפטור על ידי אכילת פרי מז' מינים וגם ישתה מים, שיתחייב ברכה אחת מעין שלש ובורא נפשות.

קמחים לרגישים לגלוטן: פת שרובה חיטה ומקצתה קמחים אחרים, מברך לפניה 'המוציא' ולאחריה אם אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס מברך 'ברכת המזון'.

עדכוני הלכה

הוראות לא טעונים גניזה

ב'קמח מולינו' בהשגחת הבד"ץ העדה החרדית, יש עמילן חיטה ללא גלוטן 53% (במוצר דומה קיים 51%), קמח אורז, עמילן אורז, ועוד, בחזית האריזה מופיע הכיתוב: מתאים לברכה 'המוציא לחם'. בגב האריזה מופיע הכיתוב: ב. המוציא. בכדי לברך ב. המזון יש לאכול 2 כזיתים תוך 4 דקות. ראוי לבדוק לפני השימוש. ב'גניזה הכללית' מבהירים; הכיתובים שמופיעים על גבי אריזת 'קמח מולינו' אינם טעונים גניזה (אם כי לא מומלץ למפעל לכתוב הלכות על האריזה).

נושא הגליון הבא:

'קביעות סעודה ללא גלוטן'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

במלאת י"ב חודש לפטירת מרן ראש ישיבת קמניץ הגאון הגדול רבי יצחק שיינר זצוק"ל נלב"ע י"ח שבט תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחייה כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 182

פרשת יתרו

תשפ"ב

- דיני הפסק לעניית אמן קדיש וקדושה אחר ברכות התורה ♦ הרב שמואל דרזי
- אם מותר לקדש אשה בדמי שביעית (ובגדר איסור סחורה) ♦ הרב חיים הלפרט
- הזיז קדורה על הפלטה בשבת (החלפת סיבת המלאכה) ♦ הרב אברהם זנגר
- טעה בברכת 'שמע קולנו' וחתם 'המחזיר שכינתו לציון' ♦ הרב זאב פראנק
- קבעו זמן מאוחר לתשלום ואיחר לשלם אם עובר בבל תלין ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב שמואל דרזי

דיני הפסק לעניית אמן קדיש וקדושה אחר ברכות התורה

פתיחה בדין הפסק אחר ברכת התורה

הנה השו"ע בדיני ברכת התורה [סי' מ"ז ס"ט] כתב יש אומרים שאם הפסיק בין ברכת התורה ללמודו אין בכך כלום, והנכון שלא להפסיק ביניהם. וכתב המשנ"ב דדעת היש אומרים דברכת התורה פוטרת כל היום אפי' לא למד אחר תפילת שחרית עד חצי היום, ולא דמי לכלל הברכות שאסור להפסיק בין ברכה לברכה כמש"כ [סי' ר"ו ס"ג], דשאני הכא דמצוה להגות יום ולילה וא"כ לעולם ליכא היסח הדעת.

אבל כתב המשנ"ב דזהו דעת המחבר, אבל רוב האחרונים חולקין על המחבר דמסכים לדעת היש אומרים הזה דלא כתב המחבר רק והנכון וכו', וסבירא להו דדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצוות או הנהנין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תכף אחר הברכה, אף אם יודע בברור שלא הסיח דעתו דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אח"כ על מה לחול, וכן הסכים הפר"ח והגר"א וכן העתיק הח"א להלכה. [ומ"מ נראה לי דכיון שיש פוסקים שסוברין דא"צ לחזור ולברך יותר טוב אם ארע לו שהפסיק אחר ברכת התורה שיכוין אח"כ בברכת אהבה רבה לצאת בזה ידי ברכת התורה וילמד מעט תכף אחר שסיים תפילתו], עכ"ד.

צדדי הנידון בהפסק לדברים שבקדושה

ומעתה נראה לדון במי ששומע קדיש וקדושה או ברכו תיכף אחר ברכת התורה דלכאוי' נראה דלדעת השו"ע יש לדון דרשאי להפסיק ולענות, אבל לפי מה דנקטו הפוסקים והאחרונים דדמי ממש לשאר ברכות המצוות נראה פשוט דאסור לענות משום הפסק.

ויש לדון לענין דיעבד דאם ענה יהא צריך לחזור ולברך, דאמנם הפמ"ג בסי' נ"א והגרעק"א בסי' ר"ו והמשנ"ב בסי' רט"ו חששו לשיטת הט"ז דאם ענה לקדושה או ענה אמן אחר ברכת חבירו בדיעבד אין חזרו ומברך, וא"כ לענין ברכת הנהנין או המצוות אמרינן דספק ברכות להקל, אבל לענין ברכת התורה שהיא מן התורה לדעת הרבה ראשונים וכמו שהכריעו השאג"א והמשנ"ב בסי' מ"ז סק"א דאם נסתפק לו אם בירך חזרו ומברך אלא דכתב דכיון שהוא ספק לא יברך אלא ברכת אשר בחר בנו שהיא המעולה שבברכות ע"ש, וא"כ הכא לענין הפסק י"ל נמי דהוי כספק דאורייתא ויחזור ויברך ברכת אשר בחר בנו.

אולם מאידך יש כאן צירוף נוסף שלא לחזור ולברך, כיון דשיטת

השו"ע דהעיקר כדעת היש אומרים דאם הפסיק אין בכך כלום, ולכן נראה דלענין דיעבד אין לו לחזור ולברך דיש כאן סב"ל חדא לשיטת הט"ז בסי' כ"ה ס"י דפסק כהמרדכי דבעניית קדושה וברכו ואמן של אותה ברכה לא הוי הפסק בדיעבד, והשני לדעת השו"ע דפסק כהמרדכי בענין ברכות התורה דשאני משאר ברכת המצוות ואם הפסיק אין בכך כלום, ונוסף לזה שיטת הרמב"ם דסובר דברכת התורה מדרבנן כמש"כ האחרונים בשיטתו והו"ד בשערי תשובה שם סק"א, וצ"ע.

ושו"ר בספר אשי ישראל [פ"ו הע' ס"ג] דהביא מספר שיח הלכה דיש מקום לומר דאע"ג דברכה"ת דינו כברכת המצוות ושם מצינו בסי' כ"ה וסי' ר"ו דאסור לענות לדברים שבקדושה בין הברכה לקיום המצוה, מ"מ הכא שהמצוה היא ללמוד נחשב לגבי זה כתלמוד תורה ע"ש, ולא ראיתי במקור הדברים ולפ"ד אינו מובן דמאי שייטיה דעניית אמן וברכו לתלמוד תורה.

העצה בעניית קדושה

אולם יש מקום לדון דלענין עניית קדושה יש עצה דיוכל לכוין בעניית הפסוקים 'קדוש ברוך וימלוך' גם לשם תלמוד תורה וממילא אין כאן הפסק, ואמנם לענין ברכת אהבת עולם כתב השו"ע דפוטרת ברכת התורה אם למד מיד בלי הפסק, ויש להסתפק אי סגי בקורא קר"ש סמוך לה מיד בלי הפסק, ויעוי' במשנ"ב דיש לומר דק"ש הוי רק כדברי תפילה כיון שאינו אומר זה לשם לימוד, ועיין בבאור הגר"א שהוכיח בפשיטות דאין קר"ש מועיל לזה, אח"כ מצאתי ג"כ בספר אליה רבא שהביא כן מהרבה פוסקים ופסק כן להלכה, ובבה"ל הביא מהגרעק"א דאפי' המחבר נתכוין רק לזהירות בעלמא לכתחילה אבל בדיעבד ג"כ מודה דאם לא למד תכף צריך לברך ברכת התורה ע"ש, וא"כ מבואר דקר"ש לא מהני לאחשוביה כד"ת ולכאוי' ה"ה שאר דברים שבקדושה.

אולם יש לחלק דשאני התם דברכת אהבה רבה נתקן העיקר לקר"ש ולא מתחזי לשם ברכת התורה אלא בשונה מיד וכמו שביאר המשנ"ב שם סקט"ו, [וזה טעם החילוק ממי שבירך ברכת התורה דנקט השו"ע בסעיף ט' דהעיקר כדעת הסוברים דאפי' הפסיק בין ברכת התורה ללימודו אין בכך כלום, כלומר בברכה זו שנתקנה על תלמוד תורה אין קפידא בדיעבד אם לא למד מיד], ולפי"ז יש לחלק דגם לפי הסכמת הפוסקים דברכת התורה דמי לשאר ברכת המצוות דאם הפסיק צריך לחזור ולברך, מ"מ י"ל דכשעונה קדושה ומכוין גם למצות תלמוד תורה שפיר דמי דהכא לא בעינן היכר שאומר לשם תלמוד תורה כיון דהברכה נתקנה על זה.

ויש להוסיף עוד דיוכל לכוין בדרך ממנ"פ אם אסור לענות קדושה משום חשש הפסק הריני מתכוין לקיים מצות תלמוד תורה גרידא באמירת הפסוקים 'קדוש וברוך', ואם מותר לענות ואין חשש הפסק הריני עונה לשם מצות עניית קדושה ויל"ע, אולם עכ"פ עצה זו לא מהני לעניית אמן אחר ברכת חבירו או לעניית ברכו או יש"ר וצ"ע.

דברי מרן הגר"ק שליט"א לענין דינא

והנה לענין מעשה יעו' בספר אשי ישראל בתשו' מרן הגר"ק שליט"א הנדפס בסוף הספר [תשו' כ"ו] דנשאל שם האם מותר לענות לדברים שבקדושה לקדיש קדושה וכו' לאחר שבירך ברכה"ת קודם שאמר פסוקי יברכך וכו'. והשיב רבינו בזה"ל 'ש ליזהר'.

ומיהו נראה להוסיף דאם אמר פסוק ראשון 'ברכך וגו' כבר יצא יד"ח, ורשאי לענות גם קודם שסיים כל הג' פסוקים, ואם רשאי לענות ממילא יש חיוב לענות.

החילוק בין ברכת אהבה רבה לברכה"ת

ולכאור' יש להקשות דהנה ק"ל דברכת אהבה רבה פוטרת ברכת התורה אם למד מיד בלי הפסק ויעו' במשנ"ב סקט"ו וז"ל וכתב הלבוש שאף אם התפלל וסיים התפלה אינו נקרא בזה הפסק כיון שאח"כ למד מיד ע"כ, ויעו' בבה"ל בשם האו"ז דאמי' הולכים להביא ספריהם אחר התפילה או"ז הפסק ומיהו כתב הבה"ל דהיינו דוקא אם לא הפסיק בדבור, ועכ"פ חזינו דכל התפלה וחזרת הש"ץ והקדישים לא חשיבי הפסק בין ברכת אהבה רבה ללימוד שלמד מיד אחר התפילה, וא"כ מה הטעם לענין ברכת התורה דנימא דעניית קדיש וקדושה ועניני התפלה חשיבי הפסק.

והחילוק פשוט ומבואר דברכת אהבה רבה נתקנה לאומרה על קר"ש ולדעת הרשב"א ועוד ראשונים נתקנה כתפילה וכברכה בפנ"ע ולפיכך בשעה שבירך ברכת אהבה רבה יש עליה תורת ברכה, וכיון דכבר חיילא עליה תורת ברכה כל שלא הפסיק בענינים אחרים אין כאן הפסק ויכול לפטור בה ברכת התורה אם למד מיד אחר התפילה, משא"כ ברכת התורה לדעת הפוסקים והאחרונים דפליגי על השו"ע וס"ל דדמי לשאר ברכת המצוות וברכות הנהנין כל שהפסיק בדיבור שאינו מדברי תורה ולא התחיל עדיין במצוה של תלמוד תורה 'אין לה אח"כ על מה לחול' כלשונו של המשנ"ב [סק"ט] ע"ש.

הפסיק גם בשאלת שלום האם הוא הפסק

ויש לדון לפי"ז במי שענה בין הפרקים לשאלת שלום מפני הכבוד או היראה, האם גם בכה"ג יכול לפטור בברכת אהבה רבה את ברכת התורה, דמחד גיסא י"ל דהוי כמו שהפסיק בין ברכה למצוה בשאלת שלום דכתב המג"א בס' ר"ו בשם הכס"מ דהוי הפסק וחוזר ומברך, אולם מאידך י"ל דכיון דאין חוששין להפסיק בין ברכה זו לקר"ש והטעם משום דיש עליה תורת ברכה בפנ"ע, הכא נמי י"ל דלא חשיב הפסק גם לענין תלמוד תורה שלמד תיכף אחר התפילה. ואי נימא דלא הוי הפסק, יש לדון ולהסתפק עוד במי שסיים תפילתו ותיכף אחר התפילה ענה לשאלת שלום מפני הכבוד והיראה קודם שלמד מי הוי הפסק או דאין חילוק כלל בין שאלת שלום באמצע קר"ש לשאלת שלום אחר התפילה דלענין ברכת אהבה רבה לא חשיב הפסק וצ"ע.

עניית אמן וקדושה בין הברכות של ברכה"ת

והנה יש לדון ולהסתפק היאך הדין בעניית אמן או דברים שבקדושה אחר ברכת המלמד תורה קודם ברכת אשר בחר בנו, ומצינו בתה"ד ס' מ"ז סק"ד דנסתפק בזה וכתב ולא ידענא אם מותר להפסיק ביניהם וגם קודם והערב לדין דס"ל דהוא ברכה בפנ"ע אפשר דמותר להפסיק ואף דהוי ברכה הסמוכה לחברתה [כלומר ברכת והערב נא] לא ידענא אם אסור להפסיק קודם ברכה הסמוכה כמו באמצע ברכה, וכתב התה"ד דלכאור' יש גילוי לזה מדלא מצינו שיענה אמן אחר ברכת עצמו בברכת התורה כיון דהוי ב' ברכות או ג' ועדיף מישתבח ויהללך דעונים אמן לדעת השו"ע בס' רט"ו, ועל כרחך דברכות אלו אינם סמוכות ומותר להפסיק ביניהם, וסיים התה"ד כל זה היה נראה לכאור' אבל בב"ח ס' רט"ו במה שהביא בשם רש"ל משמע דקאי על בה"ת בשחרית ומתריך הא דאין עונין אמן דדוקא בב' וגו' ברכות שכל ברכה נתקנה על דבר בפנ"ע, אבל ב' ברכה"ת חשובות כאחת לפי ששניהם על התורה ע"כ, ומשמע דס"ל דאסור להפסיק ביניהם וצ"ע ג' לדינא עכ"ד.

ויש לדון ולהעיר בדבריו בתרתי חדא דמאיזה טעם יהא רשאי להפסיק אחר ברכה ראשונה יותר מלאחר ברכת אשר בחר בנו, דכשם שאסור להפסיק לאחר ברכת אשר בחר בנו דחשבינן לה כברכת המצוות דאסור להפסיק, הכ"נ ברכה ראשונה אסור להפסיק אחריה וצריך להסמיכה לדברי תורה שיאמר תכף אחר ברכת אשר בחר בנו, ונראה מכאן דס"ל לתה"ד דאחר ברכת אשר בחר בנו רשאי להפסיק לעניית אמן ודברים שבקדושה ורק בין הברכות

מספק"ל דשמה חשיבי כברכה אחת וצ"ע.

עוד יש להעיר בעיקר הקו' שהקשה למה לא תקנו לומר אמן אחר ברכת אשר בחר בנו, ד"ל דאדרבה כיון דצריך להסמיכה תכף ללימוד תורה משו"ה לא תקנו לחתום באמן ולהפסיק בין הברכה למצוה, ולא דמי לאמן דישתבח ויהללך דהתם הוא בסיום כל הענין, ויש לציין עוד לדברי הברכ"י בס' ר"ג דהאריך לבאר בשיטת אחד מהגאונים דזה גופא הטעם דלא תקנו לענות אמן אחר ברכתיו בברכת הפירות והמצוות משום הפסק אבל כשאחרים עונים אמן צריכים לכיון ולהוציא בזה את המברך ידי מצוות אמן דבאופן זה דאין חשש הפסק כששותק יש לו מצוה בעניית האמן אחר ברכתו וכמש"כ הדרכי משה בס' קס"ז בשם האו"ז יעו"ש.

ועכ"פ נראה לפי מש"נ בשם מרן הגר"ק שליט"א דיש לזהר שלא לענות אמן או שאר דברים שבקדושה אחר ברכת התורה, דה"ה דצריך לזהר בזה גם בין ברכה ראשונה דהמלמד תורה לברכת אשר בחר בנו וכאמור כן צידד התה"ד במסקנת הדברים והניח בצע"ג לדינא, ולפ"ר נראה דספק הפסק לחומרא ולא יענה, ומיהו יוכל לשתוק ולכוין למה שעונים הציבור כמש"כ השו"ע [ס' כ"ה ס"י] לענין שומע קדושה בין תפילין של יד לש"ר, וכן מצינו בתבואות שור [ס' י"ט ס"י] לענין שומע קדושה בין הברכה לשחיטה ע"ש.

הרב חיים הלפרט

אם מותר לקדש אשה בדמי שביעית

בדרך אמונה פ"ו משיטתה ויובל סקע"ח כתב עמש"כ הרמב"ם דאסור לקנות עבדים בדמי שביעית, וי"א דה"ה שאסור לקדש אשה מדמי שביעית דהוי כלוקח שפחה, ואם קידש מקודשת, וי"א דמותר גם לכתחלה וכו"ל סק"א. ונ"מ בהך פלוגתא במי שסוחר בפירות שיש בהם קדושת שביעית שדמי הפירות שנמצאים ברשותו יש בהם קדושת שביעית, האם כשרוצה לקדש באותם מעות, צריך לחללם על מאכל, או שמוותר לקדש אשה בדמי שביעית.

שי' הרמב"ן דאסור מה"ת לקדש אשה

בדמי שביעית מדין סחורה

מקור הנידון בירושלמי בשביעית פ"ח מ"ח ובראשו' שם ובע"ז דף ס"ב כפי שיתבאר להלן, דהירושלמי בשביעית פ"ח מ"ח כתב על המשנה דאין לוקחין עבדים בדמי שביעית, "א"ר יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית דלכן מה בין הקונה אשה מה בין הקונה שפחה", וכ' הרמב"ן בע"ז דף ס"ב דהאיסור לקדש אשה בדמי שביעית דומה לאיסור לפרוע חוב בדמי שביעית, ודין שניהם מיוסד על המשנה הנ"ל שאסור לקנות בדמי שביעית דבר שאינו ראוי לאכילה שהוא איסור דאורי', וז"ל, "לפיכך אסור ליקח בפירות שביעית מן התורה כל דבר שאינו נאכל, כדתנן במס' שביעית אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית", וסיים הרמב"ן דכ"ז מתבאר בירושלמי שכ' שאין חילוק בין קונה שפחה לקונה אשה, והוסיף הרמב"ן דאע"פ שבמשנה בקידושין דף נ"ב מבואר שהמקדש אשה בפירות שביעית מקודשת, היינו בדיעבד, אבל לכתחילה אסור מדאורי' לקדש אשה בדמי שביעית, וכ"כ שם הרשב"א והריטב"א והר"ן.

ב' תי' תוס' אם אסור מדרבנן או מותר לכתחילה

אולם בתוס' בע"ז דף ס"ב ע"א כתבו ב' תירוצים אם מותר לקדש אשה בדמי שביעית, בתי' אחד כ' דיש ללמוד מהמשנה בקידושין דאף לכתחילה מותר לקדש אשה בדמי שביעית, "ואף על פי שאמרנו שאסור לפרוע חובו מפירות שביעית משום דלאו לאכלה הוא מ"מ לקדש אשה מותר אף על גב דלאו לאכלה הוא כדאמרי' פרק האיש מקדש וכו', וטעמא דמשום פריה ורביה אקילו ביה רבנן", וישו כ' תוס', "ומיהו יש לדחות דהתם דיעבד אבל לכתחילה אסור". וכתב החזו"א בס' י"ג סק"ו שמוכח בתוס' דהאיסור לפרוע חוב בפירות שביעית הוא רק מדרבנן, ולכך גם למש"כ בתי' ב' דאסור לקדש אשה בפירות שביעית הוא רק מדרבנן, ולהכי א"ש מש"כ בתי' א' דמשום פ"ר אקילו ביה רבנן, דאי הוי אסור מדאורי' לא היה שייך להקל בקידושי אשה, ובתוס' ר"י מפאריש כתב בפשיטות שהקילו בקידושי אשה.

ועולה מזה שנחלקו הראשו' אם האיסור לפרוע חוב בדמי שביעית מדאורי' או מדרבנן, להרמב"ן ודעימיה הוא איסור דאורי' ולכך אין

כדכתב, "אלא שאסרו למכרן כדרך סחורה דתנן אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל", ומהלשון 'שאסרו' משמע שהוא רק דרבנן, וה"ה שהמשנה פ"ז רק דרבנן, וזה לשי' דהסחורה שנאסרה מדאורי' הוא רק סחורה שמפקעת הקדושה, אבל הלוקח פירו'ש ע"מ למכור אסור רק מדרבנן.

שי' תוס' דאיסור סחורה הוא לוקח ע"מ למכור

אולם לשי' תוס' בע"ז יש דרך אחרת, דכתבו שאיסור סחורה הנלמד מלאכלה ולא לסחורה הוא מש"כ בפ"ז 'לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק' [ויש בזה כמה פרטים כמבואר בדבריהם], ושוב כתבו דאף פורע חובו בפירו'ש אסור, ודנו תוס' אם אף קידושי אשה בכלל הך דינא, ודין זה רק דרבנן כפי שהוכיח החזו"א ממה שהסתפקו אם הקילו בקידושי אשה.

ועולה מכ"ז, שלהרמב"ן איסור סחורה דאורי' הוא סחורה שמפקעת הקדושה, ולהכי אף פורע חובו וקידושי אשה בכלל זה, ולוקח ע"מ למכור אסור רק מדרבנן, ולהתוס' הוא איפכא איסור סחורה דאורי' הוא רק לוקח ע"מ למכור, ופורע חובו וקידושי אשה הוא רק דרבנן, וקידושי אשה תלוי בב' התירוצים אם מותר לכתחילה.

י"מ דלשי' תוס' אסור רק מדרבנן לקנות עבדים

בדמי שביעית

ומעתה יש לדון לשי' תוס' מהו שורש דינו של פ"ח מ"ח דאין לוקחין עבדים וכדו' בדמי שביעית, ורבים מהלומדים נקטו דכמו שלהרמב"ן איסור פורע חובו בפירו'ש ואיסור לקנות עבדים בפירו'ש, חד דינא הוא, כך לתוס' חד דינא הוא, ורק שלרמב"ן שניהם דאורי', ולתוס' שניהם דרבנן, וכך שמעתני שנקט הגר"י עדס שליט"א בספרו על שביעית. וראיה לדרך זו, ממה שיש צד להקל בקידושי אשה, דאם אסור מדאורי' לקנות עבדים, מ"ש קידושי אשה דליתא להך דינא, ואיך שייך לומר דלא כהירושלמי, אלא ע"כ דאף האיסור לקנות עבדים הוא רק דרבנן, ולהכי אפשר שבקידושי אשה הקילו, וכך מבואר במלאכת שלמה במשנה ח'.

אולם יש לדקדק מתוס' דאינו כן. א. ממה שסתמו ולא הזכירו המשנה דאין לוקחין עבדים משמע דהמשנה לא שייכא לאיסורא דפורע חובו. ב. ממה שהסתפקו אם מותר לקדש אשה בדמי שביעית ולא דנו אם זה מוכח מהמשנה [כפי שהירושלמי הוכיח], יש ללמוד דאין שום דימוי בין קידושי אשה למשנה דאין לוקחין עבדים, וזה בעצם קושיית הגרע"א איך התעלמו מהירושלמי שאומר מה בין שפחה לקידושי אשה, וזה קושייה בין אם נפרש את המשנה מדאורי' ובין אם נפרש את המשנה מדרבנן, מדוע לא התייחסו לחילוק מהמשנה.

שי' הראשו' דאסור מדאורי' לקנות עבדים

משום דשביעית לאכילה ניתנה

ונ"ל דלתוס' יש שיטה אחרת במשנה, ובאמת שבראשו' ובמפרשים על הך משנה משמע מחד גיסא שהוא איסור דאורי' כהרמב"ן, אבל מאידך גיסא משמע דאינו שייך לאיסור סחורה.

דז"ל הר"ש, "ובהמה טמאה מדמי שביעית דאסירא באכילה ושביעית לא נתנה אלא לאכילה", וכ"כ בפיהמ"ש לרמב"ם "כבר נתבאר שהשביעית נתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה", וכ"כ הרא"ש והריב"ם ומהתפא"י והמלאכת שלמה והפני משה. ומבואר מדבריהם דמשנה ח' הוא המשך למשנה ב' דשביעית ניתנה לאכילה וכו', וכמו שכ' הרמב"ם דכבר נתבאר דשביעית ניתנה לאכילה וכו'.

ונמצא דלהרמב"ן ושא"ר בע"ז דין המשנה הוא איסור דאורי' של סחורה שמפקעת הקדושה שהיה ראוי שתחול, ולהראשו' הנ"ל הוא איסור דאורי' משום ביטול 'לאכלה'.

ונ"ל שהראשו' הנ"ל פליגי עמש"כ הרמב"ן דקדו'ש חל רק בדבר שאפשר לנהוג בו קדו'ש, והקונה עבדים בדמי שביעית עוברת הקדושה לעבדים ופוקעת מהדמי שביעית, ובתרתו פליגי, להרמב"ן הקדושה נשארת בדמי שביעית ומאיך לא עוברת לעבדים, ולהראשו' הוא איפכא, הקדושה עוברת לעבדים ומאיך פוקעת מהדמי שביעית ככל קניה בדמי שביעית, והיות והקדושה עוברת לעבדים לא שייכא טעמא דהרמב"ן דמפקע קדושתיהו, דבאמת אין הפקעת קדושה, ומאיך גיסא יש איסור חדש במה שהמכירה גורמת שא"א להשתמש בקדושה כפי הראוי, ואע"פ שיכול לקנות בעבדים פירות שביעית, ומ"ש מכל מכירת פירות שהקדושה עוברת למעות ולא חשיב ביטול 'לאכלה', כבר תמה בזה החזו"א בסי' י"ג סק"ג

צד להקל בקידושי אשה, ולתוס' בע"ז הוא רק דרבנן, ולכן צדו שבקידושי אשה הקילו לקדש בדמי שביעית, וכן דעת הר"י מפאריש.

ויש כמה תמיהות בהך פלוגתא שמהם יש ללמוד את שורשי איסור סחורה דאורי' ודרבנן כפי שיתבאר להלן.

א. הגרע"א בע"ז שם תמה על התוס', "ותמוה לי דנסתפקו בזה אם מותר לקדש לכתחילה בשביעית הא הדבר מפורש בירושלמי ספ"ח דשביעית אמר ר' יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית והובא בר"ש שם משנה ח' וצ"ע", וכבר עמד בזה המשל"מ פ"ה מאישות ה"ג, "ותמהני איך לא השגיחו בדברי הירושלמי".

ב. בחזו"א בסי' י"ג סק"ו משמע שפסק כתוס' בע"ז הנ"ל דהאיסור לפרוע חוב בפירות שביעית הוא רק דרבנן, ולענין קידושי אשה הביא את ב' תירוציהם, וצ"ע שהתעלם מהירושלמי שאוסר לקדש אשה בדמי שביעית, ומהרמב"ן ושא"ר שנקטו שהוא איסור דאורי', וכן יש להעיר על הדרך אמונה הנ"ל שהביא ב' שיטות ולא הכריע כהירושלמי.

ג. הרמב"ם בפ"ה מאישות ה"ג כתב "המקדש בפירות שביעית או באפר פרה אדומה וכו' הרי זו מקודשת". וכ' המשל"מ, "ומדברי רבינו שכתב המקדש בפירות שביעית כו'. נראה דסבירא ליה דדוקא בדיעבד אבל לכתחילה אסור וכסברת הירושלמי", אולם המראה פנים על הירושלמי הנ"ל, כתב, "והרמב"ם לא פסק כך אלא כדמסיק בבבלי פ"ב דקידושין, וכ"כ בפ"ה מאישות ה"ג המקדש בפירות שביעית מקודשת", ובשבט הלוי ח"ו סי' ר"א תמה על המראה פנים מנין לו שהרמב"ם לא פסק כהירושלמי, הא להדיא כתב המקדש בפירות שביעית דמשמע רק בדיעבד.

אך באמת שכדברי המראה פנים משמע ברמב"ם בפ"ה המשנה בקידושין דף נ"ב, שכתב, "ולמדנו ממשנה זו שלשה כללים, האחד שמקדשין בפירות שביעית", ומשמע שהוא לכתחילה, וכ"כ בבית המלך פ"ה מאישות ה"ג, "רבינו לא ביאר דעתו בזה אם יכול לקדשה בפירות שביעית אפילו לכתחילה או דוקא דיעבד כמ"ש התוס', ויותר יש סברא לומר דס"ל דיכול לקדש אפילו לכתחילה אף על פי שכתב לשון דיעבד דהא באפר פרה ובמים ובתרומה לא מצינו מי שכתב דהוא דיעבד דוקא וחלוקה זו בכלל נשנית משמע דדין אחד יש להם ומדבריו בפ"ה המשנה נראה דכן הוא דעתו וז"ל המקדש אשה ובתה וכו' ולמדנו מזאת המשנה ג' עיקרים אחד מהם שמקדשים בפירות שביעית והשני וכו' הרי בפירוש שכתב שמקדשים שהוא לכתחילה ואין ספק שהרב מל"מ לא ראה לשון זה".

ובסו"ד כ' שהרמב"ם נקט דהבבלי בקידושין נ"ב פליג על הירושלמי וסבר דאף לכתחילה מותר לקדש אשה, ולכאורה כוונתו, דאע"פ שאין הכרח מפורש מהבבלי שחולק על הירושלמי, מ"מ מסתימת הגמ' שדנה במשנה דהמקדש בפירות שביעית מבלי להזכיר שיש חילוק בין לכתחילה לדיעבד, משמע דהבבלי פליג אירושלמי.

ולפ"ז מיושבת קושית הגרע"א על התוס' בע"ז שהתעלמו מהירושלמי, ד"ל שאף התוס' סברי דהבבלי פליג על הירושלמי, וא"ש מה שהחזו"א סתם כתוס' בע"ז, וא"ש מה שהדרך אמונה הביא ב' שיטות ולא הכריע מהירושלמי.

אולם אכתי צ"ב מה באמת שורש פלוג' הבבלי והירושלמי אם ללמוד מהמשנה בשביעית שאסור לקדש אשה בדמי שביעית, או שאין ללמוד ממשנה זו.

שי' הרמב"ן דאיסור סחורה הוא הפקעת הקדושה

ונ"ל שפלוגתתם תליא בשורש דין המשנה בשביעית בטעם האיסור ליקח עבדים ובהמה טמאה וכדו' בדמי שביעית, דהרמב"ן ושא"ר בע"ז ייסדו שמותר לסחור בפירות שביעית או דמי שביעית רק באופן שהקדושה עוברת לחפץ הנקנה, עוד ייסדו, דהקדושה עוברת רק כשאפשר לנהוג קדושת שביעית בחפץ הנקנה, ועפ"ז בארו את האיסור דאורי' לקנות בדמי שביעית עבדים וכדו', שהוא מפני שהקדושה לא נתפסת בעבדים, וכה"ג חשיב שמפקע קדושתיהו, ואע"פ שהקדושה נשארת בדמי שביעית [ויש שפי' שפוקעת גם מהדמי שביעית, אולם פשטות הרמב"ן שנשארת בדמי שביעית], אע"כ היות ומן הראוי היה שתעבור הקדושה לחפץ הנקנה, ובהנהו דמתני' אינה עוברת, אף זה כמפקיע קדושתיהו, דמפקיע את הדין תפיסת דמים שהיה ראוי לחול, וכן פורע חובו וקידושי אשה אסור מדאורי' משום שמפקיע קדושתיהו.

ורבים תמהו על הרמב"ן מפ"ז מ"ג שמבואר שיש איסור סחורה גם באופן שלא מפקע קדושתיהו כדתנן 'לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק', אולם באמת משמע ברמב"ן שהך מתני' הוי דרבנן,

הזיז קדרה על הפלטה בשבת

מעשה בקדרת צ'ולנט שהיתה מונחת בכניסת ש"ק ע"ג פלטה ותחתיה בערו שתי להבות האחת קטנה והאחת גדולה, והקדרה היתה ע"ג הלהבה הקטנה ובא אחד ודחף את הקדרה מעט לכיוון הלהבה הגדולה כדי להגביר את החום ותוסיף להתבשל היטב, ומיד נודע לו שיש עצמות בצ'ולנט שעדיין לא התרככו כלל ובבית זה רגילים לאכול את העצמות בשבת בבוקר לאחר ריכוכם ולד' הגרש"ז אויערבאך זצ"ל יש בזה חשש ביטול דאו' כיון שקירב את הבישול ע"י שקירב את הקדרה ללהבה הגדולה, וכדי להציל את עצמו מהאיסור דחף בחזרה את הקדרה למקום הראשון ע"ג הלהבה הקטנה, ודנו הלומדים האם הציל עצמו מאיסור ביטול או שנכשל עתה באיסור ביטול ע"ג הלהבה הקטנה.

והנה הא פשיטא דאם היה מגביה את הקדרה מע"ג הפלטה וחוזר ומניחה ע"ג הלהבה הקטנה עובר בזה על איסור ביטול דאו' כיון שסילק את הקדרה מן האש, ואף אם לא היתה כאן אלא להבה אחת והיה מגביה את הקדרה לרגע אחד מע"ג האש ומחזירה למקומה עובר על איסור ביטול דאו', אולם כאן היה המעשה באופן שלא הגביה אלא דחף את הקדרה ולא היה רגע אחד שלא היתה במצב של ביטול ונמצא שלא חידש את מצב הביטול אלא החליף את סיבת הביטול מהלהבה הגדולה ללהבה הקטנה, ובזה יש לדון האם עובר על איסור ביטול כי סו"ס סילק את הביטול ע"י הלהבה הגדולה וחידש את הביטול ע"י הלהבה הקטנה, או דכיון שלא חידש מאומה לא הוי מלאכת מחשבת ולאוי מידי קעביד.

והנה באמת נראה דקשה לצייר היכ"ת לשאלה זו, כי בד"כ לעולם יהא מצב באמצע של הפסקת קירוב הביטול, לא מבעיא אם היה מקום בין ב' הלהבות שאם היה משאיר שם את הקדרה היתה מתבשלת יותר לאט מאשר ע"ג הלהבה הקטנה, דאז פשוט דחשיב שחידש את קירוב הביטול ע"י המשך דחיפת הקדרה מאותו מקום לע"ג הלהבה הקטנה, אלא אף אם היו ב' הלהבות סמוכות זל"ז באופן שלא היה מקום ביניהם שהיה הביטול מתעכב יותר ממקומה ע"ג הלהבה הקטנה, מ"מ נראה דעדיין קשה לצייר שאלה זו בקדרת צ'ולנט שיש בה דבר גוש ולא רק מרק לח, כי נראה פשוט דקדרה שע"ג להבה קטנה אין כל החתיכות שבקדרה מתבשלות בשווה באותו רגע, ובודאי החתיכות שע"ג האש ממש מקדימות להתבשל יותר משאר החתיכות, ועל כן נראה דקדרת צ'ולנט ע"ג האש אף אם דוחף אותה במעט עובר על איסור ביטול כי מקרב את ביטול חלק מהחתיכות שהיו יותר רחוקות מהאש, וממילא גם בשאלה ידון קשה לצייר שלא עבר על איסור ביטול.

אך מ"מ לו יצוייר היכ"ת שלא היה רגע אחד שהיתה חתיכה כלשהי מן הקדרה מתבשלת יותר לאט מאשר בהיותה ע"ג הלהבה הקטנה יש לדון האם עבר על איסור ביטול מחמת עצם הדבר שמחליף את סיבת הביטול מלהבה אחת ללהבה אחרת או לא. [ושאלה זו היא גם בב' להבות שוות ודחף את הקדרה מאחת לשניה, וכן אם החליף את האש שתחת הקדרה כגון קדרה העומדת ע"ג נרית והביא נרית אחרת דולקת ודחף על ידה את הנרית הראשונה והעמידה במקומה באופן שלא היה רגע אחד שלא היה התבשיל עומד להתבשל באותו זמן ולאוי מידי קעביד אלא רק החליף את סיבת הביטול].

והנה אין לומר דכיון שכל הפלטה היא גוף אחד והחום עובר לקדרה דרך הפלטה לא חשיב שהחליף את סיבת הביטול, דזה ודאי דלא הפלטה מבשלת אלא האש שתחתיה מבשלת, ולא מקרי ביטול בתולדת האש אלא ביטול באש עצמו, ובלא"ה מסתבר טפי דניד"ד הוא אף בגוף אחד, וכגון מדורה גדולה שעמדה עליה קדרה בצד ימין ודחף את הקדרה לצד שמאל של המדורה, גם בזה נראה דמקרי שהחליף את סיבת הביטול, וצ"ע.

כובד האדם במעלית המחליף את כח החשמל

ומצאתי שחקר בזה הגרש"ז א במנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות י' וז"ל; "יש לחקור בכלל הידוע שלענין שבת רק מלאכת מחשבת אסרה תורה, איך הדין בכה"ג שהאדם בכובדו הטבעי ולא ע"י מעשה בידים עושה מלאכה כזו שבלא"ה היא תיעשה ע"י החשמל, והכובד הטבעי של האדם אינו משפיע במאומה על עצם עשיית המלאכה להקדים או לאחר, והשינוי היחיד הוא רק בזה שהאדם בכובדו מבריח את החשמל והמלאכה נעשית עכשיו ע"י כובדו בלבד ולא ע"י החשמל, אך גם אם האדם יקום ויצא באמצע חוזר שוב מיד

[והחזו"א כתב לפרש המשנה בדרך מחודשת], וידוע לתרץ, דשאני מעות שעומדים לקניה ומכירה, אבל עבדים וכדו' שלא עומדים לזה, יש בקניה זו ביטול 'לאכלה'.

והרמב"ן שלא פי' כך, הוא לשיטתו שהקדושה לא עוברת לעבדים, ולהכי לא סותר בקניה את ה'לאכלה', היות והקדושה נשארת בדמי שביעית, אלא שהתחדש במשנה דין חדש אחר, שאסור לקנות בדמי שביעית דבר שהקדושה לא נתפסת בו, והוא הוא איסור סחורה דאו'.

ונ"ל ששי' תוס' בע"ז כהראשו' הנ"ל ולשיטתייהו אזל', דהם סברי שאיסור סחורה דאורי', הוא לוקח ע"מ למכור, היינו עצם המסחר [ויש בזה פריטים, עי"ש], ולא מסחר שמפקיע הקדושה, וכן דעת הר"ש בפ"ז מ"ג דדין המשנה שם הוא האיסור סחורה דאורי', ולשיטתם א"א לפרש המשנה כהרמב"ן, דלא מסתבר לחדש ב' דינים באיסור סחורה, וע"כ דטעם המשנה משום שביעית לאכילה ניתנה שאף הוא איסור דאורי', ואי"צ לומר כפי שנקטו רבים מהלומדים דדין המשנה הוא איסור סחורה דרבנן, שהרי יש לנו ראשו' מפורשים דדין המשנה דאורי' ולא משום סחורה.

ולפ"ז ניתן לחדש דסברי תוס' דדין המשנה לא שייך בפורע חובו, דהך דינא שייכא רק היכא דהקדושה עוברת לחפץ הנקנה כגון שקונה עבדים בדמי שביעית, דבזה אסור משום ביטול ה'לאכלה' בעבדים, דחל קדושה בלי אפשרות לנהוג הקדושה כראוי, אבל פורע חובו בדמי שביעית שאין חפץ הנקנה אלא רק סילוק חובו, לא שייכא האי דינא, ולשיטתם הוכרחו לומר שפורע חובו הוא איסור סחורה דרבנן.

ועפ"ז יש לחדש עוד, דסברי תוס' שכל הירושלמי שייך רק לשי' הרמב"ן ודעימיה שדין המשנה הוא איסור סחורה מחמת הפקעת הקדושה, דלשיטתם שפיר יש ללמוד קידושי אשה משפחה דאסור משום דמפקע קדושתיהו, אבל תוס' סברי שהאיסור משום שביעית לאכילה ניתנה, וזה שייך רק כהקדושה עוברת לחפץ הנקנה, אבל בקידושי אשה אין צד שעוברת הקדושה לאשה, דקנין אשה אינו קנין חפצים כמש"כ הראשו' בכמה דוכתי, אלא יש בזה נידון רק אם אסור עכ"פ מדרבנן כפורע חובו, ולענין זה כתבו ב' תירוצים אם הקילו משום פו"ר.

ומיושבת קושיית הגרע"א מ"ט לא הזכירו תוס' את הירושלמי, דלשי' לא מתחיל כל הדימוי, וכדחזינא ממה שיש להם צד שלדינא מותר לקדש אשה בדמי שביעית, ומיושבת שי' הרמב"ם כפי שפירשוהו המראה פנים ובית המלך דהבבלי פליג על הירושלמי, דסובר הבבלי שהמשנה דאין קונין עבדים לא שייכא בקידושי אשה וכמש"נ, וא"ש מה שסתמו תוס' ולא הזכירו המשנה דאין לוקחין עבדים, דלשי' הראשו' ומפרשי המשנה, לא שייך הך דינא לאיסור סחורה, ואי"צ למש"כ המלאכת שלמה שהחילוק בין קידושי אשה למשנה הוא משום המצוה דפו"ר, דלעולם דינא דמתני' הוא דאורי', ואעפ"כ לא שייך לדמותו לקידושי אשה ופורע חובו, ורק הרמב"ן הוא שדימה בין הדינים וכמש"נ, וא"ש מה שהחזו"א פסק כשי' תוס', וכן א"ש שהדך אמונה הביא שי' תוס' ולא דחאה מהירושלמי, היות ולתוס' והרמב"ם, הבבלי פליג אירושלמי, והוא ע"פ שי' הראשו' בפ"י המשנה שביעית.

והא דאין במשנה דאין קונין עבדים את האיסור סחורה דרבנן דפורע חובו, הוא משום שהאיסור שייך רק בפורע חובו וקידושי אשה, שלא נקנה חפץ בדמי שביעית [דומיא דהרמב"ן דהפקעת הקדושה עכ"פ לענין דרבנן], אבל כשהקדושה עברה לעבדים, אין אפי' את האיסור דרבנן, אלא שהתחדש דין דאורי' חדש דשביעית לאכילה ניתנה ולא לשימושים אלו.

והעירוני מדברי הר"ש שעל אף שפירש משנתנו מטעם דשביעית לאכילה ניתנה, אפ"ה הביא הירושלמי, ובאמת שגם הרא"ש הביא הירושלמי. אך י"ל שבאמת הר"ש והרא"ש סברי שדינא דמתני' דשביעית לאכילה ניתנה אינו רק במקום שנתפס קדושה בחפץ הנקנה, אלא אף בפורע חובו וקידושי אשה, ולפ"ז האיסור לבקש אשה הוא מדאורי' כמתני', ואכן הגרע"א ציין בתמיהתו שאף הר"ש הביא הירושלמי, דמזה מוכח שאף אי טעמא דמתני' משום שביעית לאכילה ניתנה, איכא להאי דינא אף בקידושי אשה.

אך בדעת התוס' והרמב"ם ושא"ר שלא הזכירו הירושלמי, י"ל דלא שייכא האי דינא אלא בדאיכא חפץ הנתפס בקדו"ש, אבל פורע חובו שהוא רק סילוק חובו, אסור רק מדרבנן, ואף קידושי אשה בדמי שביעית שלא נתפס קדושה באשה, מדאורי' מותר, ופליג הבבלי על הירושלמי, ולענין דרבנן כתבו בזה תוס' ב' תירוצים, או שאסור מדרבנן, או שמוותר לכתחילה, ומיושב שפיר מה שפסק החזו"א כשי' תוס', שכן גם דעת הרמב"ם דלא כהירושלמי.

גם מהמים הנוספים, מ"מ אינו חשיב כמשקה בשבת, כיון דבלא"ה שותה האילן כל צורכו'.

מוסיף שמן לנר מ"ט אינו חייב משום החלפת כח הבעירה

[ח] 'במוסיף שמן בנר כתב הרא"ש בפ"ב דביצה דטעמא דחייב הוא רק מפני שמאריך זמן הבעירה, אע"ג דיש בילה בלח והפתילה שואבת תיכף גם מהשמן הנוסף (עיי'ן באמרי בינה דיני יום טוב סי' י"ט ובמאורי אש דף ס"ב)'.
א.ה. בחלקת יואב מהדו"ת סי' י"ג הקשה כן וכתב שהיא תימה רבתי, אך האבנ"ז סי' מ"ח סק"ז השיב לו דלק"מ כי לא חידש כלום באש והביא ראיה לזה מכתב ע"ג כתב וכדברי הגרש"א הנ"ל, ולעיל הערנו דיש מקום לחלק ביניהם, ושור"ר בביה"ל סוס"י רנ"ב שכ' בזה"ל; 'עי' במ"א שמצדד לומר דנתינת חטים לתוך ריחים של מים בשבת ליכא חיוב חטאת דהטחינה אח"כ ממילא אתי והביא ראיה וכו' וכל האחרונים דחו ראיתו וכו', והנה כ"ז מיי"י שהמסגרת של המים היה פתוח והוא נותן החטים לתוך האפרכסת ומתחיל תיכף אחר נתינתו להטחן [ואם יש תחתיה עוד תבואה אחרת יש לעיין אם יש בזה חיוב חטאת אפילו לדידהו ואינו דומה לנוותן שמן לנר דק"י"ל דחייב משום מבעיר אף דבלא"ה ג"כ דולקת דאפשר דהתם דולקת יותר בטוב ע"י הוספת השמן וגם אפשר דהפתילה גופא מושכת עתה מן השמן הזה משא"כ בענייננו] עכ"ל, ולכאור' מבואר דלא כהאמור, ואולי יש לחלק דהתם לא מקרי שמחליף כח הבעירה והואיל ודוחה כח הבעירה של עתה לאח"כ, וצ"ת.

א.ה. מותר לטלטל נר הדולק בכה"ג דלא הוה בסיס ונזהר לא להרחיק או לקרב את השמן לשלהבת, ואע"ג שע"י הטלטול או ע"י דפיקה חזקה בדת ודאי משתנה מצב השמן באופן שהקרב מתרחק והרוח מתקרב, וגם יש שהפתילה קצרה ואינה מגעת עד לשולים, ונמצא דאף אם הוא זהיר מאד, מ"מ ע"י הטלטול עליונים למטה ותחתונים למעלה, ונמצא שמחמת האדם דולק עכשיו שמן שלא היה דולק כלל מקודם, וע"כ כיון שלא נעשה שום שינוי בשלהבת, אינו חשיב כלל כמבעיר (אולם להאבנ"ז דסובר שמלאכת מבעיר הוא הכלי שנועשה על ידי האש צ"ע, דנראה שהמוציא מים מדוד העומד על גבי האש אם על ידי זה נכנסים תיכף מים אחרים, ודאי חשיב כמבשל, אף אם בשעה שהוציא עדיין לא היתה היד סולדת בו, ואע"ג דבלא"ה היה מתבשל בדוד כשיעור זה, אבל מ"מ המים הנכנסים הרי נתבשלו רק על ידו, וה"נ גם כאן)'.
א.ה. כמו"כ צ"ע ע"ד האבנ"ז מדברי הרא"ש הנ"ל גבי מוסיף שמן בנר, ועמד בזה האבנ"ז עצמו בסי' מ"ח סק"ז וכתב דמוכח מזה כד' הגר"ז דמלאכת מבעיר היא יצירת האש ולא כילוי השמן.

הוספת מים לבגד השרוי במים מדין שרייתו זהו כיבוסו

[ז] 'במ"ב סי' ש"ב ס"ק נ"ה כתב שצריך לזהר שלא לשפוך מים לתוך כלי ששרוי בו בגד מלוכלך משום דשרייתו זהו כיבוסו "אם לא שהמי משרה עולים מכבר למעלה על הבגדים מסתברא דמותר", הרי חזינן שאינו חושש לזה שהמים הנוספים ג"כ משתתפים בכיבוס, והיינו מפני שבהוספת המים אין הוא מחדש שום דבר והואיל והכיבוס בלא"ה הרי נעשה ע"י המים הקודמים, וה"נ בנר"ד'.
א.ה. ד' ראיות האחרונות לא דמי לגמרי לניד"ד, כי התם לא סילק את הכח הקדום אלא רק הוסיף לשתף גם את כוחו במלאכה, והדמיון לזה בבישול הוא אם יוסיף עוד להבה תחת הקדרה באופן שלא יקרב ע"י"א את הבישול, דהו"ל זה יכול זה יכול. אך בפשוטו אין לחלק ביניהם, דהא בב"ק י: מבואר גבי מרבה בחבילה דשניהם חייבים אם האש של כ"א מהם יכולה להזיק בפנ"ע, והנידון כאן רק מצד דלא הוי מלאכת מחשבת ולענין זה לא מסתבר לחלק.

בסיום דבריו כתב הגרש"א זצ"ל; 'הן אמנם שבאותם הדברים שהזכרנו יש שהמלאכה רק מתייחסת אל האדם, אבל לא עשה אותה ממש בעצמו, וגם לא היתה באמצע שום הפסקה, ולכן שפיר פטור בכה"ג שבלא"ה היתה נעשית המלאכה, משא"כ בני"ד אם נחשוש שכובד האדם חשיב כעושה, הרי הכל מתחיל ונגמר ע"י האדם, אך אעפ"כ יתכן כיון שהאדם היורד נח ואינו עושה כלום והוא רק נכנס למעלית שבלא"ה היתה יורדת, וכל מה שנעשה כעת ע"י כובד האנשים היה נעשה הכל בדיוק כמו עכשיו גם אם לא היו נמצאים בה, מסתבר לכאורה דכניסת האנשים חשיב כהכנסת משא

החשמל והמלאכה תיעשה אז רק ע"י החשמל בלבד, ודוגמא לכך היא מעלית חשמלית אוטומטית כזו אשר ע"י האנשים היורדים בה לא נעשה שום חידוש או שינוי כלשהו בקצב הירידה של המעלית, להקדים או לאחר, וגם בלעדיהם נעשה ממש הכל בדיוק כמו עכשיו, דאפשר שכ"ז חשיב כלא אהנו מעשיו של האדם וכאילו לא נעשה על ידו שום דבר, (א.ה. פ"י ירידת המעלית לקומה שתחתיה מפעלה חיישנים הגורמים לפתיחת הדלתות ונורות הנדלקות ועוד כהנה, וכעת כובד האדם גורם את ירידת המעלית במקום כח החשמל). [למעשה יש במעלית עוד פקפוקים אחרים ומה שהזכרנו מעלית הוא רק לדוגמא כי עיקר כוונתנו הוא רק להעיר את המעיינים לברר וללבן את הגדר של האי כללא דמלאכת מחשבת אסרה תורה] עכ"ל, ובהמשך דבריו הביא כמה ראיות ליסוד זה, ונעתיק דבריו ומה שיש לדון בהם, (הוספנו במוסגר תיבות הסבר);

מחתה בגחלים האם עובר משום מבשל מחמת החלפת האש

[א] ז"ל הגרש"ז א; 'וקצת ראיה לכך ממ"ש הרע"א ריש סי' ש"ח בשם הריטב"א לענין הופך בגחלים, דאפשר שחייב מפני שמתבשל במוקדם, ולא הזכיר כלל לחוש (דבלא"ה אף אם לא יוקדם הבישול מ"מ) ע"י ההיפוך משכחת שהתבשל מתבשל כעת מגחלת של האדם ולא מהאש שהיתה קודם (כי במעשיו סילק את הגחלת שהיתה למעלה והביא במקומה גחלת אחרת) וכו'. וחושבני שנושע מזה דעל אותה האש שהקדירה עומדת עליה מותר לשנותה ממקום למקום ללא שום הפסק כלל וכלל אם אינו מקדים או מאחר בכך את הבישול, (א.ה. צ"ב מאי אכפת לן אם מאחר את הבישול). ולכן נראה שאף אם התאורה והתנורים החשמליים הסמוכים למעלית ניזונים מזרם של המעלית במקום הזרם שמקבלים כרגיל מהרשת ג"כ אין בזה איסור תורה, כיון שהחילוף נעשה ללא שום הפסק באמצע, דמסתבר שהיפוך הגחלים שעושה ממש בידיים חמור יותר מירידת המעלית לאחר שכוח החשמל משהחריף את בלם העצירה והכל נעשה מאליו רק ע"י הכובד שלהם'.

א.ה. מש"כ הגרש"ז א' על אותה האש שהקדירה עומדת עליה מותר לשנותה ממקום למקום נראה דאין כוונתו דוקא על אותה האש ולא אש אחרת, שהרי במעלית כובד האדם הוא כאש אחרת לגמרי כלפי כח החשמל, אלא דיבר בהווה כי בד"כ אם מעביר את הקדרה לאש אחרת יש הפסק באמצע כמו שנתבאר לעיל. אולם לקושטא דמילתא יש לדון לדחות כן הראיה מדברי הגרע"א דשמה רק באותה האש שרי, דהאש היא המבשלת ולא הגחלים, והגחלים רק מקיימים את האש, אבל לא מסתבר לחלק כן, דסו"ס עתה המלאכה נפעלת מכח האדם בשבת.

גרירת עציץ נקוב ממקום למקום

[ב] 'בס' מנחת פתים להגר"מ אריק ז"ל ובתהל"ד סי' של"ו כתבו שמותר לגרור עציץ נקוב ממקום למקום, ולא חששו כלל לזה דמעיקרא היה יונק מאליו ואילו היניקה החדשה היא רק מחמת האדם, ואף שהדבר אברהם ח"א סי' כ"ה בהגה"ה ובש"ש (הזורע ס"ח) הביאו מהמאירי שבת פא: שדוחה דעת המפרשים שסוברים כן, והוא עצמו כתב דחשוב כקוצר וזורע, שאני התם דקעביד ממש בידיים עקירה ממקום הראשון ונטיעה במקום חדש, משא"כ הכא'.

א.ה. נראה כוונתו דמלאכת קוצר אין ענינו הפסקת חיות העציץ אלא הפסקת יניקתו מן הקרקע (ע"ל בדבר אברהם שם באריכות) ועל כן אם הפסיק יניקתו ממקום אחד וחידש לו יניקה במקום אחר הוי קוצר וזורע והואיל ועתה יניקה אחרת יש לה, משא"כ בבישול המלאכה היא התוצאה של הבישול ואין נפ"מ אם מתבשל ע"י אש זו או אש אחרת.

כותב דיו ע"ג דיו בשבת

[ג] 'מבואר ברמב"ן ובריטב"א גיטין יט. דכתב ע"ג כתב וכן סיקרא ע"ג דיו היה צריך להיות חייב בשבת מפני שהכתב הקודם חשיב כנמחק ונקרא רק מחמת הכתב החדש, וטעמא דפטור הוא רק משום דגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן ולא אהנו מעשיו שכבר נכתב'.

א.ה. יש מקום לחלק דהתם התוצאה קיימת מכבר משא"כ בשאר הנידונים הנ"ל המלאכה עדיין לא נעשתה אלא רק הפעולה שהיא סיבת התוצאה קיימת והוא מחליף את כח הפעולה.

מוסיף מים לשלולית של אילן

[ד] 'בשו"ת הר צבי או"ח סי' קל"ה כתב לענין הוספת מים לאילן הנמצא בתוך שלולית מים, דאף שיש בילה בלח והאילן שותה תיכף

דשמו"ע, אפילו חיסר דברים שהם מעיקר הברכה, יוצא בחתימתה. הרי דפשיט"ל להבה"ל דאין לחלק בזה בין ברכות דעלמא לברכות שמו"ע, ולא איכפת לן במה שמהות התפילה רחמי ובקשת צרכים.

ושמעתי להוכיח כן מפירוש המשניות להרמב"ם (ברכות פ"ד מ"ג), בהא דסבר ר' יהושע דבכל יום מתפלל אדם מעין שמו"ע, ובגמ' (כ"ט ע"א) פריש רב מעין כל ברכה וברכה, וכתב הרמב"ם, דהיינו שאומר 'אתה חונן לאדם דעת בא"י חונן הדעת, סלח לנו אבינו בא"י חונן המרבה לסלוח' וכן בכולהו אמצעיות, הא קמן שבמעין ברכת 'אתה חונן' סגי בתחילת הברכה שהוא שבח בעלמא, ואין צריך שיהא בכל ברכה ענין בקשת צרכים דוקא.

ובנידון דידן שהטעות היתה בברכות 'שמע קולנו' ו'רצה', לכאן יודה העמק ברכה דליכא גריעותא במה שבחתימת 'המחזיר שכינתו לציון' אין בקשת צרכים, שהרי רק באמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אבל באחרונות דומה לעבד שמקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו, כדאיתא בברכות ל"ד ע"א, וברכת 'מודים' תוכיח שאין בה בקשת צרכים, וא"כ שפיר מצי נפיק ידי חובת ברכת 'שמע קולנו' בפתיחתה, וברכת 'רצה' בחתימתה.

אם יש לחוש לדעת הפוסקים דסגי בחתימת הברכה לחוד

והנה אף שדעת הש"ע (נ"ט ס"ב) דתרתיה בעינן שיהו כדון, פתיחת הברכה או אמצעיתה, וגם חתימתה, ושלא כדעת הגר"א דסגי בחתימה לבד, כמבואר בבה"ל (שם ד"ה ולא), ולפ"ז לא נוכל לומר שיצא ידי הברכה הראשונה בפתיחה וידי השניה בחתימה, וכ"כ הנשמת אדם (כלל קנ"ב אות ג') לענין ברכות שמו"ע גופייהו, בשאמר רק החתימות בלחוד - 'בא"י חונן הדעת, בא"י הרוצה בתשובה, בא"י חונן המרבה לסלוח, בא"י המברך את עמו ישראל בשלום', שבדאי משנה מן המטבע הוא ולא יצא. היינו כדעת הש"ע, אבל הנה בבה"ל (ק"ז ס"ה ד"ה אם) דן לענין מי שחיסר דבר שהוא מעיקר הברכה, לצרף דעת הרמב"ן והרשב"א והגר"א עם דעת הפר"ח שיכול להשלים בברכת 'שומע תפילה', ומעתה בנידון דידן, את"ל שלדעת הגר"א כן יצא ידי חובת התפילה, שוב לא נוכל להזיקו לחזור להתפלל בודאי, שהרי לדעת כמה מהראשונים והגר"א הווי ברכות לבטלה, ויצטרך עכ"פ להתנות בנדבה.

ויש לציון בזה, להמבואר במ"ב (תפ"ז סק"ג) שבי"ט שחל בשבת, אם לא הזכיר שבת בתוך הברכה לא יצא, ודן אי סגי במה שהזכיר רק ב'והשיאנו' שסמוך לחתימה. ולא נזכר שם שלדעת הגר"א, כל שהזכיר השבת בחתימה, שאמר 'מקדש השבת וישראל והזמנים' שפיר נפיק, ועמד בזה דו"ד הגר"צ'פ פראנק זצ"ל (בספר הזכרון שיח תפילה, גנוזות וכת"י, עמוד ער"ב), שברור שלדעת הגר"א, כיון שהזכיר שבת בחתימה יצא.

ברכה שלא חותמת בברוך, אם מועילה לה סמיכותה לחבירתה לפוטרה מפתיחה

והנה היו כמה תלמידי חכמים שטענו, במה שמבואר בעמק ברכה דלמ"ד דחתימת הברכה אינה מעכבת, ה"ה בברכות דשמו"ע, דיש לחלק טובא, דדוקא בברכה הפותחת בברוך כברכת הזן, הוא דכתב הש"ע בדהא קמייא דאע"פ שברכה ארוכה היא דבעיא נמי חתימה, מ"מ לא לעיכובא הוא, וכיון שאמר 'ברוך רחמנא מלכא מאריה דהאי פיתא', שם ברכה עלה גם בלאו חתימת 'הזן את הכל', אבל בברכות שמו"ע שאינן פותחות בברוך, איך יוכל ליצא גם בלא חתימה, והרי נמצא שאמר רק נוסח בעלמא 'אתה חונן לאדם דעת וכו' חננו מאתך דעה בינה והשכל' ותו לא, ולא ברכה היא כלל.

ואע"פ שמה שברכות שמו"ע אין פותחות בברוך, טעמא משום דהויין ברכה הסמוכה לחבירתה, כמש"כ רש"י ורשב"ם בפסחים ק"ד ע"ב, [ופירושו שם שברכה הראשונה שנפתחה בברוך פוטרתה לשניה, והתוס' שם כתבו, שחתימת הברכה הראשונה היא שעולה לשניה לפתיחה], ונמצא שכן יש לכל אחת מברכות שמו"ע פתיחה, מ"מ ל"ל דצריך שיהא לה שם ברכה בהזכרת 'ברוך', וכיון דשם ברכה עלה, תו חייל דינא ד'ברכה' הסמוכה לחבירתה, כאילו גם יש לה פתיחה, אבל בכגון שלא חתם 'בא"י חונן הדעת' כדון, ולא הזכיר ל'ברוך', במה תיקרא 'ברכה' כדי לדונה בברכה הסמוכה לחבירתה.

אמנם לאחר העיון לכאן זה אינו, דהנה איתא בפסחים שם לענין ברכת 'הטוב והמטיב' שבבהמ"ז, שפותחת בברוך ואינה חותמת בברוך, וטרחו רש"י ורשב"ם לפרש מה שפותחת בברוך, ולא פטרינן לה משום ברכה הסמוכה לחבירתה, ופירושו הטעם משום דברכה באנפי נפשה איתקן משום הרוגי ביתר, הלא"ה לא היתה פותחת

כבד לתוך המעלית ולא עבר כלל אדאו', ואף לשיטת התוס' בכמה מקומות לענין אדם הנזרק על תינוק להורגו דחשיב האדם כרוצח, מ"מ אם המעלית בלא"ה יורדת על תינוק וממעכתו, מסתבר שאם נכרי מכריח לישראל להיכנס לתוך המעלית, דאף שזה בקום ועשה, אפ"ה אינו חייב למסור עצמו למיתה, כיון דלא אהנו מעשיו שהרי התינוק יימעך בלא"ה על ידי המעלית בדיוק באותו רגע, וה"נ בני"ד לענין שבת ובכה"ג שנעשה ממילא רק מחמת הכובד, נלענ"ד דמה שהמעלית מדלקת בירידתה נורות מסתבר דחשיב כאילו רק המעלית עושה את זה ולא האנשים שבתוכה, כיון שבלא"ה היתה יורדת ומדלקת. וגם נראה לכאורה כיון דכתיב לא תעשה כל מלאכה, מסתבר דמה שנעשה גם כשהוא ישן או מת אינו קרוי כלל בשם עושה (דוגמא ממ"ש התוס' בשבת צד. לענין חי נושא את עצמו, דממשכן גמרינן שלא היו נושאים דבר חי, וה"ה נמי דלא חשיב בכה"ג כעושה מלאכה), וכיון שאם רק הכניס משא מסתבר לכאורה דחשיב רק גרמא הואיל והירידה מתחלת רק אחר כך, ה"ה נמי כשהוא עצמו נכנס, וממילא נראה דבכהאי גוונא דנידון דידן שבלא"ה היה נעשה ולא גרם שום חידוש, מסתבר דשפיר שרי גם שלא במקום הפסד, אך מפני שאנו מדמין אין לעשות מעשה להקל בדאורייתא בלי ראייה ברורה, מ"מ זה נוגע למעשה והדבר טעון ברור, עכ"ל.

הרב זאב פראנק

טעה בברכת 'שמע קולנו' וחתם 'המחזיר שכינתו לציון'

מעשה באדם שעמד בברכת 'שמע קולנו' של שמו"ע, ולאחר שאמר 'כי אתה שומע תפילת עמך ישראל ברחמים' טעה בהסמך לחתימת ברכת 'רצה' - 'ותחזינה עינינו בשוּבך לציון ברחמים', ונתחלפו לו רחמים ברחמים, ומתוך כך חתם 'בא"י המחזיר שכינתו לציון', והמשיך בברכת 'מודים' עד גמר התפילה, והשאלה אם לא יצא ידי חובתו בודאי, ויחזור להתפלל, או שמא מידי ספיקא לא נפקא כמו שיבוא לפנינו בס"ד.

אם אפשר שיצא הברכה הראשונה בפתיחה לבד והשניה בחתימה לבד

והנה בספר עמק ברכה (תפילה אות ה') כבר איירי בכע"ז, במי שעמד בברכת 'אתה חונן', וטעה וחתם 'הרוצה בתשובה', ובתחילה כתב לומר שיצא ידי חובת שתי הברכות, וע"פ המבואר בש"ע (קפ"ז ס"א) במי שאמר במקום ברכת הזן 'ברוך רחמנא מלכא מאריה דהאי פיתא' יצא, ויש אומרים שצריך שיחתום 'ברוך רחמנא דזן כולא', הרי שסתם המחבר כדעת הסוברים שגם במקום שאמרו לחתום, אין החתימה מעכבת, ולשיטה זו ה"ה דסגי בחתימה בלא פתיחה, וא"כ בברכה הראשונה יצא בפתיחה בלא חתימה, ובשניה בחתימה בלא פתיחה. אך מסיק העמק ברכה, דדוקא בברכות דעלמא הוא דסגי בחתימה בלחוד למ"ד, אבל בתפילה שעניינה רחמי ובקשת צרכים, הרי בחתימה בלחוד יש רק שבח, ובודאי שלא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולברך שתי הברכות.

ומאי דמסיק שצריך לחזור ולברך שתי הברכות לכאן צ"ב, דאמנם בחתימת 'הרוצה בתשובה' לא יוכל ליצא ידי חובה, לפי שאין בה רחמי, אבל בפתיחת 'אתה חונן' הא שפיר יש בקשה ורחמי, שהרי אומר 'חננו מאתך דעה בינה והשכל', ושפיר מצי נפיק בה למ"ד דחתימת הברכה לא מעכבא, ולמה הצריך העמק ברכה שיחזור גם על ברכת 'אתה חונן'.

ושמא אה"נ, שיד יחובת ברכת 'אתה חונן' כבר יצא בפתיחה, אבל כיון שמה שחתם 'בא"י הרוצה בתשובה' אינו עולה לו לברכת 'השיבנו', דהא לית בה רחמי, שוב נמצא זה הפסק דביבור בתוך ברכת 'אתה חונן', שהרי כל זמן שלא חתמה כדון, עדיין עומד באמצע הברכה, וק"ל (ש"ע סי' ק"ד ס"ו ומ"ב שם סק"ה) במי ששח באמצע ברכה אפילו בשוגג, חוזר לראש הברכה, ושמא מהאי טעמא הוא שכתב העמק ברכה שיחזור לברך גם ברכת 'אתה חונן'.

בקשת צרכים אם מעכבת בברכות שמו"ע

וכלפי מש"כ העמק ברכה, שבתפילה דרחמי היא מודו כ"ע דלא מצי נפיק בחתימת ברכה, הנה הדבר מפורש בבה"ל (ק"ז ס"ה ד"ה אם, ק"ט ס"ג) שלדעת הגר"א בס"י נ"ט שפסק כשיטת הרמב"ן והרשב"א דהכל תלוי בחתימת הברכה לחוד, ואם חתם כדון יצא, גם בברכות

בברוך, אע"פ שגם אינה חותמת בברוך, ונמצא שהיה בה נוסח בעלמא בלא פתיחה וחתימה.

וכן יש ללמוד ממש"כ התוס', גם בפסחים שם וגם בכתובות ח' ע"א, לענין ברכות 'שהכל ברא לכבודו' ו'יוצר האדם' של ברכת חתנים, ונתקשו התוס' במאי דפתחי בברוך אע"פ שברכת 'יוצר האדם' סמוכה ל'שהכל ברא לכבודו', וכתבו כמה טעמים בדבר, ומשמע דאל"ה הוה סגי באמירת 'יוצר האדם' בלחוד, ולא איכפת לן במה שאין כאן תחילת לשון ברכה, ומינה דגם בברכות שמ"ע, אפילו חיסר החתימה, שפיר דמי למיפק בנוסח הברכה, למ"ד בברכה ארוכה שקיצרה דבדיעבד נפיק בה, ואע"פ שנמצאת הברכה בלא פתיחה ובלא חתימה ולא הזכיר בה לשון 'ברוך' כלל, הא כיון שסמוכה לחבירתה, מקבלת שם ברכה מכח הברכה הראשונה, דומיא דברכות 'הטוב והמטיב' ו'יוצר האדם' שדנו הראשונים מצד כללא דברכה הסמוכה לחבירתה אע"פ שאינן חותמות בברוך.

שו"ר בחידושי הפלאה לכתובות שם שעמד בזה בקושיית התוס', דלכא' אינו מובן, איך יאמר 'יוצר האדם' בלא פתיחה ובלא חתימה, אין זה ברכה כלל וכו', ונדחק ליישב כוונת קושיית התוס' רק על תיבות 'מלך העולם', ולעולם לימא 'בא"י יוצר האדם', רק בלא מלכות, כמו בכל ברכה הסמוכה לחבירתה דלא בעיא מלכות, יעוי"ש עוד בבאור תירוץ התוס' שם לפ"ז.

אמנם לכא' צ"ע בדברי הפלאה ממש"כ התוס' בפסחים בת"ד בזה"ל: ור"ת אומר, ד'שהכל ברא לכבודו' ו'יוצר האדם' לכך פותח בברוך בלא חתימה, שהם קצרות כמו ברכת פירות ומצוות, ופתיחתן זו היא חתימתן וכו', וביאורו לכא', דלעולם גם ברכה קצרה בעיא חתימה כמו ברכה ארוכה, רק דכיון שברכה קצרה היא, פתיחתה עולה לה גם לחתימה, וממילא בברכה קצרה הסמוכה לחבירתה, אע"פ שמכח סמיכותה לחבירתה דינינן לה כאילו כבר יש לה פתיחה, מ"מ בעיא פתיחה בברוך לשם חתימה, שעל דין החתימה לא מהני מאי דהויא סמוכה לחבירתה. והשתא את"ל כדפירש הפלאה בקושיית התוס', דלימא 'בא"י יוצר האדם' בלא מלכות, א"כ מה תירץ ר"ת דמ"מ בעיא פתיחה לשם חתימה, הא בחתימה לעולם ליכא מלכות, וסגי לן בהזכרת 'מלך העולם' שבתחילת הברכה, ובסמוכה לחבירתה שעולה לה הברכה הראשונה לפתיחה, למה לא יחא סגי באמירת 'בא"י יוצר האדם' לשם חתימה כמו שהקשו התוס', רק שמע מינה לכא', דלעולם כוונת התוס' כפשטה, דלימא רק תיבות 'יוצר האדם' ותו לא, ותקבל תורת ברכה רק מכח הסמיכות לברכת 'שהכל ברא לכבודו', והשתא שפיר תירץ ר"ת, דלא סגי באמירת 'יוצר האדם' בלחוד, לפי שגם ברכה קצרה מחוייבת בחתימה בברוך ושם, ופתיחתן זו היא חתימתן, וממילא הניחוה בשלימותה גם עם מלכות כשאר ברכות, אע"פ שמצד החתימה לא בעיא מלכות.

יש לחלק בין טעות דאישתקיל מילוליה לכסבור שעומד בברכה השניה

והנה לענין נידון דידן, לכא' הדבר פשוט במ"ב (ק"ד סק"ד), דכל שטעה וחתם בברכה זו בענין ברכה אחרת, שצריך לחזור לראש הברכה, והוא ממג"א (סק"ט). ומינה שאם השלים תפילתו חוזר ומתפלל, ולא דנים לומר שיצא בפתיחת הברכה בלחוד למ"ד דחתימה לא מעכבא, כמש"כ העמק ברכה. והיינו טעמא, דגם להדעה הראשונה בסי' קפ"ז דחתימה לא מעכבא, מ"מ אם כן חתם וקלקל בחתימה, מיגרע גרע, ויפה שתיקתו מדיבורו, שכן מוכח כבר מסי' נ"ט ס"ב, דפשוט שם במי שטעה בחתימת ברכת 'יוצר אור', וחתם 'המעריב ערבים', שלא יצא, דתיקשי דלמאי דסתים בש"ע להלן סי' קפ"ז שאפילו חיסר החתימה לגמרי יצא בדיעבד, איך סתם כאן שאם חתם שלא כהוגן לא יצא, אלא שמע מינה דאע"פ שאינה מעכבת, מ"מ כיון דבעיא חתימה לכתחילה, וחתם שלא כהוגן, אי אפשר לדונם כמילי בעלמא, ועל כרחיה משתייכים לברכה, ושוב נפסלת מחמת הקלוקל.

אבל באמת שיש להבדיל בין שני ענייני טעות, שאם ידע שעומד בברכת 'שמע קולנו', רק אישתקיל מילוליה מחמת טעות הדומות של תיבת 'ברחמים' הסמוכה לחתימה, אכן י"ל שחתימה מקולקלת גריעא משלא חתם כלל, ושמא בכהאי גוונא הוא שתפס המ"ב בפשיטות שלא יצא. אבל משכחת לה שטעה כסבור שעומד ב'ברחמים' של ברכת 'רצה', ונתכוין בחתימה לשם ברכה זו, ובזה לכא' אין לנו לומר שהחתימה מקלקלת בברכת 'שמע קולנו', שהרי לא נתכוין כלל לחתום לשם ברכה זו, רק לשם ברכת 'רצה', ובכהאי גוונא יעמדו דברי העמק ברכה שיוכל ליצא בפתיחת הברכה בלחוד למ"ד דחתימה לא מעכבא.

מסקנת הדברים

א] מי שבאחת מברכות שמ"ע דילג וחסר את החתימה, הדבר תלוי בפלוגתא שתי הדעות בש"ע אם חתימת ברכה ארוכה מעכבת, ולהיש אומרים שם ודאי שלא יצא. ב] גם לדעה קמייתא שהחתימה לא מעכבת, מ"מ בברכה הסמוכה לחבירתה שאין לה פתיחה, בחידושי הפלאה נקט דאין כאן ברכה כלל, אמנם מתו"ד התוס' שמא יש ללמוד דגם בכהאי גוונא שייך ענין ברכה הסמוכה לחבירתה. ג] טעה וחתם בחתימת ברכה אחרת, אם נתכוין לחתימת ברכה זו, רק אישתקיל מילוליה, לא יצא, שהחתימה שלא כהוגן מקלקלת, ואם טעה כסבור שעומד בברכה האחרת, לכא' אין כאן קלקול בברכה זו. ד] דילג וחסר את פתיחת הברכה, נחלקו הפוסקים אם יוכל ליצא ידי חובתו בחתימה לחוד. ובעמק ברכה כתב שבשמ"ע לכ"ע צריך שתהא בברכה בקשת צרכים. אמנם בבה"ל מבואר דאין חילוק, ובג' ראשונות ואחרונות לכא' מודה העמק ברכה.

הרב אליסף פרלמן

קבעו זמן מאוחר לתשלום ואיחר את הזמן אם עובר בבל תלין

א] כפי הנהוג בחלק מהמקומות משלמים למטפלת בתחילת חודש את שכר עבודתה בחודש הקודם, וראיתי למי שהעיר שבכך מפסידים את קיום מצות ביומו תתן שכרו, שהרי השכר ניתן על החודש שעבר, שנשלם ביום האחרון של החודש הקודם, וא"כ הרי שזהו היום שראוי לקיים בו את מצות 'ביומו תתן שכרו', משא"כ היום הראשון בחודש הבא שהוא אינו יום סיום העבודה ואין בו דין של ביומו תתן שכרו, וכתב שם דעל כן הרוצה לקיים מצוה זו יקדים לשלם ביום האחרון של החודש, על"ד, [ובגליון פניני ההלכה פרשת בא כתבנו להעיר בזה דאפשר שאין לו קיום מצוה גם כשמשלם ביום החודש האחרון מאחר שהוא קודם זמן חיובו, וגם הבאנו קצת סמך לזה] ועתה נבא לדון המאחר מלשלם ביום הנקבע לשלם בו, אי עובר בבל תלין.

דהנה בעיקר מה שהבאנו דאין קיום מצות ביומו תתן שכרו בתשלום משלם ביום הראשון לחודש הבא, ועל דרך זה בפשוטו גם ליכא בל תלין, דהא בהא תליא כיון דאין המצוה מדברת על יום זה, ומצינו בכנסת הגדולה שכתב לא כן עיי"ש בסי' שלט' בהגהות על הטור סק"ז וז"ל שכיר שנה, אף על פי שאינו עובר על בל תלין עד סוף השנה, וכן שכיר חודש, שכיר שבת, אם התנה השכיר שיתן להם שכרם מידי יום יום או מידי שבת בשבתו או מידי חודש בחדשו, כל שעבר הזמן שהתנה ותבעו, עובר בבל תלין. הרשב"ץ ז"ל בתשובה [ח"א סימן ס"ד בנדפס], והובאה בתשובות הרשב"א ז"ל מכ"י הלכות שכירות סימן ל"ג. ונראה שהוא הדין איפכא, אם השכיר יום התנה בעל הבית עמו שלא לתת שכרו אלא לסוף שבוע, או שכיר שבת לסוף החודש, או שכיר חודש לסוף השנה, אינו עובר בבל תלין אלא כשעבר זמן התנאי. עכ"ל.

ומבואר בדבריו דס"ל דגם בשכיר יום שהתנה לשלם בסוף השבוע אינו עובר בבל תלין אלא כשעבר זמן התנאי, ומשמע בהדיא דכשעבר זמן התנאי הרי זה עובר בבל תלין, והיינו משום דס"ל דהמצוה דביומו תתן שכרו קאי בכה"ג על יום התשלום שקבעו בתנאו, ולמד זאת מתשו" הרשב"ץ מהא דכתב דאם שכיר שבת קבע לשלם מידי יום הרי זה עובר בבל תלין באותו היום, אך לכא' יש לדון בדבר זה ולחלק, דדוקא כאשר קבע את הזמן מעיקרא הרי נגמר עבודת אותו היום ביום זה, וגם הוא זמנו לשלם, משא"כ כשדוחה את הזמן הרי שכבר עבר יום מישלם עבודתו ולא נשאר אלא יום זמן התשלום, ומנלן דעובר באותו היום על הלאו, והרי מבואר בשו"ע ס"ח דכל שעבר יום מישלם עבידתיה תו אינו עובר בלאו דבל תלין על עיכוב שאר הימים, ומנלן דסגי לזה יום קביעת הזמן בלבד כדי לעבור בלאו.

ואפשר דהכנסת הגדולה ס"ל דגם בשכיר שבת שקבע לשלם מידי יום ביומו, אין זה נחשב כלל ליום מישלם עבידתיה גם ביחס למה שכבר עבד, ואין כאן לפנינו אלא יום קביעת הזמן לתשלום, ומהא דעובר בבל תלין ביום זה מוכח דלא תליא הלאו ביום מישלם עבידתיה אלא ביום קביעת הזמן לתשלום וממילא דיש ללמוד מכאן דהוא הדין כשאיחר את יום קביעת הזמן לתשלום שהוא היום שאין לעבור בו על בל תלין, דלא תליא ביום מישלם עבידתיה, כן נראה לכא' בדברי הכנסת הגדולה.

יום מ"מ כיון שהוא ממשיך להיות שכיר אצלו יש בזה צירוף שיום קביעת הזמן הוא כיום מישלם עבידתיה כיון דעבד אצלו עד אותו היום ועל כן עובד בבל תלין, משא"כ כאשר קבע זמן מאוחר שאין לו שייכות כלל לעבודה כיון שסיים לעבוד אצלו כלל על כן אין בזה כלל שם יום שלם מישלם עבידתיה, וממילא דאינו עובר בבל תלין על יום זה כמו שמוכח בגמ' לכאן, ובש"ע [והנה המאירי בדף קיא. נראה דנקט דמיום השוק עובר בבל תלין, דלא כרש"י, ואפשר דעל כן אין ראיה מהגמ' משהו דאפשר ללמוד כדבריו, אך הטור לא נקט כדבריו והכנה"ג לא הגיה על הטור בענין זה, ועיין עוד בדברי המיוחס לריטב"א שם קיא, ויש ללפלפ, ואכ"מ].

ד] והנה ראיתי בקובץ מבית לוי [תשנ"ח, עמוד קס' ואילך] מאמר מהרה"ג מרדכי שטרן שליט"א ובו כתב לבאר את דברי הש"ע באופן אחר דכל מאי דמבואר בסמ"ע לגבי פועלים שצריך לחשב עמהם את התשלום דהרי זה כמו שנקבע הזמן מאוחר ליום שיחשבו את שכרם, זהו דוקא במקרה הזה, אבל במקרה הראשון שהביא הש"ע שהוא יום השוק אין זה דחית הזמן, אלא מחילה בעלמא שלא יתבעו את שכרם מיד, ועל כן הוא דאין עוברים בבל תלין בהמשך כיון שכבר הזמן מעיקרא.

דייק לומר כן מלשון הרמ"א דכתב דאין עוברים עד שיחשבו את השכר, הרי מדוקדק דלאחר שיחשבו את השכר עוברים בבל תלין, והרי זה דלא כמבואר בדין יום השוק דתו לא עברי בבל תלין אלא על כרחך דזהו החילוק דביום השוק אין כאן קביעת זמן חדש אלא מחילה בעלמא, משא"כ לענין חישוב השכר הרי זה קביעת זמן חדש לאותו הזמן שיחשבו את השכר ועל כן עוברים באותו יום על בל תלין וכדברי כנסת הגדולה, ואע"ג דהנמו"י למד את דין חישוב השכר מהך דין דיום השוק, ביאר בזה דלא למד מהתם אלא את היסוד שיכולים להתנות שלא יחול החיוב דבל תלין וביומו תתן שכרו בגמר המלאכה, אך דבר זה יכול להיעשות בב' אופנים או ע"י יתור ומחילה מלתבוע בזמנו, או ע"י קביעת זמן חדש עכת"ד.

ולענ"ד דחוק הוא מאד לומר כן, חדא הוא דבר שאיפכא מסתברא דמה שיודע מעיקרא שלא יוכל לתבוע המעות עד יום השוק ויתאחר זמנו ליום אחר, זהו מחילה בעלמא, ומה שיודע שיצטרך להתאין עד תשלום השכר זהו כקביעת זמן חדש, וזהו אע"פ שאפשר שיחשב את השכר גם באותו היום ואינו מוכרח כלל שיתעכב הזמן ע"כ, ועוד דמהו הכונה שיכולים להתנות שלא יחול החיוב דבל תלין בגמר המלאכה, והרי זה ודאי שאי אפשר להתנות על הלאו בעצמו, [וכמבואר בנתיב החסד פ"י ס"ק כ"ד] וכל התנאי הוא בדיני חו"מ שזהו קביעת הזמן, ופשיטא שיכול לקבוע את הזמן בדיני חו"מ כרצונו, ואי נימא דעצם קביעת הזמן מאוחר היא כנגד האיסור דבל תלין, א"כ מאי ראיה מהא דיום השוק והרי התם לדבריו לא קבעו זמן אחר ומחילה בעלמא הוא, והרי מחילה בעלמא ודאי מועילה מדרשא ד'איתך', ומנלן דמותר לקבוע את עיקר הזמן לזמן מאוחר.

ופשוטם של דברים דהנמו"י למד את דינו מדין יום השוק היינו דהם ממש באותו גדר דכשם שנקטינן לגבי חישוב השכר דהוי קביעת זמן חדש לתשלום, כך הוא לענין יום השוק דהוי קביעת הזמן, אלא דנשאר לנו לבאר את לשון הרמ"א דאינם עוברים עד שיחשבו עמם את השכר דמשמע דלאחר מכן עוברים, וזהו דלא כמבואר בדין יום השוק דאינם עוברים יותר בבל תלין, והיה נראה בתחילה ליישב דכיון דאפשר שיחשב עמהם את השכר באותו היום דמישלם עבידתיה ובה"ג עוברים בבל תלין באותו היום על כל נקט הרמ"א לשון זה דאין עוברים עד שיחשבו השכר, אבל משיחשבו השכר אפשר דעוברים והיינו אם היה באותו היום, משא"כ אם לא היה באותו היום אין עוברים כלל.

אכן לקושטא דמילתא היישוב בדבר הוא פשוט יותר, והוא משום דביאור דברי הרמ"א דאין עוברים עד שיחשבו את השכר אין זה מתייחס רק לאיסור דבל תלין אלא כונתו דאין עוברים בלאו ואפילו בלאו דדבריהם דבל תשהה, וכן ביאר האהבת חסד פ"ט ס"ג כשהביא דין זה של הרמ"א עיי"ש בנתיב החסד ס"ק לח', ומאחר שכן הרי זהו שדקדק לומר דהיינו עד שיחשבו את השכר, אבל משיחשבו את השכר עוברים והיינו בלאו דבל תשהה בלבד וכמו שפסק כן הש"ע גם לגבי יום השוק, ואין כאן דיוק כלל לומר דיעברו לאחר מכן בלאו דבל תלין.

ה] והעולה לדינא דנראה דמדברי הש"ע מוכח דכל שנתאחר הזמן לזמן אחר אין דינא דבל תלין לא ביום מישלם עבידתיה כיון דעדיין לא הגיע זמן התשלום, ולא ביום שנקבע הזמן כיון דכבר עבר יום דמישלם עבידתיה וכמו שכן הוא הדין ככהאי גוונא דיום השוק אשר זהו פשוטו של המעשה דהתם דאיכא קביעת זמן חדש, וזהו דלא כדברי הכנסת הגדולה בענין זה [אם לא כמו שביארנו את דבריו באופן מסוים בלבד] ונקטינן לעיקר להלכה כדברי הש"ע בזה, ואכתי צ"ע.

ב] אכן לכאן נראה דבדברי הש"ע מוכח להדיא לא כן, אלא כל דאחר את זמן התשלום ליכא קיום מצוה על יום התשלום, דהנה כתב הש"ע סי' שלט ס"ט שכיר שמכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק, אינו עובר בבל תלין אפילו יש לו מעות; ומיום השוק ואילך, אם אינו נותן לו עובר משום אל תאמר לרעך וגו' (משלי ג, כח). עכ"ל והנה בפשוטו הביאור בדברי הש"ע דכל שמכיר בבעל הבית שאין דרכו לשלם עד יום השוק הרי זה כמו שמעיקרא נקבע זמן התשלום הוא ביום השוק, ומבואר דאינו עובר כלל בבל תלין דקודם יום השוק אינו חייב ליתן, וכשמגיע יום השוק גם אינו עובר כיון דכבר עבר יום מישלם עבידתיה, והיינו אע"ג דמראש ידוע דזמן התשלום יהא ביום השוק.

וברמ"א שם הוסיף וז"ל וה"ה הני שאין דרכן לשלם עד שיחשבו עם הפועלים, אינם עוברים עד שיחשבו עמהם (נ"י פרק המקבל). וז"ל הנמו"י [ב"מ דף סז: בדפי הר"ף] ונראה לי דנפקא מינה להני שאינם רגילין לפרוע תיכף עד שיעשו חשבון ממה שחייב לו שאפילו יתבענו קודם חשבון אינו עובר ואפילו לא יתבע לו אלא דבר מועט שהוא ידוע שחייב לו אפילו בלא חשבון. עכ"ל והסמ"ע ס"ק יח' ביאר בדברי הרמ"א וז"ל עד שיחשבו עמהם. וכתב שם דאפילו תבעו בזמן דבדר שודאי חייב לו בלא חשבון, מ"מ לאו בר חיובא הוא כיון דלא הגיע זמן פרעונו עד שיחשבו והרי עדיין לא חשבו. עכ"ל. הרי מבואר דיסוד הך דינא הוא משום דלא הגיע הזמן עד שיחשבו, והרי הנמו"י למד דין זה מדין יום השוק, ועל כרחך דגם התם זהו גדר הדין דמשום עיכוב הזמן אין עוברים כלל בבל תלין.

ג] אלא דלכאן יש להקשות דא"כ נסתרו דברי הכנסת הגדולה גם מכח דברי הגמ' עצמה, שהרי זהו דינא דגמ' המבואר ב"מ דף קיא. וז"ל הגמ' אמר רבה בר רב הונא הני שוקאי דסורא לא עברי משום בל תלין מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמיכי אבל משום בל תשהא ודאי עובר. ע"כ בגמ' ופירש רש"י מידע ידעי דאימא דשוקא סמיכי. להגיע המעות הילכך דאית ליה מעות גביה לא עברי דאדעתא דהכי איתגור ליה וכיון דמיימא קמא לא עבר תו לא עבר כדאמרינן לעיל שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון. אבל משום בל תשהא עובר. מיום השוק ואילך. עכ"ל רש"י. וצ"ב דברי הכנסת הגדולה דהרי זה עובר בבל תלין מיום קביעת הזמן.

והיה נראה לומר דס"ל לכנסת הגדולה דכל כהאי גוונא שסומכים על יום השוק אין זה קביעת זמן חדשה אלא לעולם קביעת הזמן היא ביום מישלם עבידתיה ובכל אופן אינו מקפיד עליו אם אינו משלם בזמנו וכיון דאינו מקפיד אינו עובר בבל תלין, ודין זה מבואר נמי בגמ' דף קיב. תנו רבנן לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו תלמוד לומר אתך לדעתך ע"כ בגמ'. אכן מדברי רבה בר רב הונא נראה דלא קסמיך על הך דינא, שהוא הרי מבואר בביריתא בהדיא, ומה חידש לן רבה בר"ה ועל כרחך הוא דין אחר.

ואמנם אפשר לומר דבדברי רבה בר רב הונא נתחדש דין נוסף והוא דבכה"ג כיון דמתיישב מעיקרא שלא לתבוע עד יום השוק הרי אפי' אם לבסוף תבעו ביום מישלם עבידתיה אינו עובר עליו, ואע"פ שלא נקבע זמן חדש, אכן דבר זה צ"ב שהרי אם תבעו לא שייך לפטרו מקרא ד'איתך' שזהו חידוש בכה"ג דהוא מסכים מדעתו, וכאן לאו מדעתו הוא שהרי תבעו, וצ"ע לומר דכיון דמעיקרא הוי דעתו לכן על כן לא אכפ"ל מדעתו דהכא, ועל כרחך דכאן הוא דין אחר דכיון דאין לו זכות תביעה כלל על זמן זה על כן הוא דאינו עובר, ולכאן הביאור בזה הוא דנקבע זמן חדש לתשלום והוא יום השוק, והדר תיקשי על הכנה"ג דמבואר דכל כהאי גוונא אינו עובר בבל תלין.

ושמא יש לומר בזה דג' דרגות הם דהקרא ד'איתך' מיירי כשהזמן הוא מיד ביום מישלם עבידתיה ובהכי אינו עובר כשלא תבעו ומחל לו על הזמן, והגמ' דרבה בר ר' הונא מיירי שהוא מתיישב מעיקרא לקבל את פרעונו בזמנו ועל כן אין לו זכות לתבוע בזמנו, אך מאידך גם לא קבע זמן בהדיא ליום השוק אלא כך סתמא דדעתו, אבל מאחר דאין כאן קביעת זמן בהדיא על כן גם ביום השוק אינו עובר, אבל הכנה"ג מיירי שקבעו בהדיא זמן אחר וכשקבעו בהדיא הרי זהו הזמן שנקבע לעבור עליו בבל תלין.

ואכתי צ"ב מה לי שלא קבעו זמן בהדיא והרי סתמא דדעתם כן היא והרי תופסת דעתם לענין קביעת הזמן, שהרי מיום השוק יכול לתבוע, וגם עובר באיסור דבל תשהה מאותו היום, ועל כרחך חשיב דזה הזמן לתבוע, וא"כ דזהו דעתו מה לי שלא קבע כן מפורש, ומ"מ אפשר דכך הוא הדין דבל תלין דהאיסור נאמר בקביעת זמן דוקא, ולא היכא דהוי זמן דממילא משום שכן אמדינן לדעתיהו, דיש בזה כח לקביעת הזמן אבל אין בזה כח לענין לעבור בבל תלין וצ"ע.

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהכנה"ג מיירי דוקא בכה"ג שאותו השכיר יום הוא ממשיך לעבוד אצלו עד סוף השבוע אלא שאופן ההסכם ביניהם הוא שהוא שכיר יום, וי"ל דכל כהאי גוונא כשסיים עמו שהתשלום בסוף שבוע, הרי אע"ג דלא שינה את גדרו כשכיר

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

ג'ק"ס 106

תוכן הגיליון:

- א. הנידון האם יש קדושת שביעית בפרחים
- ב. דיני פרחים העשויים לנוי או לריח טוב
- ג. איסור שמור ונעבד באילני סרק

הלכות שביעית

קדושת שביעית בפרחים

הובא בגמרא (ב"ק קא:) תנן (שביעית פ"ז מ"א) ספיקי סטים (כרכום) וכו' יש להן שביעית וכו'. ורמינהי דתניא: עלי קנים ועלי גפנים, וכו' ליקטן לעצים אין בהם משום קדושת שביעית? ומשני, אמר קרא "לאכלה" במי שהנאתו וביעורו שוין, יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן (כיון שרוב עצים עומדים להסקה ורוב הנאתו אחרי שנהפכו העצים לפחמים). אמנם, לא נתבאר מה הדין כאשר הנאתו קודם ביעורו, כגון פרחים, שנהנה ממראיהם ומריחם, ורק לאחר זמן נובלות ונזרקות! וכתב הבעל המאור (סוכה מ.) וז"ל: בין שהנאתו וביעורו שוה בין שביעורו אחר הנאתו אין צריך לומר שיש בו קדושת שביעית. וכן כתב המשנה ראשונה (שביעית פ"ז מ"א) אבל אם הנאתו קודם ביעורו כ"ש דנוהג בהן שביעית כדפי' (לקמן מ"ו) הורד וכו' יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, עכ"ל. אמנם, במהר"ש סיריליאו (שיבאר בסמוך) כתב וז"ל: דריח בשעת הנאתו ליכא ביעור ולכן אין בזה קדושת שביעית, עכ"ל.

פרחים שיש בהם ריח

כתוב במשנה (שביעית פ"ז מ"ו) הורד (פי' הרמב"ם הם השושנים האדומים שיש להם ריח טוב ועליהם נאמר "שפתותי שושנים"). והכופר (פי' הרע"ב כמין בושם) והלוטם, יש להם שביעית ולדמיהן שביעית. רבי שמעון אומר אין לקטף (שרף של עץ אפרסמון) שביעית מפני שאינו פרי. מבואר שצמחים שיש בהם ריח טוב יש להם שביעית. דוחה החזון איש (שביעית סי' יד ס"ט) וז"ל: והא דתנן הורד והכופר וכו' יש להם שביעית והן מיני בשמים וכו', אין לפשוט מכאן דבשמים יש להם שביעית דהתם יש להם גם טעם וכדתנן (שם מ"ו) ורד חדש שכבשו בשמן וכו', עכ"ל. ואם כן, אין ראיה ממשנתנו לגבי דין פרחים בשביעית!

כתב בירושלמי (שביעית פ"ז ה"א) בשמים מהו שיהא עליהן קדושת שביעית? נשמינא מן הדא (תוספתא פ"ה) הפרח לבן והאורז אין עליהן קדושת שביעית! חברייא אמרי דר"ש היא, דר"ש אמר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי. רבי שמואל בשם רבי אבהו תפתר דברי הכל היא, בהדא נסורתא, עכ"ל.

מבאר מהר"ש סיריליאו שהירושלמי הסתפק במיני בשמים כגון מיני עשבים שיש להן ריח טוב ואין משתמשין אלא לריח ואין אוכלין אותם. והירושלמי הביא תוספתא שפרח הלבן והאודם (י"ג אורח) אין בהם שביעית. ומבאר דריח בשעת הנאתו ליכא ביעור, ולכן אין בזה קדושת שביעית, וה"ה כל פרחים! ושוב דוחה הירושלמי שזו שיטת ר"ש שאינו נחשב פרי, אבל ת"ק סובר נחשב פרי ויש בו קדושת שביעית. מסיים הירושלמי דאפשר להסביר את התוספתא לדברי הכל שהסיבה שאודם ופרח הלבן אין בהם קדושת שביעית כי באו ממקום ששמו נסורתא דההוא אתרא אין ריחו נוהף ולא חשיבי אבל מיני בשמים בעלמא לעולם אימא לך דריח כאכילה דמי ולא משני, עכ"ל. ומוסיף מהר"ש סיריליאו בסופו והרמב"ם ז"ל לא כתב במיני בשמים כלום, עכ"ל.

אמנם, כתב החזון איש (שביעית סי' יד ס"ט) וז"ל: ואפשר לפרש סוגין דדחי דהני פרחים (הפרח לבן והאורז וי"ג האודם) לא חשיבי, ואין בני אדם מקפידין ללקטן ובטילי אגב עץ כי היכי דבטל קטף לר"ש, ור"ש בשם ר"א אמר דברי הכל היא בהדא נסורתא, ר"ל באלה הנושרים (כפי' הפני משה ודלא כפי' הר"ש סיריליאו) גם רבנן מודו דבטלים לעץ דגריעי מקטף, ולא איפשט שאר בשמים, עכ"ל. ושוב אין פשיטות מדברי הירושלמי מה דינן של פרחים שיש בהם ריח בשביעית!

ולכן השבט הלוי (שו"ת ח"ב סי' רב) כתב וז"ל: יראה להחמיר, ובחזון איש כתב ולא איפשט שאר בשמים, ולא ראיתי בדבריו שם הכרעה להקל, וראיתי כל לשונות הר"ש סיריליאו (שביאר שפירחי נוי שריחו נוהף יש בהם קדושת שביעית, ואם לאו – לא) ולא מכריע כלום, דהר"ש סיריליאו פרשן הוא, ומפ' הירושלמי כדי שלא יקשה לאותו צד דבושם אין קדושת שביעית, אבל בעצם ההלכה לא מכריע כלום, עכ"ל.

הסכמת הפוסקים שפרחים שאין להם ריח כלל אין להם קדושת שביעית. ופרחים שיש בהם ריח לפי מרן החזון איש זצ"ל זה איבעיה דלא איפשטא בירושלמי, ובכל ספק בשביעית יש להחמיר (בדברי החזון איש סי' כב שכל ספק שעיקרו מדאורייתא יש לנהוג בו לחומרא). והשבת הלוי כתב להחמיר בזה. אבל השאלה הנפוצה היא מה דינם של פרחי נוי שקונים אותם בגלל יופיים, ולא בגלל ריחם (וייתכן שיש בהם ריח, אבל אין דעתו לריחא אלא למראה)?

הגרי" אפרתי שליט"א (מאמר הליכות שדה תשס"א) כתב שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל נטה בתחילה לומר שיש בהם קדושת שביעית הואיל ומסתבר דאם יהיו לפניו שני אגודות פרחים שווים במראה, אלא שבאחד יש ריח יעדיף את האגודה שיש בה ריח, וא"כ יש משמעות לריח וזה גורם לקדושת שביעית, וכך גם פורסם משמו בכמה ספרים, (וכן כתב במשפטי ארץ עמ' 118 בשם הגרי"ש להחמיר). ולעומת זאת דעת מרן הגרי"ש זצ"ל איננה כזו. שאולי בתר המטרה העיקרית של הפרחים שהיא לנוי ולכן אין בהם קדושת שביעית. והוסיף דבשמיטה זו מרן הגרי"ש זצ"ל אמר שיש מקום להקל בזה כי כיום אין אנשים מבקשים ריח בפרחים ולכן אין חשיבות לריח הפרחים ואפשר להקל, עכ"ד. וכן בחוט שני (עמ' רמז) וז"ל: פרחי נוי המריחים קצת ואין ריחם חשוב אצל בני אדם להחזיקם כריח יש להקל בקדושת שביעית, עכ"ל.

ובאמת, ישנם הרבה צדדים שאפשר לצרף להקל. ראשית, שלפי פי' מהר"ש סיריליאו בירושלמי שפרחים שיש להם ריח אלא שאין ריחם נודף פשיטא ליה לירושלמי שאין בהם קדושת שביעית, שנית, הרמב"ם השמיט את כל הנידון של פרחים (כמש"כ במהר"ש סיריליאו), שלישית, גם לפי ביאור הפני משה זה ספק בירושלמי ודעת הפאת השולחן שספק דרבנן להקל ויש ראיות מראשונים (מכות ג.) כוותיהו, וביותר, החזון איש עצמו הביא בכמה מקומות את סברת הפאת השולחן כצד צירוף להקל, רביעית, דעת הגרי"ש זצ"ל איננה כזו. ואולי כדבר האם כוונתו לריח או לנוי. וכן הגרי" אפרתי כתב שהגרי"ש זצ"ל איננו חוזר בו להקל בזה, ולכן, יש צד גדול לקולא!

איסור ספיחין בפרחים

דעת מרן הגרי"ש זצ"ל (הובא במעדני ארץ סי' ג סק"ט) שכל שאין בו קדושת שביעית, לא גזרו בו חכמים איסור ספיחין, משום שגם "את ספיח קצירך לא תקצור" ולכן כמו שאיסור קצירה הוא רק בדבר שיש בו קדושת שביעית ה"ה איסור ספיחין. וכ"כ במנחת שלמה (שו"ת ח"א סי' נא) וז"ל: ומ"מ נראה דמיני צמחים שאין עליהם קדושת שביעית וכו', כמו פרחי נוי וכדומה, אפילו הכי משמע ברמב"ם דלא נוהג איסור ספיחין אלא בדבר שגם נוהג בו קדושת שביעית, עכ"ל. אמנם, יש פוסקים שחששו לספיחין, וצ"ע שמבואר ברשב"א (שו"ת ח"ז סי' קנז) ובידאים (סי' קנח) שאיסור ספיחין אינו נוהג בדבר שאינו ראוי למאכל אדם ומאכל בהמה. ובדברי החזון איש ישנם סתירות בדבר, ובדרך אמונה כתב שלפי החזון איש אין איסור ספיחין.

איסור שמור בפרחים

הובא בגמרא (ביבמות ככב.) עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק, ואמר פירות הללו של ערלה הן, של עזיקה הן, של נטע רבעי הן - לא אמר כלום, לא נתכוון אלא להשיב מחקו. וביאר רש"י (ד"ה של עזיקא) וז"ל: מפרסם מעוזק וגדר סביב לו לשומרו והיא שנת שביעית, וקשיא לי דמאי איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שגא מן המשוומר ול"ש מן המופקר אסורים, וקודם הזמן אלו ואלו מותרים. אבל תוספות (ד"ה של עזיקא) וז"ל: וקשה לו אי (משומר) קודם הביעור לעולם מותר, ואין נראה לר"ת דהא בהדיא תניא בת"כ "ואת ענבי נזיריך לא תבצור" מן המשוומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. רש"י ור"ת ועוד ראשונים נחלקו האם מותר לאכול מן המשומר או לא (ויעו' בזה תוס' סוכה מ:).

בדברי מרן החזון איש זיע"א מציינו דברים שונים, מצד אחד כתב (שביעית סי' ט ס"ק יז ד"ה מותר) וז"ל: אתרוג שנכנס לשביעית יש בו קדושת שביעית ואסור במשוומר, ואסור בסחורה וחייב בביעור, עכ"ל. וכן כתב (סדר שביעית סק"א) וז"ל: עבר הבעלים ולא הפקיר כרמו והחזיק בו כשאר השנים נאסרו הפירות לכל אדם ואסור לאוכלן ואסור ליתנן לבהמות, עכ"ל. ומאידך כתב (שביעית סי' י סק"ו ד"ה ואתרוגין) וז"ל: ואתרוגין של שביעית וכו' ומשמרין אותן אין הפירות נאסרין. וכתב בדרך אמונה (הל' שמיטה פ"ד ס"ק ש"י) וז"ל: ולמעשה אפשר לסמוך על המקילין וכך היה מורה מרן למעשה. ומי שיכול להחמיר תבוא עליו הברכה, ואמנם, יש מכתב שכתב להחמיר ובמכתב אחר כתב להקל, ובסדר השביעית שנדפס ע"י ר"ז שפירא ז"ל השמיט זה, וכבר נשאל והשיב שרצה שיהיה סתירה, והיינו שיש מקום להחמיר. וכן לעצמו הי' מחמיר בזה, ועי' בקריינא דאגרתא (ח"א סי' קמ"ז).

ולגבי פרחי נוי נראה שזה יותר קל, כי יש בזה נידון אם יש בהם כלל קדושת שביעית, מ"מ תלמידי החזון איש העירו שהסיבה שהקלו הרבה פוסקים באכילת שמור הוא בגלל שעת הדחק ומשום חיי נפש, משא"כ פרחי נוי אינו כ"כ חיי נפש! ולכן למעשה נכון להקפיד בזה, ויש לקנות פרחים בחנויות אשר יש להם פיקוח של ועדות השמיטה, ויש בזה גם כבוד שמים שלא ליתן יד לסייע לעוברי עבירה.

איסור נעבד בפרחים

נחלקו הראשונים האם פירות שנעבדו בשביעית אסורים באכילה מדאורייתא או מדרבנן או שמתירים באכילה, אבל לכו"ע אסור לקנותם שקנסו חכמים עוברי עבירה. ואפילו צמחים ואילני סרק שאין בהם קדושת שביעית מ"מ אסור ליטוע או לעבוד בהם עבודת קרקע (שאינו לאוקמי אילנא). ולכן אסור לקנות פרחי נוי אם נעבדו בשביעית גם אם אין בהם קדושת שביעית, מ"מ אסור מצד מסייע ליד עוברי עבירה.

הערת והארות: חיים פרובין טל' 0527688072
או בדוא"ל: shiuryrgm@gmail.com

בית יהודי וקריעת ים סוף

"קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף" (סוטה ב' ע"א)

מה היה כה קשה דווקא בקריעת ים סוף. ומדוע קשור קושי זה לזיווגו של אדם?

טרם נכנסו עם ישראל לים סוף וחצו אותו "ביבשה בתוך הים" אמר הקב"ה למשה רבנו "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל וייסעו", צעקה היא אחת מלשונות התפילה¹, וזו היתה משמעות צעקתו של משה רבנו - משה התפלל. מדוע מנעו הקב"ה מתפילה? גם במצרים צעקו בני ישראל כנאמר "ונצעק אל ה'" והצעקה נשמעה, והתפילה התקבלה וה' הצילם. גם על משה רבנו נאמר שצעק אל ה' (אחרי מכת צפרדע). מדוע עתה, כשהצרה הייתה כל כך גדולה לא היה מקום לתפילה?

הזוהר מסביר את דברי הקב"ה למשה "מה תצעק אלי", שכעת אין מקום לתפילה כי "בעתיקא תליא מילתא".

אין לנו עסק בנסתרות אך ננסה להבין מהי אותה דרגה שמכונה כאן "עתיקא" בה תלוי היה ענין קריעת ים סוף, ועקב כך לא היה מקום לתפילה.

בהגדה של פסח אומרים שבמצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות.

חמשים מבטא נצח. וכך ניתנה התורה הנצחית ביום החמישים. ועל עבד נרצע שעובד עד שנת החמישים, עד היובל, נאמר "ועבדו לעולם".

כשמגיעים לבחינה זו של חמישים, מגיעים למקום העליון שבו רואים בעליל כי הקב"ה "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע אני ה' עושה כל אלה" כל = חמשים, לאמוה, באותו "מקום" רואים בעליל כיצד הכל טוב, והרע והטוב מתמזגים לטוב.

המון, שרצה להגיע לשער החמישים דטומאה ולכן בנה עץ גבוה חמישים אמה, בנה למעשה במו ידיו את ה"ונהפוך הוא", כי כשמגיעים לשם, רואים שהכל מאוחד והכל טוב.

בכל מכות מצרים ראו כי הבדיל ה' בין המצרים לבין בני ישראל שכל המכות לא פגעו אלא במצרים. כך במכת דם אלה שתו דם ולבני ישראל המים נותרו בעינם. הצפרדעים קרקרו וקיפצו בבתי המצרים ובבני מעיהם אך לא אצל היהודים, וכן הכינים והערוב והארבה והברד וכן כל המכות. בקריעת ים סוף היתה תופעה חדשה ומופלאה עוד יותר. אותה תופעה עצמה הצילה את היהודים והרגה את המצרים. הים נקרע וליהודים היה מרחב להימלט מהמצרים הרודפים אחריהם. וקריעת הים עצמה הזמינה את המצרים להיכנס לתוכו וכך ירדו במצולות בתוך הים.

קריעת ים סוף היתה אפוא חסד ודין ביחד. הנהגה זו מקורה באותו מקור עליון בו רואים את האחדות בעליל. הנהגה זו כשהיא מתגלית מתגלית היא מ"אתערותא דלעילא" ואין צורך ב"אתערותא דלתתא"² מקור הנהגה זו הוא באותה בחינה שמכונה "עתיקא".

1. ז"ל הרב הוטנר זצ"ל: "הנה תפילות אבות תקנום. ומתקנה זו ואילך לא פסקה תפילה מזרעם. בכמה לשונות של תפילה שמשו: זעקה, צעקה, אנחה, שועה, עתירה. בכל הלשונות הללו תפשו אומנות אבותם של 'הקול קול יעקב' ". (פחד יצחק פורים ענין ל"ה).

2. אתערותא דלעילא - התערורות מלמעלה. "אתערותא דלתתא" - התערורות מלמטה על ידי מעשי בני האדם הפותחים פתח כפתחו של מחט כדי שהקב"ה יפתח להם כפתחו של אולם

זה מה שאר הקב"ה למשה - תפילה פועלת בדרך כלל כשיש צורך בהתעוררות מלמטה (הקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים לפיכך התפללו האבות לפרי בטן. במלחמת עמלק משה אהרן וחור עלו ראש הגבעה - להתפלל) גם במצרים צעקו בני ישראל אל ה'. אבל עכשיו כשהנהגה העומדת להתגלות היא ההנהגה העליונה שמעל ומעבר לתפילת בני האדם, אמר הקב"ה למשה - מה תצעק אלי - בעתיקא תליא מילתא" הדבר תלוי באותה בחינה עליונה שהיא מעל ומעבר לבחינה בה פועלת התפילה. הדבר תלוי כולו באותה הנהגה עליונה נפלאה שמבחינתה הכל מאוחד וחסד ודין פועלים כאחד.

נאמר שמאז שברא הקב"ה את העולם מזווג הוא זיווגים. עומק הפשט במאמר זה הוא שהקב"ה מנהיג את העולם על ידי זיווגי המידות שמחברן ומנהיג את העולם באמצעותן על ידי חיבורים אלה, והזיווג בין איש לאשתו הוא הדוגמא לכל אותם "זיווגים"³

הקשר בין איש לאשתו שמטרתו ליצור אחדות הלב והדעת ביניהם הוא מציאות שאין אפשרות להבינה אל נכון, כמו שהודתה ההיא מטרוניתא לר' יוסי בן חלפתא, שכשנסתה לשדך בין שפחותיה לעבדיה יצאו רבים מהם בשן ועין ולא עלה הדבר בידה. הרי אמרו חז"ל שנשים הן "עם בני עצמן" (שבת ס"ב ע"א) כיצד בדרך ההגיון הפשוט ניתן לאחד שני עולמות?

לאור הדברים מובן הקשר בין קריעת ים סוף לזיווג של אדם כי בשני האירועים הנהגות שונות ומציאויות סותרות מתאחדות.

ומהו הקושי?

המושג קושי מופיע ביציאת מצרים אצל פרעה "ואי אקשה את לב פרעה" (שמות פרק ז' פס' ג') קושי הלב התבטא בכך שניטלה ממנו הבחירה. (לשיטת הרמב"ם) כשניטלת מהאדם הבחירה הרי כל מה שנעשה נעשה על ידי הקב"ה ללא כל התערבות של האדם המעורב בענין. זה בדיוק מה שקרה בים סוף כשאמר הקב"ה למשה "מה תצעק אלי" וכאמור הורה לו שכאן אין ענין של בחירה לאדם אלא "בעתיקא תליא מילתא" "באתערותא דלעילא" ולא בבחירת בני האדם שלמטה⁴.

גם על זיווג של אדם, שפעמים כה רבות נראה למעורב בעניין כאילו יש לו בחירה נאמר "מה' אשה לאיש".

3. כגון חסד ודין, חכמה ובינה, נצח והוד, וכיוצ"ב.

4. וז"ל ה"שם משמואל" "זהו הפירוש בעתיקא תליא מילתא, שלשון עתיקא הגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה מלשון העתקה היינו שהעתיק מבריותיו מלשון ויעתק משם, והיא מדרגה גבוהה שכוללת כל הבריאה באשר היא למעלה מכל הבריאה" (שם משמואל פרשת צו שביעי של פסח שנת תרע"ח).

{ אז נדברו }

פרשת יתרו תשפ"ב | לסדר: "כבד את אביך ואת אמך.." | גליון מספר: 543

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

☎ 0795319191

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!:

בנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא (ע"ר)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799 654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052 7683095

תודה מראש!!!

ארבעה סוגים של מתיקות התורה... איזה מהם אתה מכיר??

לרגל שבת מתן תורה... אחת מההסתבכויות הגדולות שהיו לי בתור בחור... היה זה בנושא של **מתיקות התורה!** כולנו יודעים לשיר את המשפט המפורסם שמובא באוה"ח הקדוש: 'אם היו בני אדם מרגישים מתיקות ועריבות התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה... כתוב כאן שמתיקות התורה זה... זה... זה משהו הזוי... משהו בלתי נתפס... זו מתיקות שאתה לא עומד בה... אתה פשוט משתגע ומתלהט... בקיצור: זה נשמע לא פחות מ-סם ממכר, שמי שפעם אחת טעם את זה... זהו! הוא לא מסוגל לצאת מזה... **ומעתה:** אם המשפט הזה היה מתחיל ונגמר בספר אור החיים, נו... זה לא היה מטריד אותי... כי נכון... ככה כתוב באור החיים הקדוש שאם היו בני אדם **יודעים** מתיקות ועריבות וכו'... והרי תכל'ס אנו לא **יודעים** במה מדובר... נו... אז זה מצטרף לרשימה הארוכה של עוד הרבה מושגים מרוממים בעבודת ה' שאם רק היית יודע היית שמח ורוקד 120 שנה ותכל'ס אני לא אוהז שם... ואני לא שמח ורוקד... ובקושי שורד את זה... דא עקא, שבלימוד התורה **יש! יש לי את זה!!** ותתפלא לשמוע שכמעט לכל בחור בן עליה ירא שמים שצבר הרבה שעות של עמל ויגיעה מול הגמ'... היה לו מידי פעם הבזקים של תענוג עילאי ושמימי ובלתי נתפס בלימוד התורה... סוג של עונג שמאוד מזכיר את התיאור של האוה"ח...

וכאן מתחיל המשבר הגדול שלי!! שהיות יש לי!! יש לי מושגים ב'משתגעים ומתלהטים אחריה', וזה כבר היה לי במשך תקופה מסוימת... היתה תקופה שהייתה לי כזו מתיקות נפלאה בלימוד שאי אפשר לתאר אותה... אבל בפתע פתאום היא פשוט נעלמה... דודי חמק עבר בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענה לי... ואז אחרי כמה שבועות המתיקות שוב חזרה לכמה ימים ושוב זה נעלם... וככה פתאום זה מגיע והולך בפתאומיות... **... ואיפה זה?? לאן המתיקות הזו פתאום נעלמת??** אני רוצה להגיע לאחזתיו **ולא ארפנו!!** אני רוצה לתפוס את המתיקות הזו ולהחביא אותה בתוך כספת שלא תברח... אבל לא... זה בורח... ובורח ושוב בורח... עד... עד שזהו... התייאשתי... **אבל רגע רגע רגע... לפני שאני ממשין...** כאן חשוב לי להדגיש: **שקוראי שורות אלו מתחלקים לשני סוגים:** יש כאלו שבכלל בכלל לא מבינים על מה אני מדבר... (זה בעיקר תלוי באופי... ובינינו... אני חושב שזה גם תלוי בשבטים... שבט יוסף זה חיבור והתרגשות ויהודה זה מה צריך... ואכמ"ל) הסוג הזה מעולם לא השתגעו ולא התלהטו... הם יושבים ולומדים כי זה מה שנכון וצריך וזהו... זה סוג שמעולם לא הרגיש לא את הנשמה יתירה בשבת, ולא את האורות במירון ולא את הדכאון של מוצאי שבת... וממילא הסוג הזה בכלל לא בפרשה הזו... (ממילא המצוקה שאני מזכיר כאן היא לא כ"כ רלוונטי בשבילכם...) אבל יש כאלו שרק רואים שורות אלו... זה קופץ להם... הו... סו"ס משהו מדבר על זה... הוא פשוט גונב לי את המילים... אז לסוג הזה אני כעת פונה, בקיצור: תכל'ס, התחושה הזו מאוד כואבת ואפילו משביתה... כי... כי המתיקות הזו היא באמת משהו עוצמתי... כמו סם לכל דבר!!! זה משהו שמגיע בהבזק כמו ברק... פה איזה חודש אחד בתחילת הזמן... פה יומיים... ואחרי חודשיים עוד כמה שעות... ותכל'ס... בחור בן עליה שטעם כמה פעמים את ה"יין ההונגרי" הזה (כלשונו של מוהר"ן זיע"א), לא מסוגל לרדת מהסטנדרט הזה!! זהו!! אחת שאלתי... לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו... ותכל'ס... המתיקות הזו בדרך כלל איננה... ביום יום השגרתי לא מרגישים את זה... אבל למה?? למה?? למה קודר אלך?? למה אין לי את המתיקות הזו?? הרי אני מכיר אותה... היא היתה לי בתחילת הזמן... אז לאיפה היא נעלמה? למה היא נעלמה?

ואז כמובן מתחילים כל מיני מחשבות וחשבונות שמים (שגם זה תסבוכות ששמורות לבן עליה... זר לא יבין זאת)... כנראה שאני חוטא ולא ראוי... אני לא מספיק טהור... ה' מעניש אותי... (כי זו באמת מתיקות זכה וטהרה, שהיא באמת מגיע ממקום מאוד זך וטהור, ממילא המחשבות האלו הם לא לגמרי מופקעות לכה"פ בה"א) ואז... הוא מתחיל להתפלל ולחכות שזה יגיע... ואז שוב מגיעה המתיקות לביקור קצר... ושוב עוזבת... ושוב אני שוקע באפרוריות ובצער גדול... וככה כל הזמן... הייתי נכנס לבית מדרש בתחילת זמן או אפילו בתחילת יום, מאוד מקווה אולי תגיעה המתיקות הזו... אולי אזכה שתשרה עלי הרוח ושוב מתאכזב... **ואני מוכרח לומר שעצם התחושה הזו, היא מאוד קשה ומדכאת...** אתה מרגיש כמו תינוק חסר ישע, שאתה תלוי באיזה הרגש ומתיקות שהיא בכלל לא תלויה בך!!! אתה לא יכול למשש אותה בידיים... היא מופיעה ללא הודעה מוקדמת, ונעלמת ממך גם בלי התרעה מראש... ואין שום צפי... כל פעם שהייתה לי מתיקות בלימוד, כמה שהמתיקות היתה גדולה, התלווה אליה תמיד דוק של עצב... לך תדע מתי זה פתאום יעלם כלא היה... (אגב: התיאור הזה די מזכיר את השגת הנבואה... שהנביא היה מקבל את הנבואה וזהו... פתאום הוא היה נוחת לכאן וחושב נפשו למות מרוב כלות הנפש וההשתוקקות לשוב עוד פעם לחזות בנועם ה'...)

ואני כעת עומד ושואל: תכל'ס... ישר ולעניין: איך משמרים את המתיקות הזו? איך עושים שהיא תהיה תמיד ולא תיעלם?? ובינינו: האם היא בכלל קיימת?? אולי... אולי הכל רגשות ללא בסיס אמיתי?? **התשובה היא: יש!! ברור שיש כזו מתיקות!!** כן... לשכלתניים והריאליים שבינינו, (שיתכן וקוראים מאמר זה, למרות שהודעתי להם מראש שזה לא בשבילם) תדעו לכם שיש מתיקות ועריבות נפלאה בתורה, **והיא קיימת!!** לא רק באור החיים הקדוש, אלא גם בתוככי הבית מדרש, גם בדורנו אנו, גם בקרב בחורים בני עליה... אבל!!! אסור לבנות עליה!!! אסור להשתית עליה את עסק התורה!! היא בונוס... אם זה מגיע מה טוב... ואם לא... אני פה לא בשביל זה...

ההמשך בעמוד 3-4 בגיליון זה...

תזכורת לתושבי הצפון והדרום,

בשבוע הבעל"ט, פרשת משפטים, התקיים

מכירה של ספר 'וימאן'

בדוכני מכירת הספרים 'בלוי' בבתי כנסת המוכרים בצפון ודרום הארץ.

רשימה חלקית: ביתר עליות, טלזסטון, רחובות, לוד, נתיבות, אופקים, נתניה, זכרון יעקב, חיפה, רכסים, ועוד...

המכירה התקיים מיום ראשון עד יום חמישי.

מספר הספרים מגובל!!!

כמו כן: עדיין נותרו יומיים וחצי (עד יום חמישי

בערב- יתרו) לקניית הספר 'וימאן' בדוכני הספרים 'בלוי' בירושלים ובמרכז הארץ.

ביום חמישי (הקרוב) בערב מסתיימת נקודת המכירה בעמדות שבמרכז.

שימו לב-

ניתן לרכוש את הספר גם במוקדי המכירה שברחבי הארץ. לביור הנקודה הקרובה אליך:

0527683095

א. ניתן להשיג את הספר וימאן וכן את שאר הספרים גם באירופה, ובארה"ב (כמות נוספת של ספרים כעת במטוס... ☺) - צרו קשר במייל כיצד ניתן להשיג...

ב. חדש!! במקסימום ניתן להשיג ע"י הרב יצחק חוסני ה"ו, טל'-

איר נחשת שזה מה שיקרה... היית פשוט נביא...

בפרשה הקודמת... בשירת הים כתוב ותקח מרים הנביאה!!! וזה מאוד תמוה: בדיק עכשיו התורה משבחת אותה שהיא נביאה?? הרי בקריעת ים סוף אפילו שפחה זכתה למחזה נבואה שאפילו יחזקאל לא זכה... כולם נהיו נביאים ושוררו ברוח הקודש... אז בדיק עכשיו לקרא למרים נביאה?? הרי עכשיו גם השפחה נביאה בדיק כמותה??

התשובה היא פשוטה: כשעם ישראל עמדו על הים!!! ואז מרים הוציאה את התוף הישן והמוכר שכבר שנים ע"ג שנים היא מתנפפת איתו אי שם עמוק במצרים... כבר שנים שהיא מלמדת את בנות ישראל את התנים של שירת הים וכולם צוחקים עליה מאחורי הגב על הפנטזיות שלה (ואף אחד לא רוצה להתחנן איתה כמואב בגמ'...) כעת כשכולם פתאום עומדים על שפת הים... פתאום כולם אומרים בתדהמה... מרים... איך ידעת כבר שם שזה מה שקורה עכשיו... היית נביאה כבר שם!!! מה שכתוב ותקח מרים הנביאה הכוונה היא שכולם פתאום הבינו למפרע שיש פה מישהי שהייתה נביאה כבר שם!!! איזה נביאה היית...

ומה מרים עונה?? יש לכם טעות!!! בתוך מצרים בכלל לא היית נביאה... לא היה לי מידע יותר מכל אחד אחר... אני פשוט האמנתי בה'!!! האמנתי בהבטחה שפקוד יפקוד אלוהים אתכם... האמנתי שלא יזנח לעולם ה'... בקיצור: האמנתי בכל מה שגם אתם ידעתם בדיק כמוני... רק אני האמנתי בזה ואתם צחקתם עלי... וכשצחקתם עלי... מה עשית?? אמרתי לעצמי... יום יבא והם יגידו איזה נביאה היית... איך ידעת... אז זהו שלא!!! דווקא אז בכלל לא היית נביאה... היית בדיק כמוכם... רק פשוט היית חיה את האמונה הזו...

עד כאן הוורט!!! מאיפה לקחתי את הוורט הזה???

על אותה מרים כתוב ותתצב אהותו מרחוק לדעה מה יעשה לו... אומר רש"י: לדעה מה יעשה בסוף נבואתה!!! מרים עומדת במתח ובחשש... חרדה מה יהיה בסוף של הנבואה שלה... אני לא מבין: אם היא נביאה והיא יודעת שזה הקטן גדול יהיה... אז שתהיה רגועה... ממה היא חוששת... ואם היא לא בטוחה בזה... אז למה זה נקרא נבואה??

מה התשובה?? לא!!! לא בטוח שהייתה פה נבואה... רק מה? קוראים לי פועה... לאמא שלי קוראים שפרה... ושנינו מאמינות שכל ילד יהודי זה בן של ה'!! זה אוצר בלום!!! ותכל'ס כעת אף אחד לא מאמין בזה... ילדים יהודים מסתובבים מוזנחים כמו שרצים (וישרצו...) זרוקים ביאור ככלי שאין בו חפץ... ואף אחד לא נותן בהם אימון... אף אחד לא קולט איזה אוצרות יהודיים ככל נשמה יהודית... ואני ואמא שלי כן מאמינות בזה!!! ומהמקום הזה אני עומדת כעת מרחוק וצופה בתיבה ששטה על פני המים... וגיווולד... רבש"ע: תשמרו לי על הילד הזרוק הזה... שלא ימות... תחיה לי אותו... ותחייך את הילדים...

כולם צוחקות על אותה מרים... מה אתה כ"כ משקיע בילדים העבדים האלו?? מה את כ"כ פועה להם?? מה את מוציאה את הנשמה על אותו משה?? ומה מרים עונה להם?? בסוף!!! בסוף אתם עוד תגידו שהיית נביאה... בעוד שמונים שנה בדיק!!! ביום ה' בסיון!!! (משה נזרק ליאור בו' סיון... לפי החשבון...) אני שוב אתייבב מרחוק... אי שם למרגלות הר סיני... ואני אזכה לדאות את אותו נער בוכה כננס לתוך הענן ומתעלה מחצוי ולמעלה מלאך ואז!!! בסוף!!! בסוף כולם יגידו לי... איזה נביאה היית לפני שמונים שנה... איך ידעת שהילד הזה יצמח להליגער רעיא מהימנא משה רבינו?? ומה אני אענה?? לא רבותי!!! לא היית נביאה... רק בסוף נהיית נביאה... בסוף נזכרתם להפוך אותי לנביאה ש-איך ידעתי... אבל זה בכלל לא הייתה נבואה... זו הייתה אמונה במה שכולנו ידענו... רק אני אמצית את האמונה הזו!!! הלכתי על זה... ותחייך את הילדים...

כלפי מה הדברים אמורים?? במגרש החינוכי יש תחום שנקרא "נטיעת אימון" ויש בנושא הזה טעות מוכרת... לדוגמא: יש לי עסק עם צעיר בלתי נסבל... אני מצידי לא הייתי שם עליו שקל... אבל צריך לתת אימון... אז אני קורא לו: תקשיב... יש לך פוטנציאל אדיר... אם רק תשקיע ותעמול... אתה תצמח לגדול בישראל... ואז הוא שואל אותי בחשדנות: מי אמר לך שאני כזה מיוחד?? ומה אני עונה לו? תקשיב: כמו שלחננים יש כובע צילנדר של חזנים... ככה איש חינוך לובש כובע של נביא!!! ואני חזיתי בכוכבים וראיתי שאתה הולך לצמוח ענק בשבענים... אז זהו שלא!!! אם אתה חושב שזה נטיעת אימון... יש לך טעות חמורה!!! כי... כי בינינו לבין עצמנו... אתה בעצמך לא מאמין במה שאתה אומר... וממילא גם הוא לא קונה את הלוקש... אז תכל'ס... מה זה נטיעת אימון?? אימון פירושו: אני משקיע באמונה שלי!!! אני מאמין שאתה בן של ה'... אני מאמין שה' נתן בך כוחות... ואם רק תשקיע בהם ה' יתן לך ויחזור ויתן ואתה תגדל... ולכן אני מצידי אתך את האימון!!! אני אעשה הכל כדי שזה יקרה!!! אני אבנה לך תיבה... אצפה אותה מבית ומחוץ בכופר... ואעשה הכל כדי לשמור עליך מתוך אמונה אמיתית שיש לי עסק עם נפש יהודית שאם רק נספק לה את הנתונים חזקתו שיצמח גדול... יום יבא ובסוף כולם יגידו לי: איזה נביא היית... איך ידעת שמהבחוור הזה יצא הרב עובדיה... אבל מה אני אענה להם?? יש לכם טעות!!! לא היית נביא... אולי בסוף אתם הפכתם אותי לנביא למפרע... (סוף נבואתי) אבל בשעת מעשה אני השקעתי באותו צעיר כי היה צריך להשקיע בו!!! כי זה מה שנכון היה לעשות! והאמנתי שאם אני אעשה מצידי את הכל וגם הוא מצידי ישיקע הכל... הוא יצמח גדול... בשביל זה לא צריך להיות נביא!!! בשביל זה צריך להאמין!!! ולפעול ע"פ האמונה הזו...

איפה זה הכי פוגש אותנו?? יום יבא... לא משנה עוד כמה זמן... אבל זה יקרה... ומשיח יבא ואז יהיו הרבה הפתעות... יתגלה שאותו אברך שישב ועסק בתורה ועשה רצון ה' והתרחק מפגעי הטכנולוגיה יתברר שהוא קלע לנקודה!!! יתברר שהוא השקיע בדיק במקום הנכון... ואז אתה תגש אליו ותגיד לו: אוה... איזה נביא היית... איך ידעת בדיק לקלוע לטעם של בורא עולם וידעת להשקיע בדיק במינות הנכונות?? ומה אנחנו נענה??

סליחה אדוני!!! ממש לא היית נביא... לא היה שום דבר שידעתי ואתה לא ידעת... בסה"כ האמנתי!!! בינינו... בדור שלנו הכי קל לדעת מה ה' אוהב ומה ה' שונא... לא צריך להיות נביא כדי לדעת שה' שונא את האינטרנט וגם לא צריך להיות נביא לדעת שה' רוצה שנקבע עיתים לתורה ולא נזבזב את הזמן בלשה"ר ובוואצפ... רק מה?? אני הלכתי על זה! ואתה צחקת עלי... וברגעים קשים שהרגשתי דפוק... אמרתי לעצמי: יום יבא והוא עוד יגיד שהיית נביא... אבל רבש"ע... מתי זה יקרה?? מה יהיה בסוף נבואתי?? מתי כבר יתברר שהיית נביא?? אבל רק אז יתברר שהיית נביאים... כעת אנחנו ממש לא נביאים... כעת אנחנו בסה"כ עושים את האמת כי היא אמת... וכל אחד מוזמן לאמץ את האמת הזו... רגע לפני שיתברר ש... אוהו... איזה נביא היית... תזדדד... כעת אפשר עדיין לאמץ את זה בלי כובע צילנדר של נביא!!! כעת אנחנו מאמצים את האמת כי היא אמת... בסוף!!! סוף נבואתנו...

איזה מכתב ה' כתב מיוחד בשבילי ועדיין לא סראתי אותו??

למי שזוכר... כבר נכתבו כאן בגיליון זה כמה מאמרים בעניין פרק קי"ט בתהילים... שכידוע: פרק קי"ט בתהילים מתבסס על פיונה סוגים או הגדרות של חלקי התורה!!! חוקיך, פיקודך, עדותך, תורתך, מצוותיך, משפטיך, אמרתך... (כלומר: בכל פסוק בפרק קי"ט מוזכר אחד מהשמות האלו) אז עד כמה שזכור לי כבר נכתב כאן מאמרים על פיקודיך, תורתך ומשפטיך והפעם אני רוצה שוב להקדיש מאמר לאחד מחלקי התורה שאנחנו כמעט ולא מודעים לעצם קיומו...

הלא הוא: **א מ ר ת ר !!!**

אמרתך זו אחת מההגדרות של חלקי התורה... שש אנוכי על **אמרתך**... בלבי צפנתי **אמרתך** למען לא אחטא לך... איך דוד המלך שומר על עצמו שלא לחטא?? בלבי צפנתי **אמרתך**!!! דוד המלך מתבטא: זאת נחמתי בעיני כי **אמרתך** חיינתי... שים לב: דוד כבר אומר לולי **תורתך** שעשועי אז אבדתי בעיני לעולם לא אשכח **פיקודיך** כי בם **חיתנתי**... אבל חוץ מזה... לא רק לולי **תורתך** אז אבדתי... לא רק פיקודיך חיינתי... אלא גם **אמרתך**!! זאת נחמתי בעיני כי **אמרתך** חיינתי... מה זה **האמרתך** הזה?? מה ההבדל בין פיקודיך שבים חיינתי לבין אמרתך חיינתי?? בקיצור: מה זה החלק תורה שנקרא אמרתך??

ההמשך בעמוד 6 בגיליון זה...

4 סוגים של מתיקויות בתורה...

ויש גם 5...

(המשך מעמוד 1) וכאן המקום לומר באופן ברור: כל גדולי ישראל ללא יוצא מן הכלל... ביום יום אין להם את המתיקות הזו שדברתי עליה!! אין!!! תשכח מזה... גם אם נראה לך שיש להם... טעות בידך! אין להם!

ולמה כ"כ חשוב לי להדגיש את זה?? כי התשוקה שלי למתיקות הזו... זה הלך אצלי יחד עם השאיפות לצמוח כמו מרן הרב עובדיה זצ"ל או שיבדלחט"א ר' חיים קנייבסקי... ראיתי מול העיניים שלי את מרן ר' חיים קנייבסקי שליט"א לומד שעות ע"ג שעות... והבנתי בפשטות שכנראה המתיקות הזו שהייתה לי פה ושם... הרי אצלו יש את המתיקות הזו 24 שעות פלוס שבע ימים בשבוע... **אז זהו שלא! לא רבתי!!** כשאתה רואה גדול בישראל יושב ולומד תורה, אין לו המתיקות הזו... **בכלל בכלל לא!** אם הסיבה שאתה שואף להיות כמו גדול בישראל, זה כ"כ... כי כ"כ... יש לו כל היום מתיקות אורות וכיסופים עילאים בלימוד התורה, צר לי לאכזב... אין לאף גדול בישראל את זה **על בסיס קבע!** אל 'תבנה' על זה... מה כן?? המתיקות הזו כן קיימת באופן קבע... איפה??

שם!! שם למעלה!! הת"ח והצדיק שעמל בכל שנות חייו בתורה, יום אחד נשמתו מתבקשת ליישיבה של מעלה ומתאחדת באהבתו ית' בצרור החיים, ועליו נאמר **'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה'**, בגן עדן!! שם הצדיקים מתענגים ומתעדנים על בסיס קבע בצחצחות אורות העליונים וכו'... אבל זה רק שם... לעומת זאת- פה?? פה אין את זה על בסיס קבע!! אבל מה כן יש?

יש את ההמשך של הפסוק: **'אם יתן איש כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה בזה יבזזו לו'**, (עיין רבה שיר השירים ח') זה!! זה כן יש כאן בעוה"ז. כאן בעולם הזה אפשר להגיע למתיקות נוסח **אהבה!!** מה הכוונה אהבה? אהבה זו **ה ת מ ס ר ו ת** אין קץ... זו המתיקות והחשק והגעגועים והכיסופים שמאפיינים את גדולי עולם... כשאתה רואה גדול בישראל שכל כולו מתיקות התורה או חיות במצוות, זה לא המתיקות השמימית הזו שטעמת פה ושם והיא לפתע נעלמת כלא היתה... המתיקות של אותו תלמיד חכם זו ההתמסרות עד אין קץ שאותו תלמיד חכם הסכים לתת מעצמו וממשיך להיות מוכן לתת למען עסק התורה... וכאן יש כלל ברזל ש'**נתינה מוליכה אהבה!**' וההשקעה והנכונות האינסופית שהרב עובדיה היה מוכן לתת מעצמו על כל סימן בשו"ע יצרה אצלו קשר עמוק ואישי בל ינתק עם התורה. **ולמתיקות הזו אנחנו חותרים!!** המתיקות הזו קיימת ועוד אין קיימת... והיא לשם שינוי לא בורחת... היא ממש לא נעלמת פתאום... כי היא בידיים שלך לגמרי!!! אתה מתזמן אותה... אתה מייצר אותו במו ידך בנכונות והפשלת השרולים שאתה מוכן להזיע ולהתמסר למען התורה... זה מה שאנחנו אומרים בסיום מסכת 'הדרן עלך

והדרך עלך, דעתך עלך ודעתך עלך, כלומר: ככל שאני אחזר אחרי המסכת... ככה המסכת תחזר אלי... זה לא רק איזה מלאך רוחני שקוראים לו יבמות שהוא יחפש אותי... יש פה בעיקר משהו מובנה בעומק הנפש!! שברגע שאני משקיע את נשמתו בעירובין, עירובין חוזרת אלי כחלק מנשמתו... מי שפעם עמל בכל כוחו במסכת מסוימת... יכול להעיד איך שכל פעם שהוא כבר לומד גמ' אחרת, ויש שם בדרך אגב איזה מימרא מאותה מסכת שהוא למד, המימרא הזו מחייכת אליו... הוא נשאב אליה... היא חוזרת אליו כמו איזה זרחן... **'הדרך עלך...'** הגמ' הזו תמיד מחייכת אליו מארון ספרים, הוא כמעט בטעות לוקח אותה מהארון... **התחושה הזו מוכרת לך??** כשהמדרש מתבטא על רבי יוחנן 'אם יתן איש... באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה', המדרש מספר שם שרבי יוחנן מר פרדסים שלימים ושדות שלימות מממנו, והכל בשביל שהוא יוכל לשבת ולעסוק בתורה,

זו מתיקות ואהבה ששייכת אצלנו! לגמרי לגמרי שייכת!! ומאוד מאוד מומלץ לכל בחור בן עליה לטעום את הטעם המתוק של 'דעתך עלך...'. שיהיה לך לפחות מסכת אחת שהיא תקפוץ לך מול העיניים.

זו מתיקות ואהבה ששייכת אצלנו! לגמרי לגמרי שייכת!! ומאוד מאוד מומלץ לכל בחור בן עליה לטעום את הטעם המתוק של 'דעתך עלך...'. שיהיה לך לפחות מסכת אחת שהיא תקפוץ לך מול העיניים.

שייכים! אוהו שייכים... לגמרי שייכים!!! אתה תמיד יכול לתזמן את ה'צמאה נפשי' הזה...

איך אתה מתזמן את זה הלכה למעשה?? מאוד פשוט... תקבל החלטה לשים בצד את כל שאר התשוקות הזרות ולהתמקד בלרצות רק את ה' ואת תורתו... זה יכול להיות משהו יזום!! **לגמרי יזום!** זה נטו עניין של החלטה!!! לאחר כמה ימים שאתה דוחף עם כל הכח לכיוון הזה... ה', דרשתי קרבתך... אני רוצה רק את תורתך, לפתע הצמאון הזה מגיע,

אין כאן הרבה מקום להאריך, אבל הצמאון הזה בעיקר פוגש אותנו אחרי ריפיון, או נפילה וירידה בעבודת ה', (שיש את זה לכולנו) ופתאום משהו מתעורר מבפנים... איזה רצון לשינוי... לחזור שוב הבייתה... התשוקה הזו היא מתוקה!! אבל זה שוקולד מריר... זה סו"ס מתיקות שנובעת מחסר... אבל תמיד אהבה הולכת עם חסר... געגועים תמיד מגיעים כתוצאה ממה שאין לי אותו כעת, והחסר הזה לא מפריע למתיקות, זו מתיקות נפלאה, ולא קשה להגיע אליה!! זה משהו שכולנו שייכים אליו! קדימה... לך על זה...

זו מתיקות ואהבה ששייכת אצלנו! לגמרי לגמרי שייכת!! ומאוד מאוד מומלץ לכל בחור בן עליה לטעום את הטעם המתוק של 'דעתך עלך...'. שיהיה לך לפחות מסכת אחת שהיא תקפוץ לך מול העיניים.

וכעת ניגש לסוג השלישי של מתיקות ועריבות התורה, שהיא גם בידינו...

(שוב: אם שמת לב: אני שם דגש על מתיקות מסוג שהיא בידיים שלנו... למעט מתיקות שהיא לא בידיים שלנו... שאתה עדיף להשאיר בצד... אם הקב"ה החליט לפנק אותך במתיקות הזו מה טוב... ואם לא אל תתאכזב... תשאיר משהו לך עין ולעולם הבא...)

הסוג השלישי והכי פרקטי של מתיקות התורה זה פשוט התעניינות וסקרנות וחיבור אישי עמוק לעסק התורה!!! לדוגמא: לראות יהודי כמו ר' חיים קנייבסקי יושב שעות ע"ג שעות מול הגמ'... סליחה על הביטוי, זה... זה נראה שהוא על 'חומר' יש פה איזה סם...

מה זה החומר הזה? איפה משיגים את ה'סמים' האלו שמצליחים לרתק בן תמותה כ"כ הרבה שעות מול טקסט צפוף וישן ולא מנוקד...??

אז יש לי בזה תשובה... תשובה שאנשים לא אוהבים לשמוע אותה:

מרן ר' חיים קנייבסקי **מכור** לתלמוד בבלי!!! **לא יותר** מלהבדיל - מחילוני שמכור לסמארטפון שלו... שמעת?? **לא יותר!! ולא צריך להיות יותר!!**

יש כאלו שחושבים שגדולי ישראל הם קוסמים, יש להם איזה סם או 'חומר', שגורם להם להיות משוגעים על התורה...

אז זהו שלא! לא רבתי!! בקנאות לא! אדרבה... כשאנחנו מדמיינים כך את גדולי ישראל, אנחנו סתם מרחיקים אותם מאיתנו... סתם עושים מהם כאילו שיש להם איזה 'מקל קסמים' ש-לי כמובן אין... ולכן כל טוב, אני הולך לישון כי אין לי את זה... **אז זהו שלא!** מדובר בסך הכל בהתמכרות טבעית

עד כאן מתיקות מסוג ראשון... כעת ניגש לסוג נוסף של מתיקות שגם היא שייכת אצלנו. בעל התניא באגרת הקודש מגדיר את העניין של המתיקות בעבודת ה' שיש **שני סוגי אהבה!!** יש **אהבה בתענוגים**, שזו מתיקות נפלאה בעבודת ה' שנופלת על האדם באתערותא דלעילא, שזה נקרא 'עבודת מתנה', שזה מה שהזכרתי מקודם... מה שנקרא: מתנה משמים... אבל יש אהבה של **צמאון ותשוקה** להתקרב לה' שזה מגיע **מלמטה**...

לדוגמא: במוצאי תשעה באב, ברגעים אלו אני הולך לשבור את הצום, וכעת אני נורא נורא צמא, והנה יש לפני כעת כוס קוקה קולה קר, כעת התחושות שלי **מתחלקות לשניים:** רגע **ל פ נ ו** שאני שותה, יש לי תחושה של צמא... ערגה, תאווה... וחשק עצום לשותת... אבל ברגע **שאחרי** כן, כשאני כבר שותה **בפועל**, כעת זה כבר לא צמא, אין לי פה כבר חשק ולא כיסופים וערגה, כי תכל'ס, אני כבר שותה בפועל!

אז מה זה עכשיו? עכשיו זה **ת ע נ ו ג 1!** הבנת את ההבדל??

כשאני מחפש סיגריה בנרות זה בחינה של **אהבה** צמאון וערגה לסיגריה הנכספת... אבל כשאני כבר מעשן את הסיגריה זה **תענוג**

על אותו משקל: כשה' משיביע אותך במתיקות נפלאה בתורה או בתפילה... זה נקרא **תענוג**!! זכית בפייס... עבודת מתנה... תודה ה' על המחווה... תענוג... אבל כשה' דווקא לא בהכרח משיביע אותך... ואתה צמא, ומשתוקק, **מתני? מתי אבא ואראה פני אלוקים**, זה נקרא **אהבה!!** כל פעם שמוזכר בתהילים כיסופים וערגה וצמאון לה', זה בדרך כלל 'בארץ ציה ועיף בלי מים', ובזה אנחנו

ונורמלית ומוכרת!!! היא מוכרת לנו מכל סוגי המחוזות, וגם השליליים ביותר... כשאתה רואה בן אדם שיושב מול האייפון שעות ע"ג שעות... אף אחד מאיתנו לא חושב שיש פה איזה קוסמות... אף אחד לא רואה כאן איזה השראה מיוחדת או כח ריכוז יוצא דופן שגורם לפרצוף הזה לנבור במכשיר כל היום...

רק מה? יש פה **התמכרות!!!** יש פה תכנים מסוימים שמאוד מושכים אותנו... יש פה הרבה מה לראות... עד כדי שהוא מתעניין בזה כל הזמן ולא גומר להתעניין בזה... **אז זה בדיוק הסיפור עם עסק התורה...** אותו גדול בישראל שכל היום יושב ולומד הוא פשוט התמכר לתורה... זה פשוט מרתק אותנו... תופס אותנו... ומעסיק אותנו... כמו להבדיל שהאייפון מעסיק את השכן שלך... **רק מה? יחי ההבדל הקטן, הקטן וה'פצפון'...**

ההתמכרות של האייפון נובעת מן אדם שאיבד שליטה על עצמו... זה אדם שמובל על ידי נפש הבהמית שלו והוא כרוך אחריה ככלב שקשור לעמוד... לעומת זאת ההתמכרות של תורה, זה בדיוק ההיפך הגמור ב-180 מעלות! יש כאן את 'האישה הזוכה לידיעת התורה, ואמנם הוא מהלך בין אנשים ונראה כבן אדם ש-אבל באמת הוא מלאך!!' יש כאן לפנינו אדם שעבד ונלחם נגד הטבע, עד שהוא הגיע למדרגה שכזו שהנשמה שלו שולטת על כוחות הגוף בשליטה מוחלטת, עד כדי שנפש הבהמית שלו מובלת לגמרי ע"י כח הנשמה, ובדיוק כמו שהנשמה האומללה של האייפוניסט מובלת ע"י הנפש הבהמית וכרוכה בביזיון תחת ממשלתה ככלב שקשור לעמוד, (שהמשמעות היא: שהנשמה שלו כבר לא מפריעה לו, כי היא שבויה לגמרי במאסרי הנפש הבהמית, בלי אפשרות להשמיע את קולה) באותה מידה בדיוק לכיוון ההפוך, אותו אדם השלם בקדושת יוצרו שיושב ועוסק בתורה, הוא הגיע למדרגה, שהנפש הבהמית שלו התעלטה בכזו מדרגה שהיא מובלת ע"י כח הנשמה וכרוכה לסטנדר באהבה ובחיבה, וצורה כל היום בצרור החיים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, (שהמשמעות היא שהגוף והיצר הרע והנפש הבהמית של אותו צדיק, כבר לא מפריעה לו, ולא תוקפת אותו ב'אוי לי מיצרי', כי היא נכנעה לגמרי תחת אור הנשמה, כפי שה' מבטיח, אם רעב שונאך האכילהו לחם... וה' ישלם לך, אל תקרי ישלם לך אלא ישלימו לך **הבנת מה השתנה פה בצורת החשיבה??**

עד עכשיו היית בטוח שגדול בישראל שיושב ולומד הוא סוג של קוסם... שיש לו חומר מיוחד של מתיקות בתורה... שמה אעשה... ואני לא זכיתי...

אז זהו שלא!!! אותו גדול בישראל פשוט עבד על עצמו עד שהוא התמכר לדבר הנכון... אבל רגע רגע... קצת נסחפתי... בא נחזור רגע להגדרות הפשוטות... (תבין: בכמה שורות אחרונות התחלתי לדבר על 'באמת הוא מלאך'. וקצת עפתי למעלה מיד... כעת בא נחזור הבייתה לפרקטיקה)

אני כעת רוצה להצמיד אותך לקיר ולשאל אותך שאלה נוקבת:

האם אתה מאמין שאפשר להגיע למצב כזה, שהגמ' תעניין אותי ותסקרן אותי ותמלא אותי ותמכר אותי, כמו שחבר שלי הנושר מכור לסמארטפון? אתה מאמין בזה או לא??

אז אני רוצה לומר לך שיש כזה דבר!!! אפשר להגיע לזה!! רק יש הבדל אחד: להתמכר לסמארטפון? זה עניין של שניות... בלחיצת כפתור אחת זה נהיה... שה' יצילנו... להתמכר לסיגריות? זה אולי קצת יותר זמן... צריך חודש חודשיים להשתעל... ואז אתה מתמכר... אבל להתמכר לתורה?? זה... זה אורך קצת... קצת יותר זמן... זה לשם שינוי לא מגיע בשניות... וגם לא מספיק להשתעל חודש חודשיים... צריך נכונות 'להשתעל' טיפ טיפה יותר... מי שמשקיע... מי שמביע נכונות להתעניין בתורה זה יגיע... וכמובן שיש בזה רמות שונות... והייתי אפילו אומר שזה תלוי בתקופות... אבל קודם תאמין בזה!! תאמין שאפשר להגיע לעוצמות של התמכרות לתורה...

לפני שאני מסיים... רק נסכם בקצרה: יש ארבעה סוגי מתיקות בעבודת ה' ובלמידת התורה, **א** יש את המתיקות שמגיעה באתערותא לדלילא, מתיקות מופשטת ורוחנית לגמרי שמגיעה במתנה משמים, 'הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה', אבל לדעת כל הזמן שאוטוטו זה עוזב... זה נגמר, כמו ארטיק טוב שנגמר... **ב** יש מתיקות התורה שנובעת מהתמסרות! התמסרות יוצרת חיבור רגשי!!! **ג** יש מתיקות מרירית שנובעת מצמאון... השתוקקות, רצון, 'צמאה נפשי... מתי אבא ואראה פני אלוקים', **ד** ויש מתיקות שנובעת מיצירת עניין... התעניינות ממכרת...

שלושת המתיקויות האחרונות שייכות אצלנו!!! תלויות בנו... כי קרוב אליך הדבר מאוד... ואילו המתיקות הראשונה היא בגדר 'עבודת מתנה', אם זה הגיע, תיהנה מזה... תתענג על זה בבחינת 'ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו...' תהנה מזיו השכינה, אבל תדע שזה עניין של זמן עד ש'דודי מני נסע ונגלה...' ואל תבנה על זה... ואל תתאכזב...

אבל!!! אם כבר דיברנו על **ארבעה** סוגי מתיקות, אי אפשר שלא להזכיר את האופציה **החמישית**, והיא: **לא תמיד** יש מתיקות בתורה ובעבודת ה'!! לפעמים אתה מרגיש קיר!!! אפס הרגשות... אפס תחושות... סתם אפרוריות, סתם כלום כזה... ויש בחורים שנורא קשה להם לעכל אופציה שכזו... כי בתור בחורים אנחנו יותר מידי נוטים לבסס את הסדר יום שלנו על תחושות, על אוירה, על מצב... שטייגן... וברגע שאין טיפת חשק, אז... אז מה אני עושה פה... למה זה אנוכי...

אז זהו!! שכאן המקום להבהיר ולחזור ולהבהיר: כשאתה מרגיש מתיקות וחשק ושמחה וכיסופים ועריבות בתורה ובעבודת ה'... אתה כעת לא אוהב את ה'... אלא מאי? אתה מרגיש **א ה ו ב ! !** אתה כעת מרגיש מאוד חזק כמה **ה' אוהב אותך**... אבל אתה?? אתה כעת לא נמצא בעמדה של **אוהב**, אלא במקום של **אוהב**, על זאת שבחו **אהובים**, דווקא אתה כעת לא ככזה עובד את ה' באהבה, וההרואה שברגע שישגמר החשק... פתאום יתחשק לך להיעלם... מי שאוהב לא נעלם כ"כ מהר... אוהב כן!!! אז כעת אתה באמת אוהב... הוא יתברך מקרין לך את אהבתו... אתה אוהב!!! כיף לך...

לעומת זאת דווקא ברגעים שאתה לא מרגיש כלום... שאין לך טיפת חשק, ואין לך שום מנוע ושום

מוטיבציה כעת להתאמץ לעבוד את ה', כאן מגיעה נקודת המבחן האישית שלך, עד כמה אתה **אוהב** את ה'... כי כשאין טיפת חשק ללמוד, אז מי בכל זאת מוכן ללמוד? רק מי שאוהב את ה'!!! ממילא דווקא בבוקר המוחלש הזה שאתה מרגיש כ"כ רחוק ומנותק... דווקא ביום זה, זו הבמה שלך, כעת ה' מזמין אהבה, הוא רוצה לדעת האם גם אתה אוהב אותו, או רק הוא אוהב אותך...

למרבה האבסורד... בשבילי התפיסה הזו היא יחסית טריה, תמיד כשהייתי רואה עוייבד שכל כולו דבוק בה' בזכה רגשי שלהבתי-ה... הייתי מתפעל... אה... איזה אהבת ה' יש לו... איך הוא זכה להגיע למדרגה הזו באהבת ה'... איפה אני ואיפה הוא... אני יושב פה כמו איזה בלוק ומשתדל בכל זאת להתרכז בלימוד או בתפילה... איפה אהבת ה' שלי... איפה אני לידו??

ופתאום אני קולט שזה בדיוק בדיוק הפוך במאה שמונים מעלות!!

אותו עובד ה', דווקא בחלק הזה של ההתלהבות שלו, דווקא בזה הוא פחות אוהב את ה'... כעת הוא בעיקר אוהב, (אם יש מה להתפעל ממנו, זה מה הוא עשה כדי להגיע לכזו מדרגה שה' נותן לו כ"כ הרבה אהבה) ודווקא אני ברגעים השפופים האלו, שאני בכל זאת לומד, בכל זאת מתאמץ ומשתדל להתפלל בכונה, דווקא אני כעת אוהב את ה', בינינו... עם המצב רוח הכ"כ שפוף לי שהתעוררתי בבוקר הזה, לא היתה לי שום סיבה לצאת מהמיטה, ואם בכל זאת יצאתי זה רק בגלל שאני עובד את ה' בכל מצב, עכשיו אולי תבין לראשונה למה ה' מזמין לנו כ"כ הרבה ימים כאלו מזדככים שאין חשק ואין מתיקות ואין שום טעם לא בעבודת ה' ולא בלימוד... ואתה יושב לעצמך וחושב: מה איכפת לה' לשחרר לי קצת חשק יותר... קצת יותר גישמאק? **מה התשובה??**

ה' רוצה לדעת האם גם אתה אוהב אותו, או רק הוא אוהב אותך... יש לבוא עולם כ"כ הרבה בנים שרק מזמינים אהבה... ה' יכול רק להרעיף עליהם אהבה אבל לקבל מהם אהבה בחזרה... שהם גם יביעו אהבה... את זה אי אפשר לצפות מהם... הם לא בשביל זה... כי קטון יעקב ודל... לך תבקש מילד שיחזיר אהבה גם כשהוא לא מורעף בחיבוקים... ויש לה' מאוד מעט בנים בוגרים שמהם ה' כן יכול לצפות... תחזירו אהבה... תהיה גם אוהב ולא רק אוהב... ואחד מהבודדים והמתי מספר האלו זה אתה... ה' סומך עליך שאתה מסוגל גם לתת אהבה ולא רק לקבל אהבה... אז תן!!! תן לאבא שבשמים אהבה... תן לו את היום העיף הזה עם כל הלב למען שמו באהבה... תן לו את זה בשם כל ישראל... בשם כל היהודים החלשים שלא יודעים לספק כזו תוצרת... ותכל'ס... אנחנו פה לא רק בשביל לקבל אהבה אלא בעיקר בשביל לתת אהבה... אז אם כבר קמת הבוקר בלי טיפת כח... אל תעשה איקס על הבוקר הזה... אדרבה... תהפוך אותו למכרה זהב!!! אז נכון... אני היום לא ארגיש אוהב... אבל אני אהיה אוהב!!! אני אשגר אהבה לאבי שבשמים... בשביל מה אנחנו כאן אם לא בשביל זה...

האם יעברו את השנה או לא... האם פורים בא או לא... או לא??

העסק מתחיל להתחמם בירושלים... בשבוע הקרוב ככל הנראה יתכנסו ויסתגרו שבעה מגדולי ישראל בבית הוועד... וידונו בשאלה האיסטורית הדו שנתית האם לעבר את השנה או לא?? כמה זמן יארכו הדיונים?? אף אחד לא יודע... זה יכול להיות יומיים שלוש... וזה גם יכול לארוך שבועות ארוכים... סו"ס מדובר במכלול של שיקולים מכל תפוצות ישראל... מדובר במידע ומסמכים שצריך לשקלל את כולם ולהגיע להכרעה...

כמובן שישנה עדיפות שההכרעה תגיע בשבוע וחצי הקרובים... עוד לפני ראש חודש אדר!! תנחש למה?? כי אל תשכח שעל ששה חודשים השלוחים יוצאים לגולה... ואחד מהם זה חודש אדר... כדי להגיד לבני הגולה מתי פורים... (האם יום אחד לפני כן או יום אחד אחר?) אבל!! אם אנחנו עד ר"ח אדר אנחנו כבר נספיק לדעת שמעברים את השנה ואם ככה פורים כבר לא יהיה בחודש הזה... נוכל לחסוך את הליכת השלוחים... עכ"פ כעת אי אפשר לדעת כמה זמן יארוך! כבר קרה שהדיונים המשיכו עד כ"ט באדר. עד הרגע האחרון.

אני מתהליך לי בשעת בוקר מוקדמת בירושלים... ולפתע אני רואה תכונה... נישגתי למישהו... מה קרה?? מה יש?? ש... שקט!!! פה בפנים עומד שמואל הקטן ומתפלל!!! הוא מתפלל תפילת שחרית!! נו... אז מה? מה אתם כ"כ מתרגשים... אוהו... אתה יודע מי זה שמואל הקטן?? (רק שתבין) היה בשמואל הקטן בחינה של שירי דשירי כנסת הגדולה שהרי הוא תיקן את הברכה ה"ט בשמו"צ. ברכת ומלשנים... אגב: דוקא שמואל הקטן שהוא בעל המיסרא בבות: בנפול אויבר אל תשמח. הוא זה שתיקן ברכת למלשנים... ללמדך: לשי יש את הרשות להתפלל על השפלת האויבים? רק מי שהכי לא חפץ ולא שמח בנפילתם... וד"ק היטב) כעת הוא מתפלל תפילת שחרית אחרונה לפני שהוא נכנס לבית הוועד!!! ומי יודע מתי פעם הוא יתפלל פעם הבאה?? כי... ברגע שחברי הוועד נכנסים לדון בעיבור שנה, מכאן ואילך הם פטורים לגמרי... לא רק מתפילה אלא גם מק"ש ומכל המצוות האמורות בתורה... כי הם עוסקים במצוה ובצרכי ציבור והם פטורים מכל המצוות האמורות בתורה, וכשהם יסיימו ויגיעו להכרעה... אז שוב נזכה לראות את שמואל הקטן מתפלל!!! אולי נזכה אפילו לשמוע אותו מברך את הברכה שהוא בעצמו תיקן... (רק השליש את הסיפור... בסוף היה ששמואל הקטן אכן נישג שי"ץ... והוא שח את ברכת למלשנים שהוא בעצמו תיקן... כי הוא היה מהחברים שתורתם אומנותם והוא בדרך כלל לא היה מפסיק תפילה אלא רק לק"ש... ממילא אפילו הברכה שהוא בעצמו תיקן לא הייתה לגמרי שגורה על לשונו... ע"פ כשהוא נאלץ להגיע לדון בעיבור השנה והוא בלאו הכי נאלץ להפסיק מתלמודו... אז הוא נ התפלל... זה במאמר המוסגר.)

תכל"ס... הגיע הרגע הגדול!!! אלפי יהודים הגיעו לחזות במעמד הנשגב... כולם נעמדים על קצות האצבעות... לזכות לראות את שבעה גדולי ישראל נכנסים אחד אחד ונבלעים באותה עליה!! יש כאלו שמוחים דמעה את התרגשות... זה היום עשה ה'... חיינו לרגע הזה... כבר שנתים שאנחנו מחכים לרגע הגדול הזה... אתה בטח לא מבין מה התרגשות הגדולה... אז והו!! שאולי שכחת או התרגלת... אבל כבר שנתיים תמימות שה' מוביל כאן סדר יום חדש שנקרא נגיף הקורונה!! כבר שנתיים שהעולם מוכה וחבול בנגיף המסתורי הזה... וכל יהודי מאמין שלא הולך בקרי עומד ושואל את עצמי: על מה עשה ה' ככה לעולם שלנו? מה ה' רוצה לאות לנו?? ומעתה!! אם היינו כעת בבית ראשון... תוך יום אחד הכל היה חובן... יש לנו אורים ותומים... המלך אומר לכה"ג אסוף ידך ושואלים למה זה קורה... ואז מגיע התשובה: על הגבעונים או על שאול שלא נספד כהלכה... חוץ מזה מסתובבים בינינו נביאים כפלים כיוצאי מצרים והם מדברים ברור!!! הנביא אומר לך אחד שנים שלוש מה ה' רוצה... ולמה זה קורה... ומה נדרש מאיתנו לעשות... ואז פשוט מבינים עניין... חוזרים בתשובה... בין האולם והמזבח יבכו הכהנים... וזהו... מיד ויחמול ה' על ארצו... והקורונה נעלמת בדיק כמו שהגובאי נעלם בזמן יואל בן פתואל... אבל אנחנו לא בבית ראשון!! אנחנו בבית שני... שאין ארון ואין כפורת ואין אורים ותומים... ואותות לא ראינו אין עוד נביא, ואין איתנו יודע עד מה... יש שאלות... יש תמיהות... מה ה' רומז לנו?? ואין תשובות חותכות!!! אבל נחמה אחת יש לנו!! ה' הותיר לנו מקום אחד שבו שורה רוח הקודש ומשתמשים שם בבת קול!!! איפה?? פעם בשנתים שלוש... כשמתכנסים שבעה מגדולי התנאים וכל עניינם זה רק כבוד שמים ודאגה לכנסת ישראל ולשכינה הקדושה... שם יש בת קול!!! שם שורה רוח הקודש... ולשם מפנים את השאלות ומתקבלים תשובות... כבר שנתיים אנחנו מחכים להתכנסות הזו... כבר שנתיים שאנחנו שואלים מה ה' רוצה... כיצד אפשר לרצות מני ה' שיחמול על עמו וישוה חרון אפו מעמו מארצו ומנחלתו... והנה... כעת זה קורה!! כעת הם נכנסים לדון אמנם בעיבור השנה... אבל על הדרך כלל ישראל הכניסו שם כמה וכמה שאלות מהותיות בענייני הכלל וכולנו תפילה שבעוד כך וכך זמן יצאו משם גדולי ישראל עם התרת הספקות ויורו לנו מה נעשה...

עכ"פ כעת רק נכנסו הזקנים לבית הוועד ומיד התחילו לדון... השאלה הראשונה שעלתה על הפרק... מה קורה עם הקינים?? כן... מיד חג הפסח מגיעות לירושלים רבבות נשים יולדות וצריכות להקריב כבש לעולה ובן יונה לחטאת... וצריך לברר האם יש הערכות לכמויות כאלו של בני יונה?? אז לבנתיים יש אופטימיות בשוק העופות... לפי סקירת השוק זה נשמע שבשלב זה יש לכל יולדת בן יונה אחד!! אבל זה לא מספיק... כי אל תשכח שבמוצאע חצי מהיולדות הם עניות... ויולדת עניה לא מקריבה כבש לעולה ובן יונה לחטאת! אלא שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת!!! ממילא צריך כמעט פי שנים... וזה מסמך אין... אנחנו רחוקים מזה... אם אנחנו רוצים להגיע לכזו כמות... לא יהיה מנוס... נצטרך לעבר את השנה ולהמתין עוד חודש ועד אז התורים יחזרו מנידודם... וקול התור ישמע בארצנו ואז בבת אחת תבא הרווחה... (כעת בשלב זה... בימות החורף יש רק בני יונה... וממילא נוצר מחסור... ברגע שהתורים חוזרים... כל השוק משתנה)

אבל עזוב!!! לפני שמדברים על קינים... אני מוכרח להיות כנה ולומר שכל מה שכתבתי כאן השבוע לא רלוונטי... ולמה?? כי אל תשכח שהשנת שנת שמיטה... ובזמן שביהמ"ק היה קיים אף פעם לא מעברים את השנה בשנת השמיטה... כי לא להעמיס עוד חודש נוסף על שנת השמיטה שבלאו הכי היא שנה מאתגרת!!! אה... מה תגיד... ישראל קדושים הם ויש להם בטחון גמור בה' והם לא שואלים מה נאכל בשנה השביעית וממילא ה' צויה את ברכתו וכו'... כל השיקולים האלו לא נוגעים לבית דין!! אם לך יש בטחון בה' זכאה חולקך... אבל ב"ד צריכים לדאוג לכל חודש חקלאי נוסף... ובפרט שיש כאן שיקול של מתנות עניים על כל חודש נוסף... (זה כמו שכשאבי רבא דנים ב"איש שלא מדעת" הם לא מערבים שיקולים של בטחון בה' ואין איש בעולם כלל)... וממילא למען האמת בשנה זו בית דין בכלל לא התכנסו לדון בעיבור השנה... אז למה כתבתי את זה?? כי סו"ס מכה חטאינו גלינו מארצנו... וכעת גם בשנת השמיטה מעברים את השנה... ולכן סו"ס אנחנו כן עסוקים בעיבור השנה... אבל מהרה יבנה בית המקדש... ואם משיח יבא בשבועות הקרובים... תכינו רעשנים... לא יהיה פה שנה מעוברת... פורים בא פורים בא ואינה שמחה גדולה...

קר קר קרר קררר...

כמידי שנה כשמגיעים הימים הקרים אני נוהג בקנאות להזכיר לכל הקפואים מקור והמשקשים ברעדה עם צעיפים ומעילים... שלא תגידו שלא אמרתי... הנה ימים באים ובעוד חצי שנה בערך... אתה תצא לרחוב ויהיה לך חם... אבל מממזה חם... אתה מאמין?? צא רגע לרחוב הירושלמי הקפוא... אתה מאמין שבעוד חצי שנה בערך אתה תעמוד פה!!! בדיוק פה... והשמש תקפח עליך כמו תפוח"א לוהט ואתה תיחל מי יתן לי איזה משב רוח של 5 מעלות?? אני חושב שמי שיצא לו לקרא שורות אלו בדיוק כשהוא נמצא ברחוב או במרפסת הירושלמית... לא יאמין ל!!! לא יכול להיות!! אבל זה יקרה... שמור קופון זה ותצגי אותו ככה בט"ו תמוז...

כלפי מה הדברים אמורים?? על דא וכיוצ"ב נאמר: "בתבונה משנה עיתים ומחליף את הזמנים!!!" דברים משתנים בעולם... ולא רק בעולם... אלא דברים משתנים גם בתוך תוכנו... אצל כל אחד מאיתנו... דא עקא שבשעת מעשה!!! כשאדם נמצא בתוך מצב מסוים הוא מתקשה לעכל שקיים מצב אחר... כמו מי שנמצא עכשיו במינוס מעלות בירושלים... הוא מתקשה לעכל מציאות של 30 מעלות חום... אבל זה קיים!!! וכולנו יודעים שזה קיים...

כך על אותו משקל: כל אחד מאיתנו עובר מידי פעם קשיים... ובדרך כלל השפיץ של הקושי הוא שכשאתה אפוף בתוך הבעיה... זה נראה שנגמר העולם... ככה תמיד יהיה... אף פעם המצב של ישתנה... וזה בדרך כלל תפיסה של צעירים!! כי בן אדם ממוגר שהספיק לצבור ניסיון... הוא כבר למד שניכון... גם אם מאוד קשה... דברים משתנים... לא תמיד זה יהיה ככה... לדוגמא: מתקשר אלי צעיר שיש לי קשר איתו... והפעם הוא מתלונן על קשיים נורא גדולים בקדושה... מה יהיה? אני לא עומד בזה... אין לי כבר כח... כל היום יש לי מלחמות בקדושה... היצר הרע לא נותן לי מנוחה אפילו שניה... 24 שעות שבעה ימים כשבוע בלי הפסקה... מילא זה היה פעם ב... אבל הניסיונות הם כל הזמן בלי הפסקה... ד... אין לי כח... אמרתי לו: אתה בטוח שתמיד תמיד יש לך ניסיונות בקדושה?

כן... בטח... תמיד תמיד... אבל שבוע שעבר ולפני שבועיים דיברת איתי ולא הזכרת מילה בנושא הזה... כן... לא... נכון ולא נכון... בקיצור: הוא מתעקש לטעון שכל הזמן זה מפריע לו!!!

טוב... נכנעתי... אצלו המלחמות הם שבעה ימים בשבוע... אחרי שלושה ימים הוא מתקשר אלי עם בעיה אחרת לגמרי!!!

אמרתי לו: סטופ!!! אני לא מדבר איתך על שום דבר חוץ מקדושה... אתה לפני שלושה ימים הכרזת לי שאתה כל היום אפוף בקשיים של קדושה מבוקר עד ליל... אז אני רוצה להתמקד רק בזה... אבל לא!!! עכשיו משהו אחר מפריע לי... ואני מתעקש... מילה זו מילה: אמרת לי שכל היום יש לך ניסיונות בקדושה... אז אני לא מוכן לדבר על פיצפיקעם אחרים... בקיצור: הצמדתי אותו לקיר והוצאתי ממנו הודאת בעל דין שלא תמיד יש לי התמודדות בקדושה!!! נכון... כשזה תוקף אותי... זה אופף אותי מכל הכיוונים ואני בטוח שנגמר העולם והקושי הזה לא מפרה ממני רגע... אבל למייעשה זה לא נכון... גם הוא הודה לי שזה מגיע בגלים!!! וברגע שאותו בחור יבין שיש פה גל!!! גל של ניסיון... והוא יבין את זה גם כשהגל הזה יתקוף אותו... יהיה לו הרבה יותר כח... כי הוא יבין שזה גל... ורק צריך לעבור אותו... והמצב עוד ישתנה... להבין שבתבונה משנה עיתים ומחליף את הזמנים... להבין גם כשאתה קופא מקור... שיום יבא ואתה תנמס מחוים... להבין שדברים משתנים... די לנו בקשיים שיש לנו... לא צריך גם להנציח אותם... תתמקד בגל הנקודתי!!! תתרום בלכופף את הראש מולו... ואל תסיק מסקנות איסטרטגיות שזה מה יש וזה הנתונים... זה עצת היצר שרוצה להקפיא אותך על מקומך...

איזה מכתב ה' כתב לי ועדיין לא סראתי???

בעמוד 2 נשאלה השאלה: מה זה אמרת?? ובכן: לא תאמין... הפירוש המילולי של אמרתך זה לא פחות ולא יותר **מה שאמרת עלינו!** מה שאמרת בשבילי... זה פירוש המילולי של **אמרתך!**

ואני אתן דוגמא לצורך העניין: אשתי פעם הייתה מורה והיה לה מנהג לכתוב מידי פעם לתלמידות מכתבים קצרים... מכתב של עידוד וכח ואימון... את עוד תגדלי ותהיי צדיקה וכי וכי... והיום אשתי הולכת ברחוב ולפתע היא פוגשת תלמידה נשואה... והיא אומרת: המורה... רגע אחד... ואז היא מוציאה מהארנק מכתב מקומט... את המכתב הזה המורה כתבה לי לפני עשר שנים!!! המכתב נתן לי המון כח... אני שומרת אותו וראש בראש שלי כבר עשר שנים... וכל פעם שאני מרגישה חולשה נפשית אני פותחת את המכתב וזה נותן לי כח... זה הפירוש **אמרתך!!!**

אנחנו לא שמים לב... אבל התורה היא לא רק אוסף של פקודות וציווים... יש בתורה המון **אמרות!!!** מה ה' **אמר עלי**... התורה מלאה במלא מלא מכתבים אישיים מה ה' אמר עלי... איך הוא מחשיב אותי... וכמה אני יקר לו... **והאמירות האלו זה תורה!** אני רוצה שתביני: כשאני מגיע לפרשת בא... להחודש הזה לכם... אני מתחיל לחמם מנועים... כי מכאן ואילך כל פסוק זה תילי תילים של הלכות... הלכות קרבן פסח ואכילתו, השנה ומצה, קידוש החודש, הלכות יום טוב וכי וכי... כל מסכת פסחים וראש השנה וביצה ויצאים מכל פסוק בפרק י"ב בחומש שמות... בקיצור: הפסוקים האלו עוסקים בחלק של תורתך ומצוותך ועדותך ואולי גם חוקיך... אבל ההלכה... אל תשכח שיש גם פרשת שמות וארא וברא (עד החדש הזה לכם) ויש גם פרשת בשלח כולה... ויש גם את פרשת יתרו שלפני עשרת הדיברות!!! **ומה שם כתוב???** הרי מדובר במאות פסוקים שלא כתב יתרו אפילו מצות עשה אחת... אז מה כן כתוב שם?? (הרי אתה מבין לבד שר"ה בציץ הלילה" זה תורה שככתב לא פחות מ"הוא לבדו יעשה לכם" של הלכות י"ט ולא פחות מלאו הניתק לעשה ד"לא תתירו")

התשובה היא: כל הפרשיות של האמונה ואהבת ה' לישראל מסווג **לאמרתך!!!** בפרשת שמות וארא נאמרה אמירה חדה ונוקבת מאין כמותה!! ה' הכריז עלי **בני בכורי ישראל!!!** ה' הכריז: יהודי זה הבן יחיד שלי ומי שהעז להציק לו אני התעלל ואמר לו את החיים ללא רחם... מאתים חמישים מכות אני אכה את מי שהעז לנגוע בבן שלי...

יש פה **אמירה!!!** יש פה מכתב שה' כתב לי! עלי! אני צריך לשמור אותו בארנק שלי לעת הצורך... כשיום אחד פתאום יהיה נדמה לי שה' לא ככזה אוהב אותי ולא איכפת לו ממני... אז הנה יש לי מכתב... יש לי פה **אמירה**... ה' אמר והכריז שאני יקר לו!!! כי ה' דיבר טוב על ישראל... היית מאמין שהערך הזה הוא חלק מחלקי התורה???

אני יודע שלעשות שטייגן בדין פסח לאוכלין ולמנוייו זה "ונשמח בדברי תלמוד תורתך ומצוותך..." אבל לשבת וללמוד מה ה' **אמר עלי**... האם זה תלמוד תורה?? **אהה... מה אתה אמרת??** תחשוב: יושב בן אדם וקורא מכתבים מה ה' חושב עלי... כמה ה' אוהב אותי... תסלח לי... מה זה ה' דבר הזה... מה זה קשור לתורה?? לאיזה חלק מחלקי התורה היית מסווג אז?? מילה היית לומד את שבר המצוות ועונש העבירות נו... זה מסווג לסדר מוסר... אם היית לומד על גדלות ה' ויחודו זה מסווג לפנימיות התורה... **אבל לא!!!** אני כעת לא לומד את **מצוות** ה'... לא מתחזק ביראת ה' וגם לא עוסק בשבח ה' ובגדלות... אני עוסק כעת במה ה' **אמר עלי**... איך הוא אוהב אותי ואיזה הבטחות ויעודים הוא הבטיח לי לעתיד לבא אם אני אשאר שלו... **איזה מין ערר זה ביהדות??**

שאלה טובה!!! אני לא אומר שזו לא שאלה טובה... אבל בשביל זה יש לנו **תורה** ומי קובע מה ערך ומה לא ערך?? **התורה בעצמה!!!** ותפתח את הספר תורה של העם היהודי ותראה כמה דיו קודש בריך הוא טרח לכתוב בשביל להזכיר לי ולך כמה אנחנו יקרים לו... הפתח... כל הפרשיות האחרונות שה' מראה לנו אותיות ומפותים... כל המטרה שלהם זה להראות לנו ולהוכיח לנו כמה אנחנו יקרים לה' וכמה הוא חפץ בנו... **זה כתוב בתורה או לא??** האם יש נוסחאות שלא גורסות את הפרשות האלו בתורה? לא ידוע לי... זאת אומרת: כמו שה' מצווה אותי באמצע פרשת בא רשימה של מצוות עשה ולא תעשה איך להקריב קרבן פסח... ככה אותו בורא פרשת לא פחות אלא הרבה יותר בכמה אני חשוב לו!!! היה או לא היה??

אז הנה!!! מהיום נדע: אחד מחלקי התורה: **אמרתך!!!** שש אנוכי על **אמרתך** כמוצא שלל רב! את הפסוק הזה המוהל מכריז בכל ברית מילה... מה זה שש אנוכי על **אמרתך??** פשוט מאוד: מצוות ברית מילה מתחילה ונגמרת בתורה בחמש מילים!!! בפרשת **אמרתך** כתוב: **וביום השמיני ימול בשר ערלתו!** עקרונית כאן כתוב מצוות מילה... אבל לא... אל תשאל... בפרשת לך יך יש אריכות גדולה בפרשת מילה... שטחית זה נראה כאילו התורה חוזרת על משפט אחד כמה פעמים... וזה קצת נכון... אתה יודע למה? כי הקב"ה מבשר באברהם שיהודי שיקרות עם ה' ברית מילה אני כורת איתו י"ג בריתות!!! י"ג בריתות המשמעות היא י"ג מידות של רחמים... שזה אומר שהקב"ה **אומר** עלי חד משמעית: אם אתה מוכן לי את השמירת ברית קודש שכתבת עליה י"ג בריתות... אני מוסר בידיים שלך את ההנהגה על כל י"ג מידות רחמים שלי!!! זו **האמירה** שנאמרה בברית מילה!!! מישוה יודע שיש כזו אמירה???

אנחנו יודעים שיש הלכות ברית מילה... יש מילה ופריעה... אנחנו גם יודעים שפגם ברית קודש זה נורא ואיום... כן... זה בהחלט העדות והחוקים והמשפטים של מילה... אבל אתה יודע מה **אמרתך** של מילה???

אתה יודע מה ה' **אמר** על זה?? אוהו... אם רק תדע מה ה' אמר על מי שנוטר ברית קודש... אז... **אז שש אנוכי על אמרתך**... היית שש ושמה על כל ניסיון נוסף שה' הזמין לך בקדושה כ... כמוצא שלל רב!!!

ביעד חודש וחצי כל עם ישראל יגיעו לבית הכנסת לשמוע פרשת זכור... ואנחנו נעמוד עם כל הנערועין... זכר בצריי וזכר בסגרי לכל השיטות... כן!!! יש תורה ומצוות וחוקים שה' צייה אותנו לזכור מעשה עמלק ולא לשכוח אותו... ואת זה אנחנו מקיימים כבר שנים בדקדוק רב... **אבלו למי שלא יודע**... יש פרשת עמלק נוספת... בסוף פרשת בשלח... ומשום מה את הפרשה הזו פחות מכירים... לא ידוע לי על מישוה שמגיע מיוחד לבית הכנסת לשמוע מה כתוב שם... נו... מה כתוב שם?? שם זה **אמרתך!!!** שם כתוב מה ה' **אמר** על עמלק! היית ועמלק מולדל בחוה שנחתם ביני לבין ה'... היית ועמלק זוקק מילותיהן של ישראל וכל הזמן עוסק בלזבז אותי ולשכנע אותי שה' שונא אותי ואני גורק ולא איכפת לו האם אני מתגבר למענו או לא... ה"כ כעס על עמלק

שהוא קפץ ונשבע שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק... זו **האמירה** שנאמרה בסוף פרשה הקודמת... נו... תגיד לי: מה יותר קריטי בשבילנו כעת?? האם הצייו המצוה לזכור מעשה עמלק... או האמירה שה' אמר עלי כמה הוא כועס על מי שזולל בחתימת חוזה של איתנו... שים לב: שניהם פרשת עמלק! רק זה מצוותך! וזה אמרתך!!! אין לנו ברירה... בדורנו אנחנו חייבים לאמץ את אמרתך! רוח ותקרא את פרשת עמלק של בשלח לא פחות מזכור...

ועכשיו בא נעשה חשבון נפש... בינינו לבין עצמנו... באיזה חלק מחלקי התורה אנחנו הכי חלשים?? ניקח לדוגמא את מצוות מילה... האם יש לנו מחדלים בהלכות מילה? האם ידוע לך על מוהל שבטעות לא עשה פריעה?? האם שמעת פעם על יהודי משלנו שעבר על התורה ולא מל את בנו?? לא!!! לא מכיר כזה יהודי!! בחלק התורה של מצוות והפיקודים אנחנו בסדר גמור... **אבל אמרתך ? ? ! ?** האם מישוה מאיתנו יודע מה ה' אמר על מי שזכה לכרות ברית קודש עם ה' ושומר על זה?? פה!!! פה אנחנו חלשים... תסלח לי... יתכן שבחלק הזה של התורה אנחנו עמאצים גמורים... אנחנו בקיאים בכל התורה כולה... מקיימים את המצוות והחוקים והמשפטים... אבל מישוה מאיתנו יודע מה ה' אומר על יהודי שנאמן אליו ומקיים מצוות??

אוי אוי אוי... כזה אנחנו בורים ועמי ארצות!!!

כן... לא לימדו אותנו שזה חלק מחלקי התורה!!! לא מספיק הכניסו לי לראש שלדעת מה ה' אומר עלי זה חלק מחלקי התורה!!! אז זה!!! שהתורה שלנו מלאה באמירות... מלאה בהתבטאויות ובמכתבים ועוצמתיים שה' שולח לי ולך ומתבטא כמה אני יקר לו וחשוב לו... וכמה טובה הוא מכין לי לעתיד לבא... הגיע הזמן שפנינו שיה חלק מחלקי התורה שאם אנחנו מניחים את הבקיאיות והעסק בו... זה עמי ארצות לא פחות ממי שלא יודע מה זה מודה במקצת... ותסלח לי... מבחינה מסוימת זה הרבה יותר חמור... כי מי שלא יודע מה זה מודה במקצת... אז הוא לא למד מסכת בבא מציעא... בסיידר... עוד חזון למועד... אבל מי שחסר לו את החלק של אמרתך... הוא אפרוח בלי נעות... אחד כזה שהוא לא בקי במכתבים של ה' מה הוא אומר עלי וחושב עלי... אתה יודע איך כזה בן אדם נראה?? תנחש איך הוא נראה! **הוא נראה כמונו!!! כן... זה בדיס אנחנו!!!**

ראית פעם במראה איך אנחנו ניראים?? שמת לב שיש לנו את כל האוצרות היהודים... אנחנו יושבים ועוסקים בתורה ומדקדקים קלה כבחמורה... חלק מאיתנו חיים בא"י וזוכים לקיים את המצוות התלויות בארץ... ותסתכל רגע במראה... איפה השמחה על הפנים שלנו?? איפה האשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו?? נו... איפה זה?? פשוט מאוד: עם כל הכבוד אלפסי דפי גמי שיתכן שאנחנו יודעים בעל פה... חסר לנו נתח נכבד וחלק מחלקי התורה!!! חסר לנו את **אמרתך** שהיא!!! היא חיינתנו! חסר לנו את הבקיאיות ואת השינון שוב ושוב מה ה' אמר עלי... וכמה הוא מחשיב אותי... מי שזוכר... פעם היתה סגולה להגיד שיר השירים ארבעים יום... מה כתוב בשיר השירים? כמה ה' אוהב אותי... כמה ה' מתגעגע אלי וממילא כמה חולת אהבה אני אליו...

יש תיקון של ה' חן איש חי שאני מאוד אוהב אותו... תיקון לערב ראש חודש... **מה אומרים שם בתיקון?** יש שם אוסף של מימרות מהשבח שה' משבח את כנסת ישראל... כל מיני ליקוטים ממדרש רבה או מתיקוני זוהר כמה שה' משבח את ישראל ומחשיב אותם... ולמה זה תיקון זווקא לער"ח?? מסיבה פשוטה: היות וכנסת ישראל נמשלה ללבנה... ובער"ח הלבנה נעלמת... המשמעות היא שבער"ח כנסת ישראל מרגישה חסרה ונעלמת ולא שווה... **וכשהידי מרגיש לא שווה זה מסוכו!!!**

כן... איך אומר המ"ב?? יהודי שלא בקי בהלכות שבת הוא עלול להיכשל על מין ועל שאין בחיובי סקילה... על אותו משקל כאן!!! יהודי שלא בקי עד כמה הוא חשוב ויקר בעיני ה' הוא עלול לנפילות רוחניות חמורות... ומה נעשה שעשוי ערב ר"ח... והשכינה מרגישה בשפל... כבר חצי חודש שהיא כל הזמן הולכת וחסרת עד... עד שהיא לפתע נעלמה... זהו... אני כבר לא שווה גרוש... **מכיר את התחושה הזו??** נו... מה עושים?? חייבים מהר מהר להזכיר את כנסת ישראל **באמרתך!!!** זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיינתני... דוד מעיד על עצמו: כשאני מרגיש בשפל... מה הנחמה שלי? אני מזכיר לעצמי ומשנן את כל מה **שאמרת** עלי וזה מחיה אותי ונוסף בי כוחות להמשיך לעבוד את ה'... דוד המלך מעיד על עצמו שברגעים של עניות הוא זקוק לאמרות ה'... ואנחנו?? מה יהיה איתנו?? מי ינחם אותנו ברגעים של שפל?? אין ברירה!!! הגיע הזמן שנכיר את החלק תורה שנקרא אמרתך!!! לשנן אותו... להאמין בו...

אז הנה!!! היום למדנו על חלק חדש מחלקי התורה!! **אמרתך!!!**

אתו לך עוד דוגמא אחת סלאסית אחרונה: כולנו יודעים את הפסוק "והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחריו..." הפסוק הזה דומיננטי הן מהוית ההלכתית של "והיה מחניך קדוש" והן מהזוית של מוסר... נו נו נו... אם לא תתנתק מהרשת הרי ושב מאחריו... אבל ההלכה... האם פעם שמת לב שיש כמה מילים לפני כן שגם הן תורה מסוימת?? **"כי ה' אלוסיך מתהלך בקרב מחניך!!!** האם שמת לב מה כתוב במילים הפשוטות האלו?? כתוב שם לא פחות ולא יותר **שה' מתהלך בבית שליונו**... הנה לך מילים נוסח **אמרתך**... הההלכה... ה' מסתובב בבית שלי!!! תענה לי בכנות: שמת לב פעם למילים האלו או לא?? נכון שלא? את "והיה מחניך קדוש" אני מכיר מצוין משולחן ערוך סימן ע"ג עד ע"ג במשנה ברורה... את "ולא יראה בך ערוות דבר" אני מכיר מצוין מהמאבק נגד פגעי הטכנולוגיה... אבל "כי ה' אלוסיך מתהלך בקרב מחניך" ? ? ? זה כבר אמרתך!!! זה על הלכה ולא מוסר... זה בסה"כ מה ה' אומר על הבית שלי... שהוא מתהלך בו... על זה משום מה דילגנו... תחשוב מה היה קורה אם היינו עושים שטייגן **באמרתך**... ועוד לפני הלכות והיה מחניך קדוש... ועוד לפני שהיו מבקשים ממני להתנתק מהרשת... לפני הכל הייתי דבר ראשון מפנים ומשנן את **האמירה** שה' מתהלך בבית שלי!!! תאר לעצמך שהייתי חי את זה... לא נראה לך שהיה לי הרבה יותר קל להתנתק מהרשת?? איך אפשר שלא...?? ה' פה!!! אם הייתי מפנים ש"אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים..." היה לי הרבה יותר קל לאמץ את ההמשך... ועתה אם שמוע תשמעו בקולי... אתה קולט כמה קריטי להתחיל לעשות שטייגן ב"אמרתך"?? קדימה... לשיח באמרתך...

תוספת שבת

זמני הדלק"ג שבת מוקדם שבת פרשת יתרו

ירושלים: 4:28 מוקדם: 4:18

בני ברק: 4:42 מוקדם: 4:32

מודיעין עילית: 4:37 מוקדם: 4:27

חיפה: 4:34 מוקדם: 4:24

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

לקראת שבת עשרת הדברות: למה נבחרו להנתן במרה דווקא מצוות שבת ודינין לפני שאר המצוות?

שותפות כמבואר במסכת שבת דף קיט: "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מלאכי השרת מניחין ידיהם על ראשו ואומרים וסר עוונך וחסאתך תכופר" ונאמר שם: כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, (ע"ש).

ובטעם לזה כתב המהרש"א שם, שהאומר ויכולו הוא מעיד על מעשה בראשית, והרי הוא נעשה שותף עם הקב"ה כי בלתי עדותו, לא יודע עשייתו וכמו שהעשייה לא היה רק במאמר, כדמיתי "בדבר ה' שמים נעשו", כן עדותו במאמר, והו"ל כאילו נעשה שותף... ובכניסת שבת זה הזמן שאומרים ויכולו, וזה הזמן שגם נתכפר אדם הראשון על עוונותיו, ולכן גם ליחיד האומר נתכפרים עונותיו בזה. (ע"ש).

חיזוקים שפרסם הגה"צ רבי שריה דבליצקי זצוק"ל לימי השובבי"ם:

בדיבור, שלא לדבר שום שיחות חולין עד כמה שאפשר.

דברים נוספים שכתב שם: (בקצרה) לתת פרוטה לפני התפילה, להתפלל שחרית ללא דילוגים, וכולל קרבנות ועדיף בגן הנראה, לומר 5 פרקי תהילים על הסדר, ללמוד שני הלכ' בח"ח כל יום, ולהזהר מדיבורים אסורים, ובברכות הנהנין.

שיחת רבינו הגדול מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א למה המשמר שבת נחשב למשמר כל התורה כולה?

מוציא מילים מפיו, הרי זה שקר שאומר לכבוד שבת, וצריך שבאמת תהיה כוונתו לכבוד שבת, וכשאוכל סעודת שבת גם אם יש לו הנאה מהאכילה שמשיע את רעבונו, מכל מקום עיקר כוונתו תהיה לכבוד שבת, ואז כשיאמר בפיו לכבוד שבת, יצטרף הדיבור וישפיע יחד עם הכוונה שבלב.

ובאמת גם בשאר ימות השבוע, צריך לכוון בהנאות הגוף לשם שמים, וכמו שאמרו (אבות ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ולמשל כשהולך לישון יחשוב כי הוא מוכרח לישון, כי אם לא יישן בלילה, יהיה עייף ביום, ולא יוכל ללמוד כראוי, וכן התפילה לא תהיה בשלמות, ועלול גם להיכשל בכעס בין אדם לחברו, מפני שיהיה עייף וחסר סבלנות, ומוכרח לישון כדי שיהיה מיושב בדעתו לעסוק בתורה ובתפילה ולהתנהג במידות טובות כראוי, ואף על פי שהוא גם נהנה מהשינה, מכל מקום עיקר כוונתו בזה היא לצורך עבודת השם, וכן כשאוכל, אף על פי שהוא גם נהנה מהאכילה, מכל מקום עיקר הכוונה היא לשם שמים, כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם. ויתכן שגם בזה יש תועלת לומר בפה שהוא אוכל וישן לצורך עבודת השם, כמו שהזכרנו מדברי המגן אברהם לגבי כבוד שבת שטוב לומר בפה לכבוד שבת קודש, וכן הביא המשנה ברורה בסימן רל"א בשם החיי אדם שכתב "וראיתי לאנשי מעשה שקודם אכילה היו אומרים הנני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת השם יתברך", ואמנם צריך להיזהר שאחרים לא ישמעו אותו שהוא אומר כן, כי אז יש בזה חשש גאווה, אלא יאמר לעצמו בלחש או שיהרהר כן בלבו. ועל כל פנים "משמר את

תירץ המהר"ם שפירא זצ"ל דמצינו בשבת פח. דבשעה שרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה שישאיר את התורה בשמים, מדין שהם בעלי מצרא, אבל שותף קודם לבר מצרא, (שו"ע חו"מ קע"ה), ובשלת מצוות אלו מצאנו שהעושה אותם הוא שותף לקב"ה במעשה בראשית, ולכן הקב"ה נתן דוקא אותם לפני שאר המצוות שיוקדמו ישראל למלאכים בנתינת התורה, משום ששותף קודם לבר מצרא.

ודינים נחשב לשותף כמבואר במסכת שבת דף י: ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכו' אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. וכן שבת זה

בליל שבת בכל אחד מחמשת הפעמים שאומרים ויכולו, לחשוב במאמר חז"ל "כל המתפלל ואומר ויכולו מלאכי השרת מניחין ידיהם על ראשו ואומרים וסר עוונך וחסאתך תכופר" (שבת קיט:), וזה עם התשובה כמובן. (א.ה. יתבאר בהמשך).

ולאחמ"כ כתב: להזהר בשמירת שבת במעשה מחשבה ובפרט

אמרו חז"ל (עייין שמות רבה סוף פרק כ"ה) כל המשמר את השבת כאילו קיים את כל התורה כולה, ויש להבין הטעם בזה, מה הקשר בין שמירת השבת לכל התורה כולה. אמנם הוא מקיים את המצוה של "ביום השביעי תשבתי", ונזהר גם מאיסורי שבת דרבנן, אבל מדוע זה נחשב כאילו קיים את כל התורה? ונראה כי "משמר את השבת" הכוונה לא רק שנוהר מלעשות מלאכות האסורות בשבת, אלא שכל הנהגתו בשבת היא הנהגה אחרת, הנהגה של קדושה, כמו שכתוב (שמות כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו", והיינו שצריך לזכור את השבת ולקדשה בכל הנהגתו, שתהיה הנהגה מיוחדת של קדושה כראוי לשבת. וכגון שלא לדבר דברים בטלים בשבת, כבר הפליג באיגרת הגר"א בחומר הדבר, והכרתי אדם מבוגר שכל השבוע היה מדבר באידיש, ובשבת היה נזהר לדבר רק בלשון הקודש, כמו שמובא במשנה ברורה (סימן ש"ז ס"ק ה') בשם אליה רבה "ואנשי מעשה נזהרים שלא לדבר בשבת אפילו דברים הכרחיים כי אם בלשון הקודש, ונראה שטעמם הוא למיגדר מילתא כדי שלא יבואו לשיחה בטלה".

גם הכרתי אדם שכל מה שהיו מגישים לו לאכול בשבת, היה אומר בפיו 'לכבוד שבת קודש', כמו שהביא המשנה ברורה בסימן ר"ג מדברי המגן אברהם "טוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת", כך גם כל מה שעושים לכבוד שבת, וכל ההכנות, כגון רחיצה ולבישת בגדי השבת, טוב להזכיר בפה שעושים זאת לכבוד שבת, כי הדיבור משפיע ומוסיף קדושה - אם אכן חושבים ומתכוונים לכך. ומי שאינו מתכוון לכך, וסתם

בהנהגה הראויה לשבת, שבזה מתקנים את השבת, ומוסיפים בה קדושה ושלמות. ובזה גם משפיעים על כל העולם, ומתקנים ומשלימים את הבריאה כולה, כמו שכתב המסילת ישרים בפרק א' שאם אדם מתנהג כמו שצריך להיות בשלמות, הרי הוא מתעלה והעולם מתעלה עמו, והביא דוגמא לזה מיעקב אבינו שלקח מאבני המקום והניחם מראשותיו, וכל אבן אמרה עלי יגיה צדיק את ראשו (כדאיתא בחולין דף צ"א), והיינו מפני שיעקב אבינו בקדושתו הגדולה השפיע גם על האבנים, וכל אבן ביקשה להיות תחת ראשו להתקדש ולהוסיף שלמות. זה הפירוש "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת", להתנהג בהנהגה קדושה הראויה לשבת, במעשים, בדיבורים, ובמהשבות.

ובשיחה אחרת: והנה דרשו חז"ל (בראשית רבה יא, ב) על הפסוק ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו, ברכו במן שהיה יורד בערב שבת לחם משנה, וקידשו במן שלא ירד מן בשבת, וצריך ביאור וכי עד ירידת המן לא היה שום קדושה וברכה בשבת? ונראה בזה, כי בודאי קדושת השבת וברכתה כבר היו קיימים קודם, אלא שבירידת המן ראו זאת בחוש [עיינן רש"י ורמב"ן וגור אריה בראשית שם], אבל כבר מבריאת העולם הייתה קדושה ביום השבת כמו שכתוב ויקדש אותו, וכן הברכה של שבת כבר הייתה מבריאת העולם כמו שכתוב ויברך אלוקים וגו', ואף על פי שעדיין לא נצטוו על שמירת שבת, מכל מקום הייתה ברכה, והשומר שבת היה מתברך.

אנו מזכירים בלכה דודי "כי היא מקור הברכה", שבת משפיעה ברכה על כל השבוע, וכל הברכות שיש במשך השבוע הם מכוח ברכת השבת, כגון מה שיש ברכה בצמחים ובבעלי חיים, וכן בבני אדם, מה שיש להם בריאות וכל מיני הצלחות במשך השבוע, הכל מכוח השפעת השבת שהיא מקור הברכה (עיינן זוהר שמות פח, א).

השבת פירושו, לא רק שנזהר ממלאכות האסורות בשבת, אלא שכל הנהגתו בשבת היא הנהגה של קדושה, שהוא אוכל באמת לכבוד שבת, ואינו מדבר דברים בטלים, ועוסק בתורה כמה שאפשר, וכל הראש שקוע בקדושה, עם מהשבות קדושות. על אדם כזה אמרו "כאילו קיים את כל התורה כולה" - כי קדושת השבת בודאי תשפיע עליו לקיים את כל התורה גם במשך השבוע. וזה מה שמבקשים בתפילה "והנחילנו שבת קדשך", שכל המדרגות שזכינו בשבת, מעין עולם הבא, וכל השפעת קדושת השבת, יימשכו אצלנו גם אחר כך - כמו "נחלה" שאין לה הפסק (ב"ב קטז, ב). כי כשאדם מתנהג בשבת בשלמות בכל הפרטים הנזכרים לעיל, הרי הוא מתקדש בזה, ומבקשים "והנחילנו" שהקדושה תימשך כל השבוע, ואז בשבת הבאה יתחזק יותר, ויוסיף עוד מדרגות כהנה וכהנה, ובאופן כזה נקרא "משמר את השבת כהלכתו", שעל ידי זה יבוא לקיום כל התורה כולה.

ובזה יש לפרש הכתוב (שמות לא, טז) ושמרו בני ישראל את השבת וגו', ונראה כי לשון שמירה המוזכר כאן, הוא כמו שומר המופקד על פיקדון, ששומר עליו שלא יתקלקל ולא יארע לו שום נזק, כך נצטוו בני ישראל לשמור את השבת בקדושתה שלא תתקלקל, וכפי שכבר הארכנו בזה ששבת הוא יום קדוש, שכל חלל העולם מלא בקדושה, וגם האדם עצמו מתקדש ומקבל נשמה יתירה בשבת, וצריך להיזהר שלא לקלקל את הקדושה בהנהגה שאינה ראויה לשבת, כגון דיבורים בטלים או דברי משא ומתן, שזה גורם לקדושת השבת שתסתלק, וזהו הציווי "ושמרו" שניזהר לשמור את השבת שלא תתקלקל מקדושתה. ולהלן כתוב "לעשות את השבת", ויש לפרש עשייה מלשון תיקון וגמר הדבר, כמו שמצינו (שמואל ב' יט, כה) "ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו" [ועיינן יבמות מ"ח, וברש"י תחילת בראשית], והתיקון הוא לשמור את השבת בקדושתה, ולהתנהג

רבינו בעל הפרי מגדים = "תוספת שבת" מוסיפה חיים! מוסיפה גרים! ומוסיפה גשמים!!

ויהיה לו תיקון לנפשו, כדכתיב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי דתיבת "שבתותי" שהוא לשון רבים רומז על תוספת שבת, וע"ז נאמר "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות" שזה טוב מבנים ומבנות, כי ע"י שומר ונזהר על תוספת שבת יוסיף הרבה גרים יותר ממה שיכול להוליד בנים ובנות.

וכבר כתב הפמ"ג בסיומן רנ"ו "המוסיף מחול על הקודש מוסיפים לו חיים"

וכן הביא הפרי מגדים בפרשת בחוקותי על הפסוק "אם בחוקותי תלכו", "בחוקותי" = סייגים וגדרים, "מצוותי תשמרו" היינו תוספת שבת. ונתתי גשמיכם בעתם בזמן של תוספת שבת, כי בלילה אין כ"כ טוב, ובערב שבת סימן קללה, (תענית ו: -ח) משום שאנשים עסוקים בהכנות לשבת. וביותר הסביר הפרי מגדים באגדת התיבה: שהטעם ש"ואת מצוותי תשמורו" ששמירה היינו לשון סייגים וגזירות כמו שכתוב עשו משמרת למשמרתי, ואם תעשו תוספת שבת, כדי שלא לחלל שבת עצמה, אז ונתתי גשמיכם "בעיתם" שאביא הגשם בזמן של תוספת שבת, כי הוא הזמן המעולה ביותר לגשמים, וכנ"ל.

הפרי מגדים בספרו תיבת גומא לפרשת יתרו כתב: (באגדת התיבה) ...גם זמן תוספת שבת עומד בין היום ובין הלילה ואפשר לצרפו ללילה ע"י תוספת שבת, ואיתא בספר חמדת הימים בשם הזוהר דיש קליפת נוגה שהיא חציה בקדושה וחציה בטומאה (מאזנים) ואם בני ישראל מוסיפים לה קדושה ע"י שהם מעבירים חלקי חול אל הקודש, כגון תוספת שבת מחול על הקודש או שמקדשים עצמם במותר להם, אז מוסיפים לה כה בצד של הקדושה וזה גורם להוספת גרים בישראל. ואם ח"ו עושים להיפך, אז גורמים לרשעים ומומרים בישראל, ומעתה יש לפרש הפסוק שהבאנו בתחילת דברינו, דמה שכתוב "שומר שבת מחללו" בלשון זכר היינו משום דקאי על תוספת שבת, שעושה שמירה סביב השבת כדי שלא יבוא לחללו, ועי"ז מוסיף קדושה בנוגה ומוסיף גרים בכלל ישראל כנ"ל. וממשיך הפסוק ומזהיר, שאם אינו עומד במדרגה הזאת, אז עכ"פ "שומר ידו מעשות כל רע" שישמור ידו מלעשות שום רע כי עי"ז יכריע את הנוגה לצד הטומאה, אלא ילך לכל הפחות בדרך הממוצע.

ועוד הביא בספר חמדת ימים שמורו ז"ל היה מייעץ לאחד שלא היה לו בנים שיזהר ויזהיר בתוספת שבת וזה יגרום לביאת גרים,

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

אחד העניינים היותר שכיחים במטבח בשנת השמיטה הוא דרך ההתמודדות עם קליפות ושאריות מאכל מפירות שביעית. ההנהגה הברורה למעשה היא, כמובן, הדרך שהתווה לנו מרן החזו"א זללה"ה, כיזוע וכמפורסם (וכמו שמפורט במאמר שלפנינו).

עם זאת באנו להציג בזה מאמר עיוני מפרי עטו של הג"ר מנחם אביטן שליט"א (מחבר הספר הבהיר והמוצלח "דיני שביעית בקצרה", ר"מ בישיבת "באר התלמוד") הדין בנושא הנ"ל בשורשי הדין, ומאיר זוויות נוספות שלא מודעים אליהם כ"כ, ויש בהן להקל ולהחמיר.

כמובן שבתורת הוראה למעשה אין לנהוג כי אם על פי המקובל מפי רבותינו הפוסקים, ואין כאן המקום להכריע הלכה למעשה אלא לעורר בלבד.

המאמר יופיע בשלושה חלקים, במשך ג' הגליונות הקרובים. לתגובות ולהערות ניתן לפנות לרב הכותב במייל: dineyshmita@gmail.com או בטלפון: 053-3118899.

בענין קליפין של שביעית (פרק א')

דברי החזו"א בענין קילוף פ"ש, ובדין הקליפות

א. כתב החזו"א (שביעית סימן י"ד סק"י, ד"ה נראה), ז"ל: נראה דמותר לקלוף פירות שביעית אף בפירי שאפשר לאכול עם הקליפה, כמו תפוחים וכיו"ב, וכדאמר בירושלמי בתרומה, פי"א דתרומות ה"ד - "ומקנב בירק כל שהוא רוצה", ונראה דה"ה בשביעית, וכמש"כ הרמב"ם פ"ה הל' ב-ג דדין שביעית כתרומה.

מיהו הקליפה שקלף - קדוש עדיין בקדושת שביעית, שהרי יש בה אוכל, וכמש"כ הרמב"ם פי"א דתרומות ה"י, [ואף בלא אוכל - פעמים שהקליפה אוכל, כמש"כ הרמב"ם שם], ומניח הקליפה בכלי עד שיתעפש וייפסל מאכילת אדם, ואז מותר להשליכה. ואם עדיין ראויה לבהמה, נראה שאם רוב בנ"א מייחדין אותן לבהמה - עדיין קדשי בקדו"ש, ואם רוב בנ"א אין מייחדין אותן לבהמה - פקעה קדושתה וכו'. עכ"ל החזו"א הצ"ל.

ועפ"ז הוא ג"כ מש"כ בסדר השביעית (להרז"ש, אות ח'), ז"ל הצ"ל: אסור להפסיד פירות שביעית, ז"א שאסור לזרקם לאשפה כל זמן שראויים למאכל אדם, בהמה ועוף. ושיירי מאכל

שאינו רוצה לאכלם יותר, וכן הקליפות והגרעינים¹ הראויים למאכל אדם בהמה ועוף... או שיש עליהם לחלוחית אוכל, יניח בפח מיוחד (ולא בפח הזבל) עד שירקבו ויפסלו מאכילת אדם וכו'. עכ"ל הצ"ל.

דברי הרמב"ם בענין קליפין של תרומה

ב. והנה ציין החזו"א למש"כ הרמב"ם בפ"א מתרומות ה"י, וז"ל הרמב"ם שם: עוקצי תאנים וגרוגרות, ועוקצי הכליסים (-סוג של תאנים) והחרובין, ומעי אבטיח², וקלפי אבטיח וקלפי אתרוג וקלפי מלפפון - אע"פ שאין בהם אוכל³, וקנובת ירק שמשליכין בעלי בתים, הרי אלו אסורים לזרים. אבל קנובת ירק שמקנבים הגננין מותרת לזרים. ע"כ הצ"ל.

ובענין קניבת ירק פירש שם הרדב"ז, ז"ל בתו"ד: גרסינן בירושלמי פי"א, תמן תנינן מעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה, רבי דוסא מתיר לזרים וחכמים אוסרים. רבי אבהו בשם רבי יוחנן, לא שנו אלא בקניבת ירק של גננין, אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודיין, ע"כ. והוא הפך מש"כ רבינו, ולא היתה גרסתו כגרסת הספרים שלנו, וגרסת רבינו היא נכונה, שהגננין אין משליכין אלא העלין המעופשות לגמרי ואינם ראויים למאכל אדם כלל, ומותרים לזרים. אבל מה שמשליכין הבעלי בתים, שהם מדקדקים במאכלם, ראויים הם ע"י הדחק, ולפיכך אסורים לזרים. עכ"ל הצ"ל. ועד"ז כתבו שם ג"כ הכ"מ ומהר"י קורקוס.

סתימת דברי הרמב"ם שלא אסר להשליך הקליפות לאשפה

ג. והנה עם היות שקניבת ירק של ב"ב ראויה היא לאכילה ע"י הדחק, ומשום כך באמת אסורה היא לזרים⁴, מ"מ לא ראה הרמב"ם לנכון להשמיענו שממילא גם אסור להשליכן (לאשפה ולמקום התורפה)⁵, אע"פ שאסור הרי להפסיד פירות תרומה. ופשטות הדברים מורה דהגם שלא בטלה תורת 'אוכל' מינייהו, לפי שראויים הם עדיין לאכילה ע"י הדחק עכ"פ, מ"מ לענין

¹ מה שכתב כן לענין גרעיני הפירות, באמת לאו מילתא פסיקתא היא, דיעויין במשנה פי"א דתרומות (מ"ה) ופיה"מ שם, ועי' ברמב"ם פי"א מתרומות (ה"א), ופ"ה משמיטה (הכ"א). ואכמ"ל.

² 'אבטיח' שבלשון חז"ל ובלשון הכתוב הוא מה שנקרא היום בלשונו מלון. (ומה שנקרא בלשונו אבטיח, בלשון חז"ל הוא מין ממניי הדלועין).

³ במלאכת שלמה בסוף תרומות (פי"א מ"ד) מבואר שהבין דמש"כ כאן הרמב"ם אע"פ שאין בהם אוכל - קאי על כל מש"כ עד כאן מתחילת ההלכה. ולפמ"ש"כ ברמב"ם ה' טו"מ"א (פ"ה הי"ב) נלע"ד דלא קאי כי אם על קליפי מלפפון דייקא. ואכ"מ.

⁴ וכמו כן לענין קליפות הפרי הנזכרים בדברי הרמב"ם הנ"ל.

⁵ כדרך שכתב שם לעיל (ה"ה) בענין מרקד את הקמח (הו"ד להלן אות י'). ובפרט שמדבר כאן הרי ב"קנובת ירק שמשליכין בע"ב, ואם איתא שבתרומה אסור הוא להשליכה, מתבקש הרי ביותר שיפרש לנו הרמב"ם שבענינו בתרומה אין לו להשליכה.

איסור הפסד פירות תרומה, כל שנוהג הוא כדרך שנוהג בשל חולין, שכך היא דרך אכילת הירק - ע"י אותו ניקוי וקניבת העלים המעופשין קצת, אין זה נחשב הפסד פירות תרומה, ולכן רשאי הוא להשליכן לאשפה ואין הוא צריך להצניען בכלי עד שיתעפשו וכיו"ב.

ומכיון שכל דין הפסד פירות שביעית מתרומה למדנו, כמו שכתב החזו"א הנ"ל וכמבואר ברמב"ם שביעית הנ"ל (פ"ה הל' ב-ג, ועע"ש הכ"א), נלמד מכאן לעניננו א"כ שגם בפירות שביעית, מה שמותר הוא לקלוף מן הפירות כאשר כך היא דרך אכילתם, ה"ה א"כ שמותר הוא ג"כ להשליכן לאשפה, כדרך שעושה בחולין, ואין זה נחשב הפסד פירות שביעית. וצ"ע טובא בדברי החזו"א הנ"ל שהצריך להניח הקליפות בכלי עד שיתעפשו ויפסלו מאכילת אדם.

הידוש הראב"ד בדין קניבת ירק, שבמכנסן אסורים לזרים

ד. והנה מקור הדין הנ"ל דקניבת ירק הוא במשנה בעדיות (פ"ג מ"ג), והכי איתא התם: מעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה, רבי דוסא מתיר לזרים, וחכמים אוסרין. ע"כ. ומפרש שם הרמב"ם ז"ל: מעי האבטיח - הזרע והרוטב שבתוכו. וקניבת ירק - הקצוות שחותכים ומשליכים מן הירק כשמחתכין אותו לבשל. עכ"ל.

ובפירוש הראב"ד שם כתב, ז"ל: מביא אותה בתרומות פי"א, וגרסי עלה בני מערבא, א"ר אבהו בשם ריו"ח, לא שנו אלא בקניבת ירק של גננים, אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודיין דמותר. ונראה לי דוקא כשהוא משליכן, אבל אם מכניסין - אסור, דלא גרעי מגלעיני תרומה דתנן בההוא פירקא "גלעיני תרומה, בזמן שהוא מכנסן אסורות, ואם השליכם מותרות". עכ"ל הראב"ד שם.

דין גרעיני הפירות של תרומה, ומבואר שרשאי להשליכן הגם שראויים לאכילה

ה. והנה בדין גלעיני תרומה הנ"ל פירש שם הרמב"ם בפיה"מ (פי"א מ"ה), ז"ל: ואלו הגרעינים שאמרו שהן אסורין - עד שישליכם הכהן, הוא על שני דרכים, האחד - שתהיה הגרעינה ראויה לאכילה, כמו גרעיני החבושין והפרישים⁶, או - שתהיה גרעינה שישאר בה לחלוחית שתהיה ראויה למציצה, כגון גרעינת התמרה כשהיא לחה. אבל הגרעינים האחרים מותרין באכילה

⁶ ודומה לזה בימינו - גרעיני אבטיח וגרעיני דלעת. (בימים עברו, שגם באבטיחים העומדים לאכילה היו גרעיניהם ראויים לאכילה).

לזרים, כגון גרעיני החרובין, אע"פ שלא השליכם הכהן. עכ"ל הצ"ל. וכל זה הוא ע"פ המבואר שם בירושלמי.

ולכאורה יש לדקדק משם ג"כ לעניננו, דאלמא שגרעין הראוי לאכילה רשאי הוא עכ"פ להשליכו לאשפה, הגם שאם היה מחליט לכנסו היה אסור באכילה לזרים. וש"מ דכל שכך היא דרך אכילתו רשאי הוא להשליך מותר הפרי, ואין זה נחשב 'הפסד' תרומה.

חילוק בין דין הגרעינים לדין הקליפות, וש"ט בזה לפי הראב"ד הנ"ל

1. אבל יש מקום לדחות, שלענין גרעיני הפירות מעיקרא לא חל עליהם שם 'אוכל' של הפרי אא"כ היה מכנסן לאכילה, אבל כאשר הוא משליכן - לא חל עליהם שם אוכל כל עיקר, ומהאי טעמא גופא הוא דרשאי להשליכן. משא"כ בקניבת ירק ובקליפות הראויות למאכל, וכ"ש באלו שדבוק בהם מעט מבשר הפרי, (כגון קליפות התפוח או המלפפון), שמלכתחילה שם 'אוכל' עליהם, שפיר אפשר אם כן שאסור עכ"פ להשליכן לאשפה.

ואולם מדברי הראב"ד הנ"ל חזינו שאינו מחלק בהכי, שהרי השווה קניבת ירק לדין הגרעינים, וסובר הראב"ד שאפילו אותה קניבת ירק שהודו בה חכמים להיתר (לגירסא דקמן בקניבה של ב"ב, ולגירסת הרמב"ם בקניבה של גננים), ראויה היא קצת לאכילה - לכה"פ כאותם גרעינים שנאסרו במכנסן, (ודלא כמשמעות הנו"כ ברמב"ם פי"א מתרומות ה"י הנ"ל), ועם כל זאת אם בא להשליך אותה קניבת ירק, הרי זה רשאי. ודו"ק.

איברא שעדיין יש לחלק מנדון דנן, דהא קמן שבאותו ענין של קניבת ירק לפי הראב"ד, ע"י שמשליכן מותרים הם לזרים, והיינו א"כ שפוקע מהם שם אוכל ע"ז, (והיינו משום שמ"מ מיירי במעופשים ביותר), וא"כ י"ל שהיא הנותנת, דכל שבהשלכתו בטל ממנו שם אוכל הרי זה רשאי להשליכו, ואינו נחשב 'מפסיד אוכלין של תרומה', דברגע שנפסד בהשלכתו - כבר אין עליו שם אוכל⁷. משא"כ בקליפות רגילות של פרי, שגם אחר השלכתן - עדיין שם אוכל עליהם ודאי, אחר שראויות הן לאכילה בשופי, [והא קמן דאסורות הן לזרים, כמבואר ברמב"ם בתרומות שם (פי"א ה"י), וה"ה לכאורה לפירות שביעית, שעדיין תהא קדושת שביעית על אותן קליפות, ומבואר ברמב"ם בשביעית (פ"ה הכ"א) ע"י"ש, ודו"ק], י"ל שמתוך כך יהיה אסור להשליכן לאשפה.

⁷ ובר מן דין י"ל, שבקניבת ירק מעופשת כ"כ שבקושי ראויה לאכילה, אין עוד תוספת הפסד בכך שמשליכין אותה לאשפה, שבאותה מאיסות היתה עומדת כבר מעיקרא. ודו"ק.

י"ג עיקרים

ז"ל נאצי"ם במהד"י אסיסנאל

לשון קדשו של הרמב"ם

מדברי הרמב"ם בגודל החובה ללמוד ולשנן את הי"ג עיקרים

רוב הרגלי לערוך את
החיים

בודאות גמורה של י"ג
העיקרים שעם ישראל
עליהם נטעו

הקנו לי אהבת תורה
כלי מצרים...

(קובץ אגרות חזו"א י"ג)

- לכן דע אותם,
- והצלח בהם,
- וחזור עליהם פעמים רבות,
- והתבונן בהם התבוננות יפה,

ואם השיאך לבך ותחשוב שהגיעו לך ענינו מפעם אחת - או מעשרה -
הרי השי"י יודע שהשיאך על שקר.

ולכן לא תמהר בקריאתו...

(רמב"ם בסוף הי"ג עיקרים)

היסוד השני

יהוד השם יתברך

כלומר שנאמין שזה שהוא סבת הכל - אחד,

- ואינו כאחד הזוג
- ולא כאחד המין
- ולא כאיש האחד שנחלק לאחדים רבים
- ולא אחד כמו הגוף הפשוט האחד במנין שמקבל
החלק לאין סוף

אבל הוא השי"י אחד באחדות שאין כמותה אחרות.

וזה היסוד השני מורה עליו מה שנאמר "שמע ישראל ה'
אלקינו ה' אחד".

היסוד הג'

שלילת הגשמות ממנו

וזהו שנאמין כי האחד הזה שזכרנו - אינו גוף, ולא כח
בגוף, ולא ישיגוהו מאורעות הגופים - כמו התנועה
והמנוחה והמשכן, לא מצד עצמות ולא במקרה.

ולכן שללו ממנו החכמים ז"ל החיבור והפירוד, ואמרו "אין
למעלה לא ישיבה ולא עמידה ולא עורף ולא עפוי" כלומר
לא פירוד - והוא עורף, ולא חבור - והוא עפוי, מלשון
ועפו בכתף פלשתים כלומר ידחפו אותם בכתף להתחברם
בהם.

וממה שצריך שנוכח בכאן והוא הראוי מכל המקומות,
שעקרי דתנו ויסודותיה י"ג יסודות:

היסוד הראשון

להאמין מציאות הבורא יתברך,

הוא שיש שם נמצא שלם בכל דרכי המציאות -

- הוא עילת מציאות הנמצאים כולם
- בו קיום מציאותם
- וממנו קיומם.

ואל יעלה על הלב העדר מציאותו - כי בהעדר מציאותו
נתבטל מציאות כל הנמצאים, ולא נשאר נמצא שיתקיים
מציאותו.

ואם נעלה על לבנו העדר הנמצאים כולם וזולתו - לא
יתבטל מציאות השי"י, ולא יגרע.

ואין האחדות והאדנות אלא לו לבד - השי"י שמו, כי הוא
מסתפק במציאותו, ודי לו בעצמו, ואין צריך במציאות
זולתו.

וכל מה שזולתו מן המלאכים וגופי הגלגלים ומה שיש
בתוכם ומה שיש למטה מהם - הכל צריכין במציאותם
אליו.

וזהו היסוד הראשון מורה עליו דבור אנכי ה' אלקיך.

א

0548545124

נדפס לזיכוי הרבים

ואמר הנביא "ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש" אילו היה גוף היה דומה לגופים.

וכל מה שבא בכתבי הקדש שמתארים אותו בתארי הגופות כמו ההליכה והעמידה והשיבה והדיבור וכיוצא בזה הכל דרך השאלה, וכן אמרו ז"ל דברה תורה כלשון בני אדם, וכבר דברו החכמים בזה הענין הרבה.

והיסוד השלישי הזה הוא מורה עליו מה שנאמר "כי לא ראיתם כל תמונה" כלומר לא השגתם אותו בעל תמונה לפי שהוא כמו שזכרנו אינו גוף ולא כח בגוף.

היסוד הד' הקדמות

והוא שנאמין כי זה האחד האמור הוא קדמון בהחלט, וכל נמצא זולתו בלתי קדמון בערכו אליו, והראיות על זה בכתבי הקדש רבות. והיסוד הרביעי הזה מורה עליו מה שנאמר "מעונה אלקי קדם".

היסוד הה'

שהוא יתברך הוא הראוי לעבדו ולגדלו ולהודיע גדולתו ולעשות מצותיו

ושלא יעשה כזה למי שהוא תחתיו במציאות - מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות ומה שהורכב מהם, לפי שכולם המוטבעים על פעולתם אין משפט ולא בחירה, אלא לו לבדו הש"י.

וכן אין ראוי לעבדם כדי להיותם אמצעים לקרבה אליו, אלא אליו בלבד יכוננו המחשבות, ויניחו כל מה שזולתו.

וזהו היסוד החמישי הוא שהזהיר על עבודת כוכבים ורוב התורה מזהרת עליו.

היסוד הו' הנבואה

והוא שידע אדם שזה מין האדם ימצא מהם בעלי טבעים ממידות מעולות מאד ושלימות גדולה ונפשותיהן נכונות, עד שהן מקבלות צורת השכל, אחר כן ידבק אותו השכל האנושי בשכל הפועל, ונאצל ממנו עליו אצילות נכבד, ואלו הם הנביאים, וזו היא הנבואה וזו ענינה.

וביאור יסוד זה על בוריו יאריך מאד ואין כוונתינו להביא מופת על כל יסוד מהם וביאור מציאות השגתו לפי שזה הוא כלל החכמה כולה אבל אזכרה דרך ספור בלבד.

ומקראי התורה מעידים על נבואת נביאים הרבה.

היסוד הז'

נבואת משה רבינו ע"ה

והוא שנאמין כי הוא אביהם של כל הנביאים אשר היו מלפניו ואשר קמו מאחריו כולם הם תחתיו במעלה.

- והוא היה הנבחר מכל מין האדם אשר השיג מידיעתו יתברך יותר מכל מה שהשיג או ישיג שום אדם שנמצא או שימצא.
- וכי הוא ע"ה הגיע התעלותו מן האנושית עד המעלה המלאכותית ונכלל במעלת המלאכים,
- לא נשאר מוסך שלא קרעו ונכנס ממנו.
- ולא מנעו מונע גופני, ולא נתערב לו שום חסרון בין רב למעט, ונתבטלו ממנו הכחות הדמיונות והחושיות והשגחיותיו ונבדל כחו המתעורר המשתוקק - ונשאר שכל בלבד. ועל הענין הזה נאמר עליו שהיה מדבר עם הש"י בלא אמצעיות מן המלאכים.

רצוני היה לבאר זה הענין הנפלא ולפתוח המנעול ממקראות התורה ולפרש טעם פה אל פה וכל הפסוק בזולתו מענינו לולא שראיתי שאלה הענינים יעשרכו לדאיות רבות מאד והיינו צריכין להצעות רבות והקדמות ומשלים ושנבאר בתחילה מציאות המלאכים ושינוי מעלותיהן מן הבורא הש"י ושנבאר הנפש וכל כחותיה ויתרחב העיגול עד שנדבר בצורות שזכרו הנביאים שראוי לבורא ולמלאכים ויכנס בזה שיעור קומה וענינו ולא יספיק בענין זה לבדו ואפי' יהיה מוקצר בתכלית הקיצור מאה דפים ולפיכך אניח אותו למקומו אם בספר הדרשות שיעדתי לחברו או בספרי הנבואה שאני מתעסק בו או בספר שאחבר אותו בפירושי אלו היסודות.

ואחזור לכוונת זה היסוד השביעי ואומר שנבואת משה רבינו ע"ה נבדלה מנבואת כל הנביאים בארבעה דברים:

הראשון כי איזה נביא שהיה לא דיבר לו הש"י אלא על ידי אמצעי ומשה בלא אמצעי שנא' פה אל פה אדבר בו.

הענין השני כי כל נביא לא תבא לו הנבואה אלא כשהוא ישן כמו שאמר במקומות בחלום הלילה בחזיון לילה ורבים מענין זה או ביום אחר שתפול תרדמה על האדם בענין שנתבטלו ממנו כל הרגשותיו ונשאר מחשבתו פנויה בענין חלום וענין זה נקרא מחזה ומראה ועליו נאמר במראות אלקים, ומשה יבא עליו הדיבור ביום והוא עומד בין שני הכרובים כמו שיעדו הש"י "ונועדתי לך שם" ואמר הש"י "אם יהיה נביאכם וגומר לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו" וגו'.

הענין השלישי כי הנביא כשתבא אליו הנבואה ואע"פ שהוא במראה ועל ידי מלאך יחלוש כחותיו ויתקלקל בנינו ויגיע לו מורא גדול מאוד כמעט שתצא רוחו ממנו כמו שאמר בדניאל כשידיבר גבריאל עמו במראה אמר "ולא נשאר בי כח והודי נהפך עלי למשחית ולא עזרתי כח" ואומר "אני הייתי נרדם על פני ופני ארצה" ואומר "במראה נהפכו עלי צירי", ומשה ע"ה לא היה כן אבל יבא אליו הדיבור ולא ישיגוהו רתת ורעדה בשום פנים כמו שנאמר "ודבר ה' אל

משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו" כלומר כמו שלא יארע לאדם תרדה מדבור חבירו כך היה הוא משה ע"ה לא היה חרד מן הדיבור ואע"פ שהוא היה פנים בפנים וזה לחוזק דבקתו בשכל כמו שזכרנו.

והענין הרביעי כי כל הנביאים לא תנוח עליהם רוח הנבואה ברצונם אלא ברצון הש"י שהרי יעמוד הנביא ימים או שנים לא תבא לו הנבואה ויבקש מן הבורא הש"י שיודיע לו הדבר בנבואה ויעמוד עד שינבא או אחר ימים או אחר חדשים או שלא יודיעו בשום פנים. וכבר היו מהם כותות שהיו מכנינין עצמן ומזככין מחשבותם כמו שעשה אלישע כמו שכתוב "ועתה קחו לי מנגן" ובאה לו הנבואה, ואינו מן ההכרחי שינבא בעת שיכוין לזה. ומשה רבינו ע"ה בכל עת שירצה אומר "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" ונאמר "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש" אמרו "זו"ל (ת"כ ריש פרשת אחרי) אהרן בכל יבא ואין משה בכל יבא.

היסוד הח'

היות התורה מן השמים

והוא שנאמין כי כל התורה הזאת הנתונה על ידי משה רבינו ע"ה שהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה אליו כולה מאת ה' יתב' - בענין שנקרא על דרך השאלה דבור, ואין ידוע היאך הגיע, אלא היה משה ע"ה שהגיע לו וכי הוא היה כמו סופר שקוראין לו והוא כותב כל מאורעות הימים הספורים והמצוות ולפיכך נקרא מחוקק.

ואין הפרש בין "ובני הם כוש ומצרים" ושם אשתו מהיטבאל" "ותמנע היתה פילגש" ובין "אנכי ה' אלקיך" ו"שמעי ישראל" כי הכל מפי הגבורה והכל תורת ה' תמימה שהורה וקדושה אמת. וזה שאומר שכמו אלה הפסוקים והספורים משה ספרם מדעתו - הנה הוא אצל חכמינו ונביאנו כופר ומגלה פנים יותר מכל הכופרים, לפי שהשב שיש בתורה לב וקליפה וְשָׁאֵלָה הדברי הימים והספורים אין תועלת בהם ושהם מאת משה רבינו ע"ה וזהו ענין (סנהדרין ז') אין תורה מן השמים אמרו חכמים ז"ל הוא המאמין שכל התורה מפי הגבורה חוץ מן הפסוק זה שלא אמר הקב"ה אלא משה מפי עצמו (סנהדרין צט:) וזהו כי דבר ה' בזה, הש"י וית' ממאמר הכופרים.

אלא כל דבור ודבור מן התורה יש בהן חכמות ופלאים למי שמבין אותם, ולא הושג תכלית חכמתה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ואין לאיש אלא להלך בעקבות דוד משיח אלקי יעקב שהתפלל "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

וכמו כן פירוש התורה המקובל ג"כ מפי הגבורה וזהו שאנו עושים היום מתבנית הסוכה ולולב ושופר וציצית ותפילין וזולתם הוא בעצמו התבנית אשר אמר הש"י למשה והוא אמר לנו והוא נאמן בשליחותו.

והמאמר המורה על היסוד הזה הוא מה שנא' "ויאמר משה בואת תדעון כי ה' שלחני לעשות כל המעשים האלה כי לא מלבי":

היסוד הש'

ההעתק

והוא כי התורה הזאת מועתקת מאת הבורא הש"י לא מזולתו, ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, שנאמר "לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו" וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בפתיחת זה החיבור:

[א.ה. היות ובעיקר זה יש שינוי לשון משמעותי בנוסח שהעתיק האברבנאל ושם מבורא שיסוד עיקר זה הוא אמיתת התורה שלא תהא תורה אחרת מאת הבורא [ואילו בנדפס משימע שמצידנו אסור לגרוע] לכן ואינו להעתיק

היסוד התשיעי הוא עיקר הנסיחה [לשום ביטול] והוא כי זאת התורה היא תורת משה רבינו ע"ה לא תהיה נסוחה ולא נחלפת ולא תברא תורה מאת הבורא זולתה, ולא תהיה בה תוספת ולא גרעון לא בכתוב ולא בפירושו, שנאמר לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו].

היסוד ה"י

כי הוא הש"י יודע מעשיהם של בני אדם ואינו מעלים עינו מהם

לא כדעת מי שאמר עזב ה' את ארצו אלא כמו שנאמר "גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם" וגו' "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ" וגו' ונאמר "זעקת סדום ועמורה כי רבה" זהו מורה על היסוד העשירי הזה:

היסוד ה"א כי הוא הש"י נותן שכר למי

שעושה מצות התורה ויעניש למי שעובר על אזהרותיה

וכי השכר הגדול העה"ב והעונש החזק הכרת, וכבר אמרנו בזה הענין מה שיספיק. והמקרא המורה על היסוד הזה מה שנאמר "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מהני נא" והשיב לו הש"י "מי אשר חטא לי אמחננו מספרי". ראייה שיודע העובר והחוטא לתת שכר לזה ועונש לזה:

היסוד ה"ב ימות המשיח

והוא להאמין ולאמת שיבא ולא יחשב שיתאחר אם יתמהמה חכה לו. ולא ישים לו זמן ולא יעשה לו סברות במקראות להוציא זמן ביאתו, וחכ"א (סנהדרין צו. ע"ש) תיפה דוחן של מחשבי קיצין.

- ולנהוג עמו בכל מה שצוה הש"י איש לחבירו מן האהבה והאהבה,
- ואפי' עשה מה שיכול מן העבירות מהמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע - הוא נענש כפי חטאיו - אבל יש לו חלק לעה"ב והוא מפושעי ישראל.

ובשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות -

- הרי יצא מן הכלל
- וכפר בעיקר
- ונקרא צדוקי ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות
- ומצוה לשנאו, ועליו נאמר "הל"א משנאיך ה' אשנא".

והנה הארכתו בדברים הרבה ויצאתי מענין חבורי אבל אני עשיתי זה לפי שראיתי בו תועלת באמונה לפי שאספתי בו דברים מועילים מפוזרים מספרים גדולים.

- לכן דע אותם,
- והצלח בהם,
- וחזור עליהם פעמים רבות,
- והתבונן בהם התבוננות יפה,

ואם השיאך לבך ותחשוב שהגיעו לך ענינו מפעם אחת - אז מעשרה - הרי הש"י יודע שהשיאך על שקר.

ולכן לא תמהר בקריאתו כי אני לא חברתי כפי מה שנודמן לי אלא לאחר עיון גדול והתבוננות ואחר שראיתי דעות ברורות אמיתיות וזולתי אמיתיות וידעתי מה שהוא ראוי להאמין מהם והבאתי ראיה בטענות וראיות על כל ענין וענין, ומהשם יתב/ אבקש להפיקני רצוני ולהדריכני בדרך הטובה.

ושיאמין שיהיה לו יתרון ומעלה וכבוד על כל המלכים שהיו מעולם, כפי מה שנבאו עליו כל הנביאים ממש רבינו ע"ה עד מלאכי ע"ה.

ומי שהסתפק בו או נתמעט אצלו מעלתו כפר בתורה, שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים.

ומכלל יסוד זה שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד, וכל החולק על המשפחה הזאת כפר בשם הש"י ובדברי נביאיו:

היסוד הי"ג תחיית המתים וכבר בארנוה.

[א.ה. בדפ"ח העתיקו בשם המהר"ץ היות שמצא בפיה"מ מכת"י ישן בנסח זה

יסוד י"ג הוא תחיית המתים, המפורסמת ונודעת באומותינו, המוסכם עליה מכלל תורתנו, ורוב זכרה בתפילות ותחינות שחברו נביאים וגדולי חכמים ודברי גמרא ומדרשות מלאים מזה.

ועניינה טוב הנפש להגוף אחר הפרידה. ולא נשמע באומה עליה מתלוקת, ואין להוציא הדברים מפשטם, ואסור לחשוך אנשי הדת שימינו חולף מזה.

וכן תחיית המתים הוא מן הניסים ואינו מובן, ואין שם דק להאמין כמו שבאת הגדה צודקת וזכרה דניאל זכרון שא"א להכחיש[ה].

וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונתברר בה אמונתו בה' -

- הוא נכנס בכלל ישראל,
- ומצוה לאהבו ולרחם עליו,

ב' מאמרים ממחר"י אברבנאל בספרו ראש אמנה בעניני הי"ג עיקרים

וכן ביסוד השלישי שהוא בביטול הגשמות וכללו ג"כ שתי הודעות:

- האחד שאינו גוף לא מהמורכבים ולא מהפשוטים.
- והשני שאינו כח בגוף

לא בענין הצורות המקריות ולא בענין הצורות הטבעיות.

וכן ביסוד הרביעי באו ג"כ שתי הודעות:

- האחד שהוא ית' קדמון ר"ל שאין לו התחלה.
- והשני שכל מה שזולתו אינו קדמון כשנעריכהו אליו, ר"ל שכל הדברים זולתו הם מהודשים ונבראים ולא נובל לומר באחד מהם שהוא קדמון.

כל עיקר כולל לפחות ב' יסודות

בעיקר הראשון וכללו ב' הודעות:

- האחד שמציאות הא-ל יתעלה הוא היותר שלם שאפשר.

[כאן מוכח שנשמטה שורה וכצ"ל

- והשני שהוא ית' מהוייב המציאות מעצמו.

ובעיקר[ן] השני שתי הודעות אחרות:

- האחד שאין לו שותף ולא שני באלקות.
- והשני שאין לו יתעלה הרכבה וריבוי ענינים כלל.

ד

וכן ביסוד החמישי יוכללו ג"כ שתי אמונות:

- האחד שהוא ית' הראוי לעבדו ולהרים קול ברוממותו, והיה זה לפי שימצא לו היכולת הבלתי בעל תכלית, והוא פועל בבחירה וברצון ולכן אליו יאות העבודה וההילול, ולא לגלגלים ולכוכבים ולשרי מעלה שיכלתם בעל תכלית מוגבל ומסודר ואין להם שלטנות ולא הפיץ ורצון. ולכן לא תועיל להם התפילה לפי שלא יוכלו להרע וגם להיטיב אין אתם.

- והשנית שאין ראוי לשום אמצעיים בין אדם לבוראו, והיה זה לפי שהוא יתעלה המנהיג האמיתי באומותינו יעקב חבל נחלתו. ולכן ימשך מהעיקר הזה איבור הע"ז כולו.

וכן ביסוד השישי שהוא בנבואה באו ג"כ שתי הודעות כפי שביאר הרב בספר המורה:

- האחד צורך ההכנה הטבעית ועיונית למציאות הנבואה.
- והשני שלא ימנענה הרצון האלקי.

וכן ביסוד השביעי מנבואת מרע"ה יוכללו ג"כ שתי אמונות:

- האחת שנשלטם במעלת מזנו ושלימות שכלו מעל כל אישי המין.
- והשנית שבמדריגת הנבואה נתעלה על כל הנביאים. עד שמפני זה כתב הרבה בספר המורה שתאמר שם הנבואה על אדונינו משה ועל שאר הנביאים בשעתו השם בלבד. ומזה נמשכו הארבעה הבדלים אשר זכר הרב שהיו בין נבואתו לנבואת שאר הנביאים.

וכן ביסוד השמיני שהוא תורה מן השמים באו שתי אמונות אחרות:

- האחת שכל התורה שבכתב המצויה בדינינו היום הזו היא התורה שנתנה למשה רבינו מפי הנבורה ר"ל שהשיגה כולה מפיו ית' בהשגה הנקראת אמירה.
- והאמונה השנית שפירוש התורה המקובל שהוא התלמוד גם הוא מפי הנבורה, ומשה קבל אותו בסני ולמדו לבני ישראל על פה, ולכן נקראת תורה שבע"פ.

וכן בעיקר השישי שהוא בנצחיות התורה באו שתי הודעות אחרות:

- האחת שזאת התורה לא תהיה נסוחה ולא נחלת מפאת אומותינו בכלל ר"ל שיהליפה בני ישראל מפאת עצמם.

- והשנית שלא תבא תורה אחרת מאת הבורא ית' לא בכללות ולא בתוספת וחסרון חלק ממנה.

וכן בעיקר העשירי שהוא בידיעה האלקית יוכללו ג"כ שתי אמונות:

- האחד שהקב"ה יודע כל פעולות בני האדם ר"ל פעולתם הפרטית.
- והשני ביאר הרב באומרו ואינו מתרשל מהם ר"ל שאינו מעלים עיניו מעניינם אבל הוא משגיח בהם.

והנה הראיה שהביא תכלול שתי הודעות, כי באמרו "גדול העצה ורב העלילה אשר ענין פקוחות על כל דרכי בני אדם" נתבאר ענין הידיעה האלקית, ואמרו עוד "לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו" אמרו על ענין ההשגחה והמשפט. וכן שאר הפסקים שהביא הרב בביאור העיקר הזה מורים על שני הדברים יחד ר"ל על הידיעה ועל ההשגחה.

וכן ביסוד האחד עשר באו ג"כ שתי הודעות:

- האחד שהקב"ה יגמול שכר טוב לשומרי מצוותיו, ויענש לעובר עליהם ולמי שאינו מקיים אותם.
- והשנית שהגמול הגדול הוא היי העולם הבא, והעונש הגדול הוא הכרת הנפש. וענין העיקר הזה הוא שהש"י כל דרכיו משפט א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

וכן ביסוד השנים עשר נכללו ג"כ שתי הודעות:

- האחד שראוי שנאמין שמלך המשיח אשר יעדו הנביאים עליו בא יבא בלא ספק, ואם יתמהמה חכה לו.
- והשני שבאותו זמן לא ימלוך על ישראל כי אם מלך מבית דוד ומזרע שלמה בלבד. וכל החולק על על מלכות זאת המשפחה הוא כופר בא-ל ובדברי נביאיו, והיה זה לפי שהנביאים כולם נבאו עליו כמו שאמר "ועבדי דוד נשיא להם לעולם".

וכן ביסוד השלישה עשר האחרון שהוא בתחיית המתים עם היות שהרב בפירוש המשיגה לא ביאר ממנו דבר לפי שנסמך על מה שכתב בפתחת המשנה ובהקדמת פרק חלק וג"כ באגרת התחייה, ועליו אמר ז"ל וכבר ביארנו עניינו וסודותיו וכו', הנה ממה שכתוב באותו האגרת כבר באו בעיקר הזה ג"כ הודעות רבות ואזכור מהם שתיים:

- אחד שהמתים יחיו בגוף ונפש.

11 א.ה. בהמשך דבריו נתבאר יותר וז"ל שלא נחשוב שנתנה לזמן מוגבל אשר הזמן ההוא חלק הלך לו.

• והשני שהתחייבה תהיה לצדיקים בלבד, ושישתמשו בהושיהם, ושיחיו וימותו כמונו היום וכמו שאזכור אהרי זה².

הנה ביארתי כוונת הרב ביסודות האלה, ושאינן לך יסוד ולא עיקר מהם שלא באו בו לפחות שתי הודעות, ובקצתם היו יותר משתיים, אבל בלי ספק לא יפחתו בכל עיקר משתי הודעות.

(ראש אמנה פרק ח')

טעם וסדר מספר העיקרים כפי הנצרך לעובד האמיתי

הנה מספר היסודות ועיקרי האמונה שזכר הרב הגדול לא נפל בהם על צד המקרה וההודמון, ולא להסכימם עם מספר י"ג מידות הרחמים של הקב"ה ולא עם הי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, אבל כוון במספרם זה אהת משלושת הכמות ועיונים גדולים או שלשתם יחד.

החכמה הראשונה אשר כוון הרב להעיר בשרשים האלה היא, שהעובד האמיתי לפניו ית' לא ימלט אם שישים תכלית עבודתו בבחינת מעלת המצוה ית' ושלמותו, וכפי הבחינה הזאת הביא חמשת העיקרים הראשונים שהם:

שהוא ית' נמצא היותר שלם שאפשר, מהוויב המציאות מפאת עצמו, כי מפני שלימות מציאותו ראוי שנעבדהו.

ושני שהוא אחד, כי מפני זה ג"כ ראוי שנאחבהו ונדבק בו, אחרי שזולתו אין אלקים. וכן אדונינו משה אחרי שהודיע היהוד בפסוק "שמע ישראל ד' אלוקינו ד' אחד" אמר מיד "ואהבת את ד' אלוקך" כלומר מאחר שהוא ית' אחד ואין שני לו ראוי שייהיה אליו האהבה והדביקות בשלימות גדול בכל לב ובכל נפש.

והעיקר השלישי הרחקת הגשמות שזה מורה ג"כ על שלימותו, כי הדברים הרוחניים הם יותר מעולים ושלימים מהגשמיים.

והעיקר הרביעי שהוא קדמון וכל מה שזולתו מחודש, כי זה יורה ג"כ על מעלת מציאותו, אחרי שבטורם כל יציר נברא היה ד' אחד ושמו אחד, ושהוא ברא העולם ונתן המציאות וההטבה לנבראים.

והעיקר החמישי שהוא לבדו הראוי לעבוד, שזה מורה על שלוש אמונות שהם: היכולת הבלתי בעל

תכלית אשר לו, ושפעולתו ברצון ובהפיץ, ושהוא המנהיג באומותינו מבלי אמצעי.

הנה חמשת העיקרים האלה הם בבחינת שלימות מעלתו ית'.

והבחינה השנית היא מצד המצוה ר"ל מצד התורה עצמה, וכנגדה הביא ארבעה עיקרים אחרים שהם:

מציאות הנבואה בנביאים בכלל

ומציאותה במעלה עליונה על משה אדונינו, שכל זה מורה על מעלת התורה שנתנה על ידו.

ושהתורה אשר בידינו היום, הפסוק – והפירוש המקובל, כולה נתונה מן השמים.

וכדי שלא נחשוב שנתנה לזמן מוגבל אשר הזמן ההוא חלף הלך לו, הביא עיקר נצחיות התורה שלא תשתנה ולא תתחלף לזולתה.

הנה אלה ארבעת העיקרים הם בבחינת התורה עצמה.

ואמנם הבחינה השלישית היא מצד המצוה ר"ל מפאת הגמול ותקות השכר ויראת העונש, כי רבים מהאנשים ישמרו את התורה ע"מ לקבל פרס עם היות שאינו לשמה. וכנגד הבחינה הזאת הביא העיקרים:

בידיעת ובהשגחת האלקים

והשכר והעונש, כי זהו המורה על המשפט האלקי שייטיב ד' לטובים ולישירים בלבותם בעוה"ז ובעוה"ב, ורשעים מארץ יכרתו.

ולפי שהיה מקום לספק על זה מהרעות הבאות לצדיקים וטובות והצלחות הרשעים, הביא להתיר זה – העיקר השנים עשר מביאת משיחנו, והעיקר הי"ג מתחיית המתים, כי אז יהיה השכר האמיתי לעבדיו בני יעקב בחיריו, והעונש הנמרץ לעובדי ע"ז, אלה לחיי עולם ואלה להרפות ולדראון עולם.

ומזו יתבאר ששני העיקרים האחרונים מביאת המשיח והתחייבה הם מינים וענפים מהעיקר הי"א, לפי שהם חלקים מהגמול והעונש הכולל. ולא נזכרו כפרט בתוך העיקרים כי אם להסיר ולהתיר הספק כמו שאמרת³.

הנה ביארתי לך מנין הי"ג עיקרים האלה והחכמה הראשונה שכוון הרב במספרם...

(ראש אמנה פרק י')

² יש בזה אריכות בדעת הרמב"ם והרמב"ן ואכמ"ל.

³ לכאורה הוא כשיטת הרמב"ם שתחח"מ אינה העוה"ב עצמו, והאמונה בעוה"ב היא בכלל העיקר הי"א של שכר ועונש.

בירור הלכה

פרשת יתרו

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

בעקבות ריבוי הפניות לאחר פרסום המאמר הקודם בענין גדרי "איסור הכנה משבת לחול" והנפק"מ בזה, השתדלנו לברר עוד כמה נידונים אקטואליים המצויים בענין "הכנה משבת לחול"

הנידון - א' כביסה התלויה בחוץ והתייבשה לפני שבת ובשבת מחמת הגשם רוצה להכניס את הכביסה לבית, האם מותר דהרי עושה כן לצורך חול.

ב' משפחה שלרגל שמחה עושים סעודת יום שבת באולם, ולאחרי הסעודה יש הרבה אנשים וכולם ביחד יכולים בזמן מועט לפנות ולסדר, מאידך אם לא יעזרו כעת לבעל השמחה יצטרך לטרוח לבדו במוצא"ש כמה שעות לפנות ולסדר, האם בכה"ג מותר לאורחים לעזור לפנות ולסדר בשבת.

ג' משפחה שהילדים שיחקו בשבת ופיזרו את המשחקים וכעת יש בלגן בבית, והם עומדים לצאת להתארח לסעודה שלישית ויחזרו לביתם רק במוצא"ש, האם מותר לאמא לומר לילדים שקודם שיוצאים להתארח הם צרכים לאסוף את המשחקים ולסדר את הבית.

ד' האם מותר לרוקן שיירי המאכל שבסיר לאחר האכילה לאשפה, האם מותר להשרות סיר במים בגמור השימוש, ומה הדין להשרות צלחות וסכו"ם במים.

ה' האם מותר לשטוף גביע או כוסיות קטנות של קידוש אחר קידוש היום.

ו' אדם המתארח בסעודת שבת והוריד את הטלית וכעת אחרי הסעודה רוצה להחזיר הטלית לביתו, האם מותר להחזירו ע"י שילבש את הטלית שוב, והאם יכול להחזירו בידי.

ז' האם מותר לשטוף צלחות אחר סעודת הלילה באופן שיש לו צלחות נוספות.

ח' אכלו בסעודת ליל שבת, מרק, ומנה עיקרית, וכעת אחר סעודת הלילה יש בכיור, צלחות מרק, צלחות, כפיות של המרק, ומזלגות, האם מותר לשטוף כעת גם את צלחות המרק והכפיות, אף שיודע שלא ישתמש בהם בסעודת יום שבת.

דהלולב בטבעו מתייבש ושמביא מים חדשים הרי"ז חשיב תיקון ועשיה עבור חול.

החילוק בין הדחת כלים להדחת ירקות לצורך חול

מצאנו עוד במג"א סימן שכא' ז' דמותר להדיח ירקות שלא יתייבשו אף שאין כוונתו לאוכלן בשבת, והטעם דמותר כתב המג"א כיון שאם ירצה יכול לאוכלן בשבת, עוד מצאנו במג"א סימן תק' יג' דמותר להדיח בשר ביום השלישי לשחיטתו שחל ביום טוב, אף שעושה כן לצורך מחר, כיון שיכול לבשלו בו ביום ולא ניכר שעושה לצורך חול,

ויש לבאר דאיתא בשו"ע סימן שכג' סעיף ו' דאין מדחים כלים בשבת שאינם נצרכים לשבת, (וז"ל השו"ע "מדיחים כלים לצורך היום, כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול, אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין"), וצ"ע מדוע לא נתיר לשטוף כלים שא"צ לשבת כיון שיש לו אפשרות להשתמש בהם בשבת כמו ההיתר בהדחת ירקות או בשר ביו"ט, וצריך לבאר מה ההבדל בין שטיפת כלים, להדחת ירקות או בשר ביו"ט.

עשייה עבור חול כדי לשמור מנזק חיצוני אין בזה

איסור הכנה

מצאנו בסוכה מב' דמותר להחזיר לולב בשבת למים שהיה שם, ע"מ שלא יתייבש, ולהלכה יש דס"ל דמותר אף ליתנו בכלי שיש בו מים, ע' מ"ב סימן שלו' ס"ק נד', אולם אסור למלא כלי עם מים ולתת בו את הלולב, דהוי הכנה משבת לחול, ומאידך מצאנו דמותר בשבת להביא כלי לכסות אבנים שלא ירד עליהם גשם, חזינן דמותר להביא כיסוי עבור דבר שאין לו שימוש בו בשבת ואי"ז הכנה משבת לחול, ויש לבאר מה החילוק בין הבאת בגד לכיסוי האבנים דמותר, להחזרת לולב למים חדשים דאסור,

ונראה הביאור בזה דעיקר איסור הכנה הוא שעושה מעשה ומתקן משבת לחול, ולכן שמביא כלי לכסות האבנים אי"ז תיקון ועשייה אלא שמירת המוצב הקיים ומניעת נזק מבחוץ שעלול להיות ע"י הגשם בשבת, ולכן מותר, משא"כ הבאת כלי עם מים חדשים לתת בו הלולב יש בזה תיקון ועשייה חדשה משבת לחול,

בשביל לברר ענין זה יש להביא עוד כמה מקומות שהמג"א דיבר בענין איסור הכנה, מג"א בסימן שכ"א ז', מג"א בסימן תקי' יג', ומג"א תק' יג', ומדברי המג"א מבוארים כמה גדרים באיסור הכנה.

החילוק בין הדחת ירקות להדחת בשר בשבת.

בהקדם יש לעיין בדברי המגן אברהם סימן שכ"א ז', המג"א שם הביא שגאון אחד התיר להדיח בשר שחל יום ג' להיות בשבת כדי שלא יאסר לבישול, והביא אותו גאון ראה להתיר כמו שמוותר להדיח ירקות שלא יתייבשו, וכתב המג"א לחלוק ולאסור להדיח הבשר מכמה טעמים, והביא המג"א ראיות לאסור, מהא דאסור להדיח כלים, ומהא דאסור להציע המטה משבת לחול, וכתב עוד כמה טעמים לאסור, דהרי הוא מתקנו, ועוד דאסור לטלטלו, וכתב דיש בזה נמי איסור הכנה, ובירקות מותר להדיחן כיון דיכול לאכול בשבת, ובסו"ד כתב דבבשר אין הפסד כ"כ כיון דיכול לאוכלו צלי.

(ז"ל המג"א שם "נראה דאסור להדיח בשר שחל יום ג' להיות בשבת כדי שלא יאסר לבישול דכיון שאינו רוצה לאכול בו ביום אסור להדיחו כמ"ש סי' שכ"ג ו' (דאסור להדיח כלים משבת לחול), וסי' שב' ג' (דאין מציעין המטה משבת לחול) וכ"ה רפ"ז דפסחים דאפי' בפסח לא התירו להדיח הקרביים כיון שאינו צורך היום, ומ"כ שגאון אחד התיר כמ"ש שכ"א יא' גבי ירקות דכיון דראויים לאכילה ביזמן מותר להשקותן כדרך שמוותר לטלטלו, ול"נ דאסור דמתקן הבשר שיתרכך וכמ"ש ל' בשם הר"ן אבל גבי ירקות אינו מתקן כלום, ועוד לפמ"ש סי' שח' לא' דבשר אסור לטלטלה א"כ ה"ה דאסור ליתן מים עליו, ועוד דאפי' הכנה בעלמא אסור לצורך חול כגון להביא יין למ"ש וכ"ש כה"ג ול"ד לירקות דאפשר דאכיל מיניהו ביומיה, משא"כ בבשר דמוכח מילתא דלצורך חול הוא לכן אין להקל, ועסי' תצ"ז ס"ב ואפי' ע"י עכו"ם אין להקל דליכא פסידא כ"כ דיכול לאוכלו צלי עסי' ש"ז ס"ה ובמהרי"ל ה' פסח כתב וז"ל ואלולי דרבנותא גמגמו בדבר ה"א דשרי להדיחם דהוי צורך קצת שלא יחמוץ ויפסד הכלי דאפילו למוקצה עושין תקנה כגון כופין עליו כלי כו' אך לא מלאני לבי להקל לכן טוב להדיחם ע"י עכו"ם עכ"ל ועסי' תנ"ט ומ"מ הכא לא הוי פסידא דאפשר לאכול צלי").

ויש לעיין בדברי המג"א דכתב לדחות דאין ראייה מירקות דמותר להדיחן אף שמדיח לצורך חול, דכיון דיכול לאוכלן בשבת לכן אין בזה הכנה, משא"כ בשר חי לא יאכלו בשבת, ולכאורה דברי המג"א צ"ע דהרי גם כלים אף אם מדיחן עבור חול, נתיר להדיח כיון דיש לו אפשרות להשתמש בהם בשבת.

במג"א בסימן תקי' יג' כתב דאסור להפריד ע"י ישראל השומן הצף ע"ג החלב לצורך חול אף שחושש שיתקלקל, (ז"ל המג"א שם "נ"ל דמותר לקלוט שומן הצף על פני החלב שקורין סמעטני" אפי' בשבת וכשיגיע סמוך לחלב נ"ח קצת עם החלב וכמ"ש סי' ש"ט סי"ד ודוקא שצריך לאוכלו בו ביום, ואם א"צ לו רק שתושש שיפסיד ויתקלקל מותר לעשותו ע"י עכו"ם וכמ"ש סימן ש"ז ס"ה"), ולכאורה צ"ע כיון דהשומן ראוי לאכילה בשבת מדוע שלא יהיה מותר כמו הדחת ירקות.

א"כ יש לנו שני ק', דבמג"א מבואר דהתירו הדחת ירקות או בשר ביו"ט אף שהן לצורך חול מפני שהם ראויים לשימוש בשבת, וצ"ע, א', מדוע אסור להדיח כלים עבור חול, הרי יש לו אפשרות להשתמש בהם בשבת, ב', מדוע אסור לקלוט השומן עבור חול, הרי יש לו אפשרות להשתמש בו בשבת.

ומצאתי בתהילה לדוד בסימן שכ"א ו' שעמד בזה, וביאר ע"פ מש"כ המג"א בסימן תקי' יג' דכתב שם המג"א דמותר להדיח בשר

ביו"ט ואין בזה הכנה כיון שראוי לאכילה, וכתב המג"א לבאר מדוע מותר להדיח בשר ביו"ט, ומותר להדיח בשבת ירקות אף שא"צ להם אלא לחול, וביאר מפני שהם ראויים לשימוש היום, וכתב שם המג"א לבאר מדוע אסור להדיח כלים שלא לצורך השבת, אף שראוי לשימוש בשבת, וביאר המג"א דבכלים עושה מעשה חיובי של תיקון בידיים שמדיחן ולכן אף דראוי לשימוש בשבת אסור, משא"כ בירקות רק נותן עליהם מים וסגי להם בזה אין בזה תיקון והכנה לחול.

(ז"ל המג"א תקי' יג' "אבל אם ניקרו הבשר מעי"ט מותר להדיחו ב"ט הואיל וראוי לאכילה כמ"ש סי' שכ"א סי"א, ול"ד להדחת כלים שאסור כמ"ש סי' שכ"ג דהתם עושה מעשה בידיים שמדיחו, מה שאין כן כאן ששופך עליו מים ודיו שרי כמו ירקות אבל בשבת נ"ל דאסור כמ"ש שם").

וביאר התהילה לדוד סימן שכ"א ו' דלפ"ד המג"א אפשר לבאר דלכן אסור לקלוט השומן שהוא מעשה חיובי של עשיית שומן והוא תיקון בידיים כמו הדחת כלים לצורך חול, ולכן יש בזה איסור הכנה.

עולה מדברי המג"א ביאור מדוע אסור להדיח כלים עבור חול, ואסור לקלוט שומן עבור חול, אף שהם ראויים לשימוש בשבת - והביאור הוא דהיכא שיש במעשהו תיקון ועשייה חיובית לצורך חול אסור אף שראוי לשימוש בשבת, משא"כ להדיח ירקות בשבת, ולהדיח בשר ביו"ט, מותר, דאין בעשייה זו תיקון חיובי דהוא רק נותן עליהם מים ובזה הם ראויים לשימוש בשבת.

חילוק נוסף בין הדחת כלים להדחת ירקות לצורך חול

נראה עוד דרך לבאר החילוק בין הדחת כלים, להדחת ירקות ע"פ סיוס דברי המגן אברהם סימן שכ"א ז' דהדחת בשר בשבת אסורה כיון דאין הפסד כ"כ "דיכול לאוכלו צלי",

ונראה כוונתו דיסוד ההיתר כיון שבירקות ובשר יש לו הפסד א"כ אי"ז עשייה שתם עבור חול, ולכן מותר, משא"כ כלים שא"צ להם בשבת א"כ כל מטרת שטיפתם היא שתם עבור מוצא"ש ולכן אסור. (אומנם לפי חילוק זה לא מיישב מדוע אסור לקלוט השומן מע"ג החלב).

ונראה להביא עוד ראייה לזה מדברי הח"י אדם כלל ס' טו' דכתב "אין להביא יין להבדלה בשבת, אם לא שאי אפשר להשיג במוצאי שבת", ולכאורה צ"ע מדוע התירו להביא יין כשא"א להשיג במוצאי שבת מדוע נדחה איסור הכנה עבור יין להבדלה, ע"כ ההבנה כמשנת' דהאיסור הוא רק אם עושה בשבת שתם עבור יום חול, אבל אם יש לו סיבה לעשות בשבת אף שהתועלת תהיה בחול אי"ז נחשב עשייה עבור חול ומותר.

עולה לנו שני ביאורים מדוע הדחת ירקות אף לצורך חול מותרת, והדחת כלים אסורה, א' בהדחת כלים יש מעשה חיובי עבור חול ולכן אסור משום הכנה, משא"כ הדחת ירקות רק נותן מים ועי"ז אינם מתייבשים, ב' הדחת כלים עושה שתם עבור חול, משא"כ הדחת ירקות אין עושה שתם בשבת דהא יש לו חשש הפסד.

שם ולא יהי' בזיון אם תעמוד בלא הצעה מ"מ מותר, כיון שסידור כרים וכסתות והצעתן אינו הכנה למו"ש כלל, רק כן הוא הדרך בכל יום, ולמה לא יעשה כן גם בשבת ואדרבא זהו כבוד השבת שיהיו הכו"כ מונחים בסדר ולא יגרע מיום חול".

עולה מדברי הקצה"ש גדר באיסור הכנה, דכל האיסור הוא שכל עשייתו היא רק עבור חול, אולם אם עושה או מסדר כדרך הרגילות בחול אי"ז בכלל הכנה. (ויש בגדר זה הרבה נפק"מ דלפי"ז מותר לעשות כל פעולה שכן הרגילות בחול ואין בזה משום הכנה, כגון להחזיר לביטו, טלית, סידור, להחזיר למקרר, ולסדר את הבית).

לפמשנת' עולה בנידון ג' - לסדר את המשחקים בסלון, וודאי מותר כיון דיהנה מהסדר בשבת הרי"ז מכין עבור השבת. ולסדר את המשחקים אפי' בחדר שכעת לא נמצאים בו, לפי מש"כ הקצה"ש מותר כיון דכך הוא הדרך בכל יום ואי"ז מוגדר כהכנה לחול, ואם מסדר כדי לחסוך זמן במוצא"ש אסור.

ולענין הנידון האם מותר לסדר לפני שיצאים מהבית באופן שיחזרו אחר השבת אם אומרים שהבלגן מפריע להם כעת בהרגשה.

לכאורה יש לבדוק מה באמת הסיבה האמיתית שזה מפריע, האם מחמת הבלגן שיהיה במוצא"ש ובכה"ג יהיה אסור לסדר, או שמפריע להם להשאיר כך את הבית ואפשר דבכה"ג אי"ז הכנה לחול, ולכאורה אפשר לבדוק ולומר כך אם מיד במוצא"ש קודם שנחזור הביתה תבוא משהי ותסדר את הבית כדבעי, האם זה עדיין מפריע, ואם זה עדיין מפריע אפשר דיהיה מותר דאי"ז עבור מוצא"ש, וצ"ע.

לרוקן שיירי המאכל שבסיר לאחר האכילה לאשפה

אם מפריע לו לאחר הסעודה בשבת שיירי האוכל או הליכלוך, או שרוצה לרוקן את השיירים בשביל הסדר במטבח כדי להניח את הסיר בכיור בתוכו עוד כלים, מותר, ע"ד מ"ש המג"א דכל שמסדר המטות לצורך השבת, מותר.

אולם יש לדון שמשאיר את הסיר סגור במכסה על השיש במטבח, האם מותר לרוקן את שיירי האוכל שבסיר לאשפה, האם זה נחשב הכנה לשטיפה של מוצא"ש, או שזה פעולה שרגלים בה תמיד אחרי שגומרים לאכול מפנים מהסיר השיירים לפח,

נראה דזה תלוי במשנת' לעיל מדברי הקצה"ש דכל האיסור הוא רק שעושה הכנה עבור חול, כמו הדוגמאות בגמ' שלא היה רגילות להעמיד את המיטות, ולא היה רגילות להדיח את הקערות מיד בסיום האכילה, דהרגילות היה להשאירן כך ולהדיחן מאוחר, לכן בכה"ג כל מעשיו מוגדים הכנה עבור חול ואסור, אולם אם הרגילות וצורת השימוש שאחר האוכל מפנים הסיר, אפשר שאי"ז נחשב עבור חול ויהיה מותר, (ולפי"ז אם יהיה רגילות לשטוף תמיד אחרי הסעודה אפשר שאי"ז הכנה לחול), וגם בזה יש לברר מה הטעם שמפנים שיירי האוכל מהסיר, האם עבור

א"כ מכל האמור מתבאר דפעולה של שמירת המצב מותרת, ורק שיש תיקון ועשייה ה"ה אסור משום הכנה, ומ"מ היכא שיש לו סיבה לעשות דווקא בשבת מותר, דהאיסור הוא רק אם עושה "סתם" עבור חול.

לפמשנת' עולה בנידון א' - דמותר להכניס הכביסה לבית דאין בזה עשייה ותיקון חדשים, אלא הוא פעולה של שמירת המצב, וה"ה כאבנים שמותר לכסותן בשבת, (לכאורה הוא יותר קל דאינו עושה מעשה חדש כלל, אלא רק מביא אותם לתוך הבית, וה"ה כמטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל דמותר ואי"ז נחשב הכנה משבת לחול).

לפמשנת' עולה בנידון ב' - לפמשנת' יהיה אסור לסדר ולפנות את השולחן בסיום הסעודה אפי' שכעת יש הרבה אנשים וביחד יסיימו לפנות ולסדר מהר, ואם יפנה במוצא"ש יהיה לו הפסד זמן, והטעם כמשנת' דיסוד ההיתר שיש הפסד, אינו דמחמת הפסד התירו, אלא יסוד ההיתר הוא דאם הוא עושה בשבת מפני שיש לו צורך, אי"ז נחשב כמכין סתם משבת לחול, והתבאר דיסוד האיסור הוא אם טורח סתם כדי להרויח זמן בחול (וע' להלן) מה כתבנו לפי"ז בשם קצה"ש לענין להתיר סידור המטה בזמנינו, ולכן בכה"ג שרוצה לפנות ולסדר כדי להרויח זמן במוצא"ש אסור.

סידור הבית קודם שיצאים להתארח בסעודה שלישית וחוזרים לביתם רק במוצא"ש

באופן שנשארים בבית או שיחזרו קודם מוצא"ש לבית, וודאי מותר לסדר את הסלון ולהחזיר את המשחקים למקומם כיון דיהנה מהסדר בשבת הרי"ז מכין עבור השבת.

יש לדון האם מותר לסדר ולהחזיר את המשחקים למקומם בחדר הפנימי או את חדר הילדים שלא נמצאים בו.

איתא בגמ' "מציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת", מבואר דאסור לסדר עבור מוצא"ש, וכתבו האחרונים דאם מפריע שהמטה לא מסודרת מותר דהרי"ז עבור השבת, כן איתא במ"ב סימן שב' יט' בשם המג"א "אם המטה עומדת בביתו והוא דבר מגונה ובזיון לשבת שיעמוד כך מותר להציע דמקרי צורך שבת".

ומצאתי עוד בקצות השלחן שכתב דמותר לסדר אפי' שלא נכנס לחדר שבו המטות דאין נחשב שעושה עבור חול, וביאר דבזמנם היו המטות מקופלות בצד הבית ורק שהיו הולכים לישון היו מעמידים ומסדרים את המטה, ולכן אם מעמיד את המטה שלא רוצה לישון הרי"ז הכנה משבת עבור מוצא"ש, משא"כ בזמנינו שהמטות עומדות על מקומן וודאי דמותר לו לסדר המטה דאי"ז העמדת המטה מחדש אלא סידור המטה ואין בזה משום הכנה משבת לחול (בשש"ה פרק כח' הע' קפב' הביא דבריו).

(ז"ל הקצות השלחן סי' קי"ז ס"ק ט' - "והנה פי' הצעת המטה כ' הרמב"ם בפי' המשנה הצעות בגדים על המטות לישון עליהם, ונראה שזה הי' בימיהם. שהמטה עמדה כל היום בלי כרים וכסתות והכו"כ היו מונחים באיזה מקום צנוע בבית רק כשרצו לישון הציעו אז הכו"כ על המטה, ע"כ אם מציע בשבת ואין בדעתו לישון עליה בשבת הוי הכנה משבת לחול, אבל בזמננו שהמנהג שהכרים וכסתות מונחים תמיד על המטה ואחרי השינה מסדרים אותם יפה ופורשין מכסה עליהם, פשיטא דמותר לעשות כן בשבת, ואפילו אין המטה בחדר שדר

עבור הסדר לשבת, אלא עבור חול, ולכאורה יהיה אסור), ואם יש אפי' רחוק צד שישתה בו בשבת, מותר.

להחזיר טלית לביתו לאחר הסעודה ע"י שילבשהו שוב, ולהחזירו בידי.

מצאנו בסימן תרסח' ברמ"א ובמג"א ובא"ר שם נידון לענין הכנת השולחן בערב שמנ"ע, דיש חלוק בין, הבאה, העמדה, וסידור השולחן.

הרמ"א סימן תרסז' כתב "אסור להכין ב"ט לצורך ליל יום טוב, ולכן אסור להעמיד השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה, דהוי הכנה (הגהות מיימוני ומהר"ל).

המגן אברהם סימן תרסז' ג' הביא מהרי"ל דלהביא שולחן מותר, ולסדר השולחן אסור.

ובא"ר חלק על המג"א ופירש דמה שכתה המהרי"ל שאסור להעמיד, הכוונה להעריך טבלא שלהם על רגלים, עולה דהבאת השולחן - מותרת, העמדת השולחן - מח' המג"א והא"ר, סידור השולחן אסור.

ממשמעות הפוסקים עולה שהטעם שהתירו הבאת שולחן, או היות וא"א להביאו בלילה, או שאי"ז כבוד יו"ט שהחדר יהיה ללא שולחן, מ"מ עולה שסתם הבאה אסורה ושייך בזה איסור הכנה.

בערוך השלחן סימן תרסז סעיף ב' כתב, בשמיני עצרת כשמורידין הכלים מן הסוכה אסור להעמיד השולחנות והספסלים בבית לצורך הלילה דהוי הכנה, ודי במה שהתרנו להורידם מהסוכה ביום, משום דאי אפשר בלילה, משמע מדבריו דאם אפשר בלילה גם בהבאה איכא איסור הכנה.

וכן מבואר מדברי הפוסקים לענין הבאת המגילה לבית הכנסת, בערב פורים שחל בשבת, שכתבו לאסור בזה אם לא שקורא במגילה בשבת גופא, וע' במחצית השקל סימן שח' סק"י, ובמור וקציעה, ובשערי תשובה סימן תרצג', א"כ עולה דאף הבאה גרידא אסורה משבת לחול, ולכאורה יהיה אסור להביא הטלית לביתו משבת כדי לחסוך לו הבאה בחול.

אולם יש לומר דכל זה אינו אלא כשניכר שמביאו לצורך חול, כמו בהבאת המגילה, שניכר לכל שמביאו לצורך הקריאה במגילה בלילה. וכן בערב תשעה באב שחל בשבת, שכתבו האחרונים שאין להביא את סידור הקינות בשבת, אלא אם כן מעיין בהלכות שבסידור, דבזה ניכר שמביא לצורך הלילה. ואפשר דאם אינו ניכר שמביא לצורך הלילה בהבאה בעלמא ליכא איסור הכנה. ולפי זה אם לובש שוב את הטלית אף שכוונתו עבור החזרתה לבית נראה דמותר דאינו ניכר שעושה כן לצורך מחר, ועוד אף שכוונתו בלבישת הטלית עבור החזרתה לביתו, מ"מ ה"ה מקיים מצוה שלובש הטלית, וא"כ עושה נמי עבור השבת.

עוד יש לומר דבמאמר הקודם הארכנו בגדר איסור הכנה משבת לחול ובארנו דמדברי הרמב"ם עולה דכל האיסור הכנה משבת לחול הוא היכא שיש במעשיו תיקון או עשייה חדשה

מוצא"ש, או שיש בו נמי ענין לשבת דכן הוא הסדר והרגילות, ואפשר לבדוק ולומר אם מיד במוצא"ש משהו ירוקן את הסיר האם זה מפריע שכעת הסיר נשאר עם האוכל, ואם זה מפריע דכן אצלו הסדר והרגילות לפנות מיד שיירי האוכל אפשר דהוא נחשב צורך השבת ויהיה מותר.

שריית סיר במים, שריית צלחות וסכו"ם במים

לשטוף הסיר בגמר השימוש אסור, דה"ה מכין משבת לחול, להשרות הסיר אחר האכילה במים, במנחת שלמה ובשש"כ חילקו בין אופן שהאוכל דבוק, דאין להשרותו כדי לרככו דזה פעולת הכנה עבור מוצא"ש (לכאורה זה כנתינת הלולב במים חדשים שאסור), לאופן שהאוכל לא דבוק, דמותר כיון ששומר על המצב ואי"ז עשייה חדשה, (ולפי"ז צ"ל בין נתינת מים בסיר, ללולב דאין לתת במים חדשים, ואפשר דשריית סיר קייל דהוא מונע מהליכוך להידבק, משא"כ נתינת מים בלולב אסורה היות מונע בלולב שמתייבש כעת ע"י המים מתקנו, וצ"ע) ובאמת יש פוסקים דכתבו דאסור אף להשרות כדי לשמור על המצב דה"ה מכין משבת לחול (וה"ה כלולב שאסור ליתנו במים).

לכאורה נראה לענ"ד דיש חילוק בין שריית כלים כצלחות וסכו"ם, לשריית סיר במים, דכלים אף שלא ישתמש בהם בשבת היות והם ראויים לשימוש בשבת יש מקום להקל בהדחה כמ"ש המג"א לענין הדחת בשר ביו"ט, משא"כ סיר דאינו ראוי לשימוש בשבת ה"ה כהדחת בשר בשבת שיש בו משום הכנה.

יש שכתבו דמותר להשרות הסיר במים והביאו ראיה מדברי המג"א סימן תק' יג' שהבאנו לעיל שכתב לבאר מדוע מותר להדיח בשר ביו"ט אף שא"צ להם אלא לחול, וביאר שם עוד מדוע אסור להדיח כלים שלא לצורך השבת אף שראוי לשימוש בשבת, וכתב היות שבהדחת בשר נותן רק מים וסגי בזה, ולא עושה פעולה חיובית לכן מותר ואין בזה הכנה, ומשא"כ הדחת כלים הוא עושה פעולה חיובית מדיח ומנקה הכלי, ויש שהבינו דעולה מדברי מג"א שרק להדיח כלים אסור, אבל לשרות כלים במים מותר, ונראה לי שאי"ז ראיה לנידון של שריית סיר, דמה שהתיר המג"א זה רק דברים שיש בהם אפשרות שימוש בשבת כמו הדחת ירקות שאפשר להשתמש בהם או בשר ביו"ט שאפשר לבשלו, אבל דבר שלא משתמשים בו בשבת כגון הדחת בשר בשבת המג"א אסר, וא"כ אפשר ללמוד מהמג"א רק היתר בכלים צלחות וסכו"ם וכד', ששייך להשתמש בהם בשבת, אבל בסירים שלא משתמשים בהם בשבת ע"ז אין ההיתר של הדחה בעלמא, ולכן כתבנו שהדחת סיר דומה להחזרת לולב, שאין בו שימוש בשבת ולכן יש דס"ל דאין ליתנו במים משום הכנה, וכמשנת' יש שחילקו בין לולב להדחת סיר, ובהדחת סיר מותר.

לשטוף גביע או כוסיות קטנות של קידוש

אחר קידוש היום

אם שוטף עבור שבת הבאה, מבואר בתוספתא דאסור להכין אף משבת לשבת, ואם שוטף עבור הבדלה דמשתמש בגביע בהבדלה וודאי אסור להכין משבת לחול, (ובזה נראה דבד"כ אין שוטף

ירצה מסב באחת מהן של בית רבן גמליאל לא היו מקפלין כלי לבן שלהן מפני שהן מחליפין".

מבואר בתוספתא א' דכלי אכילה מדחין לצורך סעודת שבת הבאה, וכלי שתיה מדחין כל היום דאין קבע לשתיה, ב' עוד מבואר בתוספתא דאף שצריך כוס אחת מותר להדיח י' כוסות דאם ירצה ישתה באחד מהם, וכן מבואר שאף שצריך מטה אחת מותר להציע י' מטות דאם ירצה ישתמש באחת מהם.

יל"ע האם הוא היתר להדיח יותר ממה שצריך, הוא דווקא בכלי שתיה, מה הדין לגבי כלי סעודה האם דינם שונה, דאפשר שדווקא כוסות דאדם רגיל לשתות מכל כוס שלפניו ואינו קובע עצמו לשתיה מותר להדיח כמה כוסות, מה שאין כן אכילה שאדם קובע עצמו לאכילה בכלים מסוימים האם גם ככה"ג יהיה מותר.

לכאורה נראה מדברי התוספתא דמותר להדיח אפי' כמה צלחות, דהא מבואר בתוספתא דמותר להציע כמה מיטות אף שבד"כ אדם קובע לעצמו מטה, ואפ"ה היתרו כיון שהוא ראוי לו לשימוש, א"כ ה"ה דמותר להדיח כמה צלחות, ומצאתי שכ"כ בקצה"ש קמו' טז', וצ"ע א"כ מדוע נקטה התוספתא ההיתר דווקא כלי שתיה.

יש לעין האם מותר לשטוף הרבה כוסות אפי' שהכסות הם מאותו מין ושווים, בפרמ"ג מצאנו דנוטה דמותר לשטוף הרבה כוסות אפי' שהכסות שווים, (ז"ל הפרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שכג ס"ק ח' "מדיחים. אפילו עשרה כוסות ואין צריך לו אלא לאחת רשאי להדיח כולם, עיין מ"א, שמא ירצה בזה או בזה. או אפילו שווין, מכל מקום הואיל וראוי כל אחד הותרו כולן. הוא הדין עשר מצעות").

לשטוף צלחות אחר סעודת הלילה באופן שיש לו צלחות נוספות בארון.

התבאר בתוספתא דמותר להדיח כוסות ולכאורה ה"ה צלחות יותר ממה שצריך לתשמישו, והטעם כתוב בתוספתא דאם ירצה ישתמש באחד מהם.

יש לדון באופן שיש לו בארון כלים נקיים האם מותר לו ככה"ג להדיח הכלים שאכל בהם, לכאורה אם מדיח שלא ע"מ להשתמש במה שמדיח אלא יאכל בכלים מהארון, אף שכל כלי שמדיח ראוי לו לשימוש, מ"מ נראה דאסור, דלמעשה יוצא ששטוף עכשיו בשבת עבור מוצא"ש להרויח שלא יהיו לו הרבה כלים לשטוף במוצאי שבת.

אולם יש לדון באופן שיש לו בארון עוד כלים וישתמש בכלים שמדיח האם ככה"ג מותר להדיח, היה אפ"ל דכיון שאין לו צורך בזה אין לו להדיח כלל, ומאידך אפ"ל דכיון דחוזר ומשתמש בכלים אלה בשבת אין הוא טורח עבור חול אלא עבור שבת, ואף שיצמח לו מזה טובה שלא יהיו לו הרבה כלים לשטוף במוצאי שבת. אי"ז נחשב דטורח לצורך חול.

בהקדם יש לעין בגוף דברי התוספתא, דבתוספתא איתא דאף שצריך כלי אחד הותר לשטוף י' כלים, יל"ע אחר ששטף כוס אחת מדוע מותר לו להמשיך לשטוף עוד כוסות הרי אין לו בזה צורך לשבת, והיה אפ"ל בשני פנים, או משום דכל כלי ראוי

לצורך חול, אבל שאין במעשיו עשייה חדשה אלא סיום השימוש הקודם כגון החזרת החפץ למקומו אין בזה משום הכנה משבת לחול, ולפי"ז החזרת טלית לביתו אינו מוגדר כתיקון ועשייה חדשה אלא סיום השימוש הקודם, ולכן אין בזה משום הכנה ומותר להחזירה לביתו.

דהנה הרמב"ם הל' שבת כג' ז' כתב "אסור להדיח קערות ואלפסין וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן, אלא אם כן הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת", וכותב עליו הראב"ד "א"א כל זה אינו אסור אלא מפני שהוא טורח לחול". וביארו האחרונים המ"מ והרדב"ז דכוונת הרמב"ם כהראב"ד שהאיסור משום טורח משבת לחול, וכוונת הרמב"ם דתיקון זה אינו אסור אלא מפני שהוא לצורך חול, ויל"ע אם גם לרמב"ם יסוד האיסור מפני שהוא טורח לחול, מה כוונת הרמב"ם במה שהוסיף "מפני שהוא כמתקן".

ובארנו דהרמב"ם דקדק בלשונו וכתב "מפני שהוא כמתקן" ללמד שכל האיסור דטורח לצורך החול הוא רק בגוונא שיש במעשיו תיקון או עשייה לצורך חול, והיכא שבמעשיו אין תיקון או עשייה חדשה, אין בזה איסור מכין משבת לחול.

עלה לנו כמה טעמים דמותר להחזיר הטלית לביתו ואין בזה הכנה משבת לחול.

יש עצה שלכאורה היא לכתחילה, שבזמן שמוריד את הטלית יניח ישר בעגלה או בתוך חפציו, ואז אח"כ שלוקח אגב את טליתו אי"ז נחשב הכנה לחול דבכה"ג דאין הוא מתעסק בהחזרת טליתו מותר לכתחילה, עד"ז מצאנו במג"א סימן תק' יג' לענין הדחת בשר ביו"ט דמותר להדיח בשר ביום השלישי לשחיטתו שחל ביום טוב, אף שעושה כן לצורך מחר, כיון שיכול לבשלו בו ביום ולא ניכר שעושה לצורך חול, וכתב שם המג"א דאינו דומה להדחת כלים משום דשם עושה מעשה בידים שמדיחם, מה שאין כן כאן שרק שופך עליהם מים ודאף שהבשר צריך לשהות במים חצי שעה, מ"מ הוא רק נותן מים ומה שנשאר חצי שעה זה נעשה ממילא ואין בזה הכנה ומותר, וע' במחצית השקל שם, נראה ללמוד מדבריהם שבאופן שאינו עוסק בתיקון, והתיקון נהיה ממילא זה קל ואין בזה משום הכנה, ולכן אם שמוריד הטלית נותן בעגלה וכד' כשמביאה עי"ז לביתו אין הוא עוסק בהכנה וקיי"ל.

לשטוף צלחות אחר סעודת הלילה באופן שיש לו

צלחות נוספות בארון

מותר להדיח כלים רבים באופן שצריך רק כלי אחד.

איתא בתוספתא "מדיחין כלים משבת לאותה שבת אבל לא משבת זו לשבת אחרת, כיצד אכל בהן בלילי שבת מדיחן שיאכל בהן לשחרית, לשחרית מדיחן שיאכל בהן לסעודה, לסעודה מדיחן שיאכל בהן למנחה, למנחה לא ידיחן מעתה, הכוסות מדיחן כל היום כולו מפני שאין קבע לשתיה, מדיחין עשרה כוסות שאם ירצה ישתה באחת מהן, מצייעין עשר מטות שאם

שלא להדיחם כלל בשבת, והטעם משום טירחה. ומלשון "טוב" משמע שאינו כל כך מעיקר ההלכה. גם בערוך השלחן שם כתב, שאם יש לו כלים או כוסות בריוח "אינו נכון" להדיחם כלל בשבת. (בערוה"ש פסק דאפי' שצריך כוס אחת מותר להדיח י' כוסות, וע"כ דס"ל כמו הצד השני שכתבנו בהבנת התוספתא דכיון שהתחיל בהיתר אין תוספת הדחת שאר הכלים נחשבת עשייה חדשה, ולכן להדיח י' כוסות מותר, ולהדיח כלים אם יש לו כלים בארון כתב להחמיר).

לשטוף צלחות מרק שיודע שלא ישתמש בהם בשבת

בתוספתא מצאנו חילוק בין כלי אכילה לכוסות, דכלי אכילה אם יש עוד סעודה מותר, וכן אם יודע שיאכל עוד מותר, ובכוסות בסתם מותר דאין קבע לשתיה, ומבואר עוד בתוספתא דאף שצריך כוס אחת מותר להדיח י' כוסות, הואיל וכל אחד ראוי לו, ובארנו דה"ה בכלי אכילה אף שצריך אחד מותר להדיח י' כלים, ויש לעין האם שיודע שלא ישתמש בכלי זה האם מותר להדיחו יחד עם שאר הכלים.

וכתב המשנה ברורה סימן שכג' ס"ק כח' "ואם יודע שלא יצטרך עוד לאלו הכלים אסור להדיחן" ובס"ק כט' כתב המ"ב "אם ברור לו שלא ישתה עוד שוב אסור להדיח הכוס", לכאורה נראה דאף שהתירו להדיח יותר ממה שנצרך לו, מ"מ אם וודאי לא ישתמש בהם אסור, ואם פעמים משתמש בכפיות או בצלחת מרק אף ביום לכאורה מותר, כן משמעות לשון הערוך השולחן סימן שכג' סעיף ז' "דבר מובן מאליו שאסור להטריח שום טירחה בשבת לצורך חול, ולכן הכלים שאכל בהם אם יודע ברור שלא יצטרך להם עוד היום אסור להדיחן בשבת דלמה יטריח לצורך חול וידיחן בלילה וכן המנהג אמנם אם יכול להיות שיצטרך להם עוד היום כגון שצריך עוד לאכול סעודה וכיוצא בזה מותר".

(לכאורה יש מקום לחלק בין כלי אכילה לכוסות, דנראה שינוי לשון במ"ב בין כלי אכילה לכוסות, שבכלי אכילה כתב "ואם יודע שלא יצטרך עוד לאלו הכלים אסור להדיחן", ובכוסות כתב "אם ברור לו שלא ישתה עוד" ומקורו במג"א סימן שכג' ט' שהביא מהר"ל שכתב "שלהאוסרים לשתות בין מנחה למעריב אסור להדיח הכוס", ונראה שרק בגוונא שוודאי לא ישתה כלל אסור להדיח, ואפשר לחלוק כלי אכילה מכוסות דהא לעיל כתבנו להק' מדוע התוספתא כתבה את הדין שמוותר להדיח י' כוסות רק בכוסות ולא בכלי אכילה, ואף שכתבנו שגם בכלי אכילה מותר להדיח יותר ממה שנצרך לו, מ"מ אפשר דבכלי אכילה מותר דווקא אם יבוא להשתמש באחד מהם, ובאופן שיש סוג שלא ישתמש בו אסור להדיחו, משא"כ בכוסות היות ואין קבע לכוס מסוימת מותר להדיח כל הכוסות ולא אסרו אלא שא"א לשתות כלל).

ומיהו באופן שהצלחות המרק מפריעות כעת מחמת הליכלוך או הסדר, לכאורה אפשר להקל, ויש לדון באופן שאי"ז כ"כ מלוכלך האם מותר מחמת דכן הרגילות ואי"ז נחשב הכנה עבור מוצא"ש, וגם כאן יש לבדוק האם רוצים לשטוף כדי לחסוך זמן במוצא"ש, או דבאמת זה צורך השבת.

לו לשימוש בשבת אי"ז נחשב מכין עבור חול, ולפי"ז בנידון דידן יהיה מותר להתחיל לשטוף אפי' שיש לו כלים בארון,

או דכיון שהתחיל בהיתר ועוסק בהדחה אין תוספת הדחת שאר הכלים נחשבת עשייה חדשה וכיון שגם כל כלי ראוי לשימוש בשבת מותר לו להדיח את כל הכלים מאותו המין, ולפי"ז בנידון דידן אין ראייה דמותר להתחיל לשטוף באופן שיש לו כלים בארון.

ולכאורה יש בזה עוד נפק"מ בהבנת התוספתא, באופן שהיה צריך כוס אחת והדיח כוס, והפסיק לזמן מה, האם מותר לו להמשיך להדיח את שאר הכוסות, וצ"ע.

גם בלשון התוספתא יש לדון "שאם ירצה ישתה באחת מהן" האם הכוונה שצריך לשתות בפועל באחת מהם, או שסיג שראוי לשתות באחת מהם.

בפשטות משמעות לשנות הראשונים והפוסקים נראה שמוותר בכה"ג להדיח ואין בזה משום הכנה לחול, והטעם כמשנת' דיסוד האיסור להכין בשבת סתם עבור חול דיש בזה זילזול בכבוד השבת והתבאר דכל שיש לו תועלת ממעשיו אי"ז נחשב הכנה לחול, ולכן בכה"ג דמשתמש בכלים שמדיח מותר, אף שיצמח לו מזה טובה שלא יהיו לו הרבה כלים לשטוף במוצאי שבת, מ"מ אין מטרת שטיפת הכלים עבור מוצא"ש, ומה גם שהתבאר דיסוד איסור הכנה אינו כדי שלא יטרח בשבת, דהא אסרו אף דברים קלים שאין בהם טירחה, אלא יסוד האיסור שאם סתם מכין משבת לחול הרי"ז זילזול בכבוד השבת, ולכן נראה שחז"ל לא חייבו להוציא את כל כליו מהארון ולכן כיון שמשתמש בכלים שהדיח אי"ז נחשב דטורח סתם לצורך חול,

ומיהו בכמה ראשונים יש קצת משמעות שהתירו רק אם זה נצרך לו, המאירי כתב קערות שאכל בהם בלילה שבת מותר להדיחן לצורך שחרית וכו', מן המנחה ולמעלה אינו מדיח ואפילו רצה לאכול, שאין החיוב אלא בשלש, וזה שאמרו כאן בצהרים וכו' לדעת ר' חידקא היא שנויה, שמצריך בארבע סעודות, ואין הלכה כן. לכאורה נראה מדבריו שלא התירו אלא מדוחק לצורך שלש סעודות, ואף שלהלכה מבואר שמוותר להדיח אפי' לאכילה אחר סעודה שלישית, מ"מ נראה מדבריו שאם יש לו כלים אחרים נקיים לא התירו לו להדיח קערות שאכל בהן. וכן משמע ספר אהל מועד שער השבת דרך א' "מי שאין לו ג' קערות לג' סעודות מותר להדיח הקערות שאכל בהם לפי שצריך לתשלום ג' סעודות" משמע דכל ההיתר הוא משום שהוא צריך להם לבו ביום, אבל כשיש לו כלים בארון נמצא שאינו צריך להם לבו ביום, ואולי אין להדיחם.

בתוספת שבת (סימן שכג' סק"ח) אחר שהביא דברי האגודה שיותר טוב להציע המטות מערב שבת, סיים, ומזה יש ללמוד לענין הדחת כלים שאם יש לו עוד כלים אחרים נקיים, "טוב"

דרישה וחקירה

קובץ תורני
לכל המשפחה
גליון קמ
פרשת יתרו
שבט תשפ"ב

להצטרפות לקובץ המלא [24 עמודים], יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

תשובות מרן שר התורה

נערך עם מראי מקומות והוספות ע"י הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס בית מתתיהו ומועדי הגר"ח באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

בדיני שביעית

שפיכת יין שביעית בהבדלה

שאלה: בין שביעית אם ישפוך ג"כ לסימן ברכה, וימלא הכוס על גדותיו כמו שעושה כל השנים.

תשובה: לא.

[למראי מקומות והוספות ראה במהדורה המלאה]

להתפלל על האילן שיצמח

בשביעית

שאלה: אם מותר להתפלל על האילן שיצמחו פירותיו בשביעית.

תשובה: כן.

בדיני ברכת הרעמים

ברכת רעמים על יד קבר או מת

שאלה: השומע ברכת רעמים על יד קבר או מת, אם יענה, דאל"פ יפסיד הברכה.

תשובה: מסתבר דלא יקרא אבל על

ראיותך יש לדון.

[ראה במהדורה המלאה]

שאלה: צ"ע מש"כ לי מרן, דמסתבר שלא יברך ברכת רעמים ע"י קבר, ומ"ש ממשי"כ לי מרן שיענה קדושה ואיש"ר כששומע ע"י קבר.

ברכת רעמים אחר ברכת המפיל

שאלה: השומע ברכת רעמים אחר שבירך ברכת המפיל, אם יברך.

תשובה: בהרהור.

ברכת רעמים באמצע בדיקת חמץ

שאלה: כששומע ברכת רעמים באמצע בדיקת חמץ, אם יענה.

תשובה: כן.

ברכת רעמים באמצע הלימוד

שאלה: השומע ברכת רעמים באמצע הלימוד אם יפסיק בלימודו בכדי לברך.

תשובה: כן.

ברכת רעמים באמצע קדיש

שאלה: השומע ברכת רעמים באמצע קדיש אם יברך.

תשובה: כן.

ברכת רעמים בעמידה או בישיבה

שאלה: השומע ברכת רעמים אם צריך לעמוד בשעה שמברך.

תשובה: לא.

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בעניני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה

מאוצרותיו של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

בחלומה עומדת לפניו סבתו שנפטרה זה מכבר, עומדת וקוראת: "די לך לבלות בבתי חולים, קום

וסע אל החפץ חיים, התברך מפיו ותתרפא ממחלתך..."

בפרות שמיטה, כי על האדון מטל החיוב לפרנס את עבדיו ושפחותיו, ועל בעל הבית מטל החיוב לשלם לפועל ששכר לעשות עבודו מלאכה. ולקד הצרכה התורה לומר שמתר לתת להם פרות שביעית.

אכן, לגבי שבת ניום טוב הצרכה התורה לפרט בניו ובנותיו למרות שאין כל ספק שהם מחייבים בשמירתה, בכדי להבהיר שאדם מזהר גם על שביטת בניו ובנותיו, ובגמיי טובים עליו לךאג לשמחתם.

ליהודי שבנו ובתו חללו את השבת רחמנא ליצלו, הבהיר מרן ה"חפץ חיים" שזהו המקור לכל צרותיו, כפי שספר רבי זלמן סורוצקין זצ"ל רב העיר ז'טיל: בעיר ז'טיל היה בחור בן טובים שקנה מונית והתפרנס מהסעת נוסעים שבאו ברכבת אל העיר. אט אט החל לאחר את כניסת השבת ולהקדים ביציאתה, עד שחלל שבת בפרהסינה. כל המחאות לא הועילו. הרב קרא לו, נזף בו והתריע בו, אך הכל לשווא. הצעיר בשלו! הבטיח להטיב דרכיו ולא קים. אביו, יהודי מפה חלי ומדכא ביסורים, היה עסוק בצרותיו והעלים עין מפעשיו.

יום אחד שהה הרב סורוצקין בויילנא בננוס של רבגי ליטא בעניני חנוף, שנערך בראשותם של רבי ישראל מאיר הפנה - ה"חפץ חיים" ורבי חיים

"לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך"

מדוע לא הזכירו "בניה" ו"בנותיה"?

בשמירת השבת נאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגר אשר בשעריך", וכן לגבי שמחת יום טוב אמרה התורה (דברים יב, יב) "ושמחתם לפני ה' אלהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם".

מדוע במצוות השמיטה שהזכירו העבדים והשפחות הושמטו הבנים והבנות, שהרי אין להעלות על הדעת שאסורה עליהם האכילה מפרות השביעית, משום שבנדאי הבנים והבנות אינם גרועים מהעבד והשפחה!?

מתרץ ה"שפת צדיק": דוקא מפני שפשוט וברור שמתר לבניו ובנותיו לאכל מפרות השביעית כשם שמתר לו בעצמו, השמיטה התורה ולא הזכירה אותם בהתר האכילה, שהרי אין התורה כותבת דברים מיתרים.

אמנם, את עבדיו ושפחותיו ושכירי הוצרכה להזכיר שמתר לתת להם מפרות השביעית, משום שהיתה סבא לאסור; שהרי בנתינתו הוא כפורע חובו

קובץ דרישה וחקירה (גליון קמ) יתרו תשפ"ב | 1

עוזר גרודז'ניסקי - ה"אחיעזר". בדרך חזרה לביתו בז'טיל התברר לרב סורוצקין שהחפץ חיים נוסע באותו קרון, בדרך חזרה לראדיו. הרב סורוצקין הביט בעד חלון הקרון, והבחין באביו של נהג המונית, כשהוא מדדה על מקלו ומתקדם לעבר הקרון...

הרב פנה אליו ושאלו לשלום: האם החלים כבר, האם הרשוהו הרופאים לשוב לביתו. "לא" - ענה האיש, הוא טרם החלים, ואינו שב לביתו. הוא חפץ לנסע ברכבת זו לראדיו, אל החפץ חיים.

בלילה הוא חלם חלום, ובחלומו עומדת לפניו סבתו שנפטרה זה מכבר, עומדת וקוראת: "די לך לבלות בבתי חולים, לשוא תחפש תרופה למכתך אצל הרופאים. קום וסע אל החפץ חיים, התברך מפיו ותרפא ממחלתך" - כך ספר לרב.

הרב השתומם לשמע החלום, ובשר לו שאין צורך לנסע לראדיו. החפץ חיים נמצא כאן לפניו, בקרון ממול!

החולה התרגש מאד, הוא ראה בכך אות משמים המאמת את חלומו. הוא דדה אל הקרון, ומצא את החפץ חיים עומד בתפלתו, וכל הקהל עוקב בנשימה עצורה אחר המשפטים הברורים והמתחטאים היוצאים מפיו. עוד הוא עומד ומאזין לתפלה, נצנץ במוחו של הרב סורוצקין רעיון. הוא קרא החוצה לרבי הלל גינזבורג, בעל נכדתו של החפץ חיים, וספר לו על פירצת המונית מחללת השבת. הוא בקש מרבי הלל לספר על כך לחפץ חיים' בטרם יגש אליו החולה, והחפץ חיים יוכל לדרש ממנו לתבוע מבנו שיטנה את דרכו.

רבי הלל הסכים, אך כששבו אל הקרון חשכו עיניהם. ה'חפץ חיים' סיים את תפלתו, והחולה כבר עמד לצדו והחל לבקש את ברכתו. הם אחרו את המועד. בלית ברירה עמדו והקשיבו לספורו של האיש על מחלתו, וחלומו אודות הסבתא שדחקה בו לבקש את ברכתו של ה'חפץ חיים'.

ה'חפץ חיים' שמע זאת והזדעזע: "מי יתן לך ברכה, ישראל מאיר! כסבור אתה שברכתו תועיל חלילה! יודע אתה ביד מי הברכות, למי הן מסורות? לשבת קדש! השבת התברכה מה' והיא מקור הברכה! ומדוע תבקש ממני ברכה?!"

לרגע שתק ה'חפץ חיים', והוסיף: "אם תשמר שבת כהלכתה ותקבל את ברכתה, יאציל לך גם ישראל מאיר ברכה. אבל אם אינך חפץ לשמר שבת וכסבור אתה שמספיקה לך ברכתו של ישראל מאיר, זה לא יתכן, בלתי אפשרי, אין זה בכחי!..."

"שמא תאמר, שאתה שומר את השבת, וראוי אתה לברכה, ראה מה נאמר בתורה: 'לא תעשה כל מלאכה אתה, ובנך ובתך... אזהרה זו לא מציינו דגמיתה בשום מצוה בתורה. הן לא נאמר לא תאכל בשר בחלב אתה ובנך

ובתך, תניח תפלין אתה ובנך. רק בשבת נאמר לשון זה, בשבת האב אחראי בעד בניו, ואם אתה משמר את השבת, אבל בנך נוסע בשבת, ובתך סורקת את שערה בשבת, לא תוכל לקבל את ברכת השבת, וגם ישראל מאיר לא יוכל להעניק לך את ברכתו..."

ה'חפץ חיים' סיים דבריו, והאב התיפח בכבי והבטיח כי בנו לא יסע עוד בשבת, ובתו תחדל לסרק שערה בשבת. אז נאות ה'חפץ חיים' לברכו.

"לך ולעבדך ולאמתך... ולבהמתך ולחיה אשר בארצך"

האדם קודם או הבהמה

כידוע, אסור לאדם לאכל לפני שיאכיל את בהמותיו. דין זה נלמד בגמרא (ברכות מ, א) מהפסוק (דברים יא, טו) "ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת" - ראשית כל יאכלו הבהמות, ורק לאחר מכן "ואכלת ושבעת".

פעם זכיתי לקים מצוות שלוח הקן. היה זה לאחר שקבר בקעו גוזלים מהביצה. שלחתי את היונה והגבהתי את הגוזלים, ובמקום להחזירם למקומם לקחתי אותם איתי לביתי.

הגעתי הביתה והלכתי לישון. מצות שלוח הקן מקימים בלילה, משום שהמוצה היא לשלח את האם, וביום היו יושב על האפרוחים, ורק לעת ערב היונה מגיעה לדגור עליהם.

בבקר כשחזרתי מהתפלה רציתי לאכל ארוחת בקר, ופתאום נזכרתי. יש לי גוזלים! התחבטתי בשאלה מה לעשות, הם היו קטנים מאד ולא היה לי תולעים לתת להם לאכל.

נסעתי לחפש שוחט שישחט אותם. כשסוף סוף מצאתי שוחט, הוא סרב לשחט אותם. "כאלה קטנים, אין מה לעשות אתם" - הפטיר.

למזלי הרב, הבת של השוחט הזה ראתה אותם ואמרה: "איזה חמודים תנו לי אותם!" הסכמתי לתת לה אותם בתנאי שלא תתחרט...

מז'ר רבי ראובן קרלנשטיין ספר שפעם הנצי"ב הרגיש חלשה בתפלת ראש השנה ורצה לקדש ולטעם דבר מה. הכינו לו תלמידיו יין ומזונות, אך לפני שהחל לקדש נעצר ושאל "מה עם העז?"

לנצי"ב היתה בחצרו עז שנתנה חלב, וכשרצה לאכל ברר תחלה האם העז כבר אכלה. התלמיד רצה לצאת לחצר אך היא היתה נעולה והמפתח היה בידי הרבנית ששפחה בעזרת הנשים. המתין הנצי"ב זמן רב עד ששפחה הרבנית והאכילו את העז, ורק אז קדש ואכל.

נשאלת אם כן השאלה מדוע התורה אמרה "לך... ולבהמתך", הרי קודם כל צריך להאכיל את בעלי החיים ורק לאחר מכן האדם יהיה רשאי לאכל בעצמו?

ב"ילקוט הגרשוני" מביא בשם חוברת שנקראת "תל תלפיות" (חוברת ו' אות כ"א) שיצאה לאור בהונגריה, ובחברת הזו מובא בשם ספר "רב טוב" שהבהמה קודמת לאדם רק באופן שיש לבהמה עשב מיוחד והאדם אוכל אכל אחר. אמנם, כאשר האדם והבהמה אוכלים מאכל אין דין להקדים את הבהמה, ולכן בדרך כלל הבהמה קודמת כי אנחנו לא אוכלים עשבים של בהמות...

פרות השמטה קדושים הם ואסור לתתם לבהמות שנאמר "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", וכך פסק הרמב"ם (שמטה פ"ה ה"ה). אולם אם הלכה הבהמה מאליה ואכלה מפרות השביעית, אין צריך למנועה מכך שנאמר "לבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל".

לפיכך הקדימה התורה בפרות השמטה את האדם לבהמה, משום שמדבר בבהמה האוכלת מאכל אדם, וכאשר מאכל שניהם שווה - קודם האדם לבהמה.

אך עדיו קשה, שבאדם הראשון הקדמה אכילת האדם לאכילת הבהמה שנאמר (בראשית א, כט-ל) "ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב... לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" - תחלה לאדם ולאחר מכן לבעלי החיים?

גם אצל נח הקדמה אכילת האדם לאכילת בעלי החיים שנאמר (שם ו, כא) "ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל... והיה לך ולחם לאכלה" - הרי שהאדם קודם לבעלי החיים!

לעמת זאת, בפרשת עקב נאמר (דברים יא, טו) "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" - שזהו המקור להקדמת האדם לבהמה.

הסתירה בין הפסוקים אומרת דרשני!

מתרגם ה"ילקוט הגרשוני" שיש להבדיל בין האכילה שהיתה אצל אדם הראשון ונח, לבין האכילה המדברת בפרשת עקב.

אצל אדם הראשון ונח מדבר על התקופה שלפני המבול, בה עדיו לא התר לאדם לאכל בעלי חיים, ורק לאחר המבול התרה אכילת בשר כנאמר (בראשית ט, א) "כל רמש אשר הוא חי, לכם יהיה לאכלה כצרכי עשב נתתי לכם את כל". לעמת זאת, בפרשת עקב מדבר לאחר המבול, כשקבר התרה אכילת בשר לבני האדם.

והנה, הטעם שצריך להקדים מאכל הבהמה לאדם הוא כדי להעלות לשלמות את ארבעת חלקי העולם: דומם, צומח, חי, מדבר. בהדרגה מלמטה למעלה. הדומם נכנס לתוך הצומח, דהינו מהאדמה עולה הכוח לצומח. והצומח עולה לתוך החי - שהם בעלי החיים שאוכלים את הצומח. והמדבר שהוא האדם אוכל את החי - בעלי החיים, ומעלה אותם לדרגה הגבוהה.

לפיכך אכילת האדם היא אחרונה כדי להעלות את המאכל לדרגה הגבוהה, ועליו להאכיל את בהמותיו קדם שיאכל הוא. אכן, כל זה כאשר האדם המדבר אוכל את בעלי החיים. אולם אדם הראשון ונח עד אחרי המבול לא אכלו בשר, ולפיכך אין כל טעם להקדים את אכילת הבהמה לפני האדם, שהרי האדם אינו מעלה את בעלי החיים בדרגה, משום שאין הוא רשאי לאוכלם. לפיכך אצל אדם הראשון ונח נאמרה אכילת האדם לפני אכילת הבהמה, כי אין כל תועלת בהקדמתה.

מים זכים

דורשי רשומות אסרו 'אין סים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו לסים' (ב"ק פב).

פרשת יתרו

ויש לדון ולפלפל בזה, מי הי' אמור לבסוף להתכבד בברכת הזימון.

ויש לפלפל טובא בזה מכמה צדדים, וכדלהלן.

- ג -

א. הנה יעוי' ברש"י (ברכות סג: בד"ה עשית חסד) שביאר, שאהרן וזקני ישראל היו האורחים של יתרו בסעודה ההיא, - אמנם במהרש"א (שם) כתב, שיתרו הוא הי' האורח של משה בסעודה ההיא עיי"ש, וכן פירשו עוד אחרונים, ואכמ"ל בזה.

והנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רא, א) 'גדול מברך... והני מילי כשאין שם אורח, אבל אם יש שם אורח הוא מברך אפי' אם בעל הבית גדול ממנו, כדי שיברך לבעל הבית, ומה ברכה מברכו, יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה...'. עכ"ל, - ובמשנ"ב (שם ס"ק ד) כתב 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם', עכ"ל.

- ד -

ומעתה י"ל שלדברי רש"י הנ"ל, שיתרו הי' בעל הסעודה, אי"כ י"ל שיתרו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברחמ"ז, - ולכאוי' יתרו לא הי' צריך לכבד בדווקא את משה, וכמש"כ במשנ"ב הנ"ל, 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם'.

אך לדברי המהרש"א הנ"ל, שמשה הי' בעל הסעודה, ויתרו ואהרן וכל הזקנים היו האורחים, אי"כ י"ל שמשה רבינו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברחמ"ז, (ובזה אכתיו יש לדון, האם משה הי' צריך לכבד בדווקא את יתרו, - דיתכן דדברי המשנ"ב הנ"ל לא נאמרו, בכה"ג שאביו או חמיו הינם אחד מהאורחים, משום דכבוד אביו וחמיו זהו סוג כיבוד אחר, ממה שצריך לכבד אדם גדול בתורה, וע"ע בזה ואכמ"ל).

- ה -

ואמנם באמת יש להוסיף לפלפל עוד, דגם אי נימא כדברי רש"י הנ"ל, דיתרו הי' בעל הסעודה, אך מ"מ אכתיו יש מקום לדון ולומר, דיתרו לא הי' יכול לקבוע מדין בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברחמ"ז, וכדלהלן.

דהנה יעוי' במשך חכמה שכתב וז"ל, 'לדעתי יתכן לומר, זבחים שהקריב יתרו היו זבחי תודה, ולכך אכלו לחמי תודה לפני האלקים', עכ"ל.

- ו -

ומעתה לפי דברי המשך חכמה הנ"ל יש לדון, לדעת האי מ"ד דס"ל דגם קדשים קלים הוו ממון גבוה, דאי"כ נמצא שיתרו כיבד את האורחים בלחמי תודה שהוו ממון גבוה, וא"כ יש לדון האם בכה"ג האורחים היו מחוייבים לברכו

ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאקל לחם עם חתן משה לפני האלקים: (יח, יב).

הנה רבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב בספרו 'טעמא דקרא', שיתרו הזמין אותם לאכול יחד עימו לחם, בכדי שעיי"ז יוכל אח"כ לברך ברהמ"ז עם ברכת הזימון, - ונראה מדבריו שם, שאח"כ כשסיימו לאכול ובאו לברך, אזי יתרו הי' זה שברך את ברכת הזימון וברחמ"ז, עיי"ש.

אמנם לכאוי' יש מקום לדון ולפלפל טובא, מי באמת הי' אמור להתכבד שם לברך את ברכת הזימון וברחמ"ז, - דלהלן יתבאר, שלכאוי' י"ל שאהרן הי' צריך לכבד את משה, ומשה הי' מכבד את יתרו, ויתרו הי' צריך לכבד את אהרן, ואהרן הי' צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - ויש בזה גלגל החוזר, וכפי שיתבאר להלן.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יעוי' ב'משך חכמה' (שם) שכתב, שלמ"ד שיתרו בא לאחר מתן תורה, אזי י"ל שמשה רבינו אכל יחד עימם בסעודה ההיא (ולא שימש לפניהם), עיי"ש.

ומעתה לצד זה יש לדון, דכאשר עמדו אח"כ לברך את ברהמ"ז, אם נניח שמשה רבינו מצידו, מדין כבוד חמיו הוא ביקש לכבד את יתרו לברך את ברכת הזימון וברחמ"ז, (וכפי שמצינו שמשה יצא לקראתו והשתחוה ונשק לו משום כבוד חמיו, אך יתרו לא השתחוה ולא נשק למשה, - וע"ע בילקו"ש (יח, ז), ובביאור הגר"א יו"ד סי' רמ, לב), הרי יעלה שאע"פ ש"ל שיתרו מצידו לא הי' צריך לכבד בחזרה את משה רבינו בברכת הזימון (כיון שמשה עצמו כיבדו מדין כבוד חמיו).

אך מ"מ י"ל, דיתרו מצידו הי' צריך לכבד את אהרן הכהן בברכת הזימון, כיון שאהרן הי' גדול ממנו בתורה, וקיי"ל (שו"ע או"ח סי' רא, א) שהגדול מברך, - (וגם יש לדון עוד, שהי' צריך לכבדו גם מצד שאהרן הוא כהן, - אך בנקודה זו יש לפלפל עוד, ואכמ"ל בזה).

- ב -

ומאידך, אהרן הכהן מצידו הי' צריך לכבד את משה רבינו בברכת הזימון וברחמ"ז, כיון שמשה הי' מלך (שמו"ר פ"ב, ו), ומחמת כבודו של מלך הי' צריך לכבדו בזה, - משום דאף אי נימא שלאהרן הכהן כבר הייתה אז את המעלה של כהן גדול, אך מ"מ הרי קיי"ל בגמ' (הוריות יג.) שמלך קודם לכהן גדול עיי"ש, (ועוד, דהא יש דס"ל, דמשה רבינו גם הי' כה"ג, עיי' בזבחים קב).

ונמצא, שאהרן הי' צריך לכבד את משה, ומשה הי' מכבד את יתרו, ויתרו הי' צריך לכבד את אהרן, ואהרן הי' צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - וא"כ יש כאן גלגל החוזר,

בברכת האורח, - או"ד דכיון דהוא כיבד אותם בלחמים של ממון גבוה, לכן הם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, כיון דהוא לא כיבד אותם בפת מממונו אלא בפת של ממון גבוה, - וצל"ע בזה.

ואי נימא כהצד הב' הנ"ל, דהם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, א"כ לפי"ז י"ל דיתרו גם לא היו יכול לקבוע מדין בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שלהנ"ל לא הייתה ליתרו כלל את מעלת ודין 'בעל הסעודה', שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכו"ל.

[ואמנם אי נימא שליתרו הי' שם את דין בעל הסעודה וכנ"ל, אזי אכתי ילייע בזה, האם הא דקיי"ל דהחתן מברך, הוא גם בכה"ג שהחתן הוא בעל הסעודה, ואם יברך בעצמו תנתבטל מחמת זה ברכת האורח, וצל"ע בזה].

- ז -
[ואמנם אכתי יש מקום להוסיף ולפלפל בזה, דבפשוטו י"ל דיתרו כיבד אותם גם בבשר ודגים וכל מטעמים, ולא רק בסעודת פת גרידא, - וא"כ יש לדון, האם הם היו מחוייבים לברך את יתרו בברכת האורח, על הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד דברכת האורח נקבעת רק לפי הפת.

ג. ולעצם הספק של הגלגל החוזר הנ"ל, יש מקום לפשוט את הספק, גם בציור שמשה אהרן ויתרו היו כולם בעלי הסעודה, וכדלהלן.

ובאמת יש לדון בזה בנידון חדש, שהוא מהמעשים שבכל יום, שמצוי שכאשר משפחה מתארחת אצל משפחה אחרת לסעודה, אזי האורחים רוצים לשאת קצת בעול ההכנות לסעודה, ולכן יש אורחים שנוהגים לאפות חלות עבור כל בני הסעודה, ולהביא עימם את החלות לבית המארחים עבור הסעודה.

ד. דהנה יעוי' בספר 'שיעורי שלמי תודה' (ענייני ברכות וירידת גשמים, עמ' כד), שהגר"ב צ"ל פלמן יסד שם (ע"פ הגמ' בזבחים צ:) כיצד ניתן להכריע בספיקות של גלגל החוזר, עיי"ש בהרחבה.

ומעתה יש מקום לדון בזה, האם האורחים הנ"ל מחוייבים לברך את ברכת האורח משום הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד דכיון דאת הפת הם הביאו, א"כ נמצא שבברהמ"ז הם התחייבו רק מחמת הפת שלהם, וא"כ אולי נימא שאין בכה"ג מדינא דגמ', את החיוב של ברכת האורח.

לפי דבריו שם י"ל נמי בנידו"ד, שכיון שישנן ב' סוגי מעלות של קדימה בספק שלפנינו, - והיינו שהמעלה של משה והמעלה של אהרן, שתייהן שייכות לאותו סוג של מעלה אחת (כלפי המעלה של יתרו), - כיון שהמעלה של משה בכך שהוא מלך, הינה מעלה בעצם חשיבותו של משה, שיש לו חשיבות בכך שהוא מלך, - וכן המעלה של אהרן בכך שהוא גדול בתורה (וכן בכך שהוא כהן וכנ"ל), הינה מעלה בעצם חשיבותו של אהרן, שיש לו חשיבות בכך שהוא גדול בתורה.

ומעתה יש מקום לדון בזה, האם האורחים הנ"ל מחוייבים לברך את ברכת האורח משום הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד דכיון דאת הפת הם הביאו, א"כ נמצא שבברהמ"ז הם התחייבו רק מחמת הפת שלהם, וא"כ אולי נימא שאין בכה"ג מדינא דגמ', את החיוב של ברכת האורח.

ומאיידך, המעלה של יתרו שהי' למשה לכבדו משום שהוא חמיו, אינה מעלה בעצם חשיבותו של יתרו, שמשה הי' צריך לכבדו משום שהוא אדם חשוב, שהרי אין ליתרו מעלה וחשיבות בעצמו יותר ממשה, - אלא זהו רק דין מהלכות כבוד חמיו, שחייב אדם לכבד חמיו (שו"ע יו"ד סי' רמ, כד), אך ליתרו באמת אין חשיבות בעצם יותר ממשה.

ושלחתי לשאול את הנ"ל לפני מורי הוראה מובהקים שליט"א, - והיו שהשיבו שבכה"ג באמת אין חיוב של ברכת האורח, כיון שאכילת הפת המחייבת בברהמ"ז, הרי הייתה רק מהפת שלהם, ולא מהפת של המארחים.

- יא -

ומאיידך היו שציידו, שכיון שגם על הבשר ודגים וכל מטעמים יש חיוב ברכה אחרונה, ובאמצע הסעודה הרי כל האוכל מתחייב בברכת המזון, א"כ נמצא שהברהמ"ז שייכת גם לבשר ודגים וכל מטעמים.

וא"כ בכה"ג יסד שם הגר"ב צ"ל פלמן יסד, שדנים בתחילה רק את ב' הדברים שיש להם את אותו סוג של מעלה (כלפי הדבר הג', שמעלתו שונה לגמרי), - והיינו דבנידו"ד יש לדון בתחילה רק את משה ואהרן, שבשניהם הסיבה להקדימם היא מחמת שיש להם חשיבות בעצמם, ודנים ביניהם מי קודם למי, - וכאשר נדון אותם בתחילה בפני עצמם, הרי משה קודם לאהרן, כיון שמלך קודם לכהן גדול וכנ"ל.

ולכן י"ל דגם בכה"ג שהפת הייתה משל עצמם, אך מ"מ הם חייבים לברך את ברכת האורח, כיון שברהמ"ז הרי פוטר גם את הבשר ודגים וכל מטעמים, שהם קיבלו מהמארחים שלהם, - ויל"פ עוד בזה אך אכמ"ל.

ולאחר שהכרענו בתחילה שמשה קודם לאהרן, אזי אהרן יוצא ומסתלק מהספק, כיון שהוא ודאי אינו קודם למשה, - ואז בשלב ב' דנים את ב' הספיקות שנשארו (דהיינו הספיקות שיש להם ב' סוגי מעלות שונות), ובנידו"ד היינו את משה ויתרו.

ומעתה יש נפ"מ בחקירה הנ"ל, גם לגבי מה שהסתפקנו לעיל, האם ליתרו הייתה את מעלת בעל הסעודה, שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל].

וא"כ לפי"ז כד נימא שמשה הי' מכבד את יתרו בברכת הזימון משום כבוד חמיו, א"כ יעלה שיתרו לא הי' צריך לכבד את אהרן מדין גדול בתורה, כיון שהרי אהרן כבר הסתלק ויצא לגמרי מהספק בתחילה, ודו"ק ונפלא.

ג. ויש להוסיף ולפלפל בזה עוד, דמצד אחר יש לדון ולומר, דהיו צריכים כולם לכבד את יתרו בברכת הזימון וברהמ"ז, וכדלהלן.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 05442-271-1515 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

דהנה כתב המשנ"ב (סי' קסז, סח) בשם המג"א, שהחתן ביום חתונתו בוצע את הפת, אע"פ שיש בהמסובין גדול ממנו עיי"ש, - ויעוי' בב"י שהקודמים לבצוע, הם קודמים גם לברך ברכת הזימון וברהמ"ז (חוץ מכאשר בעה"ב בוצע, שבברהמ"ז דינו לכבד את האורח וכנ"ל).

ויש שביארו, שהטעם שהחתן ביום חתונתו בוצע, וגם מברך ברכת הזימון וברהמ"ז, הוא משום שכל הסעודה הינה לכבוד חתונתו, וא"כ בדין הוא, שהוא יהי' זה שיתכבד לבצוע ולברך את ברכת הזימון וברהמ"ז.

ומעתה יעוי' במש"כ במדרשים, שסעודת יתרו הייתה סעודת ברית מילה או סעודת גירות, - ולפי"ז להנ"ל י"ל,

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 05442-271-1515 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
 וראשית יתרו התשפ"ב גליון 204

האדם המתחלף

שאלה: האם שייך שהאדם יעבוד על עצמו במקום אחד, ובמקום אחר יראה כאדם אחר לגמרי?

א. שמות יח, א: "וישבוע יתרו". פירש רש"י (ומקורו במכילתא) "יתרו – שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל (וכן פירש רש"י לעיל ד, יח). יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה... יתרו, לכשנתגייר וקיים המצוות הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחיבב את התורה...".
 מבואר שיתרו נקרא בשבע שמות על פי שבע מידות שנהג בהם, והיינו משום שהשם הוא מהות האדם כמבואר בספרים. אבל צריך לדעת שפעמים רבות גם לשאר בני אדם יש כביכול כמה שמות, וביאור הדבר: למשל אם נקח אדם בבית המדרש בשעה שלומד איזה דבר מוסר וכדומה, הלא באותו רגע בטוח הוא בעצמו שלא ישל בדבר שדיברו עליו, וגם אם חלילה נכשל פעם בזה, מתחרט הוא על כך מאוד, ובטוח שאם כעת יבא לפניו אותו ניסיון בודאי יתגבר, אלא שהניסיון מגיע רק בשעה שיוצא מבית המדרש או ממקום לימודו, ותיכף נכשל בו, ואחר כך מתחרט ומצטער: כיצד יתכן שלא עמדתי בניסיון. דוגמת מידת הכעס, יכול להיות שבשעה שילמד את חומר הענין, יאמר לעצמו: יותר אינני כועס, ומה לי ולשטות זו, מתי אבא לידי ניסיון זה ואקיימו, להתגבר שלא לכעוס! אבל בשעה שקם מלימודו ופתאום הרגיווהו בני ביתו, הוא לא עוצר בעצמו וכועס אף שמיד הוא מתחרט למה הוא לא התגבר.

האדם כביכול לובש מלבושים שונים כפי המצבים שנמצא בהם, יכול להיות אדם שנמצא עם חוריו והוא רגוע ביותר ואין לו יצר לחטוא, ואילו כשנמצא עם חבריו מתעורר בו היצר לחטוא¹. ולפעמים, כשנמצא עם חבריו הוא רגוע, ואין לו את יצר הכעס, אך תיכף כשמגיע לביתו, מתעורר בו כעס על כל דבר (וכמו שכתבנו לעיל (בראשית יד, יד 'קירוב בני משפחה', ושם יט, ח בנדפס מחדש 'הפקרת הבית למצוה') שהאדם נמדד בעיקר כפי התנהגותו בבית²). **וזהו**

¹ וכן האריכו בעלי המוסר כלפי הקבלות שאדם מקבל על עצמו בעשרת ימי תשובה, שאז נמצא במצב רוחני גבוה, וכאשר מגיעים ימי החול אינו יכול לעמוד בהם, לכן יעזו להוריד הרבה את רמת הקבלות שקיבל אז, כדי שיוכל להחזיק בהם גם במצב הפחות שעומד בו בשאר ימות השנה.
² בשלום רב (נט, נד) רמזנו הדבר בדברי הגמרא (זמא פו.) על הפסוק (דברים ה, ה) 'ואהבת את ה' אלהיך', שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש

מעלת לימוד המוסר בעקביות ובקול רם וכדומה להפנים הדברים ללבו נוכעין מה שנתבאר במקום אחר בשם הסבא מקלם שאין בין צדיק לרשע אלא כח הציור בלבד, וכגודל המחשת המוסרים וחיותם אצלו, כך יקל לו להיות צדיק, שאדם לא יהיה נתון למצבים משתנים של זמני עליה וירידה וכדומה, אלא שיהיה שולט על מעשיו ומתנהג תמיד בצורה נינוחה ורגועה, וגם אם חלילה מתפרצים אצלו יצרים – יודע הוא להתגבר עליהם, להכניעם ולהביסם על המקום. אכן כבר כתב במכתב מאליהו (ח"ד עמ' 253) 'עצה נפלאה לאדם שרוצה לעמוד בנסיגות, שיכוין בדמיונו הרבה פעמים לפני בוא הניסיון את ציור הניסיון ועמידתו בו. ומעלה בלבו כל הטעמים והטענות שהוא משתמש בהן כדי לכבוש את יצרו, ואיך הוא שמח בכבישתו, ואז בבוא הניסיון באמת יקל לו לעמוד בו. וזו עצה בדוקה ומנוסה'.

תשובה: פעמים רבות האדם יכול להשתנות ולהתחלף כמו כמה בני אדם לפי המצבים שנמצא בהם ובני אדם הסובבים אותו, אבל ראוי לו ללמוד מוסר בעקביות שישלזט תמיד על רוחו ויכניע את יצרו ונסיגותיו.

יצירת הייחוס

שאלה: אדם שאין לו משפחה מיוחסת, האם יצטער על כך?

ב. שמות יח, א: "וישבוע יתרו... זותן משה". פירש רש"י (ומקורו במכילתא) "חותן משה – כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר 'וישב אל יתר חותנו' (לעיל ד, יח). דהיינו שבתחילה כתוב שמשה חזר אל יתר חותנו, ותלה כבודו ביתרו³, מה שאין כן כעת שעלה ונתעלה עד שקיבל את השליחות להושיע את

תלמידי חכמים והא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו: "אשרי אביו שלמדו תורה" וכו', ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו. עליו הכתוב אמר (ישעיה מט, ג) "ויאמר לי עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר", עיין שם. כי זהו שאמר "צאו וראו מה הבריות אומרות עליו", "בריות" ראשי תיבות, ב'יתו, ר'עיו, י'דידיו ות'למידיו. כי בתחילה יש לשמוע מה אומרים עליו אנשי ביתו ואיך מתנהג שם, ואחר כך יש לשאול את רעיו ידידיו ושאר תלמידיו. (וראה עוד שם מט, כח בחובת סבר פנים יפות לאשתו. ושם נז, ז בחובת הארת פנים לבני ביתו).

³ אף שבתחילה היה זה קודם שנתגייר יתרו, ולא מסתבר שמשה יתייחס אחר יתרו סתם מחמת שהוא אדם חשוב משלושת יועצי פרעה, וכומר לעבודה זרה, מכל מקום צריך לומר שמשה לא נתייחס אחריו משום תליית חשיבות מיוחדת, אלא שכך הוא הדרך בסתם שצעיר תולה הגדולה והכבוד בחמיו, וכדרך שלמדו ממשה שחייב אדם בכבוד חמיו ולכן יצא לקראתו (אף שכאן היה זה לאחר שנתגייר כבר), אלא שלבסוף נעשה משה כה חשוב שכבר היה הגדול (שהוא חמיו) נתלה בקטן (שהוא משה).

ישראל והנהיגם, כאן יתרו חמיו תלה בכבודו⁴. **אם** נקח לדוגמה בזמננו, כשהאדם נושא אשה, שואלים אותו בשנים הראשונות: מאיזה משפחה אתה? הוא עונה: אני חתנו של רב פלוני שליט"א – אחד הרבנים החשובים בעיר. אבל לאחר שנים של התמדה ועליה בתורה וביראת שמים, עולה לגדולה ויכול להיווצר מצב הפוך, כאשר שואלים את חמיו: מאיזה משפחה אתה, הוא משיב: אני אביו או חמיו של גאון פלוני שליט"א⁵.

וכבר היה כזאת לעולמים שהאבות התגאו והשתייכו בבניהם, וכמסופר (רא"ש קידושין א, נז) על המהר"ם מרוטנבורג, שמיום שעלה לגדולה, לא הקביל את פני אביו ולא רצה שאביו יבוא אליו, מחמת הספק בגמרא (שם לג): בבן שהוא רבו של אביו אם צריך האב לקום לבנו. ומעין זה מצינו גם אצל יוסף הצדיק שנמנע מלהיפגש עם יעקב אביו כדי שיעקב לא יצטרך לחלוק לו כבוד (עיין פסיקתא רבתי, ג וריש ד ומשכן שילה בראשית מו, כט). וגם האמורא הנקרא 'אגרא' שחידש בש"ס הלכה חשובה בהלכות בשר וחלב (חולין קד): נקרא על שם חתנו רבי אבא בשם 'אגרא, חמוה דרבי אבא' (וגם במנחות סוף כט. כט: הובא שהיו לו שתי שאלות בהלכות סת"ם ורבי אבא פשט לו אותם, וקראוהו כנ"ל 'אגרא, חמוה דרבי אבא'). **וכן** הובא כמה פעמים בש"ס מימרות בשם 'אבוה דשמואל' (עירובין צו. נדרים מ: וחבחים קיא:), 'אבוה דרבי אבין' (גיטין נג. סנהדרין עו. ונדה לו:), 'אבוה דרבי אפטוריקי' (בבא מציעא ה:), 'אבוה דרבי ירמיה בר אבא' (מנחות מז:). ובפשטות הוא משום שבניהם היו אמוראים חשובים, ולכן הם נתייחסו אחריהם⁶. וכן יש אבות ההולכים לשיעורי תורה של בניהם, ואין הדבר גורם קנאה חלילה לאבות, אלא אדרבה מתגאים בכך, שהרי אמרו (סנהדרין קה:): 'בכל אדם מתקנא, חוץ מבנו ותלמידו' (ועיין מה שכתבנו בבראשית א, כו 'עצה למניעת קנאה', ושם כא, כג 'רחמי האב').

וכמו אותו תלמיד שבא אל רבו בטרונאי: אין לי שום יחוס, השיבו הרב: אני מברך אותך, שלא תצטרך לחפש אחר יחוס של

⁴ **וכן** להלן (פסוקים יב, יז) שאמר "חותן משה", ושם אף לא הוזכר כלל "יתרו" בשמו אלא רק בשם "חותן משה". ויש לעיין במה שבפסוק יב רש"י לא פירש כלום, ורק בפסוק יז כתב "ויאמר חותן משה – דרך כבוד קוראו הכתוב, חותנו של מלך". בפרט שבפסוק יז כתוב "ויאמר חותן משה אליו" כלומר אל משה בעצמו, ואם כן יותר מובן מה שכתב "חותן משה", ואם כן למה דוקא שם ראה רש"י לנכון לפרש דבר זה.

⁵ **הגרא"ל** שטיינמן זצ"ל אמר שיש ללמוד מזה שכל המצבים שהאדם נמצא בהם יכולים להתהפך מקצה לקצה, כמו שרואים אצל משה שמתחילה לא הכירוהו, עד שכשנצרך לאיזה דבר הוצרך לומר: אני חתנו של יתרו, ולא עבר זמן קצר עד שנעשה להיפך, שכשהוצרך יתרו איזה דבר היה אומר: אני חתנו של משה. וכך הוא בכל התלאות של האדם העוברות עליו בחייו, היום פלוני שולט עליו ולמחר מתהפך לאידיך גיטא, היום יש צרה וצער ולמחרת הכל מתהפך. ואין לאדם להתפעל ממצבו שנמצא כעת בצער, כי הדברים משתנים ומתהפכים. אם בני אדם ישימו על לבבם זאת, כמה משברים נפשיים ימנעו מעצמם ולא יחושו למצבים קשים שקורה להם, ואל יפלו ברוחם ח"ו, בידועם שכל צרה יש לה זמן קצוב, ולאחר תקופה קצרה מתהפך הכל לטובה (אעלה בתנ"ך, מנחת החנון א"ש).

⁶ **אבל** לגבי 'אבוה דשמואל' ביאר טעם אחר בירושלמי (ראש השנה א, ד) משום שהיה נוהג לצום יומיים ביום הכיפורים ולמחרתו, והכניס את עצמו לסכנה, לכן לא קראוהו בשמו אלא על שם בנו. ויש שפירשו משום שהיה בריחוק מקום, וכשנודע לו שבאותו הלילה יזכה לבן צדיק אמר שם קדוש ובא לאשתו (כמובא בתוספות בקידושין עג. ד"ה נאי, בשם הירושלמי), ומוזה נולד שמואל. לכן נקרא על שמו שידעו ששמואל אינו ממזר חלילה, אלא נולד מאביו שבא על ידי שם קדוש. ונרמז זאת גם בשמו 'שמואל' שהיינו 'שמו-אל' שאביו אמר שם קדוש.

אחרים, אלא אתה בעצמך תיצור יחוס לעצמך, כלומר שבניך וצאצאיך יתגאו במה שהם מיוחסים אליך... **ולכן** אין לאדם להצטער שאין לו יחוס או שאינו מוכר דיו, כי אם ישקיע כל כוחו ומרצו בתורה, יתמיד בה ויקיימה, בעזרת ה' יבא יום שכולם יתייחסו אליו, ו'סוף הכבוד לבא' (נדרים צו:), ואמרו (אבות ד, ט. ואבות דרבי נתן ל, א) 'כל המקיים את התורה (באבות דרבי נתן: דברי תורה) מעוני – סופו לקיימה מעושר'.

ואפילו שאין לכתחילה ללמוד לשם כבוד⁷, אבל אמרו (פסחים ג: סנהדרין קה: גזיר כג: סוטה כב: מזו. הוריות י: ערכין טז:): 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', וכתבו התוספות שזה מדבר על הלומד לשם כבוד, ורק ללמוד על מנת לקנטר וכדומה אסור לגמרי⁸. וגם אם זוכה ללמוד לשמה, עיקר הענין כאן שלא ירגיש חלילה נחות דרגה במצבו, שיושב ולומד באיזה פינה ואף אחד לא מכירו ויודעו, אלא ישמח שמקיים את תפקידו בעולם ומחזיק בכך את העולם בתורתו⁹, עושה הוא את רצון בוראו, ומנצל את כוחותיו לעבודת ה', ויחזק עצמו שיבא יום שיזכה להיות 'בעל מדרגה' (אף בלי קשר לכבוד על כך). ובגמרא (נדרים צו:). אמרו "שלא יאמר אדם אקרא (אלמד ואשנה בתורה, כדי) שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למד (תורה) מאהבה (פירש הר"ן "לא תכוין להנאתך אלא כדי שיהיו שגורין בפיך") וסוף הכבוד לבא".

בעצם מעלת היחוס, מסופר (מנחות גג:) שפעם אחת אמרו התלמידים לרב פרידא: רבי עזרא נכדו של רבי אבטולס, ודור עשירי לעזרא הסופר עומד בשער ומבקש ללמוד תורה, השיבם רבי פרידא בפליאה: מדוע אתם משבחים כל כך את יחוסו, הלא ממה נפשך, אם הוא בן תורה (בר אוריין), אם כן גם אם אינו יחסן הרי זה טוב, ואם הוא גם בן תורה וגם יחסן (בר אבהו) גם זה טוב (ורוב האחרונים גורסים 'גם זה טוב וטוב', והיינו כי בודאי מעלת התלמיד חכם כשהוא גם יחסן הוא טוב יותר כדלהלן), אבל אם אתם משבחים אותו רק על יחוסו הגם שאינו בן תורה, אדרבה יחוסו הוא רק חסרון עבורו וראוי שתאכלנו האש (משום שאינו בן תורה כאבותיו, מדרש"א וקרן אורה).

יש שאומרים: הלא אבי אינו בעל תורה, וסבי כלל לא היה שומר תורה ומצוות, וכיצד אצליח בתורה. אך המציאות מוכיחה להיפך, לפעמים אדרבה מי שזקניו בעלי תורה וממשפחות

⁷ **שנינו** (אבות א, א) 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס', כלומר שלא יקיים האדם את המצוות על מנת לקבל על כך שכר בעולם הבא, וכל שכן שלא יקיימם כדי לקבל עליהם שכר וכבוד בעולם הזה. וראה עוד ב'פלא יועץ' (ערך לשמה).

⁸ **לפי** זה מה שאמרו 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס' (כמובא בהערה 7), ומוכת שאין ללמוד שלא לשמה אלא לשם פרס ושכר, תירצו תוספות (פסחים ה: ד"ה שיזכה, ראש השנה ד. ד"ה בשביל, סוטה כב: ד"ה לעולם) שזה נאמר דוקא באופן שעושה את כל המצוה כדי להשלים רצון יוצרו שציוהו על כך, אלא להנאתו בלבד, ואם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה לה, תודה ומתחרט על מצות הצדקה שעשה, כמו הגויים שנותנים את הצדקה רק להתגדל בו (כאומרים בבבא בתרא י:), אבל מי שאינו תוהה ומתחרט ואומר שנותן את הצדקה כדי שאזכה לעולם הבא, הרי זה צדיק גמור, וכמו שמשמע בגמרא (פסחים, ראש השנה, ובבא בתרא שם). וראה גם בתוספות יום טוב (אבות שם ד"ה אל) מה שכתב בזה.

⁹ **כדברי** חז"ל בכמה מקומות (והבאנו חלקם לעיל בבראשית יח, כו 'הגנת הצדיקים', ושם כו, ט' והירות מידי עשו', ולהלן בדברים א, ג 'הגנת החכם על העיר').

מיוחסות, מרגיש סיפוק שיש לו שם ואינו טורח בתורה וביראה. אבל כל זה לא יועיל לו, תורה הוא לא ידע ללמוד.

לפעמים דוקא בנים של בעלי בתים פשוטים ביותר יצאו גדולי עולם, כי אדרבה מי שמתחזק בתורה, ובא ממשפחה שאינה בעלת תורה ויראה, רוצה ברצינות להיות בן תורה אמיתי, משקיע הוא את כל הכוחות בלא ויתורים ומקבל סייעתא-דשמיא מופלאה, ועל ידי כך זוכה לגדול ולעלות מעלה מעלה. **וכבר** אמרו (נדרים פא.) 'הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה', ודבר זה הולך גם על עניות בדעת שכן 'אין עניות אלא בדעת' (נדרים מא. ועיין בכתובות סח.), כי לפעמים דוקא ילדים אלו יודעים להעריך את התורה, ומנסים לקנותה בכל כוחם בהתמדה רבה, וכך הם מצליחים, עד שיתקיים בהם (אבות ד, ט. אבות דרבי נתן ל, א וסוטה מט.) 'כל המקיים דברי תורה מעוני – סופו לקיימה מעושר', ויזכו לגדול הרבה בתורה וביראת שמים (ובדברים ח"א ה, יט 'תורה בירוש' הוספנו בזה).

תשובה: אין לאדם להצטער שאין לו יחוס או שאינו מוכר, כי בעזרת ה' אם ישקיע את כוחו ומרצו בתורה, יבא יום שכולם יתייחסו אליו, וגם אם לא בעולם הזה – בעולם הבא יעריכוהו יותר מהרבה 'חשובים' אחרים.

חשיבות בני אדם

שאלה: האם שייך לדמות מעלת בני אדם זה לזה?

ג. **שמות יח, א:** "את כל אשר עשה אלקים לבני ישראל וכו'". פירש רש"י "למשה ולישראל – שקול משה כנגד כל ישראל", והיינו שכיון שאף משה בכלל ישראל, אם כן למה הוצרך כלל להזכירו, אלא ללמד שהוא שקול כנגד כל ישראל. וכעין זה אמרו במדרש (שהש"ר א, ג) 'ילדה אשה אחת במצרים ששים ריבוא בכרס אחת, ומיהו? זו יוכבד שילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל, ע"כ. למדנו מזה שאין לו לאדם להסתכל על הגופים, כי אף שכולם נראים אותו דבר כלפי חוץ, אמנם הפנימיות של האדם יכולה להיות אחרת ממה שנראה כלפי חוץ, ככתוב (שמואל א' טז, ז) "האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב", וכמאמר רב יוסף בנו של רבי יהושע בן לוי לאחר שעלה לשמים (בבא בתרא י: ופסחים ג:): "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה", כי לפעמים דוקא אנשים שנראים פה פשוטים, למעלה הם חשובים ביותר, וכן להיפך. ולכן שייך שיהיה אדם אחד שקול גם כנגד כל ישראל. **וכן** כתוב (במדבר לא, ט) "וישלח אותם משה אלף למטה, אותם ואת פינחס", ודרשו חז"ל (ספרי מטות ה. ובילקוט שמעוני במדבר כז, תשעו. דברים יא, תתעה. יהושע א, ח) "פינחס היה בכלל (אותם)", ולמה יצא? מלמד שהיה פינחס שקול כנגד כולן" (ועיין בילקוט דברים שם שהביא עוד כמה דוגמאות לכך). וכן אמרו בגמרא (בבא בתרא קכא: וסנהדרין מד.) שיאיר בן מנשה שקול כנגד רובה של סנהדרין. גם בספר קב הישר (באות סב) הביא מעשה מהזוהר על רבי יוסי שנפטר, ולאחר שבנו בכה וביקש רחמים חזרה נשמתו, ובמקום נשמתו של רבי יוסי נתנו למלאך המות שנים עשר אנשים תחתיו. וכן בשעה שנפטר חתנו של ה'חפץ חיים' זצ"ל בדמי ימיו, ואשתו –

בתו של ה'חפץ חיים, באה לבכות לפניו: למה מידת הדין פגעה דוקא בבעלה הצדיק רבי צבי לוינסון זצ"ל, אמר לה ה'חפץ חיים: 'מה את רוצה, שחצי העולם היה הולך, או שרק הצדיק הזה! ופטרה לשלום.

וזהו מה שכתוב (יהושע ב, א. וקוראים זאת בהפסדת פרשת במדבר) "והיה מספר בני ישראל כחול הים", והמשיך הפסוק "אשר לא ימד ולא יספר", וקשה, האם יש להם מספר או לא. אלא תירצו חז"ל (יזמא כב): 'כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, וכאן בזמן שאינם עושין רצונו של מקום'. וקשה, כיצד על ידי שיחזור בתשובה יגדל בין רגע מספרם עד כדי ש"לא ימד ולא יספר". **אלא** הפשט (עץ יוסף ד"ה ל"ק) שכיון שיש אנשים שמבחינת הכמות הם יחיד, אבל מבחינת האיכות הם שקולים כרבים, לכן אמרו חז"ל שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום, נעשה כל אחד מהם כה גדול וחשוב שאין יודעים חשיבות כל אחד, עד שמספרם מבחינת האיכות מתרבה כל כך מבלי יכולת לספורם, ו"לא ימד ולא יספר". **לכן** כשאדם נפגש עם אדם, אל לו לקבוע את אישיותו ואופיו לפי מראהו החיצוני בלבד, וכמוכן שלא לזלזל בו לפי אומדן דעתו, אלא יתייחס אליו בכבוד, כי מלבד מה שהוא ב'צלם אלקים' זוכה להיות יהודי – בן המלך, עוד מי יודע גם כמה גדול הוא ברוחניות.

תשובה: לא שייך לדמות מעלת בני אדם זה לזה, ויכול להיות אדם אחד שגדולה מעלתו כנגד אנשים רבים, ולפעמים אף כנגד כל ישראל.

כל אחד 'בן יחיד'

שאלה: מהי הדרך הנאותה להתייחס אל כל בן במשפחה?

ד. **שמות יח, ג:** "ואת שני בניה, אשר שם האזוד גרשום... ושם האזוד אליעזר". לכאורה יפלא, מדוע נאמר בפסוק פעמיים "שם האחד", ולא אמר "שם האחד גרשום... ושם השני אליעזר" [כדרך שאמר (במדבר יא, כו) "וישאו שני אנשים במחנה, שם האחד אלדד ושם השני מידד", וכן (שמואל ב' ד, ב) "ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאול, שם האחד בענה ושם השני רכב בני רימון הבארותי"]. וביאר הגרי"צ הלוי דינר – ראב"ד לונדון (מקדש הלוי) שהתורה מבקשת ללמדנו שאסור לנו להתייחס אל מי מילדינו כאל בן שני – בן משני, אלא עלינו להתייחס אל כל אחד ואחד כאילו הוא ה'בן האחד' – בן יחיד, לא 'עוד ילד', אלא ילד יחיד ומיוחד, בעל נתונים וכוחות המיוחדים לו, ותפקיד המיוחד רק לו. זהו יסוד עיקרי בחינוך הבנים. אסור לנו לערוך השוואות בין אחד לרעהו, גם אם אחד כשרוני פחות או בולט פחות בכל מעלה אחרת, עלינו להחשיב את כל הבנים בשווה, כל אחד על פי הכוחות שקיבל משמים, עכ"ד.

כיוצא בזה כתבנו במקום אחר כוחו של כל ילד בישראל לצמוח לאילן גדול, ויש להתייחס אל כל אחד ממנו כאל גדול הדור הבא, ולהתנהג עמו בהתאם – להשקיע בו את מירב הכוחות ולהיזהר להאכילו אוכל כשר ללא פקפוק.

וכבר כתבנו במקום אחר ש"לכל יהודי יש מיוחדות מסויימת שאינה קיימת בחבירו, ועליו ליישמה ולהשתדל בה כפי כוחו,

שמשקיעים בעבור התורה, רואים אחר כך סייעתא-דשמיא גדולה בדברים רבים, וגם בגידול הבנים לתורה וליראת שמים, היוצאים פעמים רבות גדולי תורה וענקי רוח, ו'סוף הכבוד לבא' (גדרים סב), ואמרו (אבות ד, ט. ואבות דרבי נתן ל, א) 'כל המקיים את (דברי) התורה מעוני - סופו לקיימה מעושר' וכדומה. **ומעין** מה שראינו אצל יתרו בעצמו, שאף שבתחילה עזב את כל הכבוד שהיה שרוי בו להיות כומר גדול ומכובד ונתגיייר להיות עם האומה הנראית שפילה בין האומות, אך לבסוף זכה לכבוד גדול כזה שכמעט לא היה דומה לו, כמאמר רב יודן בשם רב איבו (תנחומא ויגש, ט) "שני בני אדם ראו כבוד גדול מה שלא ראה בריה בעולם, ואלו הן יתרו ועקב, יתרו כשבא אצל משה, כתוב בו (יה, ט) 'ויצא משה לקראת חותנו', מי היה רואה את משה יוצא ואינו יוצא, שרי אלפים ושרי מאות יוצאין ולא היה יוצא, שבעים זקנים יוצאין ולא היה יוצא, אהרן כהן גדול יוצא ולא היה יוצא! התחילו כל ישראל יוצאין לקראת יתרו". **וגם אם** בעולם הזה לא יזכה לכבוד, אבל בעולם הבא בודאי יקבל כבוד גדול על מסירות נפשו לתורה, ו'לפום צערא - אגרא' (אבות ה, כב) וכגודל צערן והשקעתו בעולם הזה לצורך התורה והמצוות - כך יגדל שכרו בעולם הבא.

תשובה: גדול מעלתם של העוזבים משרות מכובדות כדי לעסוק בתורה וביראת שמים, וכגודל השקעתם ומסירותם לתורה, כן גדול מעלתם ובעזרת ה' מכח זה זוכים לסייעתא-דשמיא מיוחדת.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל - עלוני הפרשה המחכימה על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה - הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושהכל חולף אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבת מצוה' (כ"ה), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב: 40 דקות (בינתיים הוציא מסדר מהרות) - ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מפת"י מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בהלב ותערובות ו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעוקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בחורים ומאויים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה הלכים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג' חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפרשוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופולפולים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בתודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בתודש כסלו עד אב, בהלכה ובאגדה, על הנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, כאגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) בטלפון:

02-5864229. וברוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

וכך יזכה להשלים תפקידו כראוי ולבא לעולם האמת שמח ומאושר על כך", ואם כן פשוט שגם האב יכבד ויעריך כל בן לפי המיוחדות שלו, וגם ינתב אותו על פי זה, וכמו שהרחבנו במקום אחר ש"לכל אחד יש כוחות ואופי מסויים שניתן לו, ולכן על ההורה ומורה להתחקות אחר טבע הילד ולחנכו בהתאם, ועל ידי כך יגדל לאילן גדול", ובמקום אחר הבאנו שגם מי שעושה פעולה ואינו מצליח בה כעמיתו הכשרוני, אבל כיון שעושה כפי כוחו יש להחשיבה מאוד. **תשובה:** הדרך הנאותה להתייחס אל כל בן במשפחה כאל 'בן יחיד' המיוחד בתפקידו ובמעלותיו.

עוזבי התפקידים

שאלה: מהי מעלתם של העוזבים משרות מכובדות כדי לעסוק בתורה וביראת שמים?

ה. שמות יה, ה: 'ויבא יתרו... אל משה אל המדבר'. פירש רש"י "אל המדבר - אף אנו יודעים שבמדבר היה (ולמה פירש זאת), אלא בשבחו של יתרו דיבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדכו לבו לצאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה". מכאן נלמד במעלת המתקרבים ליהדות שעזבו את הכל למען התורה, אף שקודם לכן ישבו בכבודו של עולם, בעלי קריירות גדולים ותפקידים בכירים. ואף שבודאי "אין כבוד אלא תורה, שנאמר 'כבוד חכמים ינחלו' (משלי ג, לה)"¹⁰, אולם כיון שהעולם מחשיבים את הבלי העולם יותר משאר דברים, לכן יש לכבדו יותר, במה שמצדו הקרוב יותר משאר אדם בזה שמתקרב לתורה, וקיים בעצמו מסירות נפש למען התורה, ולכן ראוי לשבחו על כך יותר מאחרים. **גם רבינו** יונה (שערי תשובה ג, מט) כתב "ובכמה מקומות הזוהרה התורה על אונאת הגר (להלן כב, כ. ומעין דרשת הגמרא בבבא מציעא נח: על פי הפסוק בויקרא כה, יז), מפני אשר שכח עמו ובית אביו, ובא לחסות תחת כנפי השכינה, כענין שנאמר (רות ב, יא) 'ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת', ונאמר (שם בפסוק יב) 'ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו'. משל לצבי שבא לעדר ושם ירביץ עם הצאן ירעה, וחמל עליו בעל העדר, כי עזב כר נרחב ויעמוד במקום צר"¹¹.

ואותם שעוזבים את אותו כבוד מדומה, אין להם להצטער על כך, אלא ידעו שהולכים הם לקראת הדבר החשוב ביותר בעולם, ושבעבורו נברא כל העולם (כדלעיל בראשית א, א ועוד), ואין להם לדאוג על עתידם, כי אדרבה מכח מסירות הנפש

¹⁰ פירשו הרמב"ם והרע"ב "אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי התורה, שנאמר (משלי ג, לה) 'כבוד חכמים ינחלו' - כלומר הם נוחלים כבוד בשביל שהם לומדים את התורה ויורשים אותה כנחלה".

¹¹ אף שבאמת אין לך מקום רחב יותר ממקום בני ישראל לומדי התורה, שנאמר עליה (איוב יא, ט) 'ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים', ו'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה' (אבות ו, ב. אבות דרבי נתן ב. כלה ח), אבל כאמור, כיון שבעולם הזה נראה לבני האדם כי הרוחב הוא במילוי התאות כרצונן, ולבני ישראל יש מקום צר שיש להם תרי"ג מצוות ומתוכם שס"ה לא תעשה המגבילים את האדם מלעשות כרצונן, לעומת בני נח שיש להם רק שבע מצוות, לכן יש לאותו הגר מעלה במה שעזב חמדת תבל והלך ודבק באלקי ישראל.

מקדשי תיראו

פרשיות יתרו - משפטים • תשפ"ב | עלון מס' 25

שויתי ה' לנגדי... הלכות והנהגות בהכ"נ

חומר הזלזול בקדושת בהכ"נ

בספר חפץ חיים (פתיחה עשין ז') הביא את דברי הזוה"ק בפרשת תרומה (דף קל"א ע"ב), שכתב וז"ל, ומאן דאשתעי בבי כנישתא במילין דחול, ווי ליה דאחזי פירודא, ווי ליה דגרע מהימנותא, ווי ליה וכו' [דלית ליה חולקא באלהא דישראל], דאחזי דהא לית אלהא ולא אשתכח תמן, ולית ליה חולקא ביה, ולא דחיל מיניה, ואנהיג קלנא בתיקונא עלאה דלעילא. [תרגום - מי שמדבר בבית הכנסת דברי חול, אוי לו שמראה פירוד, אוי לו שגרוע האמונה, אוי לו (שאין לו חלק באלקי ישראל), כי מראה בזה שאין אלקים ואינו נמצא שם, ואין לו חלק בו ואינו מיוחד ממנו, ונוהג בדיון בתיקון העליון של מעלה].

ואיתא בגמ' (מגילה דף כ"ח ע"ב) דבהכ"נ שמחשבין בו חשבונות, לטוין שילינו בו מת מצוה. ופרש"י שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין.

ובספר חסידיים (סי' ר"ט) כתב: אם תראה בית של צדיק או בית הכנסת חרב, או רשעים דרים בו, דע שישאל היו דרים בו דרך בזיון. וכן בית המדרש שנוהגים בו קלות ראש, סופו נופל בידי ערלים. דיו לעבד שיהא כרבו. כי לא נהגו נכרים קלות ראש ובזיון בבית ה' עד שנהגו בו ישראל, שנאמר (ירמיה ז, יא) 'המערת פריצים היה הבית הזה, ואח"כ 'וארוה כל עוברי דרך' (תהלים פ, יג). זה לשון הסמ"ק (סוף מצוה י"א): גם ספרו לנו אבותינו וראינו בעינינו, כי כמה בתי כנסיות אשר נהפכו להיות בתי עובדי אלילים, על שהיו נוהגין בהם קלות ראש.

חיבת הקודש

דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (כו, ח) - "ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך". ובסוף זה נדרש בגמ' (מגילה כ"ט ע"א) על בית הכנסת.

ובמסכת דרך ארץ זוטא (ריש פ"ט) איתא: הוי אוהב את בית הכנסת, כדי שתטול שרכך בכל יום. הוי אוהב את בית המדרש, כדי שיבואו בניך לתלמוד תורה.

וז"ל ספר קב הישר (פרק ו'): כי כותלי בית הכנסת הם קדושים מאוד, ואור השכינה חופפת עליהם תמיד, ולכן מנהג לנשק הכותלים של בית הכנסת מחמת הקדושה. וראיה ממדרש ילקוט שמעוני (יחזקאל ס"ו ע"ג): "ויצא כבוד ה' מעל מפתח הבית" (יחזקאל ט, יח), והא לא הוה צורכא אלא 'ויצא כבוד ה' משלו משל למה הדבר דומה, למלך שהיה יוצא מפלטין שלו, והיה מנשק בכתלים מגפץ בעמודים ואמר, הוי שלום ביתי, הוי שלום פלטיך דידי. כך היתה השכינה מנשקת בכתלים מגפפת בעמודים, ובוכה ואומרת, הוי שלום ביתי ומקדשי, הוי שלום בית יקרי. ועכשיו בגלות הזה הבתי כנסיות הן דירות השכינה, ועל כן צריכין אנו לנהג בבתי כנסיות שלנו כבוד וקדושה, ולא להראות בהן קלות ראש [ועיין כע"ז במשנ"ב סי' תע"ז סק"ה בשם הש"ל"ה לענין נישוק חפצי מצוה].

(משכנותיך ישראל)

יראת הרוממות

פנינים נפלאים בחומרת קדושת בהכ"נ

מעלת התפילה בבית הכנסת

נעתיק קטע מתוך שיחתו של הרב יהודה אייזנשטיין שליט"א, מח"ס 'אהל מועד', מרבני ישיבת מיר ירושלים:

כשהאדם מתפלל בבית הכנסת תפילתו מתקבלת גם אם עלו לו מחשבות זרות בעת התפילה.

דברים נפלאים כותב הצ"ח (דרושי הצ"ח דרוש ו) ונעתיק כאן את כל דבריו: "הנה העיקר קדושת המקום והבית הכנסת הוא מקום משכן השכינה, ואהיה להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות שבחוץ לארץ, ואמרו חז"ל (תענית ח, א) "אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת", וכבר אמרתי שאם האדם מתפלל בבית הכנסת אף אם בא לו מחשבה זרה ומבלבל תפילתו - התפילה היא במקום קורבן ונקראת עבודה דוגמת הקורבן, כדכתיב "ולעובדו בכל לבבכם" ואמרו חז"ל "איזה עבודה שבלב זה תפלה", וא"כ אחר כוונת הלב הן הן הדברים, ואם לבו בל עמו הוה כמו מחשב מחשבת חוץ בקורבן והוא פסולי המוקדשין. והנה אמרו בגמרא (זבחים מג, א) שיש פסולי מוקדשין שאם עלו לא ירדו, ויש שגם עם עלו ירדו, וזה הכלל "כל שפסולו בקודש הקודש מקבלו, וכל שאין פסולו בקודש אין הקודש מקבלו".

וכשהאדם מתפלל בבית הכנסת שהוא מקום קדוש, אף אם בא איזה מחשבת חוץ נקרא "פסולו בקודש" והקודש מקבלו, אבל כשמתפלל חוץ לבית הכנסת אין פסולו בקודש ואין הקודש מקבלו.

משל למה הדבר דומה והטעם נראה לי, דהנה מלך שבא ובאו בני המדינה לקבל פניו במנחה, וכל איש הביא מנחה להיכל המלך, ויש מהם שוטים ששלחו להמלך שישלח עבדיו לביתם ויקבלו מהם המנחה, והנה תוך המנחות ההם נמצאו כמה זיופים שבכלי כסף ההם כספם היה לסיגים, יש מהם שעירבו במזיד ויש מהם שנתערבו בשגגה, אך שלמראית העין היה נראה ככסף, ומזויף מתוכו.

והנה המלך הזה היה מלך אדיר ושליט גדול ועשיר מופלג, ואוצרותיו מלאים בסף זהב לרוב ויצא דת המלך: שאלו שהביאו המנחה לביתו, לא דקדקו אחריהם אפילו המזויפים, כי כלום צריך הוא לכספם, וכלום עשו אלא לכבודו ולעשות כבוד למלך, והרי עשו כבוד כי למעלה נראה כסף. אבל אלו ששלחו להמלך שישלח משרתיו לביתם ליקח המנחה, הכי זה כבוד המלך?! אלא ודאי שדימו שהמלך ממון חסר, וצריך לעושרם אם כן רע עשו שנתנו לאוצר המלך כסף סיגים.

המתפלל בבית הכנסת מראה שיש לו דביקות לשכינה, והנמשל מבואר מעצמו, ובפרט בגלות הזה שהשכינה בגלות, ואין מקום מנוחת השכינה בגלות כי אם בבית הכנסת שיש בו מעין קדושת ארץ ישראל, וכל המתפלל בבית הכנסת כאילו מביא הגאולה, לכן אמרו בגמרא (ברכות ח, א) "אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור,

««««««

"העלון נועד לחזק את ענין קדושת בהכ"נ אנא אל תקרא אותו בשעת התפילה וקריאת התורה"

מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני". והנה המתפלל בבית הכנסת מראה בעצמו שיש לו דביקות לשכינה ונכסף לבית אמו, אבל זה שאינו בא לבית הכנסת הוא בן כסיל תוגת אמו ומתרחק מן השכינה והשכינה מתרחקת ממנו, ולכן אין תפלתו נשמעת.

ואמרתי בזה פירוש הפסוק (ישעיה נ, א) "כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה, או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו, הן בעונותיכם נמכרתם, ובפשעיהם שלחה אמכם, מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה, הקצור קצרה ידי מפדות, ואם אין בי כח להושיע". והנה חז"ל (ברכות ו) דרשו "כיון שבא הקב"ה לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס, שנאמר "מדוע באתי ואין איש כו".

והנה צריך להבין לפי זה קישור הדברים, למה דכתיב לעיל "איזה ספר כריתות כו", מדוע באתי כו'.

"ונראה, כי הלא באמת אנחנו פשענו ומרינו, ומפני חטאינו גלינו מארצנו ולמענו גלתה השכינה להגן עלינו שלא נשתקע בקליפות ולהיות לנו לעץ חיים להחזיק בה, ולהיות לנו בטחון שבדאי נצא מהגלות שלא נתייאש מהגאולה, וכן ברבות הזמן המר והארוך הזה, בגלות החל הזה ושכלו כל הקיצין מצאו המינים מקום לומר, כי ח"ו אבדה לנצח תקותנו.

מי שלא בא לבית הכנסת הרי הוא מהפך פנים לשכינה והנה אנחנו רואים שעכ"פ לא עשה עמנו כלה בגלותינו, ופלא גדול איך יש לנו קיום, ובפרט בימים הקדמונים כי בהא נחתו ובהא סלקו לגרשנו ולעקר שרשנו והקב"ה מצילנו מידם, גדלה התמיהה ממ"נ, אם אנחנו אהובים למקום ורחמי מרובים, למה לא יגאל אותנו מהגלות לגמרי,

לחסות בצלו בארץ הקדושה, ארץ אשר ה' דורש אותה תמיד, ואם ח"ו שונא אותנו בעונותינו א"כ מה פלא איך מגין עלינו אף גם זאת בהיותנו בארץ אויבנו, אלא שהגלות הוא בסיבתו ובשביל תלת מילין מתעכבין בגלות, וחד הוא "דמהרי אפייהו משכינתא", והנה אין לך היפוך פנים משכינה כזה שיש לו בית הכנסת בעירו משכן השכינה ואינו נכנס לתוכו להתפלל, והנה ת"ל כבר אכשור מקצת דרי בזה. אבל עדיין לא כולם ומכאן והלאה תראו כל אחד להשכים לבתי הכנסת, ובה ירבו ימיכם וימי בניכם שהוא סגולה לאריכות ימים" (עכ"ד דברי הצ"ח).

ומבואר מדברי הצ"ח דברים נוראים - שמי שהולך להתפלל בבית הכנסת מראה בעצמו שיש לו דביקות לשכינה ונכסף לקב"ה, אבל מי שאינו בא להתפלל בית הכנסת ומתפלל בביתו או בחצר ביתו וכדומה - הרי הוא כאותו שהכין מתנה למלך וביקש מהמלך שישלח את עבדיו ליקח ממנו את המנחה, והרי הוא מתרחק מן השכינה ומהפך פנים ממנה, ועל כן גם השכינה מתרחקת ממנו.

ויתירה מכך - האדם שלא בא לבית הכנסת אם לא כיון בתפילה, יצא חמת המלך עליו - שהרי לא רק שהעיז פניו לבקש ממנו שישלח את עבדיו ליקח ממנו את המנחה, אלא ששלח לו מנחה פגומה שזה חוצפה גדולה - כאילו המלך צריך את המנחה הזו ממנו!

[כידוע, עצם הדבר שיש להתפלל דוקא בבית הכנסת הובא גם להלכה בשו"ע (צ, ט) שכתב "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור" ולא במנין בביתו, וע"ע במשנ"ב (קנה, ו) שעצם העכבה בבית המדרש היא מצוה.]

ועל נפלאותיך
סיפורי ישועות בזכות שמירת קדושת בהכ"נ

פרנסה טובה

מאז נישואי גילגלתי חובות מגמ"ח לגמ"ח, ומבנק לבנק, ועל אף שעבדתי כעצמאי, לא נכנס ברכה בכספי והחובות תפחו בהדרגה. לפני כשנה, ראיתי מודעה על הבטחה מבעל המאור ושמש זי"ע, על הפסוק בפרשת משפטים ועבדתם את ה' שאם אדם מתפלל במנין [באופן קבוע], מובטח לו שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברווחה, וברכה תהיה מצויה במעשי ידיו, העניין דיבר אלי, ולאחר חשבון נפש קצר על מצבי הכלכלי קיבלתי על עצמי ליישם סגולה זו ולהתפלל במנין באופן קבוע, 3 פעמים ביום בלי תירוצים, דיבורים, איחורים, דילוגים, חיסורים, ובלי לתפוס טרמפים על השליח ציבור. התוצאה לא איחרה להגיע, בתוך תקופה קצרה נפתחו שערי פרנסה, שערי ברכה, שערי הצלחה וכו', והתחלתי לעשות חיל בעסקי, וממש בתקופה האחרונה סיימתי לשלם ב"ה את כל חובותי, ואף

התחלתי לחסוך סכומים יפים. באחד הימים כשהגעתי לאחד הגמ"חים בו גילגלתי את חובותיי בעבר, הגיש לי באופן אוטומטי מנהל הגמ"ח טופס בקשת הלוואה, חייכתי ואמרתי שאני רוצה טופס הפקדה לקופת הגמ"ח, היות וב"ה העניינים הסתדרו והצלחתי לחסוך סכום נכבד, ואת הכסף אני מפקיד כאן בגמ"ח שעזר לי עד עכשיו, איך קרה הנס? שאל אותי מנהל הגמ"ח, סיפרתי לו על ההבטחה של בעל המאור ושמש זי"ע, ועל כך שקיבלתי על עצמי להתפלל במנין באופן קבוע, והנה בעקבות כך יש פרנסה בשפע ב"ה.

(שתקתי ונושעתי)

ניצל מהיתרסקות בזכות הקבלה

בחופשת בין הזמנים האחרונה, יצאתי לטיול רכיבת אופניים עם חברים, באחד הירידות התקלקלו הבלמים, והאופניים צברו תאוצה, וטסו במהירות עצומה. צעקתי בקולי קולות, הצילו!!! הצילו!!! אני עומד להתרסק לתהום, בכיתי ואמרתי וידוי, פשוט ראיתי את המוות מול העיניים, ופתאום עולה לנגד עיני התמונה מהשבת האחרונה, כשהגבאי הממונה שלא לדבר בשעת התפילה,

ניגש אלי פעם אחר פעם, ומפציר בי נו, נו, תפסיק לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה, זה חילול ה', אתה מבזה את ה', אתה חוטא ומחטיא, ואני רק מחכה שהגבאי יעזוב אותי ואוכל להמשיך בדיבוריי, אלו מחשבות שחלפו בראשי באותם שניות קריטיות, כמובן שאת הרמז הבנתי מיד.

צעקתי בקול בכוחותיי האחרונים, ריבונו של עולם אני מקבל על עצמי לקדש את שמך בעולם, ברבים, ולא לדבר יותר בשעת התפילה וקריאת התורה, בשום פנים ואופן, אנא ריבונו של עולם, בזכות קבלה זו שקיבלתי על עצמי ברגע זה, תציל אותי שאצא ללא שום פגיעה מהאירוע הזה, ישועת ה' כהרף עין, והקב"ה קיבל את תפילותי, ומרחוק אני מבחין בגבעה ענקית של חול מעורב עם אבני חצף שהחברה שסוללת את הכניסה והכביש החדש לירושלים הכינה למילוי או לאספלט וכו', כיוונתי את האופניים לעליה הנ"ל וכך נעצרתי וניצלתי, יצאתי מהאירוע הנ"ל ללא פגע וללא שריטה ב"ה. כמובן שאת הבטחתי אקיים במלואה בעזרת השם יתברך, ולקוראים הנכבדים אני מציע לא לחכות לרמזים!!!

**"צעקתי הצילו!
הצילו! אני
עומד להתרסק
לתהום"**

ניתן לקבל את העלון במייל m6797476@gmail.com נשמח לקבל כל הערה והארה בנוגע לעלון כמו כן נשמח לקבל מאמרים, רעיונות וסיפורים בנושא קדושת בהכ"נ בכתובת הנ"ל.
העלון יוצא לעילוי נשמת הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל בן יבלחט"א ר' צבי שליט"א בלט.

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' שביעית, הל' שבת

גליון 349

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

מוצאי ט"ו בשבט של שביעית

עומדים אנו לקראת החלק השני של שביעית שהוא זמן גידול הפירות, ומתחילים להופיע פירות שביעית בשוק.

לדוגמה: בפרי ססק - בכ"ד שבט (בערך) מתחיל שיווק תוצרת קדושת שביעית של "שסק", עד סיום העונה.

בל' שבט (בערך) מתחיל שיווק של "אפרסק ונקטרינה", עד סיום העונה, ואפילו שהם פירות קיץ, בשנים האחרונות יש יבול מוקדם מגידולים מכוסים (רשת).
וכן שאר פירות הקיץ בהמשך.

זמן ההפקר באילנות של שביעית

שאלה: מתי זמן הפקר באילנות?

תשובה: בשדה אילן הפירות נעשים הפקר מתחילת צמיחתן (משיעשו "סמדרין"), אע"פ שעדיין אינם קדושים קדושת שביעית (עי' חזון איש סי' יט ס"ק כא, כב משפטי ארץ פ"י סעי' ח). וי"א שזמן ההפקר הוא משעה שחלה עליהם קדושת שביעית, והיינו חנטת שביעית (עי' מעדני ארץ סי' ה ס"ק ו, סה"מ להרמב"ם מ' קל"ד, רמב"ם פ"ד - כ"ד חינוך מצוה פ"ד). ועכ"פ ראוי להפקיר את הפירות לפני שהן ראויין לאכילה. וכשהם ראויים לאכילה צריך לפתוח את שדהו. (ואע"פ דחלק מפירות האילן אינם ראויים לאכילה, והעובר ולוקט את פירות אלו מפסיד פירות שביעית, אין זה האחריות של בעל השדה).
ומרבני בית המדרש להלכה בהתיישבות שמענו שראוי להפקיר הפירות משעת החנטה, אבל כדאי לכתוב על הפתק שיש איסור לקחת הפירות עד שהם ראויים לאכילה (ואפשר לכתוב תאריך).

ניתן לתלות פתק עם נוסח כעין זה:

הפירות בגינתנו הפקר
ניתן לבוא לקחת הפירות בתיאום בטלפון
(או בין השעות 8-9 בבוקר, 2-3 בצהריים, 9 - 10 בערב)
יש איסור לקחת הפירות לפני שהם ראויים לאכילה
(בערך ט"ו סיון)

^א ועי' בדרך אמונה (פ"ד סעי' י' בבה"ל ד"ה התבואה) וז"ל "לע"י מש"כ מרן וחיוב להפקירו דלכאורה כיון שעדיין אין בו פירות הראויין לאכילה וצ"ע ומצאתי בחזון איש (בכלאים סי' ג ס"ק טו) שמצדד כן דכ"י: שהפרי עדיין אינו ראוי לאכילה אינו הפקר וחור בו ממש"כ בשביעית סי' יט ס"ק כא ע"ש. [ועי' דרך אמונה (פ"ה ס"ק קלא ובה"ל ד"ה משיתחיל)].

^ב עי' סי' משמרת השביעית (עמ' קג) וז"ל וכל הנועל כרמו בשביעית משעה שהגיעו הפירות לשיעור שמונת לקוצצם לאכילה או סגר שדה בשביעית ביטל מצות עשה ואף אם עשה כן לשעה אחת. אבל לפני שהן ראויין לאכילה אין איסור. וז"ל הרמב"ן פ' בהר "וכן מן התורה שלא יהא אדם שומר שדהו ונועל בפני העניים בשביעית אפילו רוצה להפקיר אותן בשעת לקיטה אלא יהא שדהו כל השנה מזומן ומופקר לעניים" עכ"ל. ולשון הרמב"ם (פ"ד הל' כד) וכל הנועל כרמו או סג שדהו ביטל מצות עשה.

^ג ואם תאמר מה הענין להפקיר פירות לפני שהן ראויים לאכילה, י"ל כדי שאנשים שמחפשים פירות שביעית יבואו לבדוק ולברר בעוד כמה זמן יהיו הפירות הראויים לאכילה ואפשר שזה הפשט יואכלו אבינו עמך (משפטים פ"ג פסוק יא), והרי שביעית הוא גם עבור עשירים. אבל האבינונים באים לשדה מספר פעמים קודם שהפירות ראויים לאכילה, וממתניין ומצפין לעת שיכולים לקטוף, ומיד שהגיע הזמן, הם הראשונים שבאים לקטוף.

דברי הגר"ח קניבסקי שליט"א בזמן הפקר פירות האילן ותליית השלט: שו"ר בס' שיח אמונה (על דרך אמונה פ"ד אות 374) שכתב הגר"ח קניבסקי שליט"א שדי בכך שיאמר בתחילת השביעית שמפקיר את כל מה שיגדל שם במשך השנה (וכן עי' מה שכתב הגר"י בלוי זצ"ל בס' פתחי חושן (קנינים (חי"ח) פ"י"ט הערה נג"ד)), ואין צריך להפקיר את הפירות כשיצמחו ויחול עליהם דין שביעית, והוסיף, שכיון שלאחר כניסת השנה הכל מופקר מאליו, אם רוצה לקיים את המצוה להפקירם בעצמו יאמר בערב שביעית שמפקיר לכשישכנס שביעית. [יש לציין שהגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק שביעית עמ' יד) נהג להפקיר לאחר שהתחיל לגדול שם פרח (וכנ"ל)].

ולגבי תליית שלט שהפירות מופקרים כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א (הו"ד בשיח אמונה שם בגבורי כח עמ' 508) שיש לתלותו משעה שהפירות הפקר ורשאים לקוצצם.

זמן ההפקר בשדה ירק: הוא מראש השנה של שביעית (עי' חזון איש סי' יד ס"ק ט, משפטי ארץ פ"י סעי' ו).

ולגבי תליית שלט שהפירות מופקרים כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א (הו"ד בשיח אמונה שם בגבורי כח עמ' 508) שיש לתלותו משעה שהפירות הפקר ורשאים לקוצצם.

להשאיר ביתו ושדהו פתוחה וחיוב לפרסם שהפירות

הם הפקר

חייב אדם להשאיר שדהו פתוח, כדי שיוכל כל אחד לקחת מפרות אלו בשנה השביעית, ובכך יקיים מצות הפקר. אין יכולים לעכב כניסה לשדה לצורך לקיטת הפרות (נדרים מב ור"ן שם, חזון איש סי' כ"ו סדר השביעית סק"י"א).

שאלה: כיצד ניתן להפקיר חצר שבה גדלים פירות וירקות, הנמצאות מאחורי בית, שלא קיימת גישה לשם אלא רק דרך הבית?

תשובה: החושש שמא יבואו נכרים לקחת פירות משדהו או שמלקטי הפרות או הבהמות ישחיתו את האילנות - מותר לו לנעול את השדה אבל חייב לציין במקום בולט, כי הפרות הם הפקר, וכל הרוצה לקחת פרות מן השדה יכול לקבל את המפתח במקום פלוני (עי' חזון איש סי' י"ד-ד). וכן עי' בחוט שני (עמ' קצ"ז).

אין חיוב לפתוח הבית כל היום כדי שאנשים יכנסו מתי שירצו, היות שיש בזה הפסד לביתו (נעשה הפקר וכ"ו) רק ישים פתק בחוץ שכל מי שרוצה יכול לדפוק ולקבל רשות להכנס לשם (דרך אמונה פ"ד ציון הלכה ס"ק רצו הביא ששמע בשם החזון איש). וכן אין חיוב להיות בביתו במשך כל היום ויכול לכתוב זמנים מסוימים שבהם יכול הציבור לבוא ולדפוק (הגר"י"א דינר שליט"א בשם הגר"י קרליץ זצ"ל לקט מים חיים עמ' 38, ועי' סי' משפטי ארץ פ"י ס' ד'). וכן עי' בס' שבות יצחק בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א. וכן עי' במשנת הגר"י"ש (עמ' מב) דמי שיש לו פירות הצומחים על הגג, צריך לכתוב בחוץ שיש פירות הפקר על הגג ובשעות מסוימות אפשר לקחתם, ובשעות

^ד שדן האם צריך להפקיר בתחילת שמיטה, והרי עדיין אין הפירות בעולם, ונמצא שצריך להפקיר כל יום, ואפשר דכיון שמעיקר הדין אפקעתא דמלכא הוא, ולדעת רוב הפוסקים אין ההפקר אלא מדין הידור, מועיל אפילו לפירות שלא באו לעולם, ועכ"פ פשוט שיכול לסלק עצמו מהפירות שלא יזכה בהם ע"ש עוד. אך לבני ספרד מצריכים להפקיר בפועל (ולא סבירא להו אפקעתא דמלכא) אפשר דלא סגי לדברי הפתחי חושן.

הצטברו בגינה או בחצר אסור אף לשם נקיון וכו' ואם ניכר להדיא שאינו עושה לתועלת הצמחים, כגון שאת הקוצים ועשבי בר הוא משאיר ואינו אוסף אלא את הניירות, באופן זה מותר לאסוף את הניירות.

הסרת תולעים מפירות בשבת

שאלה: האם מותר להסיר תולעים מבין שקדים / בטנים בשבת?

תשובה: אסור לברור פסולת מאוכל בשבת. ולכן אסור להסיר תולעים ממאכל, וכן אסור להוציא את הפירות הנגועים מבין הטובים, אפילו אם כוונתו לאכול את הפירות הטובים מיד (**מ"ב** ש"י"ט ס"ק ח'), וכ"ש שאסור לבררם כדי שלא יתלעו זה את זה **אפילו מוציא את הפירות הטובים מתוך הנגועים** היות ונחשב לברור לאחר זמן (**איל משולש** ה"ל ברור פ"ו סעי' לו) אך מותר להוציא את הפירות הטובים מבין הנגועים, על מנת לאכלם מיד (**ע"י איל משולש** שם ס' לו).

בורר בגרעיני פירות

ע"י איל משולש (בורר פ"ו ס' מט עמ"פ) גרעיני הפירות הם פסולת, והבוררם בשביל לאחר זמן או בכלי המיועד לזה, חייב (גם אם מוציא את האוכל) (**ע"י מ"ב** ס' שכא ס"ק פד, ע"ע **איל משולש** פ"ג).

לדעת **המשנה ברורה** (שם) בשם **הפמ"ג** מותר להוציא הגרעינים בשעה שאוחז הפרי בידו לאכלו וע"ש **בשער הציון** (ס"ק צח) דהטעם הוא משום דבשעת אכילה ממש מותר לברור הפסולת, וכמו שכתב **בבה"ל** (ס' שיט ס"ד ד"ה הבורר) בשם **הרמב"ן**.

ואפשר שאף סמוך לסעודה מותר לברור הגרעינים, שכיון שאי אפשר באופן אחר זה דומה לקליפות (**מ"ב** שם **שער הציון** ס"ק צט).

אכן **החזון איש** (סו"ס נד) החמיר לענין ברירת גרעינים, ואפילו כשאוחז הפרי בידו לאכלו, וכיצד יעשה? יפתח השזיף או התמר, יאחו בגרעין בידו האחת, ובידו השניה ימשוך הפרי (אם אפשר בזה, ראה בהערה²).

גרעיני ענבים ותפוחים: כתב **באיל משולש** (פ"י"ג הע"י כב) בגרעיני ענבים, תפוזים, קלמנטינות (ונראה גם זיתים) שהדרך להכניס הפרי עם הגרעין לפה, בזה מסתבר דאסור [ויש בזה איסור תורה] להוציא הגרעין בידו קודם הסעודה, דלייש כאן הטעם דא"א בענין אחר, כן נראה לי (וכן הביא בשם **הגר"ח פ"פ שיינברג זצ"ל**) אמנם ההיתר של מיד לפה (**מ"ב** שם) שייך גם בזה.

אסור להשרות אשכול ענבים בתוך כלי עם מים או מי סבון ע"מ להסיר את התולעים.

<p>לתרומות הערות והארות – 089285647 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)</p>
<p>ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com וכן הגיליון ללמוד ולקיים על סדר הדף היומי</p>
<p>"קו בארבע אמות" 0722-549-661 דף היומי: ענינים מעשיים - שלוחה 1,2 שיעור יומי על ה' שכנים בשלוחה 6,8</p>

¹ וע"י באיל משולש פ"י ג' הע"י יט שאע"פ שהבה"ל לא סמך על הרמב"ן, ורק בבבה"ל (שם ד"ה מתוך) כתב שאין למחות, בגרעינים שהפמ"ג מצדד אף סמוך לסעודה מותר (ע"ש), בזה בודאי יש לסמוך על הרמב"ן הנ"ל, כן נראה לי ליישב דברי המ"ב שלא יסתרו זא"ז. וע"י בכף החיים ס"ק מח שכתב היתר זה בשם הבן איש חי [אלא שחילק בין גרעין אחד לכמה גרעינים], וכן בקצות השולחן ס' קכה כתב היתר זה בשם הצ"צ.

² ע"ש בס' נ"ד ס"ק ב' הסתפק בדבר ובס"ק ה' נקט להחמיר, וזה רק באופן שאפשר בענין אחר, אבל כשאי אפשר בענין אחר כגון שאינו מספיק לאחוז הגרעין והוא נופל מפני אחיזתו רפויה אין איסור בדבר (שם).

³ אם החרקים חיים וימותו ע"י השטיפה יש גם איסור נטילת נשמה, היות והורג את החרקים מ"ב (ס' שט"ו ס"ק מח) שש"כ (פ"י"ג הע"י קג) וכן ע"י ס' בדיקת המזון כהלכה (בה"ל שבת). והעיר ת"ח א' שלכאורה אם אינו יודע שיש שם תולעים ה"ה ספק פסיק רישא דלדעת ה"ה שהובא במ"ב ס' שטז ס"ק טו ובבה"ל שם ד"ה ולכן, אין איסור בזה, ועכ"פ באיסור דרבנן מותר, ובנידון דידן הריגת הזבובים אינו אלא איסור דרבנן שה"ה מלאכה שאצ"ל. ובלאו הכי אינו ברור שתולעים ימותו ע"י המים, ותלוי איזה סוג תולעים.

אלו ישמור שלא יגנבו בביתם. אכן ע"י **בחוט שני** (פ"ד ה"ל כ"ד, עמ' רכג) דמסתברא דאסור להגביל את זמני הכניסה לפרדס, אולם יתכן שאין צריך שיוכלו לבוא בכל עת כגון באמצע הלילה וכדו' אלא שיהיה אפשרות להכנס כל זמן שדרך בני אדם רגילים לבוא לקטוף פירות.

וע"י **בשערי שמיטה** (**להגר"י טשזנר שליט"א** (פ"ב עמ' יד מהדורת תשפ"א)) וז"ל נראה שמדובר בזמן שאין אנשים בבית אבל כשנמצאים אנשים בבית צריך לכתוב שניתן לדפוק בדלת כדי לעבור דרך הבית ולקחת מהפירות.

לנסוע מחוץ לעיר: יש לעיין לפי זה איך אפשר לנסוע מחוץ לעיר לכמה ימים או יותר, דהרי ע"י זה מונע אחרים מלקחת פירות של הפקר. ויכול לכתוב פתק עם מספר טלפון, ולמנות שכן ולמסור לו המפתח, ומתי שאנשים רוצים לבוא לקחת פירות יכולים לבוא ולקחת דרך השכן.

להפקיר ספיחים: ע"י **בס' ישועת דניאל** (פ"י"ו עמ' קמד) שהסתפק בספיחין שאסורים באכילה ומותרים בהנאה אם חייב להפקירן בשביעית¹. (ועכ"פ אין צריך לתלות פתק שיש בגינתו ספיחים).

ניכוש עשבים בשביעית

חצרות שסביב הבתים שמנכשים בהם את העשבים מידי פעם מחשש שריפה או נחשים מותר לנכש גם בשמיטה, וצריך לצמצם עד כמה שאפשר שלא תהיה תועלת לצמחים (**משנת הגר"ש** עמ' ל"ג) וכן ע"י **דרך אמונה** (שמיטה סוף ח"ד **מכתבי החזון איש** ס' יד) וז"ל עישוב בשביל הנחשים במקומות שאין האילנות צריכים להעישוב וכגון שהמקום רחוק מהאילנות וכל העישוב הוא רק בשביל שלא יתאספו נחשים אפשר להתיר, וכשאין המקום עומד לזריעה עכ"ל.

ניכוש עשבי בר החונקים את צמחי נוי: מותר לנכש עשבי בר החונקים את צמחי הנוי אם יש חשש למיתת צמחי הנוי או לנזק בהם. אפשר לבצע זאת על ידי ניכוש העשבים ביד או במעדר, או על ידי ריסוסם בחומרי הדברה. אמנם אם העשבים ראויים למאכל בהמה ראוי שלא לרססם בסולר או בחומרים רעילים. כמו כן מותר לעקור או לרסס דשא המתפשט לצמחי הגן ועלול לגרום הם נזק כנייל (**משפטי ארץ** פ"ד ה"ל יג).

נקיון גינה וחצר

שאלה: האם מותר לנקות גינתו מפסולת ולכלוך בשביעית. **תשובה:** גינה ליד הבית, שרגילים לנקותה מזמן לזמן, מותר לנקות ולטאטא אותה בשנת השמיטה מכל מיני פסולת, כגון עלים וניירות, אם אין הכוונה להכשיר את המקום לזריעה או לתועלת הצמחים, אך אין לנקות הגינה מאבנים (**משפטי ארץ** פרק ה' - הדרכה מעשית לטיפול בגינות נוי).

מותר אם מוכח ממעשיו שאינו עושה לתועלת הקרקע: וכתב **בחוט שני** (שביעית עמ' קמג ד"ה שכירתו מוכחת עליו ע"פ רמב"ם פ"א ה"ל יז) דבעינן שיהא מוכח ממעשיו שאין כוונתו לעבודת הארץ ואז מותר.

אסיפת ניירות בידו: לפיכך מותר לאסוף ניירות ופסולת מהקרקע בחצירו בשביעית כאשר עושה זאת לתועלת הנקיון כשמפריע לו הפסולת ככה"ג שהוא במקום מגורים, וכל זה דוקא כשאוסף בידו כדרך שאוספים לנקיון דמוכה שאינו עושה לתועלת הקרקע דומיא דכירתו מוכחת עליו (שם). [ומ"מ אף כשאוסף בידו שמותר וכנייל, נראה דבעינן שניכר שעושה לשם נקיון בלבד והכל לפי הענין].

אסיפת ניירות ע"י מגריפה: כשאוסף לנקיון על ידי מגריפה וכדו' אסור דעדיין לא מוכח כל כך שאין זה לעבודת הקרקע. (עכ"ד **החוט שני**).

וע"י **במשנת הגר"ש** (פ"ג עמ' לה) דאסיפת פסולת ולכלוך

¹ והביא מלשון של החזון איש (סדר שביעית ס' חזון איש שביעית ס' כו ס"ק ו) שכתב וז"ל אבל הספיחין הפקר ואסור לשמרן בהתנהגות בעלות עכ"ל, שמשמע שיש חיוב להפקיר הספיחין האסורים באכילה (אך לא משמע כ"כ מדבריו לעיל).

² ניכוש מותר ככל מלאכה דרבנן במקום הפסד וכ"כ בחזון איש ס' כא ס"ק יז. כאשר מבצע את הניכוש במעדר, יש להזהר שלא לעדור את האדמה אגב הניכוש, שהרי עידור אסור בשמיטה (משפטי ארץ שם הע"י 23).

³ מאכל בהמה יש בו קדושת שביעית ואסור לקלקלו, ועשבי בר הראויים למאכל בהמה, משמשים במקומות שונים מרעה טבעי לבהמות (משפטי ארץ שם ע"ש מה שכתב לדמות והוי כסיאה ואזוב (פ"ח, מ"א)).

פרשת יתרו
תשפ"ב

גליון מ"ג

שבוע "קבלת התורה" - מהו החלק הכי חשוב ומוזכר בתורה?!

השבוע אני יכתוב על נושא שהוא לא כל כך פופולארי, אבל הוא חיוב גמור, ונקווה שיהיה לתועלת גם עבור מי שמכיר בחשיבות דבר זה, וגם למי שעדיין לא טעם מאור גדול זה.

"לימוד המוסר"
ראשית דבר, צריך להדגיש, שיש **חובה גמורה** ללמוד מוסר, וכמו שיובא להלן - והוא מדינא דגמ' ונפסק ב'מישנה ברורה'. ומי שרוצה לקבל את התורה, במעמד הר סיני של תשפ"ב, ולא מתכוון ללמוד מוסר, ח"ו הרי חסר לו חלק מרכזי ומוזכר בקבלת התורה, וכפי שיובא להלן.

אבל צריך לדעת שחובה גמורה ללמוד מוסר בצורה שמריש שמחבר מוריגיש תועלת. ואלו יאמרו האדם אני לא מתחבר ולא מריגיש תועלת, דכמו שבלימוד התורה אדם מחפש דרכים ותחבולות ללמוד לפי טבעו וכוחותיו בצורה שאוהב. כך חובה גמורה ללמוד מוסר בצורה שאוהב.

הגמ' אומרת (ויסא עב): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין - אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה, ואין בהן יראת שמים. מכריז רבי ינאי: חבל על דלית ליה דרתא, ותרעא לדרתיה עבדי. [חבל על מי שאין לו דירה, ועושה רק שער בלי דירה] אמר להו רבא לרבנן: במטותא מיניכו, לא תירתון תרתי יוגהם. [בבקשה ממכם, תלמדו מוסר, כדי שלא תירשו שני גיהנום].

[במאמר המוסר, הנדבר מאד מאד חריפה של ר' ינאי, שהלמוד תורה הוא רק שער לדירה, והיריה עצמה זה יראת ה', המוגישה על ידי לימוד המוסר].

וב"חיי אדם" (כלל קמ"ג) כתב דברי כ"בשושן ופסק הלכה: **"הואיש השונא תוכחות, רחוק מאוד מתשובה.** כמו שכתוב (משלי י"ד) ועוזב תוכחת מתעה. ונאמר (שם י"ב א') אוהב מוסר אוהב דעת ושונא תוכחת בער. ונאמר (שם י"ג) מוסר רע לעוזב אורח. שונא תוכחת ימות. ונאמר (שם י"ד) און שומעת תוכחת חיים, בקרב חכמים תלין. ונאמר (שם י"ה) לא יאהב לין הוכח לו. ואם חכמים לא ילך. והואי לאדם שירגיל את עצמו בכל ימי השנה שותיה רגיל בפיו בכל שנה תפלה שהתפלל לו המלך עליו השלום (תהלים פ"א), והרני ה' דרכך, הדריכני באמתך, יחד לבני ליראה את שמך, וטהר רעיוני ולבי לעבודתך, וכיוצא באלו פסוקי יראה, מובטח לו שינצל מכל חטא.

ממשית ה"חיי אדם": ופשיטא שהוא חוב גמור על כל אדם שילמוד בכל יום בספרי היראה אם מעט ואם הרבה, שהוא יותר חיוב מכל לימודיו, ואפילו אם יתבטל על ידי זה מלימוד פירק משנית או שאר לימוד, כי מה ה' אלוקיך מבקש ממך כי אם ליראה אותו. וכדאימא במשנה (אבות ג' ב') אם אין דראה אין תורה, כי מה תועיל לו התורה אם אין דעתו לקיים. ואמנם לא תספיק לו היראה לבד אם אינו

לומד התורה, כי אם אינו יודע מה לעשות, מה תועיל לו היראה, כדאימא שם במשנה אם אין תורה אין יראה, רצה לומר אין דאתנו כלום, הגם שבדאי יותר טוב כאשר יהיה אדם ירא שמים אף שהוא עם הארץ, ויותר יותר טוב מלמך ואין לו יראה, כמו שכתוב (משלי י"ט א') טוב איש רש הולך בתומו מעקש שפתיו, רצה לומר טוב רש בתורה והולך בתומו, מלומד תורה בלא יראה שנקרא תורתו רק עקשות פה. **וכן פסק ה"משנה ברורה" (סימן א' ס"ק ב') "וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ותכלין היצה"ר הוא תוכחת מאמרי חז"ל".**

ה'משגיח' הגה"צ ר' דב' פיה זצוק"ל, היה מתעניין אצל אברכי ובחורי הישיבה: "מה לומדים במוסר"? מושל לראש ישיבה שמתעניין אצל בחור, באיזה סוגיא אוחזים, כי ברור לו שבחור בישיבה אוהב באמצע סוגיא, כך היה פשוט למשגיח, וכך רצה להנחיל, שאברך צריך לאחוז בסוגיא מוסרית. "כאשר אחד מבני החבורה אינו לומד תורה, יש לנו ביקורת עליו: הוא לא לומד גמרא! הוא לא לומד הלכה! איך אפשר להיות יהודי בלי ללמוד תורה?!"

אך כאשר האדם אינו לומד מוסר, אין מתייחסים לה בחומרא כלל, וזו טעות! אדם שאינו לומד מוסר, חסר לו דבר עיקרי במהותו. [הגה"צ ר' דן סגל שליט"א]. [מישל בחור בגיל השידוכים לבינו המשגיח: ר' דב' פיה זצ"ל ביקש בדיחה, שאלו המשיגות אתה למד מוסר? ענה לו הבהדר, דאן שאלו המשיגות אם כן, מתייך יהיה לך סייעתא דשמיא???]

למה יש חיוב כל כך ללמוד מוסר? אני אברך טוב, משתדל לא לריב עם אף אחד, לא עובר עבירות, בקי בכל המש"ב, למה אני חייב ללמוד מוסר? התשובה המלאה לדבר זה היא ארוכה ורחבה, ונסה לענות עליה בשורות קצרות. טבע האדם הוא "עוין פרא אדם יולד" (אבות א"ב), אנוח - כל אחד ואחד יש לו טבע הגופני, רוצח קטן, גנב קטן, ועוד ועוד תאוות שפיליות... מה משנה את זה? מה משנה את תת המודע שלנו? הופך את הפנימיות שלנו לטובה יותר? מן עליו בזמני משבר וחולשה?

לימוד המוסר! כמו שלומדים מוסר!
אם לומדים מוסר כמו שצריך, בהתפעלות, בהתבוננות, בשפתיים דולקות [ולא הכוונה בקולי קולות, אלא כרגש אמיתי שמדבר אלך] חוזרים על הדברים הידועים שוב ושוב, אז נכנסים הדברים לתת המודע, כך שגם בעת נסיון וחולשה, האדם לא נופל בניסיון. כדאי מאד ללמוד את ההקדמה של הרמח"ל ל'מסילת ישרים', וברוך ה' שזיכה את העולם באור גדול, ספר מסילת ישרים עם ביאורו הנפלא של הגה"צ ר' דן סגל שליט"א, ממש מאיר כל מילה באור יקרות, ומדגיש נקודות חשובות ויסודיות... בין השאר הוא מסביר שלימוד המוסר וחזרה על דברים ידועים, הופך מושגים שהם בגדר 'ידיעה בכה', ל'עשייה בפועל', ואתן דוגמא קטנה: בשבוע שעבר כתבתי מאמר שהתפרסם כאן בעלון על "שירת הים", ולצערי, לפחות "שירת הים" שלי נאמרה באותה יבשות כמו לפני כתיבת המאמר, אחר התפילה כשהתבוננתי בה: הבנתי שזה ההבדל בין ידיעה בכה, לידיעה בפועל, ידעתי ששירת הים זה דבר גדול ועצום וכו', אבל זה היה רק בידיעה, זה לא נכנס בעצמות, רק אחרי שחוזרים ומשנים את הדבר שוב ושוב האדם משתנה...

הכרח נוסף ללמוד מוסר הוא עניין השלימות. וכמו שהמסילת ישרים כותב בהקדמתו "וכיון שכבר התאמת אצל כל חכם צורך תמימות העבודה וחובת טהרתה ונקיונה שזולת אלה אינה נרצית ודאי כלא", וכותב ע"ז ר' דן: "שהרי עיקר גדול בעבודת השם, זה ה'שלמות' טהרת העבודה ונקיונה, שהרי צריך לבוא עם העבודה הזו לפני מלכו של עולם, ופשוט ששם צריך לבוא עם 'שלמות' ואם כן, אף שלכל יהודי יש אמנם שייכות עם עניני העבודה, אבל אין אדם, שניתן להגיד עליו שעבודתו טהורה ונקיה, "אלא נמאסת ומנועבת", זה לשון חריפה של ה'מסילת ישרים' שאם אין תמימות בעבודה, וחסר בהטהרה ונקיונה, אין העבודה רצויה בשמים, אלא היא נמאסת ומנועבת. [אתה] לזון או חריפה מאד, והכוונה רק לעבודה שבחוכו של האדם, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם ברייתו].

ה'משגיח' הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זיע"א היה אומר בשם ה'סבא מקלם': ילדי, על מה שלא עובדים - אין! אדם לא נולד בטבעו ירא שמים ובעל מעלות, אלא את כל המידות עליו לרכוש בעמל וביגיעה. **שאלו את מן רה"ה הגה"צ אדלשטיין שליט"א:** אני אף יהיה לבחור טעם במוסר? השיב רבינו: "הרי מה הסיבה שאין לו טעם במוסר, כי הוא חושב שהוא מושלם. זה בעיה גדולה מאוד, אדם שהוא חושב שהוא מושלם. שאין לו שום חסרונות, צריך מישהו שיסביר לו ויראה לו שיש לו חסרונות. מישהו שמכיר אותו ויראה לו את החסרונות שלו. הוא חושב שאין לו חסרונות, שאין לו שום חטא והוא בטוח שהוא צדיק ואם מישהו יראה לו חסרונותיו הוא ילמוד מוסר."

גל האומיקרון
בשבוע שעבר נדבקתי ג"כ בנגיף הקורונה, כמו כל עמך בית ישראל. (וכבר אמרו: אין מי שלא נדבק, יש מי שלא נדבק). במחשבה ראשונה אמרתי לעצמי, "אין מה לעשות - כולם נדבקים, אפילו מן ר' גרשון אדלשטיין נדבק, גם אני נדבקתי". ובמחשבה נוספת, אמרתי לעצמי: "כופר שכמותך?!!!" - בראש השנה נגזר על כל איש ואיש, מי ידבק, ומתי ידבק, וכיצד תעבור עליו מחלתו, [וגם מי ידבק], ואתה תולה את זה בגל האומיקרון?!!
וה' יזכנו להתחזק באמונת אומן טהורה לכבוד השי"ת, ולהנצל ממחשבות פיגול בזמנים כאלו שהבלבול שלט, ולדעת שהקב"ה עשה עושה ויעשה לכל המעשים, ואין שום מקרה בעולם. לאידך גיסא: ראיתי אברך יקר וחשוב על מסיכה, שאלתי אותו, מה קרה? הוא ענה לי יסוד גדול, אם היה לי חתונה או עסק, הרי גם היית נשמר, בכדי שלא להפסיד כסף או את החתונה, בימים יומיים שהיית לא חש בטוב. לי חשוב כל יום של לימוד תורה - לא פחות מחתונה או עסק, ולכן אני מוכן לסבול עם מסיכה...

ר' אמונת של הלכה רב הרב מטיאס
דלבר בין הנטילה לאכילה
שאלה: הנוטל ידיו לטיבולו במשקה, האם צריך ליהרר שלא להפסיק בדיבור בין הנטילה לאכילה?
תשובה: יש מי שכתב שלמנהגו שאין מברכים על הנטילה מותר להפסיק בדיבור, ויש שכתבו דיש ליהרר גם למנהגו.
מקורות: עיין פרי מגדים (סי' קס"ה ס"ק א') דמשמע מדבריו דאין צריך ליהרר מלדבר בין הנטילה לאכילה דדוקא בנטילת ידים לפת יש ליהרר שלא להשיח בין הנטילה לאכילה מאחר ובירך על הנטילה, אבל בטיבולו במשקה שאינו מברך על הנטילה אין קפידיא עי"ש, וכן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א שמתור להפסיק בדיבור בין הנטילה לאכילה [קובץ מה טובו אהליך ה"ע עמ' קנ"ו]. מיהו משמיה דהגר"ש ז"ל א"ע באבאן זצ"ל מן דאן להשיח בין הנטילה לאכילה כי ההפסק אינו אסור רק בין הברכה לאכילה אלא אף בין נטילה סתם לאכילה (הליכות שלמה פסח עמ' רנ"ג), וכן מובא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין להפסיק בדיבור בין הנטילה לאכילה (אשרי האיש פ"א), וכן השיב הגר"ה קנייבסקי שליט"א שלא ידבר בין הנטילה לאכילה (קני ערות אלישור על בוסת ס"ט).
פרי שרצונו כדי לנקותו
שאלה: מרי שרצונו במים כדי לנקותו ועדיין נשאר עליו מעט לחות, האם דינו כדבר שטיבולו במשקה?
תשובה: אם נשאר עליו לחות בשיעור של טופח על מנת להטפח דינו כדבר שטיבולו במשקה.
מקורות: עיין שו"ת הרדב"ז (ה"ד סי' ע"ה) שנופלה מחלוקת בין הרבנים מה נקרא טיבולו במשקה, דיש מי שאמר דדוקא מאל שמתבלין אותו בשעת אכילתו מקרי טיבולו במשקה אבל היה על האוכל משקה כיון שאינו מטבל בו לא נקרא דבר שטיבולו במשקה, ויש מי שאמר שגם זה בכלל, ומסיק הרדב"ז דאין הילוק בין אם מטבל האוכל במשקה בשעת אכילה או שהיה עליו משקה מתחילה הכל צריך נטילה עי"ש, וכן כתב הבר"י יוסף (שיוירי ברכה ש"ק א') דכל שיש עליו משקה טופח ע"מ להטפיה בעי נטילה עי"ש. ואם כן הוא הדין לפרי שרצונו ונשאר עליו משקה טופח ע"מ להטפיה דיינו כדבר שטיבולו במשקה, אלא שעדיין היה מוקם לומר דלא הצדיקו נטילה אלא היכא שיש לו עניין במשקה, אבל היכא שאין לו שום עניין במשקה [כגון האט פרי שרצונו] אפשר דאין זה בכלל דבר שטיבולו במשקה, אלא שמדברי הבר"י יוסף מבורא להדיא נש"ק וקרי שרצונו להטפח הלכלך היו בכלל טיבולו במשקה, וכן מבורא במש"ב (ס"ק ב') עי"ש [וגרד משקה טופח ע"מ להטפיה היינו שאם מניח ידו על הפרי תעלה בה לחות שאם ניחא א"כ ידו על דבר אחר גם הוא יקבל ממנה לחות עיין קצות השולחן סי' ל"ו].

מה אצל ה'חזן

מעשה מחוק באמונה ובטחון

תורה מן השמים !!!

התקופה: חרף שנת תש"ד, העולם היהי"ד כולו רועש ועושע כמקובל. ילד פול מעיר הקה"ש ירושלים הפך לשיחת היום בכל שחי יהודי. הכל שחח אחרות אותו "ניקש המלאך שכח לסטור על פי"ו ותצואה מן כל שכת מאומה מכל התורה כלה" - "לד התורה".

התרחקות הסיפור הוא בן זמננו, אך עדיין רבו בו הגרסאות. אי לכך אביא את הגרסה ששמעתי **מבעל העובדה כבדו ובעצמו**, האי ניהו ידידי ורדי בית אבא היה"ח ר' **ישראל משה מאנדל שליט"א מנתניה**. וכך מגולל הוא בעצמו את פרטי המעשה המובהל: היה זה שכנסתי ללימוד בתלמוד תורה אצל המלמד ר' ישראל פלאטשעק זצ"ל בכיתה א', ישיבת כלל חב"ד בכיתת הלימוד, ואני נבן ארבע שנים. באחד מן הימים לימד המלמד דרכו את פסוקי הפרשה פסוק ועוד פסוק, והנה שכנסתי בהתפלאות כי שפתי נעת וואני מומשך בעל פה את הפסוק הבא. הוא אמר פסוק א' ואני ב' הוא מומשך ללמד את פסוק ב' ואני קורא את פסוק ג', זאת עבד בעוד שאפילו עדיין איני יודע קרא וכתוב. הדבר הפליאני, אך הוא נשחק מן שאב"ב מסקעי בן ש"ב וכן וב ומשכן עמית את חומר הלימוד לפני כן, וכך באי אני לתלמוד - תורה 'ותלמידי ביד'.

אך משהמשיכה התופעה גם בפסוק של ג' שציטט אותו מלמד בהקשר לפרשה, נעצר המלמד בתדהמה. הוא עצר לרגע וניסה להעמידני בכור המבחן. הוא מזכיר פסוק בדניאל, ואני בתומי מומשך את הפסוק שלאחריו... המלמד מומשך ומביא מקורות מדברי חז"ל, הוא מקריא רש"א של משנה, ואני מומשך ואומר את הסיפא, הוא מצטט מדרש ואני מסוים אותו, הוא מזכיר גמרא ואני קורא, בכיכוי, את השוהה בבהא... ככה המשיך לבחון אותי גם במשניות כלים, וראה זה פלא, גם את זו ידעתי בע"פ. בשרו נעשה חידוין חידוין...

המלמד שנבהל כהונן מה'גילוי' הלק לרועיק את המנהל לבחון אתי מקורב, וגם אותו 'לא אכזבת', הוא אמר תוספתא, ואני המשיכתי, הוא מקריא ממבלי ומירושלמי מהוריות מועקצין, ואני, ועודני רק ילד בן ארבע, מומשך כקו וברגל דיבורי קולח מון אל זך, בן גם בסוגיות הקשות שבמסכת חולין, ברש"י ותוספות... ממש התגשמות מופלאה של דברי חז"ל "אם ישאלך אדם אל תגמגמו ותאמרו לו אלא אמור לו מיד"... הפלא הנעצם כאשר המנהל שלא אותו ועבר לדבר עמי בענייני חול, דוגמת חישוב בחשבון, או בענייני דעלמא הייתי כאלם ממש, לא ידעתי ולא הבנתי מימיני לשמאל לא מיניה ולא מקצתה ממה שהוא אמר. כך כששב המנהל והזכיר קטע זוהר, כבר הייתי שוב "בבית", הקטע הוא בלשון הארמי ונקרא על ידי תרקיונג, בלא ולא לסתך אמת.

מבין שלשמועה כזו נולדה באחת כנפיים, ועד מהרה נעשה ארץ ישראל והגלה כמקרה, ומקצה הארץ והעולם נהרו לחזות בפלא הגדול הזה. לא אחד ולא שניים נראו כשבאמתותם ספרים מספרים שונים עומדים בחצר הת"ת אורבים וממתנינים, ל"לד הפלא! משרק פגשו בי עומדים בחצר הת"ת אורבים וממתנינים, ל"לד הפלא! משרק פגשו בי

הרעיפו עלי חז"ל"ם מכל מקום ופינה, ואני בלה התבלבל ובלא מחשבה המשיכתי את מאמרי... ר"ב בבקשות מופלאה כבקי מופלג בכל מכמני התורה, לא השמיטו ממני דבר, בחנו אותי בכל, תרגמו ונתנו, טור ש"ע ומנשיא כליהם, ועוד ועוד, חלקם דברי חז"ל נדירים ולא ידועים, ואת הכל המשיכתי להקריא כאלו הספר פתוח לפני, וכאלו ואני יודע לקרוא בו... כמוכן, שאת הדברים שהרציני בשטף ובשפך, רובם ככולם כלל לא הבנתי, הייתי ילד צעיר עם רמת הבנה ככל ילדי איל. אך לזטט שיתלתי גם יכולתי.

בין ה'בוחנים' היו גם גדולי ישראל. דוגמת הגאון הגדול ר' פנחס אפשטיין ראש ה'עדה החרדית' בירושלים, שאתא לא לחקור מקורב אתו הדבר ולתורה על קנקנ. כך בעל 'להורות נתן' רבי נתן שטיטנער זצ"ל ועוד רבים. גם אבני ארה"ב ששהו באותה תקופה בארץ הקודש באו מקורב לחזות במראה הגדול הזה, וביניהם: הגאון רבי אהרן קוטלר ר"ל ליקוד הגאון רבי דוד שפרבר אב"ד בראשון. הגאון רבי אלימלך אשכנזי אב"ד מלבוך בחון אותי משנית מסכת מנחות והתפעל עד מאוד. וכאן היה תורף הפתיע את בעל העובדה דבר שהוא בעצמו לא ידע, מה שמעמתי מאבי זצ"ל שגם אביו הגאון מסאמבטעל זצ"ל היה אז בארץ וגם הוא היה בין הרבנים שבתנו אותו - והוא בחן אותי בספר 'אור החיים הקדוש' וידע הכל את באות, לפום ריהטא.

מומשיך הרב מאנדל שליט"א לתאר באוזני את סדר ההשתלשלות: אבי זצ"ל היה חסיד בעלזא, הדבר הפרטום אחותי רבי יצנינה בעיניו בחששו מאוד לשלמי מחמת עינא בישא וכדומה. משכך, כנס אל הקודש פינמה אל כ"ק אדמו"ר צ"ס"ע מור"א מבעלזא זיעוכ"א, ושכך את לבו. ואיגיו והורה להביא את הילד לפניו לביתו ובעלזא ביום כ"ב אדר בשעה מסוימת שאין בה אנשים, ואכן ביום ובשעה המיועדת באנו אל הקודש אבי ואני, הרבי הורה להמנידי צמוד אליו משו הורה להביא גמרא מסכת ברכות, הרבי פתח את המסכת במשנה השנייה דף ט: 'מאימתי קורין את שמעו שבחתי' והורה לי להתחיל לומר, תיכף התחלתי לרוץ ולומר בע"פ מה שהשנה כתבתי וכשלוש, הרבי היה אחוז בשערי קדשו מהורה עד מאוד, עד שפתאום נערו ואמר לי שרין שרין, געניג געניג! ודי ד', מספק! ובקר אותי. אח"כ פתח להבי להשיגח עלי שלא לתת לאיש לבחון אותי כלל ולא לדבר על ענין זה יותר. ואכן, תוך תקופה קצרה שכחתי את התורה הישנה וחזרתי להיות ככל הילדים, וראה עוד בספר 'בקודש פתוח' ח"ב עמ' שפ"ח נדחת מניפית מואת המשיכ" רבי יצחק לאנדל על כן (הספיק שם שנים קודם שלח הרבי שריים ליד עם המשיכ" אברהם חיים רופפל ר"ל ומסרת אחר שנת אונתו ובמסכת ברכות המכיר בל שרין שרין, נעלם החפץ נתנו לו מטבע שלמיהה. ע"כ אשכ"ל שפתעי פפס הוספת אל, אך ראה הערה להלן שיתכן שמוסם הוראת היה חסידות המפרטם הלל).

[מוזי דברי בו בספר זה, אפרוך בתוקף את השמועות סביב סיפור זה המתארים כי הרבי זצוק"ל סטר לו לניין כדרך המלאך וכן נשתח ללימוד, או עד שמועות שונות ומשונות. לא היו דברים מעולם.] באותי שמועתי מבעל העובדה שלא היה ולא נברא לא מיניה ולא מקצתיה, הרבי אמר ד', מספיק! והתופעה נגדה **(רביס שלאן נשט - צדיקים אינם סטורים...)** ואוליב אדמת, חן צדיק גדול ממלאך, ומה שמלאך יכל לעשות על ע"פ סטירת לחי יכל הצדיק לפעול במאמרו פדיו הרבי צדיק גודד והקב"ל מקיים].

להלן שתי מקורות בכתובים אודות יחס גדולי ישראל בתקופה ההיא למקרה זה. מרן הסטייפלער בעל 'קהלות יעקב' זצ"ל מציינ בספרו ('חיי עולם' סוף פרק י"ב עמוד ט), ה"ל: 'ופה בארץ

נתפרסם בשנת תרע"ו [כנראה טעות סופר, וצ"ל תשי"ח] בילד פלא בן ד' שנים שהיה יודע על פה בש"ס הראשונים ז"ל ובכל מקום שנשאל אע"פ שלא למד עדיין מעולם, דברים שלא שמעתן אהנו בגלגול זה כלל". ע"כ.

ומקור נוסף: המשגיח מרן רבי יחזקאל ליוונטיין זצ"ל כתב במכתב להרה"ג רבי לייב באקש זצ"ל (ואש ישיבה בדרוש-ארה"ב. מיספ ספרי וחיבת עם תשס"ד) שרצה לאמת אם נכון הדבר אודות ילד זה, וממשיך לשאל ולהציע שאם נמצא לאמת ונכון הדבר **בישראל, ולא המן הצורך והנכון לשלוח ילד זה לחב"י העולם החרדי ולפרסם כי משה אמת ותורתו אמת, ובכך להשריש האמונה בפי כל, עליו והחרדיע' שכל התורה המצויה עתה בידינו היא התנוה למשה רבינו שלום.**

וכך משיב לו ר' יחזקאל: 'העובדה - אמת היא, ובתי וחנתי הרב ראובן גינבורג גרים סמוך שתי דירות לאתה משפחה, ובתי ראתה את הדבר וסיפרה לי אודותי, וכבר חשבתי בעצמי ללכת לראות זה הפלא, אמנם חזרתי ב', ואף שהילד ג' לא הרחק ממני. כי הרי שגמתי אודות הדבר מבתי, ומאמין אני לה.

[ואגב, מן הראוי להאריך ולציין המשך המכתב - **מה זה תורה וללימוד הוא צריך, מה יסוד עצום באמונה (!!!) והא לך לשוננו, בדברים כדברנות: 'ומה שעלתה על לב לראות בעצמי, וודאי עצה היצר היא להיוס ל' כ'סוד אמונתנו שנבנית על 'אבותינו ספורי לנו אלא כל דבר השמע לנו מאדם נאמן בר סמכא - ד'לנו להאמין ב', ואם אע"פ מן לומר שאני מסתפק בה ששמעתי מבתי, ומבקש אני לבדוק ולראות בעצמי אם אמת הוא, הרי יזכר מזה שהאמונה עדיין אינה ברורה אצלי באופן מוחלט. וא"כ ההולכים לרויש ראיות לאמת קבלתנו הרי הוא כהרמת ראש בעזות מצח נגד מסורת אבותינו, והרי הוא כאלו חושש על המשך הדרות אבותינו שקבלו את התורה לומר שאולי טיפשים היו ורימו אותם לקבל דברי כזה ח"ו, ואנו נהיה חכמים ונבדוק ונראה אם יש בה אמת, ולכן עצם הרעיון לג' לראות במו עיני מורד ל', ולפיכך מנעתי עצמי מלכתב.]**

עוד כאן המעשה - הממוחיש לנו באור הבהיר 'אשר לנו תורת אמת וחי' עולם בעת תוכננו.

ומכאן להערה הארה: הרב מאנדל שליט"א לא רצה ונמנע מלכתחילה לאמת ולפרסם מעשה זה, וזאת לפי פקודת הר"ק מבעלזא זצ"ל בזמנו שביקש מאביו ונכדו מזה כלל הלל ולא לעשות שום פירסום, ולכן לאורך כל השנים הטיל איפוא מנועל וברח על דבר הסיפור, והשתדלו להשכיח את מעשה הדברים, וכ"ש לא לספר או לאשר דברים כהורוהו (והו סבת רבי יחזקאל של הסיפור, אף שנודבר בענייני בן קיימא שותחש בימינו אלה). אך, לאחר שהפצתיו בו רבות ואמרת לו שיש בסיפור הלז חיזוק לאנשים פעלי ערך כמיו, ובחסידי ימצאו בסיפור זה חיזוק גדול בדבר אמונתם התורה, והואיל כטובו הולכים לספר לי הדברים, חלק מהם מזכרוננו מתקופה זו, והחלק החסר לו שמוע מפי אביו. ואף הציג בפני הנוצרי ול האמתותו כתבים ומכתבים של גדולי ישראל שאישורו לכון הסיפור ובלחלקם אף מופיע בתוכם המסכת והספרים שבהם חנו אותו וידיעם בע"פ. שעה אירכה ישיבתי עמו ועברתי על כתבי היד של אותם מכתבים נדירים ביותר, וכאן המקום לברכוכ ברכות כהן, בשם כל ישראל, שבשכר זיכוי הרבים, יזכה לאריות ימים ושנים טובים בעניינים מתוך אנפא נהירין ועלאין, אמן.

ר' אשר אשכ"ל כ"ן, נאב"ד חרדים, מתוך עיון לדושי, שם הופיע תמונת הרב מאנדל בשיחה עם הרב כ"ן.

לעברו מכל לנכבם

התחזקות בעבודת ה' - זו תפילה

אבא תעזור !!! טאטע העלף!!!

חיזוק עצום בכוחה של תפילה בשעה שאדם מן המיצר', ואף דעתו מעורבת, מצינו להרה"ק הדברי ישראל' (די"ה אי"י ריעקע). שהנה ידוע מה דאיתא במדרש (שמור פ"א) על הזמן בו היו ישראל חונים על ים סוף, וכך איתא שם 'היה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה גייה לפרעה לרדוף אחריהם, שנאמר (י"ד) 'זפרעה הקריב', מיד ויצעקו בני ישראל אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר (ש"ה ב') 'ונתי בחנוני הסלע השמעיני', ששמעני קול אינו אמור אלא 'השמעיני את קולך', אותו הקול שכבר שמעתי במצרים, וכך כתב את קולך, ע"כ. המדרש. וצריך לבאר מהו המיוחד באותו הקול שכבר שמעתי במצרים שהיה הקב"ה מבקש לשמוע בשנית, וביותר תמוה מה שאמרו במדרש ולא היו רוצין - מדוע באמת לא רצו בני ישראל???

ומכאן הדברי ישראל' על פ' מה שאמר הרה"ק מקאמז'ור ז"ל, וז"ל: אבל מי שאינו בדעת השלם, עיקר התפילה כתינוק קטן שאינו יכול לדבר עדיין וכמו שדבר אשר קורא אבא אבא, ומזה לבד תתעורר הרמנתה גדול מאביו לבנו כאשר עינינו רואות, וכמו כן עיקר התפילה וכו' העיקר שהיה בבחינת תינוק שאינו יכול לדבר כלל רק לקרות קול פשוט אבא אבא, ובהו בנדאי נתעורר רחמנותו הגדולה, עכ"ל. ועל פ' זה במבאר, כי כידוע (פ"ח שער חג המצות פ"א) בגלות מצרים היה 'גלות הדעת' ולא היו יכולים להתפלל אלא לזעוק טאטע טאטע... (אבא, אבא...) ועלתה זעקתם השמימיה, ובצאת ישראל מצרים הייתה גם גאולת הדעת, וממילא 'היו מתפללים בכחות ומוחין כמוכן, אבל הקב"ה היה מבקש לשמוע עוד הפעם את קול התפלה ששמע במצרים מקירות ליבם אבא אבא, ולא היו רוצין רק להתפלל בכוחות ובמוחין, על כן הביא עליהם את פרעה, והיו נוכחים בארץ סגר עליהם המדבר, ולא יכלו להתפלל מתוך 'מוחין' אלא לזעוק טאטע, טאטע... או אז אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, אותו הקול ששמעתי במצרים. ומעתה אם נדמה לו לאדם, כי במצב הזה, שמרוב שברון הלב אין דעתו מיישבת עליו, ואינו יכול להתפלל 'במוחין' אז אין תפילתו חשובה במרומים, הרי ידע כי אדרבה, הקב"ה מצפה שנועק אליו כמו תינוק הקורא לאביו מקירוב ליבו... (באר הפרשה' שלח פ"ב, וכן זכית לשמוע מפי קודשו ב'באטע' לל ש"ק שלח תשפ"ב יסוד זה מתוך כבידת נוראות של קשר ואבהה לאביו ששמים, ועל חשיבות התפילה הפשוטה. ועל רצון השי"ת שקוב קורא אליו)

הרמאה לו הרה"ג ר' אצ"א שליט"א; שהדברים מפורשים ב'משנה ברוה' (סימן נח) וז"ל: ואל יכוין האדם בשמחה ויחודים רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים בכנות הלב לא עם שהוא בא בסוד ד' וידע לכוין ביה בלבא ורעותא ודחילו דאל"ה ח"ו מקלקל בזה הרבה עיין מ"א בשם הוזהר ובתשובת רש"ל סימן צ"ח כתב באורך והעיד על הר"ש [מקינון] שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה שהוא מתפלל כתינוק בן יומנו. ועיין בפני יהושע ר"פ א"ע שכתב דאלו הכונות המבוראים כאן בשו"ע א"א לכיון בשעת התפלה רק קודים ובתפלה צריך לכוין פירוש המלות ע"ש". עכ"ל.

חברות "מעין עולם הבא"	עלון השבוע: לע"ג חנה בת בצלאל ע"ה.
פ - פכ	חלק קטן נתרם לע"ג משה בן חננס תורת. וחוזה רחל יצת בת נוצר

הקדשתי מכל חיימי

בעיני שבת סרא קדישא

"זכור את יום השבת לקרשו" - זהירות כשמירת השבת

"קורה שלביל שבת צריך להפץ מסוים המונח בארון בחדר חשוך, והרי אינו יכול להדליק את האור למצוא אותו, מה עושה, מחפש עם הידיים, מגשש כאן וכאן, ופתאום מרגיש שטלטל מוקצה שלא חשב שיהא מונח שם. ותיכף מסלק ידו בבהלה כמו הכישו נחש, ושוב מכניס ידו לצד שני של המדף בקוותו ששם כבר לא יהא מוקצה... זה ממש פושע בחילול שבת לגשש עם הידיים, שבשבת הידיים צריכות שמירה ממש". (שבת מלכתא עמ' קל)

הגרי"ש פינקוס זצ"ל, הרבה להתריע ולהזהיר מפני חילול שבת, אך רובים בבסיסי ציפורניים ובתולישת לדוללי עור ביום השבת. מנסינונו למד, כי רבים נכשלים בזה מבלי משים. לפיכך הרבה להתריע ולהזהיר על נושא זה, ולהזכיר ולהבהיר את חומר האיסור וסכנת האינזמה". (מהנהגות שמשון עמ' רע"א)

"כאשר הבחין באחד מידידיו כשהוא כוסס את ציפורניו ביום חול, שח ואמר לו "כדאי לך מאוד להימנע מהרגל זה, הן אמנם ביום חול אין בו כל איסור, אך עלול אתה לעשות כן גם בשבת חלילה".

רבינו - שהיה 'דחילי חטאין וחי כל ימינו זההירות מפני עבירה, ראה הגנז עיניו את הסכנה העתידית שמימט ידו זה על ראשו בהתרגלו במנהג העלול להביאו לידי עבירה, ולפיכך מיהר להזהירו ולהצילו מפני סכנה זו". (שם עמ' ערב). [א"ה: אני שמעתי ממורי זקני הרה"ג ר' שמחה סטל שליט"א בשם הח'חזון איש' זיע"א שאם היה הח'חזון איש' רואה אנשים ביום חול היה צועק עליהם 'שאבעס' אתם בוודאי מחללים שבת].

"דוגמא נוספת לזהירות הרבה מפני חילול שבת, מספר חבר נעוריו, שכאשר ארע לרבי שמשון זצ"ל חשש שנכשל בהלכה מהלכות מוקצה, קנס את עצמו לא לבקר במקום שהיה חשוב לו מאד, עד שיחזור לשנן מוקצה!"

נחת להישם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com	דרוש תוימת להדפסת העלון ניתן לתרום בנדרים מלוס בקיבש' עלי באר'
בכל ענייני העלון ניתן לפשת ל: 0548496676	עלוות שבויעית - 150 ש"ח
	מצוה רבה חיכי הדברים להדפיס מהמייכל' הולקח בבתי כנסת.

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת יתרו

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורבב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

י. הלכות בניית מזבח

ס. ההכנות למתן תורה

ר. יתרו מייעץ למשה שיעמיד

שופטים

ה. יתרו מגיע למחנה ישראל

ג. בקשת ישראל שמשה ידבר עמם

י. מתן תורה ועשרת הדיברות

"-----"

שאלה לשולחן שבת

"זיבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים"

בפסוק הבא כתוב: "ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם", וכתב רש"י בשם הספרי, שהכוונה למחרת יום הכיפורים שהרי ירד מן ההר עם הלוחות השניות ביום הכיפורים ורק ממחרת היה יכול להתחיל להודיע את חקי התורה לעם.

הרי שיתרו הגיע למחנה ישראל ביום הכיפורים לאחר שירד משה עם הלוחות, ויש לבאר כיצד אכלו אהרן והזקנים לחם ביום הכיפורים, והרי כבר ניתנה תורה?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"ויאמר אל משה אני התנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה"

נחלקו התנאים (ילקו"ש רסח) כיצד יתרו אמר מרחוק את דבריו: "רבי יהושע אומר, כתב לו באיגרת. רבי אלעזר המודעי אומר, שלח לו ביד שליח". וצריך לבאר במה נחלקו ומה סברתם בדבר. ונראה לבאר את יסוד מחלוקתם, ע"פ הזוהר שמבאר מדוע נאמר "ושני בניה" ולא "ושני בניך" שהרי הם בנים שלו באותה המידה, אלא משום שמשה היה 'איש האלקים' ולא יאה לייחס אחריו את בניו. אמנם טעם זה יתכן רק אם נאמר שיתרו בא לאחר מתן תורה, שכן רק ע"י עלותו השמימה נקרא משה איש האלקים. ואותם התנאים שנחלקו כיצד שלח יתרו את דבריו למשה, נחלקו אף במועד שיתרו הגיע בו, שבגמרא (זבחים קטז). מובא: 'מה שמועה שמע ובה ונתגיר? רבי יהושע אומר, מלחמת עמלק שמע. רבי אלעזר המודעי אומר, מתן תורה שמע'. והגמרא מבארת שלפי ר' יהושע, יתרו הגיע לפני מתן תורה ולכן לא היה יכול לשמוע על מתן תורה ושמע רק על מלחמת עמלק. השו"ע (יו"ד רמ"ט) פוסק שאדם חייב לכבד את אביו גם לאחר מותו: "כיצד? היה אומר דבר שמועה מפיו, אומר 'הריני כפרת משכבו' אם הוא תוך י"ב חודשי". והרמ"א מוסיף שיש אומרים שהכותב דבר תוך י"ב חודש ומזכיר בו את אביו, אינו צריך הריני כפרת משכבו משום שכתבתו מתקיימת אף לאחר י"ב חודש. ומעתה העניין מתיישב באופן נפלא, לרבי יהושע שסובר שיתרו בא קודם מתן תורה סבר שיתרו כתב לו באיגרת, שאם לא כן מדוע כתוב 'ושני בניה' קודם שמשה נקרא 'איש האלקים'? אבל באיגרת, שהכתב עליה מתקיים אף לאחר זמן כמבואר ברמ"א, שם יש לכתוב 'ושני בניה' אף קודם מתן תורה. אכן, לרבי אלעזר המודעי הסובר שיתרו בא לאחר מתן תורה, יכול לומר בפשטות ששלח לו ביד שליח את דבריו הואיל וניתן לומר ושני בניה בפה מלא שכן משה כבר נקרא איש האלקים. (לחמי תודה)

"ויחד יתרו"

הגמרא (סנהדרין צד). מבארת: "ויחד יתרו. רב ושמואל, רב אמר: שהעביר חרב חדה על בשרו. ושמואל אמר: שנעשה חדודים חדודים כל בשרו". ופירש רש"י במקום: 'חרב חדה. שמל את עצמו ונתגיר'. ובגמרא (ע"ז כז). כתוב: 'רבי יהודה הנשיא אומר: מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה, תלמוד לומר: "ואתה את בריתי תשמור"'. ויש לבאר כיצד יכל יתרו הגוי למול את עצמו והרי המילה נעשית קודם לטבילה בגרים, ועודנו נכרי שאינו כשר למול? ויש לומר: א. ישראל אחר מל אותנו. (גיליוני הש"ס) ב. בבני קטורה שיש דעות שחייבים במילה, יכולים כשבאים להתגיר למול את עצמם. (נחלת בנימין) ג. יש לחלק שכל מה שפסול גוי הוא במצות מילה כללית ולא במילת גרים. (גר חוה) ד. מכיון שהיה יתרו מבני קטורה, כבר היה מהול ורק נצרך להטפת דם ברית. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן שבת' תש"פ)

הצטרפו עכשיו

hamatmon40@gmail.com | 052-7665775

דף הקמפיין: cmatch.me/Matmon

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

העלון מוקדש לע"ג הבחור יצחק רפאל בן ר' מאיר שמריהו יבלחט"א ת.נ.צ.ב.ה

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה **מתחילה** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. המזבח היה עשוי מ _____ (2)
 - ב. הופיעו במעמד הר סיני
 - ג. מאבנים אלו אסור לבנות את המזבח
 - ד. לאחר שתי דיברות ביקש העם ממשה:
 - ה. שם נוסף להר סיני
 - ו. " _____ שם ישראל נגד ההר"
 - ז. מעשרת הדיברות
 - ח. ד' עושה _____ לאלפים
 - ט. "לא _____ הדבר אשר אתה עושה"
 - י. תכונה הנדרשת מהשופטים
 - כ. עשן ההר עלה כעשן ה-
 - ל. נראו במעמד הר סיני
 - מ. מתארי בני" במתן התורה
 - נ. מאזהרת יתרו למשה על כך שהוא שופט לבדו
 - ס. השי"ת לקח את בני" לו לעם _____
 - ע. היו על ההר (2)
 - פ. יתרו שמע אודות עונשו
 - צ. אשת משה
 - ק. אסור היה לגעת אפילו בחלק זה של ההר
 - ר. דור רביעי כך קרויים, דהיינו נכדי הבנים
 - ש. החודש בו ניתנה התורה (בלשון הפסוק)
 - ת. " לא תעשה לך פסל תמונה _____ "

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה **מסתיימת** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. השי"ת הוא 'קל' _____
 - ב. העם עמד על משה עד ה-
 - ג. קול השופר הלך והתחזק, שלא כ _____ הדיוט (רש"י)
 - ד. כזה ענן היה על ההר
 - ה. אסור לעשות בשבת
 - ו. "וירא העם _____ מרחוק"
 - ז. שמו של מלך יהודה (מן ההפטר)ה
 - ח. אנו מצווים על בנייתו בסוף הפרשה
 - ט. משה מינה שרים כדי _____ את העם
 - י. המדבר בו ניתנה התורה, לישראל עם סגולה
 - ך. הנך מצווה על שבייתתם (6)
 - ל. שופר מקרן של איל
 - ם. בנו של משה
 - ן. מקצועו של יתרו, לפני שהכיר את בוראו
 - ס. כשנגאלו בני"ד' נשא אותם ל _____ (רש"י)
 - ע. כסף, ממון
 - ף. אסור לעשות אלוהי -
 - ץ. "וגם הכהנים... יתקדשו פן _____ בהם ד'"
 - ק. קול השופר היה -
 - ר. בנו של משה
 - ש. מתארי בני" במתן התורה
 - ת. בני" ראו אותם במתן התורה

ואלה שמות

"וישמע יתרו"

מה היו שבעת שמותיו של יתרו? ואיזה שם מתוכם היה משותף למשה? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

זהו שכתוב (משלי יט): "לץ תכה ופתי יערים". וכן הוא אומר: "בענוש לץ יחכם פתי". עמלק ויתרו היו בעצה עם פרעה, כשראה יתרו שאיבד הקב"ה את עמלק מן העוה"ז ומן העוה"ב, תהה ועשה תשובה, שכן כתוב למעלה: "כי מחה אמחה את זכר עמלק" ומיד אח"כ: "וישמע יתרו". אמר: איך לי לילך אלא אצל אלוק של ישראל. ומנין אתה למד שעמלק והמדינים צריהם של ישראל? שנאמר: "וילכו זקני מואב וזקני מדין". וכן (שופטים ז): "מדין ועמלק ובני קדם". וכן בלעם הרשע אומר: "וירא את עמלק", שלא חזר בו. וכשראה ליתרו שעשה תשובה, מה אמר? "וירא את הקיני". משל לצייד, שהיה צד ציפורים. צד את הראשונה, בא לצוד את השניה, הלכה וישבה לה על איקונין של מלך. עמד לו הצייד תוהה בה, אמר: אם אזרק עליה אבן אני מתחייב בנפשי, ואם אתן את הקנה, מתיירא אני שלא יגע באיקונין של מלך, איני יודע מה אומר לך, אלא למקום יפה ברחת ונפלטת. כך בלעם ראה ליתרו ועמלק בעצה, עמד על עמלק ומחה שמו. בא לראות יתרו, מצאו שעשה תשובה. אמר לו: למקום יפה ברחת! הוי, איתן מושבך כאברהם, הוי, 'לץ תכה', זה עמלק. 'ופתי יערים', זה יתרו. 'הוכח לנבון', זה משה, שהוכיחו יתרו כשראהו יושב ודן את ישראל כל היום. אמר לו: מדוע אתה יושב לבדך? נבול תבול! אמר לו: מדעתי לא תעשה כן, אלא המלך בהקב"ה, שנאמר: "ועתה שמע בקולי איעצך". מה כתוב אחריו? "וישמע משה לחותנו ויעש כל אשר אמר." (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

אשה כשרה עם שם,
נתנה מנויה למוזמן,
צמח מותר רושם,
למי שעצר לזמן.

המונח המבוקש הינו מילה בת 3 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

מה משותף ליום המיפורים ולשבת פרשת יתרו?

כתוב בתהילים: "אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי". ויש לפרש פסוק זה על פי מה שידוע שעל 'אנכי ד' ועל 'לא יהיה' הקב"ה נותן שכר כבר בעולם הזה מפני שאסור להלין שכר שכיר ואפילו של המצוות. אבל על שאר הדברות והמצוות הקב"ה נותן שכר בעולם הבא מפני שניתנו לנו על יד שליח - משה, ועל ידי שליח אין חובה של 'לא תלין' בשונה מב' הדברות הראשונות ששמענו מפי הגבורה. וזו הכוונה "אחת דיבר אלקים שתיים זו שמעתי", דהיינו 'אנכי' ו'לא יהיה', בדיבור אחד נאמרו ועל שתיים אלו כתוב בפסוק הבא: "לך ד' החסד כי אתה תשלם על זה לאיש כמעשהו", כמו ששילמת בעולם הזה כך תשלם לעולם הבא. (חנוכת התורה)

שעשועי דאורייתא

"איעצך ויהי אלקים עמך"

מי עוד בתורה אמר 'איעצך'? ובנ"ך?

מצאו נא בפרשה:

1. פסוק המתחיל ומסתיים באות כ'.
2. אות שאינה מופיעה בכל עשרת הדברות.
3. שני בני דודים שאות אחת מבדילה בין שמותיהם.
4. את האות מ' המופיעה 3 פעמים ברציפות. (לא באותה מילה)
5. שתי מילים רצופות שהן מילים נרדפות.
6. שלוש מילים רצופות שמתחילות כל אחת מהן באות האחרונה של המילה שלפניה.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשה כתוב: "וישמע יתרו כהן מדין", וגם: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", וגם: "הכהנים הניגשים".

בפרשת יתרו ישנם 75 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילה:

"כהן" = בגימטריא = 75

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לגיליון קודם: האם צמח יכול לגדול בתוך גופו של האדם? הגמרא במסכת שבת (ק"ג): מספרת אודות אדם שאכל טיט וצמח במעיו צמח עד שמת. **לסדר את הפרשה** - "הר סיני". **חידון א' ת'** - אדמה אבנים, ברקים, גזית, דבר אתה עמנו, הר חורב, ויחן, זכור את, חסד, טוב, יראי אלוקים, כבשן, לפידים, ממלכת כהנים, נבול תבול, סגולה, עשן ערפל, פרעה, ציפורה, קצהו, ריבעים, שלישי, תמונה. **חידון א' ת' הפור** - קנא, הערב, מנהג, כבד, מלאכה, וינועו ויעמדו, אחז, מזבח, לשפוט, סיני, בנך בתך עבדך אמתך בהמתך גרך, יובל, גרשום, כהן מדין, רעמסס, בצע, כסף, יפרוץ, חוק, אליעזר, גוי קדוש, קולות. **שעשועי דאורייתא** - בלעם לבלק: "איעצך אשר יעשה העם הזה" (ובדומה ליתרו, היה יועץ של פרעה יחד עם איוב - ע"פ המדרש), נתן לבת שבע: "ועתה לכי איעצך נא עצה", ירמיהו אל צדקיהו: "וכי איעצך לא תשמע אלי". 1. "כבד את אביר... נותן לך". 2. ט'. 3. אליעזר - אלעזר. 4. "בשמים ממעל". 5. "בעב הענן". 6. "זקני ישראל לאכל לחם". **ואלה שמות** - יתר - שהותיר פרשה אחת בתורה, יתרו - שייתר במעשים טובים, חובב - שהיה חביב למקום, רעואל - שהיה כרע למקום, חבר - שנעשה כחבר למקום, פוטיאל - שנפטר מעבודה זרה, קיני - שקנא לשמים וקנה לו תורה. וגם משה נקרא חבר. **מילה בקליפה** - ט'ו בשבט - אדר. "הוא הבטיח שיסע" - 'אדור', 'לצוד בחודש הבא' - חודש אדר, "חיה מבין ענפי העץ" - עץ אדר (מייפל), "להכין פוחלץ ליועץ" - פוחלץ=אדר. **טמונות בפרשה** - 1. "וישמע יתרו" (יחא), 2. "ירה יירה" (יטיג), 3. "לא תרצח" (כיג), 4. "לא תעשה כל מלאכה" (כי), 5. "כפה עליהן הר כגיגית" (רש"י יטי), 6. "לא תגע בו יד" (יטיג), 7. "לא תחמד" (כיד), 8. "שונאי בצע" (יחכא), 9. "לא תגנב" (כיג), 10. "כהן מדין" (יחא), 11. "הכהנים" (יט, כב), 12. "הכהנים" (ככד), 13. "ממלכת כהנים" (יטו), 14. "שונאי בצע" (יחכא), 15. "כנפי נשרים" (יטר), 16. "לא תגנב" (כיג), 17. "וכבסו שמלותם" (יטי), 18. "הוא חונה שם" (יחה), 19. "זיחן שם ישראל" (יטב), 20. שדה התעופה 'היתרו' ללא האות ה' נשאר 'יתרו'. 21. תווים - "רואים את הקולות" (כטו), **טמונות בהפטר** - 1. "השמן לב העם" (וי), 2. "כנפים" (וב), 3. "במלקחים" (וי), 4. "כי ילד ילד לנו בן נתן לנו" (טה), **שאלה לשלח השבת וארא** - שאלנו: מדוע כתבה התורה על יתרו שנקרא פוטיאל ע"ש העגלים שפיטם לעז, והרי אסור לומר לגר: זכור מעשיך הראשונים. אם הוא בן גרים, לא יאמר לו: זכור מעשה אבותיך, שנאמר: "וגר לא תונה ולא תלחצנו". כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. זה היה שמו הנפוץ והידוע ונקרא כן בגלל עיסוקו. והתורה כתבה את השם ולא את מעשיו. 2. הדבר כתוב לשבח שלאחר שנתגייר עבד את הקב"ה באמונה איתנה ביותר כי ידע מה יש בצד השני ומתוך החושך האור יותר ניכר. (ידות אהרן). 3. התורה באה לבאר כיצד צמח נשמה גבוהה כפנחס, ושהוצרך הדבר לעבור דרך יתרו כדי שהס"א לא תעכב. 4. לא עבד ע"ז מתוך יצר הרע אלא הכל היה במסגרת החיפוש שלו אחר האמת ולכן לא נחשב לו הדבר לגנאי. 5. במקום שבעלי תשובה עומדים וכו'. 6. החידושי הר"ם כתב שיתרו חידש דרך חדש בעבודת השי"ת לחקור בכל ע"ש שבעולם ולראות שאין בהם ממש ועל ידי זה להגיע להכרת האלקים, וממילא אין זה גנות. (אמרי אמת). 7. השבח הוא שעשה תשובה מאהבה וכל הפיטום נחשב לו לזכויות. (בית ישראל). 8. שבח שלמרות שהיה כל כך אדוק בע"ז, כשהתגייר, שכח את שמות הע"ז לגמרי. (זרע שמשון). 9. הוא עצמו היה רוצה שיקראו לו בשם זה כדי לקיים: "ווחטאתי נגדי תמיד". (דברי דוד). 10. אולי שלא בפניו מותר. 11. אין בזיון לגר שכן כל עם ישראל היו גרים בזמן ההוא.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.

באתרים: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף' ו'דרשו'.

בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים

בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין.

ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:

קויפמן 17, ירושלים

temunabaparashah@gmail.com

בנתיבות העיין

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

בנתיבות העיין פרשת יתרו תשפ"ב

ביאור חילוקי הלשונות בין דברות הראשונות לדברות שניות בציווי של שמירת שבת.
ובטעם היתר פיקוח נפש בשבת.

ג. בספר טעמא דקרא למרן הגר"ח שליט"א (בפרשת יתרו) כתב לפרש כעין זה עפ"י דברי המדרש פסיקתא רבתי פכ"ג א' א"ר אייבו זכור ניתן ליורדי הים שאינם יודעים אם באיסור הם מטלטלין ואם בהיתר הם מטלטלין. שמור ניתן ליושבי היבשה והיינו שדברות ראשונות מיירי ביורדי הים שאינם יודעים מתי שבת. ואמרו בגמ' שבת סט: א"ר הונא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה שישה ימים ומשמר יום אחד. והגמרא מסבירה שהטעם הוא כבריאיתו של עולם שהיה שישה ימים ואח"כ שבת וכל יום ויום עושה כדי פרנסה משום פיקו"ג והיכר שבת זהו ע"י קידוש והבדלה, ולכן בדברות ראשונות כתיב זכור את יום השבת לקדשו. שהגמ' בפסחים קו. או' שזכור היינו בקידוש על היין ולכן נזכר בריאת העולם כי מונה שישה ימים ואח"כ שובת כמו בבריאת העולם. ולכן הוזכר גם ים כי זה הולך על יורדי הים, משא"כ דברות שניות זהו ביושבי היבשה כתיב שמור שזהו השביתה ממלאכה. ולכן מוזכר יציאת מצרים כי השביתה ממלאכה זה כנגד המלאכות שעבדו בני"ב במצרים כמש"כ תוס' בפסחים קי"ז: בשם המדרש שהל"ט מלאכות זהו כנגד המלאכות שעבדו במצרים, עי"ש.

ד. הנה בעיקר הדין שמי שהולך במדבר עושה כל יום כדי פרנסה גם בשבת שעושה לעצמו עי' בגמ' שבת ס"ט: שבתחילה הגמ' דנה שכל יום עושה כדי פרנסה חוץ מיום השביעי ועושה ביום השישי כדי פרנסת שתי ימים. וע"ז הגמ' אומרת שאין לזה היתר משום שדילמא אותו יום שישי הוא באמת שבת, וע"כ שכל יום יעשה כדי פרנסת אותו יום וגם ביום השביעי שלפי חשבוננו הוא שבת, וההיכר של יום השביעי זהו רק ע"י קידוש והבדלה. ועי'

א. הנה כבר עמדו המפרשים בחילוקים שיש בין דברות ראשונות לדברות שניות בנוגע לשמירת שבת שבדברות ראשונות כתיב זכור את יום השבת לקדשו ובדברות שניות כתיב שמור, וכן בדברות ראשונות כתיב מעשה בראשית כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ, ובדברות שניות כתיב יציאת מצרים וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים.

ב. ועי' מש"כ המשך חכמה (ואתחנן פ"ה פי"ב) לפרש שיש בשמירת שבת שני ענינים: א' עדות על מעשה בראשית שהיה בשישה ימים, ועוד טעם שיהיה יום אחד שינוחו ממלאכה ויהיו פנויים מעבודת שדה וכרם כדי לעסוק בתורה וכדי שלא יהיה עסק מלאכה אסרו חכמים את המלאכות המותרות שלא יהיה האדם עסוק בשבת בסידור סחורה וכדו'. ולפי"ז מפרש המשך חכמה שבדברות ראשונות שבנ"י היו במדבר שאין שם שדה וכרם עדיין לא נאסרו השבותין משום שהיו פנויים ממלאכה בין כך, משא"כ בדברות שניות ה' הכוונה לזמן כניסה לא"י, והי' צורך באיסורי שבות כדי שיהיו פנויים ממלאכה כדי לעסוק בתורה ולכן הלשון שמור שהכוונה על הסייג והגדר שיעשו חכמים במצוות וכמו שדרשו חז"ל בפ"ב ביבמות ושמרתם על הסייג, ולכן בדברות ראשונות נאמר זכור את יום השבת וגו' ונאמר מעשה בראשית שזהו הטעם של שמירת שבת כדי להעיד על מעשה בראשית, משא"כ בדברות שניות שנאמר שמור, שזה כולל גם את השבותין דרבנן כדי לפרוש ממלאכה. ולכן נאמר יציאת מצרים שקבלת עבודת ד' יתברך זהו כנגד העבודות שהיתה במצרים עי"ש.

מש"כ רש"י ד"ה ודילמא מאתמול שבת וז"ל ונמצא מחלל שבת שלא לפיקו"נ עכ"ל.

ה. ועי' בביה"ל בס' שד"מ בד"ה מצומצמת, שכתב להעיר מדוע הדין שעושה כל יום כדי פרנסה, הרי לכאורה עדיף שיעשה ביום אחד לכמה ימים ועי"ז קרוב שיקיים מצות שבת כדין תורה. כתב לתרץ וז"ל י"ל דעתה כשהוא עושה כדי פרנסתו אין זה מקרי חילול שבת דנוגע לו בכל יום לפיקו"נ וע"כ זה עדיף יותר משיעשה יום או יומיים יותר מפרנסתו ויחלל שבת מספק ברצונו. ונוכל ללמוד מזה לאיש צבא שהוצרך לו מטעם הממשלה הרוממה לעשות איזה מלאכה דאורייתא וכו' . והנידון האם עדיף שיעשה את המלאכה בבין השמשות בתחילת שבת או שיחכה למחר ויעשה את המלאכה כשיהיה חייב משום אונס הצבא, שמוטב לו לעשות את המלאכה למחר אף שאז הוא יום שבת בוודאי מ"מ אז הוא מוכרח לזה ואין עליו איסור משא"כ עתה הוא מחלל שבת מרצונו בספק. ויש לדחות שבעניינינו הוא שני ימים משא"כ הכא הוא יום אחד וכו' וצ"ע עכ"ל,

ו. מבואר בדברי הביה"ל שהיתר של פיקו"נ זהו דווקא כשהוא לפנינו ממש, ואין היתר לחלל שבת אע"פ שיהי' אח"כ צורך לעבור חילול שבת יותר גדול, רק שיתכן שבאותה שבת יש היתר לחלל שבת כבר בתחילתו.

ז. אמנם דעת הנצי"ב בפרשת קורח (במדבר פי"ז פי"ב) בהרחב דבר, שמתי שיש פחות איסור עדיף לחלל קודם, ע"ש בנוגע ליו"ט ושבת שיו"ט סמוך לשבת וידוע בוודאי שיהיה מצב של פיקו"נ בשבת, שעדיף לחלל את יו"ט שאיסורו לאו ולא את שבת שיש בו חיוב סקילה, מבואר בדבריו שיש היתר לחלל יו"ט עבור פיקו"נ של מחר, וקשה א"כ מדוע בהולך במדבר אינו עושה מלאכה לכמה ימים וצ"ב.

ח. ועי' באגרות משה אוה"ח ח"ג סי' ס"ט שמביא את דברי הנצי"ב שיש היתר לחלל יו"ט אע"פ שאין הפיקו"נ לפנינו כדי למנוע חילול שבת אח"כ. וכתב שיש לעיין בזה שהרי מכיוון שההיתר לחלל שבת

ויו"ט הוא משום וחי בהם בעינן שיהי' פיקו"נ לפנינו ממש, ואע"פ שבגמ' ביומא פ"ה ע"ב מבואר שיש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, אין זה היתר נפרד אלא טעם בהיתר של חי בהם, ומכיון שכל ההיתר הוא משום וחי בהם צריך שיהיה הפיקו"נ לפנינו, ומה שמבואר בשו"ע בסוף סי' ש"ו שמותר לחלל שבת כדי להציל משמד, זהו דווקא בחשש של חילול שבת ברצון וההיתר הוא משום שניחא ליה לחבר לעשות איסור קל כדי להציל חבירו מאיסור חמור, אבל אין היתר לחלל שבת כדי למנוע חילול שבת שיהי' בהיתר של פיקו"נ בעתיד עי"ש.

ט. והנה הנצי"ב לשיטתו בעמק שאלה סי' קס"ז ס"ק י"ז שיש היתר לחלל שבת מכוח הגמ' ביומא פ"ה ע"ב שמותר שיחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה וא"כ ניחא שפיר שזהו ההיתר גם כשאין הפיקו"נ לפנינו, שאע"פ שאין היתר של וחי בהם מ"מ יש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. ובאחרונים הביאו ראה לדעת הנצי"ב ממה שנפסק כדברי הראשונים שמחללים שבת להצלת עובר גם כשאין סכנה לאמו אע"פ שבפשטות עובר אינו נפש כמו שמבואר לכאורה בגמ' בסנהדרין דף ע"ב: שכשיש סכנה לאם שמצילים את האמא בנפש העובר, אבל כשיצא ראשו אין נוגעים בו מפני שאין דוחים נפש מפני נפש, מבואר בזה לכאורה שעובר לא חשיב נפש משו"ה מצילים את האם בנפש העובר, א"כ מההיתר לחלל שבת להצלת עובר מבואר שיש היתר נפרד של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

י. וא"כ יל"ע מדוע בהולך במדבר אין עדיפות שיעשה מלאכה ביום אחד לכמה ימים כדי למנוע חילול שבת בעתיד. וצ"ל שאין היתר לחלל שבת בשביל פיקו"נ של יום חול, שאע"פ שיש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, זה בשביל שמירת שבת אבל בכה"ג שעשיית המלאכה זהו בשביל ימי חול שיש בהם אפשרות של עשיית מלאכה, אין בזה היתר.

ויתכן שהביה"ל לא ניחא ליה בהך חילוק משום דברי רש"י. שרש"י מפרש שהטעם שלא עושה

מלאכה ביום אחד בשביל שתי ימים בד"ה ודילמא אתמול שבת הווי וז"ל ונמצא מחלל שבת שלא לפיקו"נ עכ"ל. מבואר בדברי רש"י לכאורה שכל כהאי גוונא שאין הפיקו"נ לפנינו אין היתר פיקו"נ.

יא. אמנם עדיין יל"ע לדעת האגרות משה שאין היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה מהו המתיר לחלל שבת להצלת עובר. וצ"ל שהאגרות משה יפרש שיש לעובר דין נפש כמש"כ הגר"ח בדעת הרמב"ם בפרק א' בהל' רוצח הלכה ט'. שיש לעובר דין נפש, רק שאין זה נפש גמורה כמו נפש האם. ויש לעובר שם רודף ולכן מצילין את האמא בנפש העובר, רק שאינו בדין רודף גמור שיהיה היתר להרגו גם כשיצא ראשו. ועי"ש בחידושי הגר"ח שמוכיח שיש לעובר דין נפש משיטות הראשונים שמותר לחלל שבת להצלת העובר גם כשאין סכנה לאימו עי"ש. א"כ האגרות משה יפרש כמו הגר"ח שיש לעובר דין נפש לגבי ההיתר של וחי בהם.

יב. והנה בספר תורת היולדת במוספים וביאורים סימן ס"ו כתב לחדש עפ"י דברי הקובץ הערות בסי' מ"ט ס"ק ט' שיש חילוק בין היתר פיקו"נ של חולה לבין היתר פיקו"נ של אונס עכו"ם, לגבי דין אונס ורצון יחד עי"ש. שלפי דברי הקובץ הערות יתכן לחלק שדווקא בנידון הביה"ל לגבי איש צבא שהווי אונס בזה אין היתר שיעשה מלאכה בבין השמשות משום שאין הפיקו"נ מחמת האונס לפנינו, אבל בחולה שיש היתר של פיקו"נ, בזה ההיתר הוא גם קודם שיהיה הפיקו"נ לפנינו (ועי"ש שכתב שבדעת הביה"ל א"א לומר כן שהרי ראיית הביה"ל הוא מהולך במדבר שהווי היתר של פיקו"נ).

והנה יל"ע בזה שהרי גם ההיתר של אונס של גויים הוא משום וחי בהם וגם ההיתר של פיקו"נ הוא מצד וחי בהם. ושאלתי את הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א ות' שאין הכי נמי, אע"פ שבשתיים ההיתר הוא משום וחי בהם, יש בהם חילוק לדינא שלחולה יש חיוב ומצוה לחלל שבת בשביל רפואתו ועדיין צ"ב בזה.

יג. והנה גם בדברי האגרות משה בתשובה הנ"ל אוה"ח ח"ג סי' ס"ט מבואר שיש לחלק בין היתר של פיקו"נ של חולה לבין אונס עכו"ם. דעי"ש באגרות משה שמביא את המחלוקת של הב"ח והמג"א בסוף סי' ש"ו, האם יש היתר לחלל שבת כדי להציל ישראל מהרבה חילולי שבת בכפיה עי"ש עכו"ם. ודעת המג"א שמותר לחלל שבת כדי להציל ישראל מהרבה חילולי שבת באונס עי"ש עכו"ם. וכתב בזה האגרות משה שגם לדעת המג"א שמותר לחלל שבת זהו דווקא להציל ישראל מחילול שבת של אונס עכו"ם, אבל אין היתר לחלל שבת כדי למנוע הרבה חילולי שבת של פיקו"נ של חולה, שהווי בהיתר של פיקו"נ.

וכן שמעתי מהגאון ר' אברהם גניחובסקי זצ"ל כשהיה נדון שאנשי הצלה היו בחיפושים אחרי נעדר ונמצא הנעדר, שפשוט לו שאין להתיר מלאכה דאורייתא כדי להודיע שאין צורך בחיפושים אע"פ שע"ז ימנע חילול שבת של רבים המחפשים את הנעדר, (וע"ע שו"ת מנחת אשר ח"א סי' כ"ב כ"ג מש"כ לדון בזה) א"כ מבואר שיש חילוק בין היתר פיקו"נ של חולה לבין היתר של אונס של עכו"ם.

יד. ולכאורה הביאור בזה שבאונס של עכו"ם גם אחרי ההיתר של וחי בהם יש בזה שייכות לחילול ה'. שהרי דעת תוס' בע"ז דף כ"ז ע"ב ד"ה יכול, שאם רוצה להחמיר על עצמו וליהרג ולא לעבור בשאר איסורים הרשות בידו. ודעת הנמוקי יוסף (סנהדרין י"ח. מדפי הרי"ף) שדווקא החסידים יכולים להחמיר על עצמם. וזה פשוט שכל זה דווקא באונס של עכו"ם, בזה יש היתר להחמיר ולמות על קידוש ה', משא"כ במקום חולי לכו"ע מחללים שבת ולא מצינו מי שאומר שיכולים להחמיר בזה ולא לחלל שבת. והיינו משום שבמקום חולי יש מצוה של וחי בהם גם לשיטות ששבת דחווה אצל פיקו"נ, משא"כ באונס עכו"ם זהו רק היתר לחוד ודוק.

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

מלאך האומדן 'גדל'

נטפי זכרונות וקווים לדמותו הטהורה

ולדרכו הייחודית בחינוך

של הרב הגאון הצדיק

רבי דוד ברזנר זצ"ל

משגיח בישיבת – הגד"ד זולפסון

ברוב חן ותבונה טיפח ודיבה גידל ורומם את תלמידיו הרבים

שנקשרו אליו בעבותות אהבה

נסתלק בפתע בשנת המ"ד לחייו

שמחת תורה תשפ"ב

מאת גיסו הרב הגאון רבי הלל מן שליט"א
מרבני ישיבת נתיבות חכמה

ישנן תופעות המתרחשות פעם בכמה שנים, וישנן תופעות שהן בבחינת חידוש ביחס לדור. כל מי שנכח בהלווייתו הנרגשת של הרה"ג רבי דוד ברזנר זצ"ל, משגיח ישיבת 'נתיבות חכמה', וחזה בפרצי הבכי והדמעה שנשמעו למרחקים רמים, הבין שהייתו ותרומתו לשומעי לקחו ולקרוביו בכל המישורים, הינם עצומים ופלאיים ממש, וחסרונו אכן הכה בשבר נורא ואדיר, לא רק בשל הטרגדיה האנושית בסילוקו של אברך וך בשנים ואב בחכמה בשיא פריחתו התורתית כך בפתע פתאום, אלא יותר בשל החלל שהותיר במורשתו העצומה אותה הנחיל בכל המקומות בהם הרביץ תורה ויראה.

אוהב אותנו, שהרי איך יתכן שיאהב אותנו כ"כ כשאנו חוטאים כנגדו, עד כדי שהוא דן בעצמו שאולי אף הוא אינו משוכנע לגמרי בכך...

זו הסיבה שהנקודה המרכזית שחשו כל סובביו שהיא הציר המרכזי בחייו, היא מידת האמת וקירבת אלוקים, בכל תחום הן בתקשורת עם בחורים שתמיד דיבר ברצינות רבה. תמיד פירגן באמת בלי שום חנופה ושקר, ועיקר דבר זה התבטא בכל משנתו, שזה הגיע ממקור האמת. כאב לו העיוות והשקר והתפיסות המקובלות בדורינו דור יתום, שהחיצוניות שולטת על הפנימיות שהיא מקור האמת. והמיוחד באישיותו, שמקור האמת הזאת הוא שינה תפיסה אמיתית פנימית לבחורים רבים בכל ההסתכלות שלהם לעבודת השם, בעוד המתחילים לשמוע דברותיו תפסו את דבריו כדרך קלה כמישהו שמבין אותם ומלמד שקל לעבוד את השם,

שעה ארוכה על כך שהשי"ת אוהב אותנו ושמח בנו כל כך, למרות שרק לא מכבר עמדנו לפניו בתפילות יוהכ"פ ואמרנו לפניו כמה אננו גרועים... לאחר שיצאנו מהסוכה

אמר לנו מעומק לבו 'חושבני שבעומק הלב איננו משוכנעים דיינו שהקב"ה באמת

אלא שרבים לבטח שואלים, אם לא מהרהרים, מה היה אכן סוד כוחו שהצליח בימי חייו הקצרים להשפיע ולתרום מהודו על כל סובביו בצורה שאין לה אח ורע. נדמה כי אם נתבונן מעט בשרשי חייו, ננסה ולו במעט לגעת בקצות דרכיו, שיאירו בהבזק בעיני המתבוננים, לגלות מעט מעולמו הפנימי שבה יוכל כל אחד להיטיב את דרכיו ביתר שאת.

כשהתבקשו תלמידיו הקרובים להאיר מהי הנקודה המיוחדת המתאפיינת מאישיותו כפי שהם ראו במהלך היכרותם הנפשית עמו שכה נחרטה בנפשם - היטיבו לבטא זאת כל אחד בסגנונו - כל ימיו ראינו כיצד רבינו אהובינו זצ"ל דן בעצמו בלי סוף, האם מה שהוא עושה נובע מקיום רצון השי"ת בתכלית, והאם עושה כן באמת או שמעורב בזה הרגשות חיצוניות הנשלטות מהווי דורינו. בחג סוכות האחרון, כשבאו כמה תלמידים לשמחת חג בסוכתו, דיבר

הוא ביקש ליסוע לכותל המערבי, מקום שלא זזה הימנו שכינה, הוא רעייתו ובתו הכלה בערב חתונתה, אלא שהסגר המחמיר בכותל לא איפשר לאיש להתקרב למקום, בס"ד הוא הצליח לקבל אישור להכנס לכותל יחד עם רעייתו ובתו הכלה, לשפוף צקון לחשם לפני אדון כל בערב כה מרגש. ואכן נסעו השלשה לכותל המערבי והצליחו להכנס למקום שהיה סגור ומסוגר כמה ימים. כששבו מן הכותל אמרה לו רעייתו שתחי' 'בטח הודית לד' על שזכינו להגיע עד הלום...'. והוא השיב לה - 'אומר לך את האמת, שכשהגעתי למול אבני הכותל, מקום שלה זזה הימנו שכינה מאז חורבן הבית, ואלפי יהודים פוקדים אותו יום ולילה לא ישבותו, ואני נמצא שם לבדי, כשאתן מאחורי המחיצה, נגע הדבר לליבי, ודאי שהודיתי להקב"ה והתפללתי, אך בקושי התפללתי עלינו, אלא בכיתי על גלות השכינה על כך שלהקב"ה אין בית כבר אלפי שנים והכותל עומד בשממונו'. [למותר לציין שבחסדי שמים השמחה נערכה בהדרתה, וראו בכך ס"ד מופלגת למרות הקשיים].

האדם השלם

כל מי שהכיר ולו במעט את אישיותו רב הגוונים של רבי דוד זצ"ל, ראה מיד, שלמרות היותו איש בין אנשים ומעורה היטב בדעת הבריות, היה בפנימיותו גבוה מעל גבוה כמי שחי קרוב עם הקב"ה בכל רגעיו. היטיב לבטא זאת אחד מתלמידיו

גם בעניני כוחות הנפש, שבזה היה כוחו כביר לכיון ולהדריך כל בחור וכל פונה שיכיר את כוחותיו האמיתיים וידע לפעול בעצמו בהתאם ליכולותיו, היה תמיד מעורר, שבחור צריך להכיר ולהעריך את עצמו, מלבד הענין הפשוט בזה שאכן בחורים זקוקים לכך, הדגיש שזוהי עבודת השם, ובהתחלה חשבו תלמידיו שרוצה לשכנע אותם שאין זה ביטול תורה, ואמרו לו שגם אם זה לא עבודת השם למעשה זה נצרך לבחורים מאד, והוא לא וויתר ואמר - אבל באמת זוהי עבודת השם, ובחורים שרגשותיהם חסומים, לא יכולים לאהוב את עצמם, וממילא איך יוכלו להתחבר לאהבת השי"ת ולבן אדם לחבירו אמיתי, ולחיבור בתפילה וכדומה.

אך תלמידיו מעידים נאמנה, שראו בדברותיו שהמסרים הללו הגיעו מתוך עבודה עצמית, וכיצד אכן עבד על עצמו בשנותיו הצעירות להגיע למקום של חיבור רגשי כה עמוק עם בוראו עד שהצליח להשפיע באמיתותו על כל שומעיו.

ננסה להמחיש זאת באחד ממאות הסיפורים המעידים יותר מכל על קומתו הגבוהה, היה זה לילה קודם חתונת בתו הראשונה, כשההכנות נשלמו וההתרגשות היתה בשיאה, אלא שהיתה זו תקופת הסגר בקורונה בתחילת התפשטותה, והיה חשש מקיום החתונה, ובאמונתו היוקדת קבע מקומה בחצר בית ספר בהר נוף סמוך ליער ירושלים, הרחק מעין רואה, ולאחר שקיבל ברכת צדיק שלא יאונה כל רע, היה רגוע בכך.

ומסתמא אף אותו עצמו מי שלא הכיר יכל לתפוס כאדם מעט חדשן שמכיל כל המתרחש בעולמינו ומנסה רק לשפר במעט הקורה, אך האמת היא ההיפך הגמור, שכל דבריו הגיעו מזעקה על כך שמרחיקים מאתנו את עבודת השי"ת האמיתית שעיקרה מתוך שמחה ואהבת ד', ובכך דגל בגישה שאינה פשרנית כלל, שבדורינו עצת היצר היא לומר לאדם אינך שוה ואינך יכול להתקדם, וכשהאדם אינו מכיר בערך עצמו מה יועילו לו כל המוסרים שרק משברים את נפשו עוד יותר, והדבר התבטא לא אחת, שהיה אומר, כמה כואב לו שאפילו רבים מבני העליה האמיתיים אינם עובדים בצורה הנכונה את בוראם, ולכן הם נופלים, וכשדיבר על עבודת התשובה או עבודת כל חג וחג, הוא בסך הכל ביקש: 'תנו לנו מקום בעבודת השי"ת, כיום היצה"ר דואג למחוק לנו את המקום שלנו ואת ההרגשות והדעה שלנו', וראו כמה כואב לו העיוות בתפיסה של עבודת הימים הנוראים, שהאדם אינו באמת נמצא ועובד בשלימות.

ולהמחיש את הדברים: סיפר תלמיד קרוב שלו, שבשנה הראשונה להגעתו לשיבת 'נתיבות חכמה' בתחילת זמן חורף ניגש אליו הרב לשאול אותו מה הוא אומר על הועדים שנמסרו בזמן אלול, ענה לו התלמיד, לפי הועדים של הרב נראה שהרב חושב שהבחורים מרגישים אימה ופחד רציניים מיום הדין, והרב ניסה בועד להסביר כמה ימים אלו ימי קירבה ואהבה להקב"ה, אבל לי לא נראה שיש בחור אחד בישיבה שהוריד מחמת כך ולו מעט מהקורנפלקס בצלחת מאימת הדין. ענה לו הרב, שומע, אבל יש לי שאלה לשאול אותך עכשיו עתה בר"ח חשוון האם היית מוכן שיהיה עכשיו שוב חודש שלם כחודש אלול?! ענה לו הבחור שאם לומר את האמת - לא, אמר לו הרב, אני לא מבין אותך, הרי ימי אלול אם ימים של קירבה להקב"ה והם נקראים הימים הנחמדים, אז מדוע רוב הבחורים אינם רוצים שיהיה שוב אלול, אין זה אלא משום שחשים פחד ואימה במקום קירבה אמיתית, ואני רוצה שהתלמידים שלי יחוו לימים האלו!!! ואכן בביתו אמר תמיד שהוא אוהב את חודש אלול שזה הימים הטובים של קירבה עצומה להקב"ה.

הקרובים, באומרו, שהוא הזכיר לו מאד באשיותו את מה שסיפרו על מרן הגראי"ל זצוק"ל, ולא רק בגלל שהירבה להיוועץ עמו ולהביא תמיד משמועותיו, אלא שכמו שאמרו על מרן הגראי"ל שכל מי שראהו חשב שהוא מלאך המצוי ובקיא רק בשרפי מעלה, וכשרק דיברו עמו מעט, ראו עד כמה הוא מונח היטב בכל הקורה ומתרחש גם ברום מטה, כך היה אצל רבי דוד זצ"ל, אבל להיפך, שכל מי שראהו חשב שהוא איש בין אנשים פשוט ואמיתי, אבל כשמעט דיברו עמו בעולמו הפנימי, ראו מיד כמה הוא מונח בשרפי מעלה ממש.

ואכן, האדם השלם הוא מי שנשתלם בג' עמודי העולם, ורבי דוד היה מהמיוחדים שבהם:

בתורה - מגיל קט התבלט באהבת התורה המיוחדת שהיתה לו בלימוד אמיתי מתוך חיבור לתורה, ולנותן התורה. בשנים האחרונות עסק הרבה מאד בחיוב תלמוד תורה, ואף הוציא קונטרס מיוחד בענין, תוך כדי שליבן את הדברים בחדווה גדולה לפעמים לילות שלמים בחתירה אחר הדיוק וההבנה הנכונה בענין, ואף מסר חבורות בעניני תלמוד תורה לפני בחורים מצוינים בישיבת 'נתיבות חכמה'. ומספר תלמידיו: לאחר שבוגר הישיבה שהיה החברותא שלו לענינים אלו התחתן, הוא חיפש חברותא להמשיך ללמוד עמו בעניני ת"ת בסדר א' בישיבה, ודיבר איתי ע"ז על מי אני ממליץ וכו', ואמרתי לו שאולי עדיף שהרב יזדרז לקבוע, בגלל שאני מכיר את הלב הטוב שלו, ובוודאי יהיו בחורים שאינם ברמה גבוהה שירגישו בנוח להציע את עצמם לחברותא, והרב בטובו לא יסרב להם, ואמר לי - אל דאגה, אני מוכן לוותר אבל עד התורה, כשהנושא הוא ביחס לחברותא, לשטייגען שלי, אני לא מוותר, ובכזה נושא אני יודע להגיד לא, [מי שהכיר את הטוב לב שלו ידע עד כמה היה צריך לשנות מהרגלו לעשות דבר מעין זה].

גיעתו בתורה מחד ואהבת התורה המופלגת מאידך, כפי שהעיד עליו רבו ראש ישיבת אור אלחנן לצעירים הגרש"ב קרויס שליט"א, שכבר בתחילת הישיבה קטנה הוא בלט באהבת התורה המופלגת, והיה מחובר באמת לתורה ועבודת ד', וזה ניכר שבכל

זמן וזמן ראו כמה הוא עולה ומתעלה, ואינו זוכר רבים שכה אהבוהו כולם, כי מי שהוא איש אמת בנקיות מופלגת כולם מתאהבים ומידבקים בו. בישיבת תושיה בתפוח ולאהר מכן בישיבת חברון, היה מיוחד בין בני החבורה, וכפי שהעיד עליו רבו הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א, שהתפעל ממנו בדברו עמו הרבה בלימוד מגודל למדנותו, לצד אהבת ויגיעה בתורה ללא גבול ואישיות נדירה, שלא מצויה בבני גילו.

לאחר נישואיו בישיבת מיר עלה ונתעלה בעוד מסכתות וסדרים, כפי שתיאר אברך ת"ח מריעיו, 'זכיתי ללמוד עמו חברותא בלילות לאחר נישואיו, כשהתגוררנו בשכינות לאחר החתונה בעזרת תורה, ואני אומר בפה מלא, שהדברים שליבנתי עימו יחד, הן בתורה הן בהלכות דעות וחובות הלכות חקוקים בליבי וברוחי עד היום הזה כאילו למדנו הענין ממש עכשיו. וכמדומה שהיה 'חד בדרא' בכח שמיעתו וריכוזו בדברים המוצעים לפניו בכל הענינים, כשהיה חודר בכל דבר לשיטים בעומק ובחדות, לא כדי לענות מה הוא חושב על הענין, אלא מה השני אומר... ועי"ז רווחא שמעתתא, והכל ביישוב ובבהירות הדעת בחן הנסוך על פניו, ולכך הדברים שנתלבנו עמו במעמקי הסוגיות חקוקים כל כך'.

כשהוצע לו להרביץ תורה, ראה במסירת התורה את עיקר יעודו, ובישיבת 'זוהר התורה' הרביץ תורה רבות בשנים, ובמיוחד כשהתמנה לראש הקיבוץ ומסר בה חבורות תמידן כסדרם ויצר ריתחא דאורייתא בלתי מצויה.

הדבר בא לידי ביטוי שכשהוצע לו לבא ולכהן כמשיב ומשיגח בישיבת נתיבות

חכמה, והיה נידון אם לקבל התפקיד אחה"צ על חשבון השיעור הקבוע שמסר בדף היומי זמן רב, והוא כדרכו סר מיד לבית מרן הגראי"ל שטיינמן, בשאלה אם רשאי לקבל על עצמו המישרה שעיקרה לטפח ולרומם את בני הישיבה בעבודת ד', ומרן בעיניו הבוחנות כשראה גודל אישיותו, בירכו לכך, וכשהמשיך ושאל מי יהיה הרבי שלו לדבר זה שעמו ייועץ בכל דבר, הפתיע בתשובתו החדה 'אתה יכול להיות הרבי של עצמך', כשמכך סובב את עולמו הפנימי, להכיר מעט בערכו ולהבין שאם האדם מכיר בערכו וביכולותיו, ומפתח אותם בהתאם לעבודת ד' ולתורה, זוהי הדרך האמיתית לצמיחה וגדילה בלי גבול, ומאז היה תמיד אומר לבחורים ששרו בחתונות לרבותיהם 'לאורו לאורו ניסע ונלך', תשירו כל אחד לעצמו 'לאורי לאורי'.

גם כשהגיע למישרתו בישיבת 'נתיבות חכמה', התנה את בואו עם ראשיה, שבשונה מהמקובל הוא מבקש לכהן בסדר א' בה לימד וישקיע עצמו בעומק הסוגיות כמשיב, ובסדר ג' ינסה לסייע לרומם את הבחורים כשאיפתו, והגר"ד וולפסון שליט"א ראש הישיבה שראה כי גדלותו מגיעה מעומק אישיותו התורתית רק שמח על כך.

מאז לא ויתר לעצמו, ולמרות בקשות אין ספור לשיחות נפש עם תלמידיו הרבים בשעות הבוקר, הוא הקפיד להשקיע זאת אך בלימוד, ובתקופות האחרונות כשגברו הפונים והתקשה לעשות זאת, נותר בסמוך לביתו ללמוד בבית המדרש כדי שלא יופרע לימודו, והוא ביקש בשל כך מראש ישיבתו הגר"ב נויבירט שליט"א שיוויד לו שלישי מהמשכורת החודשית, כי הוא פחות נוכח בסדרי הישיבה כמקובל, והגר"ב הלך להיוועץ עם הגר"ד וולפסון שהשיב, שאם

המניע הוא בשל רצונו לשקוע יותר בעמל התורה, על כך יש להוסיף לו במשכורתו, כי התועלת לצעירי הצאן תהיה גדולה ועוצמתית יותר.

ככלל, בכל דבר עסק בבירור 'מה שייך הדבר אליו' - בלימוד על מנת לעשות, בחובת הלבבות ובחובת האיברים, ודיבר על זה הרבה שבדורינו שיש כל כך ריבוי של תורה, כל אחד צריך להתחבר לתורה בצורה המתאימה לו ולאופיו.

גם את השיעור הקבוע שהורגל למסור בדף היומי מידי אחה"צ לבני תושבי קרית משה, הוא לא ויתר מעודו, בימות החום ובימות החורף הקרים ובשבתות, אף בשעות הבוקר המוקדמות ממש עוד קודם התפילה, וגם שהיה נצרך להגיע רגלית. ובימות הקורונה היתה לו סיעתא דשמיא מיוחדת שהצליחו להמשיך שיעור זה בטלפון, מבלי להחמיץ אף יום במשך שנים ארוכות.

ומספרת בתו שתחי', שמדי לילה שבני הבית כבר נמו את שנתם והוא היה חוזר בשעות מאוחרות ביותר מן הישיבה, היתה לו קביעות ללמוד גמרא לפי סדר שהחליט לעצמו, ולילה אחד שחזר עיף במיוחד לביתו והחל להרדם תוך כדי לימוד לקח את הגמרא בידיים והחל מסתובב בסלון תוך כדי הליכה כדי שיצליח לעמוד בחוק לימודיו.

היטיב לבטא זאת אחד מתלמידיו, שרק בזכות התורה שבערה בו בעצמותיו, הצליח רבינו להנחיל זאת בצורה כה עוצמתית לתלמידיו הרבים, שאהבו את התורה ללא גבול כשנדבקו באהבתו הגדולה. וכל מי שפגש בו בכל עת וזמן, העיד שווארט מיוחד, או חידוש תורתי עמוק, היה לחם חוקו, והדברים מעידים בעד עצמם.

בעבודה - מגיל קט התייחד רבי דוד בעבודת ד' הפנימית שלו, שהיתה שונה במהותה מהמצוי בדורינו, זה התבטא בכל תפילה שהיתה כתפילת הימים הנוראים פשוטו כמשמעו, כשהוא התנתק מכל הסובב, היה נעמד בזויתו הקבועה ומשיח ליבו ודמעותיו לבוראו ברגש רב, באריכות

ובמתנות, וכפי שביטא זאת רבו הגאון הגדול ר"א פילץ שליט"א, כשהגיע להספיד את הגר"א פרבשטיין זצוק"ל ביום סילוקו בישיבת חברון, והתפעל מתפילה של בחור מיוחד שהיה הרחב ממקום מושבו בכותל המזרח, וכשביקש לדעת מי הוא אותו בחור, נאמר לו שהוא דוד ברונר, והוא נענה בפשטות, זוהי אותה תפילה שנחרטה בי מהיותו בתפרח מידי יום ביומו, והוא רק עולה ומתעלה בה עוד ועוד.

לצד זאת עבודת ד' שלו בכל תחומי העליה, בלימוד המוסר, בחביבות המצוות, ובשמירת לשונו מכל סרך ואבק לשה"ר, עד שהעידו שכניו ומכריו, שלא זכור להם פעם שדיבר ביטוי של לשה"ר או הדומה לו כל ימיהם, כי נקיות מעשיו ולשונו היו לעיניים לכל רואיו. זו גם הסיבה שעבודת

המועדים היתה כה מופלאה, כשמידי חג הכין עצמו כראוי, והתעלה עד בלי גבול, עד שהצליח לעלות את כל הסובבים אותו בלי גבול.

סיפור אחד מיני רבים עד כמה קירבת אלוקים היתה חלק ממהותו, שח תלמיד, שניגש לשוחח עם רבי דוד אחר אסון מירון וסיפר לו על ההשגחה שהצילה אותו במקום האסון. משתף אותו רבי דוד ואומר שגם לו יש עכשיו איזושהי טראומה, שבנו [יבלט"א] כבר תקופה ארוכה מתמודד עם בעיה מסויימת בנשימה, ובאחד הימים זה הגיע למצב שפשוט הוא נחנק בצורה קיצונית שמעולם לא היה לו בעבר, והיה נתון בסכנת חיים ממשית! מרוב לחץ וחוסר אונים כשהוא מחכה לעזרה שתגיע, פשוט זעק "אבא תציל אותי כי זה הילד

שלך כמו שהוא שלי ואני אינני יכול!!!!" ובאופן פלאי ולא מוסבר נפתח לבנו קנה הנשימה והחל לנשום! הרב תפס לי את היד ואמר לי בקול "יש אלוייקים" (בהגהה ישיבתית)... לאחר מכן ניגשנו לתפילת מנחה, ולא אשכח הדבקות שקרנה ממנו אז, שהמיסה לי את הלב כפשוטו. המעשה המופלא הזה תפס אותי באיזו דרגת ביטחון ביטל הרב את עצמו במצב לחץ שאין כדוגמתו שהבן שלו ח"ו... ופשוט צעק "אבא אתה צריך לטפל בילד שלך"...

באחת משיחותיו האחרונות יומיים לפני סילוקו כשדיבר בסוכה עם שני אחייניו, דיבר על הארה משמים שראה כי ד' מרוצה ממעשיו בשנה האחרונה והוכיח זאת בסיפור מופלא שאירע עמו, אך האחין שאלו, האם אינו חושש שבשל עיסוקו הכל כך מרובה עם בחורים, הוא מפסיד מעיקר שאיפתו לרכוש עוד ועוד תורה... הפתיע רבי דוד באומרו בנחרצות, אני חושש על כך כבר זמן רב, אבל שמעתי מהגר"נ רוטמן שליט"א, שאם האדם עושה את ייעודו בצורה מושלמת בזה העולם, ובשל כך חסר לו משהו בעלמא דקשוט, ישלימו לו זאת, ואז אמר 'אני אומר לך בבירור, כשאעלה לפמליא של מעלה בבוא יומי, אומר להקב"ה עשיתי שליחותך ורצונך לקרב ולרומם בחורים אליך, אנא השלם לי כל מה שחסר בלי בלימוד התורה שלא יכולתי לעמוד יותר באותן שעות, ואני בטוח שהבוא ישלים לי זאת!'

בגמילות חסדים - די לחזור על מה שאמר אחד מגדולי התורה שבא לנחם ושמע במשך שעה ארוכה סיפורי מופת ופלא על עוצם מידותיו המופלאות ויחסו לכל אדם והשפעתו העצומה לנבכי נפשותיהם, שמובא במדרש שהמנחמים בימי השבעה הם המליצי יושר של הנפטר המעידים בפמליא של מעלה לאחר סילוקו, ונוכח הסיפורים הנשגבים הנאמרים כאן מכל זוית ופינה, אין ספק שזכה רבי דוד להגיע לשמי רום בפמליא של מעלה במקום גבוה מעל גבוה.

תלמיד מתאר, שאין חולק שהפרט המרכזי בחייו היו המידות המופלאות, הלב הגדול שהכיל את כולם, והתחושה הפשוטה שכל

מה שעומד בעולמו הוא רק הצלחתך, ושאתה התלמיד הכי קשור אליו, והוא אוחז ממך 'עולמות' ומעריך ואוהב אותך אהבת נפש, עד כדי שהתלמידים מעידים שמעולם לא יכלו להרגיש שפגענו בו, כי תמיד שידר שכל מה שאתה אומר זה לענין, מעולם לא ראו אצלו 'אגו' שכה מצוי במחוזותינו, וההרגשה היתה תמיד שכל עניני קנאה שגאה ותחרות לא היה קיימים בעולמו כלל וכלל. רבים העידו, שיצא להם לדבר עם רבי דוד זצ"ל פעמים על דברים שהיו נוגעים לאנשים שונים, וכל אדם אחר היה בקלות אומר ביקורת כזו או אחרת, ופשוט לא שמעו ממנו ביקורת או דבר רע על איש מעודו, ופעם א' כשהיה זה נושא שהיה חשוב לו, לא הסכים לדבר בשפ"א באופן פרטני על שום בחור רק באופן כללי, מזהירות אמיתית בכבוד הזולת.

והמיוחד באישיותו שהיה זה לכל אדם ברמתו ובטבעו, כך באחד הימים כשהלך למקום מרוחק פגש בבחור שנראה היה שקשה לו ואינו בישיבה מסודרת, יושב ברחוב ומסביבו כמה חתולים, עצר הרב והחמיא לבחור כיצד יש לו גישה מיוחדת לבע"ח ואיזה לב טוב ורגיש יש לו, וככה במשך זמן מה דיבר עמו ונתן לו מחמאות וכח. ולאחר פטירתו הוא הגיע לנחם בדמע באומרו 'אף פעם איש לא התענין בו ככה שהחמיא והקשיב לו בלי שיעיר ויתן ביקורת, והוא גרם לי לעלות לדרך האמת.'

דוגמא נוספת מיני רבים, ביום הראשון של השבעה התקשר אברך לפלאפון של הרב ושאל את הרבנית האם נכונה השמועה, וכששמע את התשובה פרץ בבכי במשך דקות מבלי יכולת להרגע, ואז סיפר, שהיו לו קשיים בשלום בית, ופנה לכמה יועצים ואף אחד לא הצליח לעזור לו, עד שהגיע לרבי דוד, ורק הוא עזר לו בשלימות וענה לו בשעות הכי לחוצות בערבי שבתות, חגים כולל ערב יוה"כ האחרון, בשעות מאוחרות בלילה, ותמיד ברועג שהכל

בסדר ויסתדר יותר, ואז הוסיף ואמר שהרב לא מכיר אותו ולא יודע מי הוא, ולאחרונה אף פגש את הרב ולא ניגש אליו כי התבייש שיידע מיהו!! ולא נרגע בבכיו בשואלו, מה יהיה איתנו עכשיו...

חכמת החיים בה ניחן אף היא לשם דבר, כך לדוגמא שח תלמיד, שהתקשר פעם להיוועץ כהרגלו עם הרב, ושומע ברקע קול מעלית 'קומה 8' וכו', והיה נשמע שזה בבית חולים, ומיד שאל את הרב אם נח עתה לדבר, והרב בפשטות מרגיעו בודאי רק לטלפון שלך חיקיתי, תדבר בודאי, וכששומע בהמשך ברקע קומה 9 מחלקה פנימית וכו', הבין שהוא בבית חולים, וחש שלא בנה, ושאל את הרב היכן הוא נמצא, והרב משיבו שהוא בבי"ח כי בנו עובר טיפול סבון בקנה הנשימה... הבחור ביקש להפסיק את השיחה בידעו כמה הוא טרוד בשעה שכזו, אך רבי דוד בפשטותו האופיינית משיבו 'אין לך מושג כמה אני לחוץ מהקורה עמי, והשיחה שלך רק מרגיעה אותי, ולכן תמשיך ותמשיך...' וכדבריו 'היה נראה שאני עושה עמו חסד... ולא להיפך'.

מורשתו לדורות

חותנו הגר"מ מן שליט"א אבהספדו המצמרר בשעת ההלויה זעק, 'שזוכר הוא את הלווייתו של גיסו הגרש"ד פינקוס ואחותו הרבנית ובתם ע"ה, שהכל אמרו שמשמים לקחוהו במיטב שנותיו שמורשתו תוכל להתפשט לאלפים המבקשים זאת, ואכן מאז דברותיו מרחשות בקברו כל העת בספריו הבהירים לכל אדם ומועד, נדמה שגם בסילוקו של רבי דוד זצ"ל בצורה כה חטופה ונעלמה, באה לעורר שמורשתו העצומה שהצליח בדורינו יש מאין להנחיל את תורתו העריבה להכיר בכוחות הנפש של כל אחד ואחד, להתגבר על יצרו האומר לו שהוא חדל אישים ולא מסוגל לדבר, לומר לו כי כוחותיו אכן גדולים ובשבילו

נברא העולם ועליו לחפש ייחודיותו לגדול במסורת אבותינו הדגולים.'

אין ספק שהצוואה הרוחנית שהותיר לנו רבי דוד זצ"ל, היא להמשיך במורשתו בכל הכוחות, כשהוא היה הנחשון שהעלה בבירור היצר הרע של דורינו הממעט בערכו של האדם, וככל שהאדם אינו חש סיפוק מעצמו, אינו יכול להתקדם ולהצליח יותר, וגם אינו מסוגל לאהוב את קונו ולא את עצמו וכמובן לא את חבריו וסביבתו, ולכן הוא גילה בעוז ותעצומות ממקורות חכמינו את הדרך להנחיל זאת לליבות הצעירים בדורינו, ואין ספק שככל שירחיבו לינוק ממורשת עצומה זו, עליה עמלים עתה תלמידי הרבים בשמיעת מאות הועדים שמסר בימי חייו, לעורכם ולהביאם לידי הרבים, אין ספק שהדבר יצור מהפכה תורתית אמיתית, לקרב את הצעירים בדורינו באורח מופלא לאביהם שבשמים, וכך יוכלו לצמוח ולגדול לתפארה, ויהיו הדברים עילוי לנשמתו הטהורה.

לא לחינם הסתלק רבי דוד זצ"ל בטבורה של שמחת התורה, לאחר שרקד בהקפות הליל עם התורה בשמחה עצומה, כשעוד הלך מאיש לאיש להראות דברי המשנ"ב כמה מצוה להתאמץ לפזז ולכרכר עם התורה... וחזקם לרקוד כמותו, ולאחר שעלה ונתעלה בחודש אלול וירח האיתנים שהיו עבורו תמיד חודשי העליה המרכזיים באורחותיו, וכך בפתע נדם לבו עד שלא קם משנתו עם שחר, הדבר מעיד על צדיקים המסתלקים בזמני התעלות, והוא היה בשיא הפסגה, ללמדנו שגם בעולמינו יכולים אנו להעפיל לפסגות גבוהות, אם רק נשכיל לינוק מאורחותיו ותורותיו הייחודיות לכל אחד מעמנו לגדול בדורינו היתום, עד שנזכה מהרה תחיית המתים עמו במהרה בע"ה.

חמדת אריה

מאת הגאון

רבי אריה יוסף רוטנברג שליט"א
בענין מצות הנחת תפילין

הספר סולל דרך עמוקה ובהירה
בשיטות הראשונים והפוסקים
בכל גדרי המצוה וענפיה הרבים

מתוך הסכמת

מון הגרא"מ שך זצוק"ל

ע"ס חמדת אריה על שבועות:

'דאיתי כי דבריו נאמרו
בהשכל ובהבנה ישרה
ובהעמקה יחד, ומבאר
באריכות כמה יסודות בדרך
הישרה כאשר יראה
המעייין בהם'.

אורה ושמחה // סקירת ספר

אורה ושמחה, רבי משה אהרן רחמים פייאצה, מהדורה מתוקנת וחדשה עם ציונים ומקורות 'אור שמח', צוף ירושלים תשפ"ב

למעלה ממאתיים ושלושים שנה הלפו מאז נדפס לראשונה ספרו "קטן הכמות ורב התועלת" לעבודת יום הפורים, של הגאון רבי משה אהרן רחמים פייאצה, מחכמי ליודונו וחבר בית הדין של העיר, בן דור דעה, דורו של מרן החיד"א זצלה"ה. בדור האחרון הספר לא היה בר השגה, האחרונים שמציינים אותו כמקור ראשון, הם הגר"ח פלאג'י וכנו הגר"י פלאג'י בעל ה'יפה ללב', הפוסקים בדור שאחריהם ציינו אותו כמקור שני לפי מה שראו להגאונים הנ"ל.

הבל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל, ולא נגה עליו אור הדפוסים החדשים, מאירי עינים ומרחיבי דעת כספרים חשובים אחרים, ומקום הניחו לו להרכיב יצחק שמעוני שליט"א לטרוח בו ולקשטו בחיבורו החשוב 'אור שמח' הניצב על שולי גליוניו ומעטרהו כנזר תפארה לשמחת לב כל ההוגים בו.

כתיבתו ולשונו המיוחדת של רבנו הגאון המחבר זצ"ל ראויה היא לייחד עליה את הדיבור בטרם ניגש לתוכן הספר, ידוע היה רבי משה אהרן רחמים בכתיבתו המשוכבת נפש ומרנינת לב, עט סופר מהיר אשר הוצק חן בשפתותיו, כאשר שוזר הוא באופן מופלא תיבות ומילים מלשונות הנביאים בדבריו המסולאים מפז, הנכתבים בלשון מליצית כנמצא אצל חכמי אותה תקופה, ורבים ממחברי דורו ניאותו לאורו וכיקשו ממנו, ואף נענו ברוב חסדו, לעטר את ספריהם בהקדמות נאות מעשי ידי אמן וכפיוטים נמלצים כיד ה' הטובה עליו. הוא נודע גם כדרשן גדול ומזכר לשבח בענין זה בספרי גדולי רבני דורו.

הספר מהווה הדרכה שיטתית לכל עובד ה', החל מערב פורים והכנת הלב ביום י"ג באדר, הטבילה וההתקדשות לקראת היום הגדול, דרך העבודה המיוחדת בתפילת ערבית של יום זה, דיני מקרא מגילה לפרטיה, הנהגת ליל פורים ויומו, ודיני שאר מצוות היום, מאמר נפלא על הטעם שתקנו חז"ל משתה ושמחה ביום זה, וכו' (ובעוד מקומות) מקשר רבינו בעבודות האהבה את יום פורים ליום מתן תורתנו.

במהדורה שלפנינו המודפסת ברוב פאר והדר, מלבד מה שהובא בו מקורות מלאים לכל דברי רבינו המחבר, עוד נוסף בו הרחבה ותוספת מנהגים ודינים הקשורים למה שהובא בגוף הספר, מתוך שימת דגש מיוחדת לציין את דעת יתר הפוסקים עד פוסקי דורנו אנו, כך שיהיה פרוס לפני הלומד כל הנצרך לעבודת ימי הפורים.

עוד יש לציין כי בכמה מקומות בספר הרב המחבר דן בנידונים הקשורים לכוליה שתא, לדוגמא: הכיצד יש להכריע בדברי הפוסק כאשר נמצאת סתירה בין מה שכתב בתשובתו למה שמופיע בפסקו? על איזה מצוות תיקנו חז"ל ברכה ועל מה לא? מדוע הברכה פותחת בלשון יחיד ועוברת ללשון רבים? ועוד נידונים מעניינים מעשירי ידע ומרחבי דעת, וגם בהם הוסיף המהדיר ציצים ופרחים מדברי יתר הפוסקים והפרשנים שעסקו בדברי המחבר, נציין שתי דוגמאות: אמירת 'יהי שם' אחרי החזרה, רבינו המחבר כותב שיש לאומרו רק בתפילת ערבית, והמהדיר פתח את היריעה ודן במקור וטעם אמירתו, וציין את מנהגי קהילות ישראל מתי נהגו לאומרו ומתי לא. עוד דן רבינו האם צריך לומר את נוסח 'ארור המן ברוך מרדכי', ג' פעמים דוקא או מספיק לאומרו פעם אחת, וגם שם המהדיר פתח את היריעה ומלבד מה שמציין לדעת הפוסקים בנידון, מוסיף ומביא עוד כמה מקומות שנהגו לכפול בהם את הנוסח הנאמר כגון ב'כל נדרי' ונותן מקור וטעם לכל מנהג.

תיתי ליה להרב המהדיר שליט"א שזיכה את עולם התורה כולו ב'משלוח מנות' מיוחד שכזה לרגל ימי הפורים הממשמשים ובאים. בטוחים אנו כי כל המביא ברכה כזו אל ביתו ועל שולחנו, יקיים בעצמו 'ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר' ושמחת הפורים שלו תעמיק ותגיע למדרגות גבוהות במיוחד. מתנה טובה היא, והנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, יהיה זה משלוח מנות מהודר ביותר, איש לרעהו ואיש לעצמו.

♦ חובה בכל בית ♦

חדש בארון הספרים!

הגיליון ההלכתי שכבש את העולם
יצא לאור סדרת הכרכים 'מחדר הוראה'

קובץ חוקי חיים ב' ברכים

אחרי
לרגל ההוצאה
№ 50 בלבד

והוא ליקוט ופסקי הלכה
שע"י 'חדר הוראה' שכונת מנחת יצחק ירושלים שבראשות
הגאון רבי חיים אהרן בלייער שליט"א
מגדולי הפוסקים בירושלים עיה"ק

♦ כולל מפתח מפורט ♦

מעט מתוך הסכמת הרבנים שליט"א:
♦ כ"ק מרן גאב"ד ירושלים שליט"א ♦
ערוך ומסודר בטו"ד השווה לכל נפש, עם
ציון מקור הדברים לכל דבר, ויש בזה תועלת
גדולה וזיכוי הרבים לדעת את דבר ה' זו הלכה.
♦ מרן בעל שבת הקהתי שליט"א ♦
אחרי שהגילונות נכתבו ומסודרים בלשון השווה
לכל נפש, ומקיפים דברים והלכות השכיחים
ביותר, ראוי שימצא הקובצים בכל בית, וקבעו
כל המשפחה לימוד מתוכם כספרי יסוד של
הלכה לדעת למעשה אשר יעשו וכו'. כי אין
אדם שלא יהיה לו תועלת מהם.

- חדש בחנויות הספרים המובחרות -

הוצאה לאור צוף | הפצת קולמוס

להשיג בחדר הוראה רחוב מנחת יצחק 20, ירושלים טלפון: 052-7619332 חוקי חיים

• והיתה שבת הארץ •

דבר בעתו מה טוב

ללומדי מסכת שביעית והלכות שבת הארץ

בשורה טובה בהופעתו מחדש של

כרכא דכולא ביה

אמרות אברהם-שביעית

ציונים והערות לפי סדר המשניות והידושי סוגיות במסכת שביעית

מאת הגאון רבי אברהם ז'סקינד שליט"א

מראשי ישיבת נתיב הדעת

הומלץ בידי

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

כספר שיביא תועלת

ללומד בו

להעמיק ולהבין

את עניני השביעית!

ניתן לקבל חוברות אמרות אברהם בכל נשים נזיקין (בעיון ובבקיאות) וחוברות על כל סדר זרעים, וב' כרכים בעניני מצוות ומועדים בישיבת נתיב הדעת רחוב וולגשטיק 34 רמות פולין או במייל: 7644529@gmail.com

